PHILOLOGICAL NOTES TO DR. J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG'S BLACKFOOT TEXTS

BY

C. C. UHLENBECK.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

NIEUWE REEKS.

DEEL XVI. N°. 1.

AMSTERDAM,
JOHANNES MÜLLER.
1915.

PHILOLOGICAL NOTES TO Dr. J. P. B. DE JOSSELIN DE JONG'S BLACKFOOT TEXTS

BY

C. C. UHLENBECK.

The following notes are the result of an attentive study of Dr. de Josselin de Jong's „Blackfoot texts" (Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam, Afdeeling Letterkunde, Nieuwe Reeks, Deel XIV, N°. 4). It has been by no means my intention to give a complete critical examination of that valuable collection of texts and other ethnological materials, but I wanted only to utter some doubts as to the absolute exactness of some forms, to suggest a few corrections in the translation, and to explain some words and passages that might be misunderstood without a commentary. I have omitted almost everything of a purely orthographical or even phonetical character, confining myself to questions of morphology and interpretation.

Before going on to my notes to Dr. de Josselin de Jong's texts, I may be allowed to give first some more corrigenda to my own Blackfoot publications, which ought to have found a place in the „Supplementary list" (Verhandelingen, Deel XIV, N°. 7).

A new series of Blackfoot texts, p. 2, l. 5 from beneath. Read: four (instead of: [four]).

A new series of Blackfoot texts, p. 7, l. 5 from beneath. Read: first (instead of: [first]).

A new series of Blackfoot texts, p. 7, l. 2 from beneath. Read: down (instead of: [down]).

A new series of Blackfoot texts, p. 34, l. 14. Read: niχ'katom amíχ'k (instead of: niχ'katomamìχ'k).

Flexion of substantives in Blackfoot, p. 29, l. 19. Read: ko- (instead of: mo-).

I apologize for having overlooked these things when giving my lists of corrigenda, though I am very well aware that further analysis of the Blackfoot language may reveal still other small inaccuracies in the interpunction and interpretation of my texts. No doubt, even some statements in my grammatical essays will have to be revised and modified. For example, while thinking over the endings of the two transitive conjugations, I now arrive at the conclusion that both of them are passive in origin. The passive character of the centripetal forms containing the element *-k* or *-ki* may be inferred from the comparison of the passive forms in *-ko* and has also been recognized by Dr. MICHELSON (American Anthropologist, N. S. 15, p. 694 and 16, p. 365). As to the inanimate transitive forms of the type nitsikstsixp *I bite it*, kitsikstsixp *thou bitest it*, etc., it is quite evident that they are based on the passive third-person's-form sikstsixp (= sikstsixp *we bite it*, inclusive), and that the original meaning must have been *it is bitten by me*, *it is bitten by thee*, etc. In the same way we are led to the assumption that the animate transitive forms of the type nitsiksipau *I bite him*, kitsiksipau *thou bitest him* are based on the passive third-person's-form siksipau *he is bitten* (= siksipau *we bite him*, inclusive), and that they properly are to be considered as passive, so that the accurate translation of nitsiksipau, kitsiksipau would be *he is bitten by me*, *he is bitten by thee*. Nitsiksipanan *we bite him*, exclusive, and kitsiksipauau *you bite him* contain the animate passive stem siksipa-, from which the form siksipau has been derived by means of the suffix *-u(a)*. Difficult to be explained are the third persons sikstsim *he bites it* and siksipiu *he bites him*, and their corresponding plurals sikstsimiau and siksipiau, but considering the passive character of the other forms it is probable that they also are properly to be considered as passive. The passive character of the transitive conjugations makes us understand why the transitive forms with a first or a second person as agens and a third person, animate or inanimate, as patiens, in the negative conjugation have the suffix *-ats*, which in the intransitive conjugation is confined to the third (and the fourth) person. And we may also understand the use of the suffix *-inai* referring to the passive „object" of the fourth person in forms as nitsiksipainai *I bite fourth person*, kitsiksipainai *thou bitest fourth person*, whereas in other cases it refers to the subject only. Evidently *-inai* is a fourth-person's-suffix of the grammatical subject, and nitsiksipainai, kitsiksipainai mean properly *fourth person is bitten by me*, *fourth person is bitten by thee*. Also in Ojibway, Cree, etc., the transitive conjugations

are passive in origin, as will be obvious to anybody who takes the trouble to compare the conjugational systems of those dialects with the Blackfoot verb. Nevertheless, in translating Algonquian texts it will be practical in most cases to render the so-called „active" forms by active constructions, be the passive character of those forms ever so probable.

There are also other grammatical problems in Blackfoot, on which still a good deal might be said, but their solution does not belong to the scope of this present paper. And so, without any further delay, we shall begin to consider the passages in Dr. DE JOSSELIN DE JONG's texts that ought to be discussed. I trust these notes will prove useful to those who try to learn Blackfoot by comparing the texts with their translations.

P. 5, l. 11.

mætsitsípsksipistæki. I can not account for the *p* in the syllable tsips, the intransitive stem for „to tie" being isksipis-tæki- (not ipsksipis-tæki-). One expects mæts-its-ísksipis-tæki-u(a), in which compound mæts- = mat(s)- has the value of „also" or „another" (respectively „other"), and -its- is the well-known localizing prefix it(s)-. The verbal translation of the sentence is: His legs, there he also tied a stone (or: stones). Why Black Horse Rider used the intransitive verb instead of the inanimate transitive mæts-its-ísksipim, is not clear to me, though I do not doubt that he expressed himself quite idiomatically. In the corresponding passage of Tatsey's version of the same tale, however, the inanimate transitive form is made use of: Oχkoχkínii itsísksipìm omí óχkotòki = His neck, there he tied that stone. Returning to the superfluous *p* in -ipsksipis- (instead of -isksipis-), I suppose its presence to have been caused, either in Black Horse Rider's pronunciation, or in Dr. DE JONG's hearing, by the following *p* in -ksipis-.

P. 5, l. 15 sq.

keetstáua. In my orthography this would be: ki itstáua. The proper meaning is „then he thought", „then he intended". The verb-stem -sta- is very often used to express the intention of a person. By the side of nitǽst *I think* there is a homonymous verb nitǽst *I suck*.

P. 5, l. 18.

ístsokáχkyaua. This passive form, which in my orthography would be íxtsokáχkiaua, contains the prefix ixt- *from*. The verbal translation of the sentence is: Those stones, he was made heavy from [them].

P. 5, l. 7 from beneath.

ketomátapsâitsipékenäks. That is: ki itomátapsuistsipíkiuaiks *and then he began to thrash them*. Tatsey has itáisuistsipìkiuaiks *then he was thrashing them*. In Dr. DE JONG's form we expect -sâistsi- instead of -sâitsi-.

P. 6, l. 1 sq. (text).

kániskina áipaska. It is a little strange that Black Horse Rider should have used these suffixless forms. I think, káinaiskinai(i) áipaskai(i) would be more idiomatical. The next word, ponokâ'toka (cf. l. 7 sq.), may be also suspected, because there ought to be an *n* at the end (ponokáutokân). As to the verb etsípaipaskàyäks we have to observe that it contains the prefix sap- *in* (Tatsey has itsápaipaskàiaiks).

P. 6, l. 8 sqq. (text).

The analysis and interpretation of what the mice are singing is pretty hard (cf. A new series of Blackfoot texts, p. 192).

P. 6, l. 10 from beneath.

istsínapautsimma. The correct form is ixtsínapautsimma (l. 13 from beneath) = ixts-ínap-autsim(ma). The literal translation is: is swimming (autsimma = áutsim) along (ixts-, assibilated form of ixt-) down the river (-inap-, compositional form of pinap-).

P. 7, l. 4 sq. (text).

tséksikimimayaua is not very clear to me. It reminds us of (ni)tsíkakomimmaiau(a) *I like them very much*, but how is then the *ks* to be explained? The *i* for *a* and *o* does not give any difficulty, since, when indistinctly pronounced, *a*, *a*, *o* are often

sounded like *i*. In the next line, for example, we read nitáksikamòsitayaua (= nitáksikamosataiaua). Cf. l. 4 sq. from beneath stǽmatsikòmositsèuäks = stǽmatsikæmosatsiuaiks, and p. 8, l. 17 sq. mátsitsikæmòsitsèuäks (l. 25 mátsitsikàmositsèuäks) = mátsitsikæmosatsiuaiks (mátsitsikamosatsiuaiks), whereas p. 8, l. 13 sq. from beneath we read kitómaukoæskχsakæ̀mosatàyaua (= kitómaukoæskχsaikæmosataiaua). In the same way Jim Blood said itauáχkapitsìuaie instead of itauáχkapatsìuaie (A new series of Blackfoot texts, p. 9).

P. 7, l. 7 (text).

áyokainia = áiokainai('a).

P. 7, l. 11 sq. from beneath.

In the translation the prefix -sok- *suddenly* has been neglected (likewise on the next page, l. 4, l. 20 sq., and also l. 6 sq. from beneath).

P. 7, l. 5 sq. from beneath.

I suspect the forms mátsitstsèsaua *put them back* and mátsitskitstsèuäks *he put them back*, because on the next page we read matsítskixtsèsaua *put them back* (l. 6), stǽmatsitskixtsèuäks *he put them back again* (l. 15 sq.), tástamàkixtsayaua *then I put them away* (l. 4 from beneath). The last one of these forms would be in my orthography (ni)tá(i)stæmàkixtsaiau(a).

P. 8, l. 6 sq. from beneath.

astámsoketäxtseea = aistǽmsokitaixtsii('a). In the translation the word áuakasiks has been rendered by „deer". Here Black Horse Rider was wrong, as áuakàsi „trotter" and saukyáuakàsi „prairie-trotter" are used only for „antelope". The Blackfoot word for „deer" is áuatuyi „wagging-tail".

P. 10, l. 21 sq.

stómasekæχkeuäks = stǽmaisikaχkiuaiks *then he was covering them.* Tatsey's version has itsíkàχkiuaiks = *then he covered them.* Black Horse Rider used a durative, Tatsey a perfective.

P. 10, l. 13 sq. from beneath.

ketomátapyoiua is a misprint for ketomátapoyiua (= ki itomátapoyiua = ki itaumátapiauyiua).

P. 10, l. 3 sq. from beneath.

matsatsòkaua. The same as mátsitsòkaua = máts-its-òkaua (cf. l. 6 from beneath). In the same way matsatâχkúmenaie instead of matsitâχkúminaie = mats-it-âχkúminai(i) (cf. l. 5 from beneath matsítâχkùminaie).

P. 10/11.

mátiskaksipokakèuatsiks = mátαskaksipokakìuatsiks *he did not consent to wake up,* or *he was not able to wake up.*

P. 11, l. 6.

mátsepioòatsiksini = mátsepioòatsiksinä = mátsipioòatsiksinai.

P. 11, l. 16 sq. from beneath.

patséiksipαχkuχsinixkàχpayi. This is a kind of execration meaning that one wishes the execrated person to die a bad death. I remember the Indian „police-man" in the camps calling a bad and quarrelsome woman who had caused some trouble pαχkóχsiniokàpakeu *a-bad-death-may-she-die-bad-woman.* Cf. also máipαχkòχsinisikapokomipùmini *your lice have a bad-death-dirty taste* (A new series of Blackfoot texts, p. 129). There may be no doubt whatever, that this long word in Tatsey's story of „The deserted children" contains an element pαχkoχsini- referring to a bad death (the verb-stem i n i- means „to die"), whereas -s i k a p- is the stem for „dirty", -(p) o k o- represents the idea of „having a certain taste", and -m i p u m refers to the lice (cf. káitsiuokomìpum *your lice taste good,* in which form k a i t s í u- is a prefix that means „fine, good", as e. g. in kaitsíuàke *a good-looking woman,* and -o k o- has the same value as -p o k o-). About the character of the ending -i n i in -mipùmini I have some doubts whether or not it is to be considered as the fourth-person's-suffix -i n a i. In any case it is evident that the word is properly not a second-person's-form. The same may

be said about Black Horse Rider's patséiksipaχkuχsinixkàχpayi (-ayi is the well-known verbal suffix -aii or -aie), and it goes without saying that his translation „you son of a bitch" is by no means literal. Dr. DE JONG suspected as much, as appears from his parenthetic sign of interrogation.

P. 11, l. 10 from beneath.

ketápssæmeua = ki itápsæmiua *and then he looked about* (ap-) *for him.*

P. 13, l. 2.

The literal translation of expotómo (= ixpotómo) is: he was on the lead with [it]. Cf. tákotòmo (= nitákotòmo) in the preceding line, which means: I shall be on the lead. In both cases -otomo is the compositional form of ítomó. Cf. etómipuyei (l. 8) = itómipuyii, and etómepuyèua (l. 11) = itómipuyìua.

P. 13, l. 3 sq.

spækéksàχkoa. The meaning of this word is „high cliff" (sp- *high*). In the same way, mátspèuatsiks (l. 8) ought to be translated „it is not high" (spíu *it is high*). Whether the cliff (ákiksaχko, ákiksaχkui) is hard or not, does not matter so much, but it matters how high it is, because the higher the cliff, the harder will be the dash on the ground below after having jumped from it.

P. 13, l. 15 sq.

átæmàkssinisseua = áutæmàksinisiua. The idea „with laughter" is only understood, not expressed. The same in átomàksinisseua (l. 19) with *o* instead of *æ* (cf. also p. 22, l. 15 from beneath ematáiniseua). A modern Peigan boy, while telling me a funny incident, used the phrase nitsímatoχtaiini nitsímsini *I was nearly dying from laughing*, where the laughter is expressed by the word nits-ímsini *my laughing*. In Tatsey's elk-story occurs the sentence: annóχk nímoχtsaunakiotoχpi, nitsíkaχsitæksini *why I did not come soon just now, was because of my being very merry* (that is: *because I was laughing so loud*).

P. 13, l. 17 sq.

ketoχpaipeeni = ketoχpáipeenä = ki itoχpáipiinai. In the next word stómatoχsinäsenä = stǽmatoχsinisinai we have s t o m- instead of s t æ m- (cf. l. 11 sq. stǽmoχsínnäseua = stǽmoχsinisiua).

P. 13, l. 18 sq. from beneath.

tséstapaupuauakàsiskuχs. As áuakàsi means „antelope'', the form ought to be translated „you may spread antelopes in the future'', certainly a difficult task for an elk to perform. Black Horse Rider chose a wrong word. Tatsey's version of the story has ákoχkætoχ-tsitsistapapænnokæskoχp, which contains the compositional form of ponokáu *elk* (-n o k-).

P. 13, l. 17 sq. from beneath.

Only the younger people among the Indians use the stem i n o t a-*to skin* also for „butchering''. Here skinning is meant, as may be seen from the words itomátapinòtatsiu and stǽmitsiitsìuaie in the parallel passage of Tatsey's version. So Black Horse Rider used the right verb, but he did not interpret it correctly.

P. 14, l. 4 sq.

nenă´χkætoapoχkìnna = ni-nóχk-atoap-oχkinna. That means: It is, however, my necklace endowed with supernatural power [and therefore I can not give it to you].

P. 14, l. 15—19.

There is some confusion in the translation of this passage. It is the Old Man that tells the coyote to stand „right here'', and who after having spoken those words goes on a long way and stops. And it is the Old Man again that says to the coyote: From these points we shall start. If the coyote had been talking and acting, then the verbs ought to have been put in the fourth person.

P. 14, l. 23.

áseepitsèua = áisaiepitsìua *he was telling a lie.*

P. 14, l. 24.

ketsétapukskàseua = ki its-ítap-ukskàsiua *and then he ran really* (-itap- is the compositional form of nitap- *real*).

P. 14, l. 15 from beneath.

stǽmitautaipĩni = stǽmitautaipĩnä = stǽmitautaipĩnai.

P. 14, l. 6 from beneath.

ixtsístamäks = istsístamaiks (cf. l. 12 from beneath sautǽmistsis-tæχpia = sotǽmistsistaχpi'a).

P. 15, l. 4 (text).

amistómi. This demonstrative has a touch of pitying sentiment about it, and in so far Dr. DE JONG is right in rendering it by the word „poor". Still the demonstrative idea („this one here") ought also to have been expressed in the translation.

P. 15, l. 10 (text).

stanistsís = (i)st-anistsís.

P. 15, l. 13 from beneath.

kaipǽnäs = ki áipǽnnis(i) (cf. p. 16, l. 2 kaipǽnnesea = ki áipǽnnisi'a).

P. 15, l. 12 from beneath.

kitákotomætskoχkokìxkaie [*then it is*] *that he will first* (-otom-) *bring it back to you again.*

P. 16, l. 11.

stómatsitæpsskòaie. Here we have stom- instead of stæm- again.

P. 16, l. 13.

áuanistaua *he was told repeatedly* (by whom is not expressed).

P. 16, l. 20.

In the translation the word senopá *kit-fox* has been overlooked.

P. 16, l. 18 from beneath.

ketotsímotàyaua = ki itotsínnmotaiaua *and then they ran for escape.*

P. 17, l. 5 (text).

ixtauáneea = ixtauánii'a *were flying along.*

P. 17, l. 13 (text).

ăikamotaua = áikamotaua. Literally: was being saved.

P. 17, l. 15 (text).

kayéuaa = kaiíaua. The meaning of the interrogating verb kaiíu(a) is: how (where) is he? what is the matter with him? Cf. p. 18, l. 7 (text) kayéuχtaua = kaiíuaχtaua, a dependent interrogational form.

P. 17, l. 10 from beneath.

kókosìnnaunäks = kókosinuniks.

P. 18, l. 14 (text).

nétoămo = níto-ai-(i)mo. The same element -imo, -imui in mómaitapìmui (Original Blackfoot texts, p. 52).

P. 18, l. 3 sq. from beneath.

etámsauksàyinakoyìminä = itámsoksaiinakoyiminai *then she* (fourth person) *suddenly was not being seen.* Cf. p. 19, l. 1 sq. ákatsoanakoyìminä = ákatsauainakoyiminai *she* (fourth person) *too was already not being seen.*

P. 18, last line.

táikatsitapsskù = (ni)tákatsitapskò.

P. 19, l. 5 sq.

kanístsixpuauaie mataníststsik. Literally: *as you were [doing], [so] do [now] again.*

P. 19, l. 19 from beneath.

Nápi. We should rather expect the „independent" form Nápiu(a) (in Black Horse Rider's idiom Nápiua'a).

P. 19, l. 16 sq. from beneath.

popamotsít = (ix)popæmotsít = ixp-opæm-otsít *swim across with.* Cf. l. 11 from beneath ixpitópamotsìmaie = ixp-it-ópæm-otsim-aie *then he swam across with.*

P. 19, l. 4 sqq. from beneath.

In these lines of the Indian text the thorns are understood, not expressed. They were mentioned before (l. 9 from beneath ksisískuyi, and l. 6 from beneath ksisískuyima).

P. 20, l. 2 sq. (text).

ixpotókatsemeuaie = ixpitókatsimiuaie.

P. 20, l. 6 sq. (text).

otáipis *when he was coming in.* The next word, matsinoaipuyò-atsiks, would be in my orthography: mátsinoaipuyìuatsiks = máts-ino-ai-puyìu-atsiks.

P. 20, l. 12 (text).

apǽmoχtsi *on the other side* („of a creek", or „of a river", is only understood, not expressed).

P. 20, l. 14 (text).

nǽkoχketoχpoksòma = n-ák-oχk-it(oχ)-poksòmau *that, now it is so [viz. that they are going to the war with their mothers-in-law], I want to have her as a companion.*

P. 20, l. 9 sq. from beneath.

etomátapenepìtoχkomeua = it-omátap-inepit-åχkumiua.

P. 20, l. 4 sq. from beneath.

puksókaukea = poksókauki('a) *if we* (incl.) *sleep together.*

P. 21, l. 9 from beneath.

ketákaneua = ki itákaniua *and then he would say.*

P. 21, l. 7 from beneath.

kåisistsikueäks = ki áisistsikoiaiks. There is no reference in this word to what he is saying, but the animate plural-ending refers to the eyes. The literal translation would be: and he got tired of them.

P. 21, l. 5 sq. from beneath.

extsitóua = ixts-itóua *there came along.* As to the next word, atsítsinokàyi, this is a variant of otsítsinokaie.

P. 22, l. 1.

kenátåχkanist = kinátoχkanist = ki-nát-oχk-anist *I will just tell you.* The value of -oχk- (= noχk-) in this form is concessive, wherefore I rendered it by „will''. The prefix -nat- seems to mean „just'' or the like. Cf. the notes to p. 22, l. 7 sq. and p. 53, l. 21 sq.

P. 22, l. 4.

etomátapapèmaua = itomátapapìmaua *then he began to make a shelter.*

P. 22, l. 7 sq.

nátåχtanists = (ni-)nát-oχt-anists(i) *therefore I am just doing it.* Cf. the notes to p. 22, l. 1 and p. 53, l. 21 sq.

P. 22, l. 22 sq.

etséstapukskaseni = etséstapukskasenä = itsístapukskasinai. The next word, kemátsenätsi, would be in my orthography: ki imátsinetsiu.

P. 22, l. 15 from beneath.

ematáiniseua. Cf. the note to p. 13, l. 15 sq.

P. 22, l. 11 from beneath.

kimápeseua = ki omá apí'siua.

P. 23, two last lines.

Here we have thrice the predicative fourth-person's-suffix -inai in the shortened form -ini (cf. p. 24, l. 2 akékoànineа = akékoàninai'a). The word minépokàyini = minípokàiinai (predicative fourth-person's-form of minípokau) is rendered by „a girl of high birth''. It would be better to say „a child of plenty (cf. A new series of Blackfoot texts, p. 33).

P. 24, l. 3.

ómoma = ómæma = ómama.

P. 24, l. 6.

Nápiesæχkà. I can not explain the second member of this compound.

P. 24, l. 8.

mátakseixpàtsaks = (ni)mátakseixpàtsiks.

P. 24, l. 12.

nóaayomaa (cf. l. 16 sq., 19, 23) = annó á'aioma'a. Jim Blood pronounces á'àiomà (A new series of Blackfoot texts, p. 152 and p. 162), whereas Tatsey uses the slightly different form há'aiàm (Original Blackfoot texts, p. 24 and p. 30).

P. 24, l. 11 from beneath.

ketupátsiseua = ki itupátsisiua. The idea „by putting in the whole of it" is only understood, not expressed.

P. 25, l. 3 (text).

ketápssama = ki itápsæmmau *and then he was looked for*. In the same way l. 10 (text) ketoχkónoa = ki itoχkónoau *and then he was found*, and l. 20 (text) ketsepótoaua = ki itsipótoaua *and then he was let loose*.

P. 25, l. 15 sq. (text).

étomopomaχpaipiiu. This form contains -o p *æ* m-, the compositional form of a p *æ* m- *across*.

P. 25, l. 8 sq. from beneath.

nåχkå´tsistsitapèeaua = noχk-áts-istsi-tapìiaua, in which form the number „two" is represented by -i s t s i- (n i s t s i-). In the next line we find osípapistatsoauäks with *í* instead of *á* or *ǽ* (sapǽpistàtsis *spear*).

P. 26, l. 1.

atχtápiksìminäkea = atoχtápiksìminiki('a).

P. 26, l. 16 sqq.

ketomátanni = ki itomátaniu *and then he started to say*. The repeated form áχksekèeuatsiks = áχksikìuatsiks may be rendered approximatively by „is there anything that will be the matter with her?", that means „there will be nothing the matter with her".

P. 26, l. 25.

ketókyookstàsataua = ki itókiuoukskàsataua *and then he was run after by everybody*.

P. 26, l. 26.

ástamaekχtsei = áistæmaikaχtsii (cf. l. 9 from beneath ástamakχ-tsèa = áistæmaikaχtsii'a).

P. 26, l. 9 sq. from beneath.

etsetótaipiiea = itsitótaipii'a. The meaning is that the girls reached him (not that he got to the girls, as the translation would make one suppose).

P. 27, l. 1.

sékskayekòχtoχkoχs = (ni)tsíkskaiikòχtoχkoχs(i).

P. 27, l. 2.

kítsatanikäks = ki ítsitanikaiks.

P. 27, l. 7.

kekátainoàua = kikátainoàua *did you see him?*

P. 27, l. 17 sq. from beneath.

The proper meaning of káχkitotaχkospòaua is: that you may go and stretch your hands out [to take in the meat]. In the same way, the form ketotáχkoseäks (= ki itotáχkosiaiks) means: and then they went to stretch their hands out [to take in the meat]. Cf. Original Blackfoot texts, p. 35 sq.

P. 27, l. 12 from beneath.

otokámiaie. This ought to be otokániaie.

P. 27, l. 9 sq. from beneath.

nimátχkapotspinàna = nimátoχkapotspinàna *we did not, however* (-oχk- = noχk-), *bring home any pieces of meat.*

P. 27, l. 4 sq. from beneath.

ámåya náχkaye = ámoi annáχkaie.

P. 28, l. 4.

ketsáksaua = ki itsáksiua.

P. 28, l. 10 sq.

etsesípemaie = itsitsípimaie. The next word, sesipúkaukskauaie, contains the prefix sisapok- *through* (cf. in the next line stǽmoχ-sisapòksækso‌àiea = stǽmoχsisapoksæksiuaie'a).

P. 28, l. 15 sq.

kemáuketsäχkapuixpuàuaisks = kimáukitsoχkaipuyixpuauisks *why are you standing before [this hole]?*

P. 28, l. 18 from beneath.

otǽisæks = otáisæks *when he was coming out.* The sentence runs thus (in my orthography): Otáisæks, itanístsiuaiks omíksi kipitákeks.

P. 29, l. 4.

etanéua = itaníua (also l. 6). This form does not contain a reference to the person spoken to.

P. 29, l. 15.

etsénenea = itsíninai('a).

P. 30, l. 9.

kiméstsis. Misheard (or misprinted) for kiméstsisk = ki omístsisk (cf. l. 16 and l. 22).

P. 30, l. 23.

mátiskaksæχpeuaa. For the proper meaning of the prefix æskak- cf. the notes to p. 10/11 and p. 31, l. 13 sq. from beneath.

P. 30, l. 9 sq. from beneath.

etǽmisauksaineeuäks = itǽmisoksainoyiuaiks *then suddenly he did not see them.*

P. 31, l. 1 sq.

maníståχpamisåχpäks = manístoχpamisoχpaiks *how they went up with.*

P. 31, l. 15 from beneath.

stómastsitsàyomiskaini. Here again we have stom- for stæm-, and -ini for -inai.

P. 31, l. 13 sq. from beneath.

mátaskàkanèuatsiks = mátæskakaniuatsiks. Literally: he did not consent to say (viz. to say „yes"). In the same way, the literal meaning of netúmaisoaskàkanika (l. 7 sq. from beneath) = nitómaisauæskakanika is: he energetically did not consent to say [„yes"] to me. The prefix nit-, which is the compositional form of nitúkska *one*, emphasizes the strengthening value of -omai- (= amai- *in a high degree*). Cf. the note to p. 34, l. 19 from beneath.

P. 32, l. 3.

stamétsoåχkuyòmiskata = stæm-ít-sau-oχk-ai-omiskatau. The idea „only" is represented by -it- (= nit-).

P. 32, l. 10 sq.

káiksiståχkemiskèmaie = ki áiksistoχkemiskimaie. What is the exact meaning of this form? Something as: „and he had done wanting to get a wife"? The next word, ótstoyisìnea = ótstuyisìni('a), means „his being ashamed" (i. e. „because he was ashamed", or the like). In stomítstoχtokàseua we have again stom- for stæm-.

P. 32, l. 12 sq. from beneath.

ä́skæχsautåχkåχtänä = ái(æ)skχsautoχkoχtainai.

P. 32, l. 10 sq. from beneath.

otoχkænå´χsæsäks = otoχkænå´χsisaiks *all [of them] her younger brothers.*

P. 32, l. 7 sq. from beneath.

otsítsipistsìmmåk = otsítsipistsìmmok *he* (fourth person) *suspected her*. The passage runs thus (in my orthography): „O'mi otsítsipistsìmmok, itstáinai: (ni)tákoχkusksinixp" etc. It ought to be translated as follows: „Her husband suspected her, he then thought: I am going to find out" etc.

P. 32, last line.

ketápæstokèinä = kí itápæstokiinai. In this form the tree is only referred to, not expressed.

P. 33, l. 1 sq.

ómæχkæ̀stseksenänea = ómaχkaistseksinainai('a). Cf. in l. 8 -inea for -inai('a). In l. 3 we find the ending -inai represented by -èna.

P. 33, l. 4 sq.

The proper translation of the sentence is: Then that woman lay down together with him [viz. with the snake].

P. 33, l. 14 sq. from beneath.

manínau = (o)má nínau.

P. 33, l. 9 from beneath.

etǽmisauksksə̀nayeua = itǽmisoksksinoyiaua. In the next line, otséns = otsínis.

P. 33, l. 6 from beneath.

etúmisaukoχtotænènaie = itǽmisokoχtotaninai(i).

P. 33, l. 3 sqq. from beneath.

otístàyisi = otáistaiisi. In the last line we read otǽstais, which is the same form. On the next page (l. 2) it appears as otístaisi.

P. 34, l. 3.

ósiks *his elder brothers*. The reader of the translation should be informed at once, that Breast-chief is the youngest of the brothers. Therefore the accurate translation of ósiks ought to have been given. It may be useful to state here that ósi designates a man's elder brother (sometimes also a man's elder sister), whereas ún(i)stsi is used for a man's or a woman's elder sister. A woman's younger brother or sister is called oχsísi. The word for a man's younger brother or sister is uskáni.

P. 34, l. 5.

stámoχkanistùnoyeàuaie = stámoχkanaistunnoyiauaie *then they were all afraid of her*.

P. 34, l. 7.

stápskot = (i)st-(t)ápskot.

P. 34, l. 16 sq.

ákoχkâtsitstsèua = ák-oχk-ats-itstsiua (cf. l. 19 and l. 23). We have here the compound prefix -oχk-at(s)- = noχk-at(s)- (cf. naχkát- in l. 15 sq. and l. 18).

P. 34, l. 19 from beneath.

nétomayäχtùyeuaie = nít-omai-oχtoyiuaie. Dr. de Jong renders nit-omai- by „plainly", to which there may be no objection. The literal translation is „entirely very well", nit- (the compositional form of nitúkska *one*) having here, as very often, the value of „entirely", whereas -omai- (= amai- *in a high degree*) represents the idea of „very well" (cf. the note to p. 31, l. 13 sq. from beneath). In the next word, otánäsaie, the *ä* stands for *i*.

P. 34, l. 13 from beneath.

mátoχkuisauamiua = mát-oχk-ai-sau-amiua. This form contains two negative prefixes (mat- and sau-), the former of which annihilates the value of the latter. One might even say that the double

negation is an emphatic affirmation. So mátoχkaisauamiua may be rendered by „it is, however, most certainly he'' (literally „it is not, however, not he'').

P. 34/35.

mǽtsitsitæpìusìa = mátsitsitapiuasiua.

P. 35, l. 2.

ketsesínikuyeuäks = ki itsisínikoyiuaiks *and he told them ahead.*

P. 35, l. 14 sq.

kéiksìpepiksèaua = ki iksípipiksìaua *and they had run far away.* Cf. l. 20 and l. 26 sq.

P. 35, l. 12 sq. from beneath.

ketsinóyina = ki itsinóyinai. In the same way, íkskauketakèna = íkskaukitakinai, and ketótoyena = ki itótoyinai.

P. 36, l. 10.

â´χkânâ`χketsopa = áχkunoχketsopa = áχkun-oχketsopa (cf. noχkétsi).

P. 36, l. 15.

mátsitæ̀nni = mátsitaniu(a) (cf. l. 24).

P. 36, l. 22 sqq.

ǽχkstæmauàkaseuasopa = áχkstæmauakasiuasopa *then let us turn into antelopes.* In the same way, auákaseuasòkea = auákasiuasoki('a) *if we turn into antelopes.* „Antelope'' is áuakàsi (cf. the note to p. 8, l. 6 sq. from beneath).

P. 36, l. 10 from beneath.

áisokàpi = áisokàpiu *it is good* (durative).

P. 36, last line.

ketasáinena = ki itasáininai. In the same way, etanéna = itanínai.

P. 37, l. 4 sq. from beneath.

kitáskaχsayistsestotokixpinana. Here we have again askaχsai- for askχsai-.

P. 38, l. 10 sqq.

The last sentence of „The Bunched Stars" ought to be translated as follows: And now there, up in the sky, they are still seen as the Bunched Stars.

P. 38, l. 12 from beneath.

ekósènea = ekósinai('a).

P. 38, l. 11 from beneath.

átakssameua = átaksamiua *he was again going to hunt.*

P. 38, l. 9 sq. from beneath.

ekamótosea = ikamótosi('a) *if perhaps he comes* (dubitative supposition). The next word, ákauaneua = ákauaniua, is to be translated „he will say repeatedly".

P. 38, l. 7 from beneath.

penisíssàmmis = pini-sái-sammis *do not look out at him.* In the same way, the prefix sai- is represented by -si- in káχksisàmmaχsea (l. 6 sq. from beneath) = káχk-sai-sammaχsi('a). On the other hand, the idea „out" is not expressed in mákstàisammaχsàie (p. 39, l. 2) = mák-stai-sammaχsaie (cf. p. 39, l. 4 sq. mákstàisammaχsàie) and in nánoasammeuaie (p. 39, l. 5 sq.) = nánau-ai-sammiuaie. In ixtsitsíkenasäsàmmeuaie (p. 39, l. 7) = ixts-its-íkin-ai-sai-sammiuaie the prefix sai- is represented by -sä-.

P. 39, l. 3.

otoánissaie = otauánisaie *while he was saying.*

P. 39, l. 11 sq.

kákokinäna = kákokininai.

P. 39, l. 15 sq.

To be read as follows: Ki matä´χketsea mátsitasäχtùyeuaie. That is: Ki matóχketsi('a) mátsitaisoχtoyiuaie. In English: And she ever and again gave him something else to eat from.

P. 39, l. 18 sq.

Here we have twice stóm- = st*á*m-.

P. 39, l. 16 from beneath.

otáitsisoixtanä = otáitsisuixtani. Also in the next word, oto*á*nnä, the *ä* stands for *i*.

P. 40, l. 8 sq.

etsekípaistsikìnämä = itsi-kíp-ai-(i)stsikinima. Tatsey uses the intransitive verb itsístsikskàiinai *he* (fourth person) *then made a slip-cut* (cf. in Jim Blood's version of the story nitáitapistsiksk *I really made a slip-cut*).

P. 40, l. 12.

stámenèna = st*á*mininai.

P. 40, l. 18 sq. from beneath.

stámissksənäma = st*á*misksinima.

P. 40, l. 16 sq. from beneath.

otápotsests = otápotsists *his pieces of the carcase.*

P. 40, l. 15 sq. from beneath.

etámisauksənoyeua = it*á*misoksinoyiua *then he suddenly saw her* (the same prefix for „suddenly" occurs in l. 10 from beneath, where it has likewise been neglected in the translation).

P. 40, l. 13 from beneath.

enénea = inínai('a). In stómapauyoseua we have stom- = st*a*m- (cf. stomátsàmeua in the next line and l. 9 from beneath).

P. 40, l. 7 from beneath.

ot*á*kaye = ot*á*kài *his partner*. This word is used of comrades of the same age.

P. 41, l. 2.

*á*χkatomàkoto = áχkaut*a*makoto. In the same way *o* for *a* in stómatsinema (l. 4 sq.) and stómatsèstapu (l. 17), where we have stom- instead of st*a*m-, as in so many other cases.

P. 41, l. 21 sq.

etanéna = itanínai.

P. 41, l. 13 sq. from beneath.

*á*χkstomàk*a*χtsopi = áχkst*a*maikaχtsopi.

P. 41, l. 4 sq. from beneath.

kitákauaa = kit*á*kàua('a). The comma after this word ought to be cancelled. I observed already that the proper translation of ot*á*kài is *his partner* (of the same age).

P. 42, l. 3 sqq.

The literal translation of what the boys say is: We shall restore our mother, that she may arise [to life] back again. And their father answers: Yes, that you restore your mother, that she may arise [to life] again.

P. 42, l. 13.

We have here the ending -inea = -inai('a).

P. 42, l. 14.

stámataχtanìstseua = stám-at-oχt-anistsiua. The meaning of -oχt- is „with".

P. 42, l. 16.

Here Stuck-behind-chief is called Oχsístaχkχtänaua (l. 21 sq. Oχsístaχkχtänauaa). Everywhere else Dr. de Jong has Oχsístaks- or Oχsistáks- instead of Oχsístaχ-, and as Tatsey and Jim Blood have likewise Oχsístakskaχtàinau(a), there can be little doubt which form is correct.

P. 42, l. 17 sqq.

The literal translation of Stuck-behind-chief's words is: I, myself, however, will restore my mother, that she may arise [to life] again.

P. 42, l. 19 sq.

stopisát = (i)st-opisát.

P. 42, l. 15 from beneath.

etámisaukauatsikàpiksena = itámisokauatsikapiksinai. The prefix -sok- *suddenly* is neglected in the translation (also in etámisaukàpoχpauanèna l. 12 sq. from beneath = itámisokapåχpauaninai, and in etámisauksipùχpauanèna l. 8 sq. from beneath = itámisoksipåχpauaninai).

P. 42, l. 6 from beneath.

stámatoχkoχkèmiaua. I think, it should be stámatoχkoχkèmiua = stámatoχkoχkemiua.

P. 43, l. 2 (text).

itséuàninea = itsíuàninai('a). The literal translation of the sentence is: After a long while then he was giving [something] to his children; it was a gambling-wheel.

P. 43, l. 4 (text).

The proper meaning of pinápoχtsi is „down the river". Nevertheless Dr. de Jong is right in translating pinápuχtsk = pinápoχts-k by „eastward". The prefixed form of pinápoχtsi is p i n a p-, but after another prefix the initial *p* is lost (the incorporated form -i n a p- is to be found l. 9, l. 11, l. 13, and on the following page l. 19 sq.).

P. 43, l. 14 sq. (text).

ketáksinakasèna = ki itáksinakasinai.

P. 43, l. 11 from beneath.

etsekímaixtsenea = itsikímaixtsinai('a). The prefix k i m- refers to the upper end of the lodge.

P. 43, l. 8 from beneath.

ketsáksèna = ki itsáksinai.

P. 43, l. 5 from beneath.

mátsokèmini = mátsokiminai (cf. in the preceding line ketsókèminaie = ki itsókiminai).

P. 44, l. 1 sq.

nenå´χksopapàuk = ninóχksipapauk *it is true, I had a dream.* The prefix n o χ k (s) (i)- is often concessive, and then it might be rendered in German by „freilich".

P. 44, l. 9 sq.

kenå´χsakyatapeixpuàuaa = kinóχksakiaitapiixpuaua('a). And in l. 11, nítsakyatapèixpinana = nítsakiaitapiixpinan(a). In the same line, kétanèna = ki ítaninai.

P. 44, l. 10 from beneath.

amétåχtsk = amítoχts-k. The proper meaning of amítoχtsi (a m i t-,

cf. l. 5 from beneath and also the last line of the page) is „up the river" (= „westward").

P. 45, l. 1 sq.

ketákåχpokyaukskaseauaiea. The verb is in the plural. Both boys, not only Ashes-chief, were going to run after it.

P. 45, l. 6.

Put a comma after moyís (instead of a full stop), and read otsitsípstaupissaua (instead of Otsitsípstaupissaua). The translation of this passage ought to run thus: Then suddenly they found themselves in some lodge, where there were beavers inside, the owners of the lodge.

P. 45, l. 12.

améksisksta̱kei = omí ksísksta̱kii.

P. 45, l. 13.

ámoyapitsisoåχtsea = ámoia pítsisooχtsi('a). In stáikoa̱nnik we have the prefix (i)st-, which is used in the imperative instead of it-.

P. 45, l. 15 sq.

kanáksistsìkoists = kanáiksistsikuists *all days* (i. e. *every day*). The translation of the sentence is only: Every day they would play there.

P. 45, l. 19.

mátåχtsitòa = mátoχtsito(a) *he came there along again.*

P. 45, l. 19 sq. from beneath.

káiksistapistatsìmmastsi = ki áiksistapistutsimaists(i).

P. 45, l. 17—15 from beneath.

In the translation the repetition of the verb „to stick" has been neglected.

P. 46, l. 16 sq. from beneath.

sistséna = sistsínai. In ékananatsinàmminä there is a superfluous syllable na (ékanatsinàmminä = íkanatsinæminai).

P. 46, l. 14 sq. from beneath.

ǽnniàukinea = ǽnniaukinai('a).

P. 46, l. 5 from beneath.

nǽχkipòtsixp *that I may just take it.*

P. 47, l. 4.

The proper translation of otákàye = otǽkài is „his partner" (cf. l. 9, l. 13, l. 16).

P. 47, l. 10.

kitátamisauatsina = kit-áutæmi-sau-ats-ino.

P. 47, l. 12 sq. from beneath.

kyáukanäksistokèkaua = ki áukanaiksistokekaua *and they were all having done pitching their tents.*

P. 47, l. 10 from beneath.

sákyapåχkåχtàyaua. The prefix -ap- *about* has been neglected in the translation.

P. 47, l. 8 from beneath.

pokáinea áuasenènea = pokáinai('a) áuasaininai('a). In the same way, l. 6 from beneath enaksípokainea = inaksípokainai('a).

P. 48, l. 15 sq. from beneath.

nå'χkskùnakatsis. A mitigated imperative with animate object! Dr. de Jong's translation is rather free.

P. 48, last line.

amé maksínni = omí maksíni [*in*] *the wound*. Cf. A new series of Blackfoot texts, p. 105. The words maksíni *wound* and mǽksini *carcase* are well to be distinguished.

P. 49, l. 8.

nemátåχkotsitòmixpatsiks = nimátoχkotsitomixpatsiks *I can not marry* [*him*].

P. 49, l. 22 sq.

What his mother wants to express is: [It is too bad] that he should set a trap. The form etákyakeua = itákyakiua *so he set a trap* is a sentence by itself.

P. 50, l. 6 sq.

In the translation the prefix -sauχ(k)- = -soχk- = sok- *suddenly* has been neglected.

P. 50, l. 7 sq.

kiméksìkskuyea = ki omí ksíkskuyi('a).

P. 50, l. 13 sqq.

In the translation of these lines the verb „to skin" should have been used (instead of „to butcher").

P. 50, l. 16.

In the translation of this line we miss the adverb „suddenly".

P. 50, l. 20.

manístsæpsèa = manístsæpsi('a) *as they looked* (*when they looked*).

P. 50, l. 3 sq. from beneath.

motókasitòmästs = motókasatomaists.

P. 51, l. 1.

peksáuanokea = piksáuanoki('a) *feathers of [common] birds.*

P. 51, l. 13 from beneath.

etsipákeuaseaua. We expect etsipákeuaseua = itsipákeuasiua (cf. p. 51/52).

P. 52, l. 2.

netákoχkanästs = nitákoχkanists(i).

P. 52, l. 10 sq.

In the translation of these lines the word „wondering" is superfluous.

P. 52, l. 11 from beneath.

enásenea = inásinai('a).

P. 52, l. 9 from beneath.

ótstaχtsimautsisea = ótstaχtsimatsisi('a).

P. 52, last line.

stápot = (i)st-(t)ápot.

P. 53, l. 7.

In the translation of máχksipuχsapuχsea read „here" instead of „her".

P. 53, l. 13.

etáupeua = itáupiua *there she is sitting* (or: *staying*).

P. 53, l. 19.

stámekits`akenä = stámikaitsiuakeinai.

P. 53, l. 21 sqq.

kenátâχkànästo = kinátoχkanisto = ki-nát-oχk-anisto *I will just tell you.* Cf. the notes to p. 22, l. 1 and p. 22, l. 7 sq. The literal translation of the next sentence seems to be: And now do you remember over there in that snow-drift that buffalo-cow that there was stuck [in the snow], and your ramrod?

P. 54, l. 1.

otáutâχsea = otáutoχsi('a) *when he came.*

P. 54, l. 3.

ekamókimokenekea = ikæmókimokiniki('a). A dubitative supposition.

P. 54, l. 4.

pénâχtsàkauayatkyokit. Read: pénâχtsàkauayakyokit = pínoχtsakauaiakiokit.

P. 54, l. 6.

otátsimanea = otátsimani('a). The proper meaning of this verbal noun is „his invitation''. Here it must be translated as a conjunctive: when he had invited.

P. 54, l. 7.

otáutsisisea = otáutsisisi('a) *when he was smoking.*

P. 54, l. 9 sq.

mátiskaksayeuayea = mátæskaksayiuaie('a). (cf. l. 13, where we find -äskak- for -æskak-).

P. 54, l. 15.

kitâχkéman = ki otoχkéman.

P. 54, l. 17 sq.

netánenä = nitáninai. The prefix nit- means „only", but it is often so colourless that it may be neglected in the translation.

P. 54, l. 22 sq.

The literal translation of this sentence is: As he looked, [he saw that] who was his wife was a buffalo.

P. 54, l. 18 from beneath.

mátanistsenea = mátanistsinai('a).

P. 54, l. 6 sq. from beneath.

kaiksístaa. This must have been misheard for kiksísta('a).

P. 54, l. 3 from beneath.

stámitotoyinea = stámitotoyinai('a).

P. 55, l. 21 from beneath.

stámikokoa *then it was night*. Overlooked in the translation.

P. 55, l. 16 from beneath.

Put a semicolon after ákitsipaskàyaua.

P. 55, l. 12 from beneath.

ketomátapixpeeaua = ki itomátapixpiiaua *and then they started to dance*. Overlooked in the translation.

P. 55, l. 5 from beneath.

kaipinå'kusea = ki apinákusi('a).

P. 56, l. 6 sq.

otáyåχtsimisea = otáiåχtsimisi('a). An intransitive form! Cf. l. 20.

P. 56, l. 12.

In the Indian text there is no equivalent for the words „Then they stopped [dancing]" in the translation.

P. 56, l. 13.

stámatayâχkimea. We expect the intransitive form stámatayâχ-kimaua = stámataioχkimaua *then he was waiting again.*

P. 56, l. 22.

kyâ'nni = ki únni.

P. 57, l. 1 sq.

stámâχkanauanistsik *immediately do* (plur.) *everything.*

P. 57, l. 2 sq.

mátsisipaskàyaua. Read mátsitsipaskàyaua = mátsitsipaskaiaua.

P. 57, l. 20.

etsópaχtsèinakenea = itsípaχtsìnakinai('a). In the same way l. 16 from beneath etánistsenea = itánistsinai('a), and on the next page l. 1 sq. etámisauksipaupenea = itámisoksipaupinai('a).

P. 57, l. 14 from beneath.

kínnoauaa = kínnoaua('a) *your* (plur.) *father.* Blue-face is called the „father" of his mag-pies (cf. l. 9 from beneath).

P. 58, l. 18.

ákipatsipaskayea = ák-(k)ip-atsi-paskaii('a) *they will just have another dance.*

P. 58, l. 20 sq.

nimátakatâχkixpaa = ni-mát-ak-at-oχkixpa('a) *I am not going to wait again for it.* Also in l. 15 from beneath the prefix -at- *again* has been neglected in the translation.

P. 58, l. 9 sq. from beneath.

ketsíksenä = ki itsǽksinai. In some other places Dr. DE JONG has säks- for sæks- (saks-).

P. 58, l. 7 from beneath.

kaiksístaa = kiksísta('a).

P. 59, l. 2 sq.

Here we have again -äskaks- for -æskaks-. The ending -inea stands for -inai('a) (cf. also l. 7, and from beneath l. 20 and l. 7).

P. 59, l. 22 from beneath.

The word áuakàsi is only used for „antelope''. It is wrong to render it by „deer''. The same mistake recurs in the translation of l. 18 from beneath.

P. 59, l. 21 from beneath.

áumatapiitseuaie = áumatapiitsiuaie *he began to skin it.*

P. 59, l. 19 from beneath.

otsitapoáuæχkanea = otsitápauauaχkani('a) *her walking around there* (= *that she was walking around there*). The analysis of the next word, ekítsoakènä, is: ik-(k)áitsiu-ake-inai.

P. 59, l. 13 from beneath.

ketsésoyeuaie = ki itsísoyiuaie *and he fed her some.*

P. 59, l. 6 sq. from beneath.

Read ketæχkáyeua = ki itæχkáiiua.

P. 60, l. 5 (text).

ksikixkínenea = ksikixkíninai('a).

P. 60, l. 9 sqq. (text).

minépokàua = minípokau(a) *child of plenty.*

P. 60, l. 12 (text).

otákayi = otákài(i) *his partner.* Here and further on in the same story Dr. DE JONG renders this word by „friend".

P. 60, l. 10 sq. from beneath.

kyotsítsinäpotokai = ki otsítsinapotokaie = ki ots-íts-inap-(p)otokaie. This form contains the prefix -inap- = pinap- *down* (cf. l. 3 from beneath).

P. 60, l. 8 from beneath.

áitsapipùyeua. Read áitsapipùyeaua = ái-(i)t-sap-ipuyiau(a).

P. 60, l. 2 sq. from beneath.

käitapauatsimâixkameuaie = ki ái-(i)tap-auatsimoixkamiuaie *and he was really begging him.*

P. 61, l. 6.

máχkstainèsä = máχkstainisaie *that he might not die.*

P. 61, l. 9 sq.

netátsautsemaua (cf. p. 63, l. 15 sq. from beneath). The meaning of this form seems to be „I lost him". The analysis of the next word, kátamautòatsiksi, is: káta(i)-(o)ma(i)-otoatsiks(i).

P. 61, l. 18 sq. from beneath.

mátapaipistsimokäks. The proper meaning is „he did not suspect them".

P. 61, l. 15 from beneath.

otsínnimàmiks. Probably a misprint for otsínnimàniks.

P. 61, l. 8 from beneath.

tsíkixkìnei = ksíkixkinii (obviative of ksikixkíni).

P. 62, l. 3.

The prefix s o t *a* m- *then* is not expressed in the translation.

P. 62, l. 5 sq.

The literal translation of this sentence is: And then they would try to fly out. We have here a compound of the stems for „going out" and „flying".

P. 62, l. 9 sq.

istsânyapauau*a*χkasäks = ixtsáiniapauauaχkasaiks.

P. 62, l. 19 sq.

ketsekím*a*χsea = kitsikímmaχsi('a). We should expect a form with pluralized passive object. The literal translation would be „because you pitied them".

P. 62, l. 20 from beneath.

kéksòkoäks. Properly „your relations".

P. 62, l. 19 from beneath.

sekétamet*a*ki = (ni)tsikétamet*a*ki.

P. 63, l. 18.

ksetsekúists. We expect ksestsekúists = ksistsikúists.

P. 63, l. 15 sq. from beneath.

nitátsautsemaua. Cf. the note to p. 61, l. 9 sq.

P. 63, l. 12 from beneath.

st*á*menitänea = st*á*minitainai('a).

P. 64, l. 2 sqq.

istoχkonáyaχsènea = istoχkanáiaχsinai('a).

P. 64, l. 4—6.

The translation of the sentence beginning with „Amá akékoana'' ought to run thus: That girl then fell in love with that boy.

P. 64, l. 20.

In the translation the prefix -kip- *just, quickly* (here combined with -ak- into -akip-) has been neglected.

P. 64, l. 22 sq.

ekamípåiniskukuinikea. A dubitative supposition (ikam- = „perhaps''). The proper meaning of ekyótsixpea = ekyótsixpi('a) is „which is painted red''.

P. 64, l. 24.

stanét = (i)st-anít.

P. 64, l. 25.

kyákotåχpeua = ki ák-ot-åχpiua. Overlooked in the translation. The meaning is: and it will come [to me] in a hurry. The idea of „coming'' is represented by -ot- (-oto-), and -åχpi- (-oχpi-) refers to a quick and jumping motion. Cf. p. 65, l. 13—7 from beneath, and also p. 21, l. 13—8 from beneath (parallel to A new series of Blackfoot texts, p. 195 sq.).

P. 64, l. 9 from beneath.

etstáua = itstáua *then he thought*. Overlooked in the translation.

P. 64, l. 8 from beneath.

ketsetápomaie. I think, this should be ketsetápoaie = ki itsitápoaie *and then he went there.*

P. 64, l. 6 from beneath.

ákoχksèpuyea = ák-oχks-ipuyi('a) *that was going to talk*. The prefix -oχk(s)- = nóχk(s)- is so colourless here, that it may be neglected.

P. 65, l. 4 sq.

ketsíkinapstsatsimayea = ki itsíkinipstsatsimaie('a).

P. 65, l. 5 sqq.

Here we have again some examples of the ending -enea = -inai('a). In l. 9 -ainea = -ainai('a) = -au-inai('a).

P. 65, l. 9 sq.

The literal translation of „Káipiòoa ketséstapukskasèua" is: And he was far, and then he ran away.

P. 65, l. 16 sq. from beneath.

otómåχtapixtsixpia = otómoχtapitstsixpi('a).

P. 65, l. 13—7 from beneath.

About the forms containing the verb-stem -åχpe- = -åχpi- (-oχpi-) cf. the note to p. 64, l. 25.

P. 65, l. 12 sq. from beneath.

sakyauánåyosenea = sakiauánoyosinai('a). In the same way, l. 10 from beneath ketanénea = ki itanínai('a) (also l. 2 from beneath).

P. 65, l. 7 sq. from beneath.

stámåχtsksapòyimä. Misprinted for stámåχtsksapòyinä = stám-oχtsksapoyinai. In the next word we find -ini for -inai.

P. 65, last line.

ketsetótaipeènä = ki itsitótaipiinai *and then she* [*the cannibal-woman*] *came up to him* [*to the boy's father*].

P. 65/66.

ketsékskameuaie = ki itsítskamiuaie *and then he [that man who was the boy's father] fought her.*

P. 66, l. 3 sq.

Here we have again -iskaks- for -*a*skaks-.

P. 66, l. 7 sqq.

In the forms translated by „bouncing" we find again the stem -åχpe- = -åχpi- (-oχpi-) referring to a quick motion (cf. the note to p. 64, l. 25). A similar situation is described on p. 33 sq., where for „bouncing" the compound stem sp-oχpe- = sp-oχpi- is used (sp- means „high").

P. 66 sqq.

Instead of the verb „to row" Dr. DE JONG should have used „to paddle". And as I have observed before, nit*á*kàu *my partner* (ot*á*kài *his partner*) designates a comrade of the same age, and so it is not to be rendered by „friend".

P. 66, l. 8 sq. from beneath.

ketápistatakèaua = ki itápistotakiaua.

P. 66/67.

stámitsapòpiuaie = st*á*mits*a*popiuaie *then he sat down in [the boat].*

P. 67, l. 8.

kyayóyinea = kyaióyinai('a).

P. 67, l. 13.

ketasáinenea = ki itasáininai('a).

P. 67, l. 14—16.

The translation of the short sentences about the geese and the berries being dried ought to run thus: And all the geese were dried. And those berries [too] were dried.

P. 67, l. 18 from beneath.

otsinå'ksests = otsinóksists *fine things.*

P. 67, l. 16 from beneath.

amíxk otsítsoåχpiàua. Literally: on which they had come ashore.

P. 67, l. 11 sq. from beneath.

otsitápsùyeaχkyåχssea = ots-itáp-suyi-aχkyoχs(i)si('a) *that he really paddled in.*

P. 68, l. 3.

nitsítstuyemi = nitsítstuyimi *I passed the winter there* (-it- is the localizing prefix).

P. 68, l. 12 sq.

stamisóyiyáχkyå`χseua = stámi-suyi-aχkyoχsiua *then he paddled in.* The translation of the next sentence is: Then he came to that island.

P. 68, l. 16.

ketoχkónayeuaie = ki itoχkónoyiuaie.

P. 69, l. 12.

The stem inota- ought to be rendered by the verb „to skin''.

P. 69, l. 12 sq.

áukanayatsèuäks = áukanaiitsiuaiks.

P. 69, l. 17.

manâstsapsea = manístsapsi('a) *as he looked* (l. 22 manístsapsea should be translated in the same way).

P. 69, l. 19.

Here we have again -änea = -ainai('a).

P. 69, l. 19 sq.

otsístsitsäätayema = otsístsitsiitaiima.

P. 69, l. 21.

etå´χtsimiaua. Read etå´χtsimiua = itå´χtsimiua. There is no „again" in the Indian text.

P. 69, last line.

stómamatapo = stámaumatapo *then he started to go.*

P. 70, l. 2.

etámisauksauåχkananåyeua = itámisoksauåχkanainoyiua.

P. 70, l. 4.

kákitäxtse = kákitaixtsii. The literal translation of the sentence is: And of those carcases the bones only were lying there.

P. 70, l. 8.

áistamanåyeua = áistaminoyiua.

P. 70, l. 15.

áistamaχseea = áistamaχsii('a) *then they would be good.* The translation of the sentence is: And of those who had their bones broken those that were broken would then be all right, when he doctored them (that is: those persons).

P. 70, l. 18.

mátaikamotauaa = mátaikamotaua('a) *would not be saved.* The translation of the sentence is: And when he was angry with them, such [a person] would not be saved.

P. 70, l. 18 sq.

oksímistamea. Read oksímistanea = oksímistani('a).

Drie oude Portugeesche Verhandelingen over het Hindoeïsme

TOEGELICHT EN VERTAALD DOOR

W. CALAND

EN

A. A. FOKKER.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

NIEUWE REEKS.

DEEL XVI. N°. 2.

AMSTERDAM,

JOHANNES MÜLLER.

1915.

INHOUD.

INLEIDING.

Terwijl ik, ten behoeve der hernieuwde uitgave van Rogerius' „de Open-Deure tot het verborgen Heydendom", onderzoek deed naar datgene, wat aangaande het Hindoeïsme reeds vóór dezen auteur ter kennis van de Westerlingen gekomen was, werd door Prof. Th. Zachariae te Halle a/S. mijne aandacht gevestigd op een tweetal Portugeesche beschrijvingen van het Hindoeïsme, die reeds uit het begin der 17de eeuw moesten dateeren, dus ouder dan Rogerius' werk moesten zijn. Deze Verhandelingen, die in 1812 te Lissabon gepubliceerd zijn in de Noticias para a Historia e Geografia das Nações ultramarinas, in deel I als n°. 1 en 2, zijn tot dusverre vrij wel onbekend gebleven: zelfs Burnell-Yule, die in hun Hobson-Jobson overigens eene zoo volledige bibliografie geven, maken er geenerlei gewag van. Reeds eene oppervlakkige kennismaking met de genoemde Verhandelingen deed bij mij den wensch opkomen, ze meer algemeen toegankelijk te maken: zij golden immers voor de oudste ons bekende min of meer volledige beschrijvingen van de mythologie der Hindoe's. Ik vond Dr. A. A. Fokker, privaat docent in het Maleisch aan de Universiteit te Amsterdam, en leeraar in het Spaansch aan de Handelsschool, en wel vertrouwd ook met het Portugeesch, bereid, het ééne deel van het werk: de vertaling in het Nederlandsch, op zich te nemen, terwijl ik zelf voor mijne rekening nam de Verhandelingen in dien geest te bewerken, dat de door de Missionarissen medegedeelde feiten aan de ons bekende bronnen getoetst werden. Het nut van zulk een werk is, dat voor eene beschrijving van de geschiedenis der Indische Philologie zulke Verhandelingen moeten gekend en gewaardeerd worden, zelfs al zouden ze ons overigens niet veel leeren wat onbekend is; doch het staat vast, dat de Portugeesche Berichten wel degelijk nieuws leeren, in zooverre als enkele hunner mythologische verhalen geheel onbekend zijn, en andere trekken vertoonen, die min of meer afwijken van de ons bekende overlevering.

De meest gewichtige vraag, die zich aan den bewerker voordoet, is deze: hoe oud zijn deze beschrijvingen van het Hindoeïsme? Volgens het voorbericht zijn zij opgesteld door, natuurlijk Roomsch-Katholieke, Zendelingen, „en wel waarschijnlijk in het begin der zeventiende eeuw". Casartelli, die in het tijdschrift Anthropos, deel I en II, eene Engelsche vertaling der Verhandelingen ondernam doch niet ten einde gebracht heeft (hij geeft slechts de eerste 23 Hoofdstukken van het 1ste Bericht), uit zich zóó over deze geschriften:

„They may justly claim to be the oldest known systematic memoirs by Europeans on the Hindu mythology, considerably antedating the Dutch missionary and writer, Abraham Roger", en iets verder zegt hij, dat „de Open-Deure" een halve eeuw jonger is dan de Portugeesche Verhandelingen. In aansluiting hieraan opperde Rev. Hosten (Anthropos, deel II, pag. 272 vlg.) de gissing, dat de auteur der Portugeesche Opstellen wel eens Franc. Negram kon zijn, van wien het door Della Valle bekend is, dat hij, reeds vóór 1615 dus, over deze stof heeft geschreven. Terwijl het nu ten eenen male onmogelijk schijnt te zijn de namen van den auteur of van de auteurs aan te geven — hiertoe ontbreken alle gegevens — is het daarentegen wèl mogelijk den tijd vast te stellen, waarin onze Berichten werden opgesteld. Hadde Casartelli, alvorens zijne Inleiding te schrijven, de Verhandelingen aandachtig geheel doorgelezen, dan zou hij de onjuistheid zijner tijdsbepaling, dat ze namelijk uit het begin der 17de eeuw dateeren, hebben moeten inzien. Ieder der Verhandelingen immers bevat in zich zelve een gewichtig gegeven ter bepaling van haren tijd. In hoofdstuk 59 van de eerste wordt namelijk melding gemaakt van een Koning Chandar Rau, „van wien zestien jaren geleden Sevagy het land veroverde, waar hij zijn hof hield, terwijl hij den Koning doodde en zijne zonen gevangen nam". Met Sevagy is zonder twijfel Sivajī, de stichter van het Marāṭhā-rijk bedoeld, die van 1627—1680 geleefd heeft. Deze Verhandeling moet dus stellig tusschen 1647 en 1680 geschreven zijn, en waarschijnlijk is een nog nauwkeuriger dateering te geven. In Elphinstone's „History of India" (5de ed. van 1866) leest men op pag. 621: „The whole of the hilly country south of Púna, from the Gháts inclusive to the upper Kishna, was in the hands of a Hindú rája, whom Sivají could never prevail on to join in his rebellion. He now procured his assassination, and profited by the consternation which ensued to seize on this territory". De hier bedoelde „Hindú rája" is hoogstwaarschijnlijk de in de Portugeesche Verhandeling genoemde Chandar Rau, en, daar de moord door Elphinstone vermeld in het jaar 1654 plaats had, zoo moet ons eerste Bericht in 1670 geschreven zijn. — Wat de tweede Verhandeling aangaat, in het 34ste hoofdstuk daarvan leest men: „Van het vierde Yuga, waarin wij nu leven, genaamd Caliyuga, zijn voorbij gegaan 4876 jaren". Het is bekend, dat het Kaliyuga gerekend wordt te beginnen 3102 jaren vóór Christus' geboorte. Hieruit volgt, dat het tweede stuk moet geschreven zijn in 1774, ruim honderd jaar dus na het eerste; ook volgt daaruit, wat trouwens à priori aannemelijk was, dat de beide opstellen door

verschillende auteurs waren vervaardigd. De eer, die tot dusverre uitsluitend aan onzen landgenoot Rogerius toekwam, de eerste te zijn geweest die de Europeanen grondig heeft ingelicht omtrent de Hindoe's en hun godsdienst, blijft dus onaangetast; immers het werkje van Henry Lord, „A discoverie of the Sect of the Banians", dat in 1630 te Londen verscheen, kan eene vergelijking met „de Open-deure" in geen enkel opzicht doorstaan. Blijkt dus de prioriteit der Portugeesche Verhandelingen eene illuzie, zij blijven niettemin onze aandacht overwaardig en verdienen ten volle in ruimeren kring bekend te worden.

Zooals in het Voorbericht op de beide Portugeesche opstellen wordt meegedeeld, waren zij vergezeld van een 28-tal prachtig uitgevoerde platen, die, om reden van de tijdsomstandigheden van 1812, niet met den tekst werden gepubliceerd. De Heer Secretaris der Letterkundige Afdeeling der Kon. Akademie was zoo vriendelijk naar deze platen navraag te doen bij de Kon. Akademie van Wetenschappen te Lissabon; het antwoord luidde, helaas, dat zij niet konden gevonden worden in de Bibliotheek der Portugeesche Akademie. Men beloofde echter nog verder te zoeken. Mochten onverhoopt deze platen nog gevonden worden, dan zouden zij in reproductie eene welkome toegift bij deze Verhandelingen zijn.

Toen de bewerking dezer twee Opstellen bijna gereed was, kwam mij als door een toeval eene derde, eveneens Portugeesche Verhandeling onder de oogen, die echter niet in het origineel bereikbaar schijnt te wezen, doch mij bekend werd in Fransche en Nederlandsche vertaling. De Fransche vond ik in het door J. Fréd. Bernard en anderen uitgegeven, door Picard fraai geïllustreerde omvangrijke werk: „Cérémonies de tous les peuples du monde" (eerste editie van 1723 en vlgg., tweede van 1735), en wel in deel IX pag. 133 en vlgg. De Nederlandsche bewerking van dit werk verscheen onder den titel: „Naaukeurige Beschryving der uitwendige Godsdienstplichten, Tempelzeden en Gewoontens der afgodische Volkeren, vervat in eenige Verhandelingen en in kunstige Tafereelen vertoont geteekent door B. Picard, uit het fransch in 't Nederduitsch overgezet door A. Moubach, 1728". Het derde deel bevat het bedoelde Portugeesche bericht. Ik heb het de moeite waard geacht ook deze Verhandeling naar de Hollandsche bewerking op te nemen. Zij geeft eene welkome aanvulling op de eerste twee, al is de schrijver ook op sommige punten niet al te best ingelicht. Het is, mij althans, niet mogelijk den juisten tijd aan te geven, waarin deze Verhandeling is geschreven. Doch zij moet van vóór 1723 dateeren; wellicht is zij

in de laatste decenniën der 17de eeuw te stellen. Ongetwijfeld is deze Verhandeling meer in 't Zuidelijk deel van Indië ontstaan, zooals blijkt uit de betrekkelijk vele Tamil-woorden, die er in voorkomen. De Nederlandsche vertaling is hier en daar niet al te best; ik heb dan ook, waar dit noodig scheen, den Franschen tekst ter vergelijking bijgevoegd.

Voorwoord van de Vertaler.

Een paar woorden ter toelichting zijn nodig.

Ten eerste moet ik erop wijzen, dat de stijl van beide door mij uit het Portugees vertaalde verhandelingen, vooral die van de tweede, hier en daar zeer slordig is — verwarring van subjekten b.v. komt telkens voor — en 't vaak moeilik was, de ware bedoeling eruit te begrijpen. Ook is 't aantal kopiëerfouten vrij groot. Ik heb ze in overleg met Prof. Caland verbeterd.

Nog een ander punt is voor de lezer der vertaling van belang. De transscriptie der Indiese woorden is gelaten zoals ze was, d.w.z. de klankvoorstelling is naar de Portugeese spelling. Daarbij houde men 't volgende in 't oog:

aõ stelt voor wat de Fransen *a-on* zouden schrijven;

c voor *e* en *i* stelt een *s* voor;

s tusschen twee klinkers heeft de waarde van *z*;

s wordt in ieder ander geval gelispeld en stelt dan ongeveer een Franse *ch* voor;

e is nooit „stom'', maar staat met Fr. *é* of *è* gelijk;

g voor *e* en *i* evenals *j* heeft steeds de waarde van Frans *g* in *général*;

lh is een „gemouilleerde'' *l*;

nh beantwoordt aan Fr. *gn* van *Espagne*;

m aan 't slot van een woord wordt als *n* gehoord;

r is altijd dentaal;

u klinkt als Fr. *ou* en *ou* als heldere *o* in *oor*;

x evenals *ch* als Fr. *ch*.

Overigens worden de z.g. tweeklanken steeds als afzonderlike klinkers gehoord, terwijl de rest van de uitspraak met de Franse overeenkomt.

Ten slotte deel ik nog mede, dat, tot mijn spijt, Prof. Caland bezwaar maakte tegen de vereenvoudigde spelling.

VOORBERICHT.

De twee Verhandelingen, die hier volgen, en de N^{os}. I en II dezer Verzameling vormen, waren aan „de Koninklijke Academie van Wetenschappen" aangeboden door FRANCISCO LUIS DE MENEZES, welke ze uit Goa zond samen met 28 prachtig uitgevoerde platen, die eenige Indische afgodsbeelden voorstellen, en onder deze de 10 voornaamste Vleeschwordingen van *Visnu*.

Dezelfde verdienstelijke Correspondent stelde zich zonder twijfel voor, eenige meer gedétailleerde berichten te geven aangaande die handschriften (welke opgesteld waren door eenigen onzer Zendelingen, en waarschijnlijk in 't begin van de zeventiende eeuw), toen de dood hem aan de Letteren ontrukte, vóor dat hij het heele werk uit Goa verzonden had: hij deelde echter mede, dat deze handschriften bewaard werden in 't Archief der Paters van de „Companhia" (Jezuïeten); waar ze overgeschreven werden, nadat zij in 1759 uit Goa vertrokken waren [1]).

Onder deze omstandigheden besloot de Academie, het nut van 't werk kennende, het te doen drukken; en erbij te voegen de Platen, die het vergezelden, en waarheen het verwijst: doch de rampspoedige omstandigheden, waarin ons Rijk zich sinds dien gezien heeft, ofschoon ze wel veroorloofden, het eerste gedeelte van het besluit uit te voeren, belemmerden het tweede, en verhinderden tot nu toe de uitgave. In weerwil dezer beweegredenen, die nog gelden, gaf een nieuwe overweging den doorslag, om deze geschriftjes maar het licht te doen zien zonder bedoeld sieraad, daar het toch meer merkwaardig dan belangrijk was.

Het meerendeel onzer reizigers, en vooral onze eerste ontdekkers, meenden dat de Afgodsbeelden het wezen uitmaakten van den Godsdienst der Indiërs; en eerst na geruimen tijd kwam men tot het inzicht, dat, terwijl de verschillende Beelden een voorstelling zijn van een bestaand voorwerp, of dat men zich denkt te bestaan, dit

---

[1]) „Zij", nl. de Jezuïeten; in dit jaar werd immers de orde uit Portugal verdreven.

moest voorafgaan in de verbeelding aan de zaak bestemd om het voor te stellen. Waaruit men de gevolgtrekking maakte, dat het de Godsdienstige denkbeelden der Indiërs en niet hun Afgodsbeelden waren, welke het wezen van hun Afgodendienst uitmaakten, en welke den aard der vormen hunner zinnebeeldige voorstellingen, die het volk vergoodde, bepaalden.

Deze opvatting werd bevestigd, naarmate onze kennis ten opzichte van dat land vermeerderde: en heden ten dage staat het vast, dat, alhoewel deze cultus niet den godsdienst van 't volk uitmaakt, hij welbeschouwd den grondslag vormt van die der Bramanen, welke haar indronken uit de bron hunner Geschriften. Van dit gezichtspunt uit is 't, dat de schrijvers dezer werkjes een vrij uitvoerige en in vele deelen nieuwe voorstelling geven van de Indische Mythologie en Theogenesis, en van eenige der voornaamste plechtigheden der Heidenen; voornamelijk van die der omstreken van Goa, daar het toch onmogelijk zou wezen, alle te behandelen.

Indien men hetgeen hier op veel plaatsen gezegd wordt, vergelijkt met hetgeen men vindt in eenige werken over ditzelfde onderwerp verschenen, zal men eenige verschillen aantreffen, die niet voortkomen uit gebrek aan nauwkeurigheid, maar wel daaruit, dat, aangezien de Indiërs verdeeld zijn in vele Stammen of Kasten, en deze weder onderverdeeld zijn in veel andere, ieder van hen meestal een Godsdienstige Sekte vormt; terwijl de voorwerpen van vereering niet altijd dezelfde zijn voor alle, en de gebruiken en plechtigheden gewoonlijk anders zijn, ook zelfs al zijn de hoofdpunten dezelfde. Daarom zal het vreemd schijnen, wanneer men zegt, dat deze volken vele en vele duizendtallen Godheden tellen onder hun Goden en Halfgoden, hetwelk een chaos maakt van hun Theologie.

Zulk een groote verscheidenheid van eeredienst, het weefsel van buitensporigheden en tegenstrijdigheden, die de lezer bij de lectuur van dit werk zal opmerken, moeten hem terecht doen verbaasd staan, dat zulk een onzinnige Godsdienst niet alleen zich verbreidde over het grootste deel van 't Oosten, maar zich zooveel eeuwen kon handhaven, en dat tegenover de herhaalde pogingen voornamelijk van Mohammedaansche zijde. Het gaat buiten de grenzen van een voorbericht hier de gronden daarvoor op te geven: en we zullen ons ertoe bepalen, te vermelden, dat deze Godsdienst in zijn oorsprong, en ontdaan van zijn bedrog en zijne allegorieën, waarvan hij overladen is, een systematisch geheel vormt; en 't is wellicht een der beredeneerdste onder de oude en nieuwere Afgoderijen.

Zij die zich dieper met de studie dezer zaken zouden wenschen in te laten, kunnen, behalve onze twee Geschiedschrijvers Barros [1]) en Couto [2]), nog raadplegen: Abrahão Roger in zijn „Schouwtooneel der Afgoderij" (Theatro da Idolatria) [3]), de „Lettres Curieuses et édifiantes" [4]), Mr. Anquetil in zijn Inleiding tot den Zend-Avesta [5]), de twee Engelschen Howel [6]) en Dow [7]), de „Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres de Paris", het werk getiteld „Parallèle des Religions", en vooral de verschillende Verhandelingen die te vinden zijn in de „Asiatic Researches" van het Genootschap te Calcutta.

Men lette erop, dat voor het gemak van den lezer de Opschriften der Hoofdstukken (en de verwijzingen naar de Platen) aan het werk toegevoegd zijn, en dat het mogelijk is, dat er in het afschrift der Academie toegekomen, de een of andere afwijking voorkomt; echter houden wij voor zeker, dat die niet van belang zal wezen.

---

1) João de Barros, Decadas da Asia (1552—1613).

2) Diogo do Couto, Decadas da Asia (1602—1645).

3) De open-deure tot het Verborgen Heydendom door Abraham Rogerius (1651), thans op nieuw uitgegeven door de Linschoten-vereeniging.

4) Eerste uitgave van 1717—1774, tweede van 1780—1783.

5) Anquetil du Perron, Le Zend-avesta, Discours Préliminaire (1771).

6) Holwell, Interesting historical events relative to Bengal and Indostan (1766 en 1767).

7) A. Dow, The history of Hindostan, transl. from the Persian (1764); het werk is voorafgegaan door: „A dissertation concerning the customs, manners, language, religion and philosophy of the Hindoos".

I.

Korte Beschrijving van de Heilige Boeken der Oost-Indische Heidenen en van hunne Zeden.

HOOFDSTUK I.

Van de Schepping der Wereld, en de meening die ze daarover hebben.

Ze nemen aan, dat het toestel der Wereld bestaat uit vijf elementen [1], te weten Aarde, Water, Lucht, Wind en Vuur, en dat het eeuwig bestaan heeft; en dat het Opperwezen, genaamd *Parabrama* [2] de kracht heeft om te scheppen, te onderhouden en te verdelgen; en deze krachten drukken ze uit door drie kleuren: wit, rood en zwart [3].

Ze nemen aan, daar het Opperwezen onbelichaamd is, dat het geen belichaamde dingen kan scheppen, en om deze reden bracht het drie Persoonlijkheden voort, aan elk daarvan schenkende de kracht om te scheppen, te onderhouden en te verdelgen al hetgeen in dit toestel der Wereld voorkomt.

Van deze drie Persoonlijkheden, welke heeten *Brama*, *Visna* en *Mayessa* [4]), maakt men een drieëenheid, waarbij de schepping wordt toegeschreven aan *Brama*, het onderhouden aan *Visna*, de

---

1) Dit is reeds door Megasthenes (zie Strabo XV, 59) opgemerkt: *πρὸς δὲ τοῖς τέτταρσι στοιχείοις πέμπτη τίς ἐστι φύσις, ἐξ οὗ ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἄστρα*. De *pañca bhūtāni* zijn: aarde (*pṛthivī*), water (*apaḥ*), vuur (*agni*), wind (*vāyu*), aether (*ākāśa*).

2) Gewoonlijk in twee woorden: *paraṃ* of *paramaṃ brahma* (neutrum), bijv. Manu II. 82, 83 (S. B. E. XXV, pag. 45). Een der oudste berichten hierover is dat van Ludovicus Frois, uit 1560: „quorum alterum altero priorem et ex Deo quodam nomine *Parabrama*, quem primaevum existimant, hos tres cepisse communem originem fabulantur" (Epistolae Indicae, pag. 376 der Leuvensche uitg. van 1566); vgl. ook Wilson, Essays on the religion of the Hindus, vol. I, pag. 27: „his (nl. Śankara's) leading tenet is the recognition of Brahma Para brahma, as the sole cause and supreme ruler of the universe, and as distinct from Śiva, Viṣṇu, Brahmā".

3) Wit is de kleur van Śiva (Wilson, op. cit. 1, 221 noot, zoo ook Baldaeus, Afgoderije der Oost-indische Heydenen, fol. 10. a); Brahmā wordt gezegd rood te zijn (Dowson, a classical Dict. of Hindu Mythology [4], pag. 57); volgens de lexicographen is Viṣṇu zwart.

4) *Brama*, *Visna*, *Mayessa*, d. i. Brahmā (masc.), Viṣṇu, Maheśa (dit laatste woord door den Portugees verstaan als *ma-esa*). Maheśa of Īśvara (in 't bericht van den Portugees Ispara, bij Baldaeus Jxora, bij Rogerius Eswara) zijn andere benamingen van Śiva of Rudra.

verdelging aan *Mayessa* [1], dit alles door natuurlijke philosofie; want daar ze zagen, dat de elementen bestendigheid bezitten, en de gedaante-voerende dingen vergankelijk zijn, en dit niet kon geschieden zonder het bestier van Persoonlijkheden, namen ze bovengenoemde valsche drieëenheid [2]) van menschelijke wezens aan, die, zelf belichaamd, het belichaamde zouden kunnen scheppen, onderhouden en verdelgen. Plaat I.

HOOFDSTUK II.

Van de geschiedenis van *Brama*, de eerste persoonlijkheid der valsche drieëenheid.

Brama de wetgever dezer Indische Heidenen bevond zich langen tijd op de wateren, welke het oppervlak der aarde bedekten, huizend in een bloem [3]), die gewoonlijk in 't water geboren wordt, overpeinzend en bespiegelend zijn (eigen) begin en oorsprong, en nooit vermocht hij deze te vatten: in deze verlegenheid vernam *Brama* een stem uit den hemel, die sprak: „Bid'' [4]). Op dit bevel trad hij te voorschijn uit de bloem, en door langen tijd te bidden en God te smeken, erlangde hij van dezen de genade, om de vergankelijke vorm-verscheidenheden te scheppen.

HOOFDSTUK III.

Van de schepping van den eersten mensch door *Brama*.

Toen *Brama* den eersten mensch wilde scheppen, arbeidde hij langen tijd, teneinde hem te volmaken in de gedaante, die hij thans heeft; want in den beginne maakte hij hem met één voet

---

1) Vgl. o.a. MBh. III. 272. 47: *sṛjate brahmamūrtis tu, rakṣate pauruṣī* (= *vaiṣṇavī*) *tanuḥ* | *raudrībhāvena śamayet tisro 'vasthāḥ prajāpateḥ* ||

2) De *trimūrti*, vgl. Jarric, Thesaurus Rerum Indicarum (ed. van Keulen, 1615), vol. I, pag. 556: „delubrum,.... in quo monstrosa prodigiosaque trium idolorum *Bramhaa Visnuu* et *Macesu*, Trinitas, ad corporis tricipitis effigiem efformata, adorabatur". Matsyapurāṇa III. 16: *ekā mūrtis trayo bhāgā brahmaviṣṇumaheśvarāḥ*.

3) De gangbare voorstelling is (vgl. beneden II. 4), dat Brahmā geboren wordt uit den lotos, die uit Viṣṇu's navel groeit, zie bijv. MBh. III. 272. 43—44.

4) Van deze overpeinzing en deze stem uit den hemel kan ik niets in de ons bekende bronnen vinden.

en één oog, en ziende, dat hij op één voet niet kon gaan, vernietigde hij hem, en maakte een anderen met drie voeten, en omdat dit nòg hinderlijker was bij 't gaan, vernietigde hij hem nogmaals [1]), en ten slotte slaagde hij er met veel moeite in, den mensch zijn volmaakte gedaante te geven, en noemde hij hem *Cassepa* [2]), en dezen vereeren de Heidenen als een groot profeet; en deze mensch had dertien vrouwen, en elk daarvan bracht voort de overige bezintuigde en onbezintuigde schepselen, namelijk: bergen, boomen, vogels, visschen, viervoetige dieren, slangen, bronnen, rivieren, planeten, hemelgewelven, en sterren, en op deze wijze voltooiden ze de schepping der Wereld.

HOOFDSTUK IV.

Van de voortbrenging der twee andere persoonlijkheden.

Visna wil zeggen „geest" [3]), tweede persoonlijkheid van hun valsche drieëenheid, welke uit zijn navel [4]) *Brama* teelde. *Mayessa* is de derde persoonlijkheid, die ook *Ispara* genoemd wordt: en hij is de verdelgende god. *Visna* belichaamde zich vele malen, zich veranderend in een visch, een schildpad, een zwijn, een menschleeuw, een dwerg en een mensch [5]). En de Heidenen hebben naar

---

1) Hier geldt, mut. mut., het in de vorige noot gezegde.

2) Volgens MBh. I. 65. 13 (en vgl. beneden II. 15) is Kaśyapa de kleinzoon van Brahmā, en gehuwd met de dertien dochters van Dakṣa: Aditi enz. Over de progenituur van Dakṣa vgl. MBh. l. c. 14 vlgg. en Harivaṃśa III. 22. 17—23. Over Kaśyapa als Schepper ŚBr. VII. 5. 1. 5: *sa yat kurmo nāmaitad vai rūpaṃ kṛtvā prajāpatiḥ prajā asṛjata, yad asṛjatākarot tad, yad akarot tasmāt kūrmaḥ; kaśyapo vai kūrmas, tasmād āhuḥ: sarvāḥ prajāḥ kāśyapya iti*. De overlevering is dus reeds zeer oud.

3) De etymologie van den naam Viṣṇu is onzeker.

4) Vgl. beneden, II. 4 en Rogerius, De open-deure pag. 105 (der ed. princ.) met noot.

5) Uit de gangbare seria der avatāra's ontbreken hier dus de laatste twee (Buddha en Kalkin), terwijl de laatste, die van den Mensch, samenvat de avatāra's als Paraśurāma, Rāmacandra en Kṛṣṇa. Deze avatāra's, met wat er aan annex is, zijn behandeld: matsya-avatāra I. 11 (vgl. II. 44); kūrma-avatāra I. 12 (20; vgl. II. 45, III. 4); varāha-avatāra I. 13 (vgl. II. 46, III. 4); narasiṃha-avatāra I. 14 (vgl. II. 47, III. 5); vāmana-avatāra I. 15 (vgl. II. 48, III. 5); paraśurāma-avatāra I. 10, 60 (vgl. II. 49—55, III. 6); rāma-avatāra I. 5—7 (19, 25, en vgl. II. 56—64, III. 6, 19); kṛṣṇa-avatāra I. 16—18, 26 (vgl. II. 65—79, III. 7). — De boven, in den tekst gegeven vertaling berust niet op den eigenlijken tekst van den Portugeeschen auteur, doch op de voetnoot; de eigenlijke tekst luidt in vertaling: „*Visna* wil zeggen „geest", tweede persoonlijkheid teelde uit zijn navel *Mayessa*, anders genaamd *Ispara* derde persoonlijkheid; en vele malen veranderde hij zich van gedaante: in een mensch, een vrouw, een visch, een

deze gedaanten vele beelden van goden en godinnen, aan allen goddelijkheid toeschrijvende: ze zijn ook van meening, dat genoemde persoonlijkheden onderling verschillend zijn, terwijl ze niettemin in wezen en in den grond, een enkel iets zijn, aangezien het eigenschappen zijn van het Opperwezen, genaamd *Parabrama*.

Tegenover deze opvatting der valsche drieëenheid schreven andere auteurs, dat *Mayessa* niet de derde persoonlijkheid ervan is, maar *Siva*, voor zooverre van hem leven en dood der stervelingen afhangt; en zoo zijn er onder deze Heidenen, welke aanhangers zijn van *Siva* [1]) en anderen van *Mayessa*, en er zijn nog anderen, welke in een viereenheid gelooven, aan alle vier persoonlijkheden goddelijke macht toeschrijvend.

HOOFDSTUK V.

Van *Visna* in menschelijke gedaante genaamd *Rama*.

Algemeen aanbidden deze Heidenen *Rama* als God, en zijn vrouw *Sita* als Godin, uit liefde voor wie het door de Goden was verordend, dat hij hun bevrijder zou wezen, en de Dichters van deze beschikking zouden verhalen, zeggende, dat *Visna* als onderhouder zich had veranderd in de gedaante van *Rama*, en de Goden had beschermd, die drie en dertig millioen [2]) in aantal zijn, welke gevangenen waren van een reus en Koning genaamd *Ravena*, en dat hij, dezen beoorlogende, hem gedood en zijn Rijk verwoest had, op die wijze de Goden verlossende. Plaat X.

---

zwijn, een mensch-leeuw (de tekst heeft *horne, e leaõ*, lees *homeleaõ*) en in een schildpad". Deze tekst is zeker niet in goede orde, maar het is de vraag of de in de noot gegeven restitutie de bedoeling van den auteur juist heeft weergegeven, daar de avatāra's in den oorspronkelijken tekst, hier in deze noot vermeld, beter overeenstemmen met de in dit „bericht" gevolgde behandeling: mensch, hoofdst. 5—7; vrouw, hoofdst. 9; visch, hoofdst. 11; schildpad, hoofdst. 12; zwijn, hoofdst. 13; mensch-leeuw, hoofdst. 14.

1) Aangezien Śiva en Maheśa dezelfden zijn, berust deze viereenheid op eene dwaling. Terwijl de *trimūrti* overbekend is, wordt dan ook nergens van een *caturmūrti* gewag gemaakt. Toch vindt men haar ook elders wel vermeld en wel in een ouderen Portugeeschen tekst: „...Theologia, e superstiçam das *Brámenes* do Oriente: os quais apos aquella trindade, ou quaternidade de *Parabramá*, & seus filhos nenhum termo tem na multidam dos idolos, que adoram" (Joam de Lucena, Historia da Vida do Padre Fr. de Xavier, Lisboa 1600, pag. 98, b). Deze onjuiste opvatting berust zeker wel op het feit dat Brahmā vier aangezichten heeft.

2) De Ṛksaṃhitā noemt als aantal der goden 33, elders 3339, het ŚBr. 303 + 3003.

HOOFDSTUK VI.

Geschiedenis van *Rama*, algemeen vereerden afgod dezer Heidenen.

Toen *Rama* zoon van *Dassarota* geboren werd, voorspelden de zieners, dat hij Verlosser der Goden zou zijn, welke gevangenen waren in de macht van *Ravena* [1]): eerst zou hij een kluizenaarsleven leiden in de woestijn, twaalf jaar lang, en daarna genoemden reus overwinnen. Nadat *Rama* groot geworden was, oefende hij zich in den wapenhandel, daar hij behoorde tot de familie en Kaste der *Qhatary* (dit wil zeggen „Armiger"), om zich daarin te bekwamen; in dezen tijd kreeg hij 't bericht, dat een Koning genaamd *Janac* een dochter van hem, genaamd *Sita*, ten huwelijk wilde geven aan iemand, die sterk en bekwaam met de wapenen zou zijn, en hij had afgezanten naar de Vorsten gezonden, en naar de aanzienlijken, om hen uit te noodigen bijeen te komen, teneinde gezamenlijk hunne krachten te beproeven en hunne vaardigheid met de wapenen, door een boog en een pijl op te tillen, welke als tropee midden op den binnenhof van genoemden Koning was geplaatst; en wie dan aangewezen werd als meerdere in kracht van al de anderen, als ook in 't voeren der wapens, zou *Sita*'s echtgenoot worden.

Naar deze tropee stroomden vele Vorsten, onder wie ook *Rama* kwam en *Ravena* [2]). En toen deze den boog met al zijn kracht wilde optillen — hij had tien hoofden en twintig armen — kreeg hij door het gewicht van den boog, die hem op de borst viel, een geweldigen stoot en spoog hij veel bloed uit, waardoor hij beschaamd werd, alsook omdat hij den boog niet tillen kon.

Rama lachende om hetgeen *Ravena* overkomen was, tilde met den grooten teen van zijn linkervoet [3]) den boog op en slingerde hem de lucht in, en toen hij op de aarde neerviel, veroorzaakte dat een aardbeving. En al de omstanders met *Ravena* inkluis, die het geval hadden gezien, stonden verbaasd over de groote lichaamskracht van *Rama*, en, daar ze beschaamd waren, omdat ze genoemden

---

1) Dit is niet de voorstelling van het Rāmāyaṇa.

2) Dat Rāvaṇa eveneens den boog spant, komt niet voor in het Rāmāyaṇa. Wel wordt hier (I. 76) verhaald, dat Rāma later door Paraśurāma wordt uitgenoodigd den van Viṣṇu afkomstigen boog af te schieten, ten gevolge waarvan dan Paraśurama van den *svarga loka* beroofd wordt. Ook bij Baldaeus intusschen (fol. 73. b) tracht Rāvaṇa, zonder gevolg, den boog te spannen.

3) Deze bizonderheid niet in het Rāmāyaṇa.

boog niet konden optillen, keerden ze naar hun woonplaatsen terug, terwijl *Rama* bleef om in 't huwelijk verbonden te worden met *Sita*.

Nadat *Rama* met *Sita* vereenigd was, nam hij haar met zich mede en zijn broeder *Lacamana* vergezelde hem. En hij begaf zich naar de woestijn om vervulling te geven aan de voorspelling, en slechts levende van wilde vruchten, bracht hij daar de geprofeteerde jaren door. Doch daar *Ravena* haat en vijandschap tegen *Rama* had opgevat, trachtte hij met de een of andere list *Sita* te rooven. En zich vermommend als *Jogue*, ging hij op een dag naar *Rama*'s woonplaats, op een uur dat deze afwezig was en vroeg *Sita* om een aalmoes. Toen zij, die zeer barmhartig was, haastig aankwam om hem die te geven, werd ze door hem aangegrepen. Hij nam haar op den rug en voerde haar weg naar zijn land. Toen *Rama* thuis kwam en zijn vrouw niet zag, kreeg hij dadelijk argwaan tegen *Ravena*; doch niet wetende wat er gebeurd was, ondervroeg hij allerlei lieden die voorbijkwamen, of ze *Sita* ook gezien hadden. En toen *Rama* zoo droevig voortliep, omdat hij niet wist, wat *Sita* overkomen was, en wie haar in zijn macht had, ontmoette hij een grooten aap (die men zegt, dat uit den Hemel nedergedaald was), welke, *Rama* beleefd groetend, hem troostte en tot hem zeide: dat hij hem moest veroorloven, ter opsporing uit te gaan en als zijn bode na te vorschen, waar *Sita* zich bevond. De aap heette *Animata*.

Rama bedankte den aap zeer voor zijn welwillendheid en zond hem weg, en tevens reikte hij hem een ring, om zich aan *Sita* als zijn afgezant kenbaar te maken. Met dezen last vertrok de aap van Kaap Comorim, en deed zulk een geweldigen sprong de lucht in, dat hij in Malaca terecht kwam [1]). Hier ondervroeg hij de bewoners naar 't land en den rijkszetel van *Ravena*, en ze zeiden hem, dat hij terug moest gaan (men zegt, naar Ceilaõ): de aap deed weer een sprong over de zeeën en kwam te vallen in het Rijk van *Ravena*. Daar heimelijk navragende, waar *Sita* zich ophield, vond hij haar in een tuin, terwijl ze bezig was tot God *Rama* te bidden. Om haar niet door het plotseling zien van den aap te doen schrikken, klom deze stilletjes in een boom, en wierp hij vandaar *Sita* den ring in de handen [2]). Toen zij hem zag, herkende zij hem als van *Rama* afkomstig en werd ze zeer bedroefd, daar het haar voor-

---

1) Volgens het Rāmāyaṇa landt Hanumant na vele wederwaardigheden direct op Lankā aan.

2) Vgl. Rām. V 36. 2; de voorstelling is overigens niet geheel die van het Rām.

kwam, dat haar echtgenoot dood was, en dat een roofvogel den ring genomen en daar gebracht had. En toen ze na wilde gaan, wat ze zich verbeeldde, zag ze den aap, die naar haar toe kwam en tot haar zeide, dat ze niet bevreesd moest zijn; dat *Rama* in leven was, en dat hij de boodschapper van dit goede nieuws was. Echter voelde hij zich door de vermoeienis van zijn tocht en door honger zwak, en moest ze hem veroorloven eenige vruchten te eten [1]). *Sita* stond hem toe, die op te eten, welke op den grond lagen en niet die aan de boomen hingen. De aap verwijderde zich daarop van *Sita* en begon van boom tot boom te springen en verwoesting aan te richten in den ganschen tuin, de vruchten afrukkende en de boomen brekende. De tuinlieden kwamen toegeloopen, om dit te beletten, en hem achterna zettend, om hem te vangen, vermochten zij het niet, en evenmin konden ze hem dooden. En ze gingen heen, om *Ravena* te verwittigen, dat een zonderlinge aap den tuin vernield had, en dat ze hem, hoe ze zich ook inspanden, niet konden pakken of dooden. *Ravena*, ontsteld door het bericht, dat een aap in staat was een tuin te vernielen, ging zelf jacht op hem maken. Doch deze liet zich, zoodra hij *Ravena* zag aankomen, listig in een zak vangen, dien de tuinlieden hadden opgehouden [2]). De woedende *Ravena*, dit ziende, trok zijn degen, en sloeg naar hem, maar hij kon hem niet verwonden; alleen sneed hij hem drie en een half haar af. Verbaasd over dit geval, begreep *Ravena*, dat die aap een hooger wezen was, dan hij gedacht had. En een vriendelijken toon aanslaande, begon hij hem te verzoeken, dat hij hem zou zeggen, wie hij was. De aap antwoordde, dat hij *Rama*'s dienaar was, en dat hij gekomen was om te vernemen, in welken toestand *Sita* zijn meesteresse zich bevond. *Ravena* vroeg wederom aan den aap [3]), of hij hem zeggen wilde, — eerlijk weg, omdat hij gevangen was en zijn dood toch onvermijdelijk — welke plek van zijn lichaam kwetsbaar was. Hij

---

1) Van dit alles en het onmiddelijk volgende niets in het Rām. Hier verwoest Hanumant alleen de boomen etc. om de kracht van zijn tegenstander te beproeven. Met het Portug. bericht stemt intusschen Baldaeus (fol. 80. b) merkwaardig overeen.

2) In het Rām. wordt Hanumant, door de overmacht overweldigd, geboeid voor Rāvaṇa gebracht. Deze wil hem dooden, doch Vibhīṣaṇa maakt er hem opmerkzaam op, dat H. als afgezant onschendbaar is. Daarop beveelt Rāvaṇa hem den staart, als 't schoonste sieraad van den aap, af te houwen (Rām. VI. 52. 3). Baldaeus, fol. 81. b. s. f., stemt hier n i e t met het Portugeesche bericht overeen.

3) Vgl. Baldaeus, fol. 82. a: „*Ravon* vraagde door wat middelen men hem zoude konnen dooden; hier mede, zeyde hij, dat men mijn staart in d'olie steke, en bewoele met werk en in brant steke, want daar door is mijn kracht alleen wech te nemen". Van dit alles niets in het Rām., evenmin van het langer worden van den staart. (Zie add.).

verzekerde hem, dat het zijn staart was. Doch hij moest dien in veel in olie gedrenkte doeken wikkelen en, wanneer hij dien dan in brand stak, kon de aap sterven, op andere wijze niet.

In deze zekerheid liet *Ravena* veel doeken klaarmaken en die om den staart winden. Doch naarmate men hem inwikkelde, werd de staart langer, zoodat er steeds een deel bleef uitsteken en er altijd evenveel te omwinden overbleef. *Ravena* liet alle doeken, die hij in huis had en van al de bewoners van zijn land bijeen brengen, teneinde den staart gansch te bedekken; niettemin waren ze ontoereikend, want de aap verlengde maar steeds zijn staart. Men zeide *Ravena*, dat er geen doeken meer waren. Hij gelastte daarop, dat men ze van de vrouwen moest afnemen, door ze uit te kleeden. Toen de aap hoorde zeggen, dat men de vrouwen zou uitkleeden en dat onder haar ook *Sita* zou wezen [1]), duwde hij de punt van zijn staart naar binnen en hem niet langer willende maken, zeide hij, dat hij nu genoeg doeken eromheen had, dat men nu de olie erover moest uitgieten en dat, wanneer de staart goed nat van de olie was, men er den brand in moest steken. Toen dit gedaan werd, sprong de aap in de lucht en ging boven op het Paleis zitten en wanneer het vuur niet binnen in de huizen kwam, stak hij zijn staart naar binnen, zoodat in korten tijd de gansche Stad (die *Lanca* heette) afbrandde. Daarna liep de aap naar de dorpen en brandde ze alle neer.

Toen het gansche rijk van *Ravena* verbrand en verwoest was, aanvaardde de aap zijn reis over zee, zoowel tot bekorting, als om zich af te koelen van de groote hitte, die hem doorgloeide. Hij stortte zich in zee en deed zijn tocht al zwemmende. Hij pleegde gemeenschap met den walvisch [2]), uit welke paring een monster geboren werd, genaamd *Macardaya*, die later Koning der Hel werd. En de aap kwam *Rama* mededeelen, dat de aangelegenheid, waarvoor hij gezonden was, afgehandeld was. *Rama* bedankte hem voor de welwillendheid, waarmee hij in deze zaak was opgetreden. Daarop besprak hij de noodige toebereidselen voor den oorlog en verzamelde veel krijgslieden en een groot aantal apen, en van deze allen vormde hij een leger, waarmee hij aftrok. De aap was aanvoerder der apen en *Rama* van de menschen. Toen ze aangekomen waren aan de plaats der klippen van de rotsen

---

[1]) In het Rām. (VI. 53. 25) wordt slechts vermeld, dat Sītā, wanneer zij verneemt, dat Hanumant's staart verbrand wordt, tot Agni bidt om koel voor H. te wezen.

[2]) Aangaande de episode van den „walvisch" (wellicht *jhaṣa*) en de geboorte van Macardaya (in welk woord zeker wel *makara* steekt) is uit geen andere bron iets bekend.

van *Cariapataõ* [1]), die zich op de Kust van Carnate bevinden, en de zee hen belette, zijn tocht voort te zetten naar het Rijk van Ceilaõ, zegt men, dat hij een steenen overloop liet maken, welke vast en blijvend op de wateren der zee werd neergelegd. Daarna trok hij met het leger erover naar Ceilaõ, overwon *Ravena* en verloste *Sita* en de Goden uit zijn macht.

HOOFDSTUK VII.

Geschiedenis van het Gevecht dat *Ravena* had met *Rama* en van den dood van eerstgenoemde.

Rama kwam met het leger aan een veld, waar *Ravena* een pyramide had opgericht, genaamd *Rannaqhaba* met een opschrift, dat luidde „Oorlogs-pyramide" (of *bellifer*) [2]), en zoodra *Rama* die zag, begreep hij, dat hij op dat veld den slag moest leveren. En niet lang dralend, zond hij een der oudste apen als Afgezant tot *Ravena*, om hem mede te deelen, dat, zoo hij het leven wilde behouden, hij *Sita* moest uitleveren, want hij had haar door bedrog geroofd, zoo niet, dat hij zich tot den strijd moest toerusten, want *Rama* wachtte hem op het veld. En toen de Afgezant genoemde boodschap kwam brengen, ontstak *Ravena* in woede en antwoordde hem, dat hij niet alleen *Sita* niet wilde overgeven, maar dat hij, *Rama* bekampend, hem wilde overwinnen en dooden, tenzij hij zich aan hem gevangen gaf, en dat hij zijn gansche leger zou vernietigen.

Nadat de Afgezant met dit antwoord was heengezonden, trad *Ravena* hem met den degen in één hand achterna, terwijl hij pijl en boog in andere droeg: hij had er vele, want hij had twintig armen en tien hoofden [3]). Ze begonnen van weerszijden te strijden en beiden schoten pijlen af. *Ravena* kon *Rama* met de zijne niet verwonden, omdat hij een God was. Doch *Rama* schoot hem met zijn pijlen een van zijn tien hoofden af. Onmiddellijk groeide er

---

1) De localiteit is niet thuis te brengen. Ik vermoed, dat de naam beteekent: „Visschersstad"; de „Carrean" bij Rogerius (Open-deure, pag. 9 der ed. princ.) zijn „Visschers die met groote netten visschen". Zij zijn niet te vinden in Baines, Ethnography; *pataõ* is vermoedelijk Tamil *paṭṭana* „stad".

2) Van deze Pyramide weet het Rāmāyaṇa niets; het onmiddellijk volgende stemt niet overeen. *ranaqhaba* kan *raṇakambha*, prākṛt uit *raṇaskambha* zijn.

3) Rāvaṇa heeft dan ook de epitheta *daśānana*, *daśagrīva*.

een nieuw aan op dezelfde plek [1]), zoodat *Rama* er niet in slagen kon, ze hem alle af te snijden en hem te dooden; want *Ravena* had van *Visna* de gave der onsterfelijkheid gekregen voor de vele diensten, die hij hem bewezen had. Genoemde gave bevond zich, besloten in een zakje gevuld met vloeistof genaamd *amruta*, in zijn borst, hetwelk hem onsterflijk maakte [2]). *Rama* dit wetende, legde een pijl op zijn boog en, onderwijl tot *Visna* biddend, schoot hij dien met zooveel vaart en kracht af, dat hij *Ravena*'s borst trof en het zakje deed breken. Het vocht stortte zich uit en aanstonds viel hij dood neer. En de zegevierende *Rama* ging met *Sita* naar zijn Rijk terug. Plaat X.

HOOFDSTUK VIII.

Geschiedenis van den afgod *Ganessa*.

Ganessa heeft den kop van een Olifant en het lichaam van een mensch wegens een wondergebeurtenis [3]). *Parvaty*, anders genaamd *Goray*, vrouw van *Ispara*, was zich eens, toen deze afwezig was, gaan wasschen en maakte van het vuil, dat uit haar lichaam kwam, een poppetje in de gedaante van een kind. Vindende, dat het goed uitgevallen was, schonk zij het een ziel en droeg zorg, het kind tot zijn twaalfde jaar te zogen. Toen *Ispara* thuis kwam en het kind aan de deur vond, dat hem belette binnen te gaan,

1) Dit is in overeenstemming met Rām. VI. 109. 56 (ed. Bombay 1884).

2) Van dit zakje met *amṛta* weet het Rāmāyaṇa niets, doch vgl. beneden III. 19.

3) Dat Gaṇeśa op de hier beschreven wijze is ontstaan, is niet de gewone traditie. Doch zij is zeker wel in het een of andere Purāṇa (zie Pādmapurāṇa V. 40. 453 vlgg.) overgeleverd, aangezien zij door Europeesche auteurs meermalen vermeld wordt. De vroegste vermelding is uit het jaar 1560: „Eva (d.i. Pārvatī) interim nescio quibus occupationibus detenta in quibus ad sudorem usque laborabat, quae mox sudore madens, abstergere tam ex capite quam a bracchiis eum coepit, ex quo ad manus defluente de repente ridiculum quiddam... opus evenit, nam ex sudore perfectae staturae vir natus est" (Brief van Ludov. Frois in Ep. Ind. pag. 434); ook Montserrate, in 't jaar 1580, kent het verhaal: „ex sudore cuiusdam Deae natum fingunt" (Mongol. relat. comm pag. 589, ed. Calcutta). Men vindt het eveneens bij Vincenzo Maria, Viaggio all' Indie orientali (van 1674), pag. 309: „Li secondi (nl. de Gujaraten) vogliono che nascesse dal sudore di Lexomi, e que trovata da Visnù, gli tagliasse per sdegno il capo, ma che saputo poi come era suo figlio, truncando nel medesimo tempo quelle d'un Elefante bianco, glie l'attaccasse per supplemento". Eindelijk ook bij Baldaeus, fol. 24. b: „*Paramesceri* (d.i. Parameśvarī) huysvrouwe van *Ixora* (d.i. Īśvara), op een zekere dagh in een Tanke ofte Water-plaatse haar wasschende, ende haar met Olie besmeerende, ende met Saffraan reinigende, haar Lichaam met de handen wrijvende, maakte van de vuyligheidt ende het zweet dat van haar Lichaam quam, een gedaante waar uyt in der yl een Mensche te voorschijn quam".

omdat ze elkaar niet kenden, werd hij toornig, en, zijn degen trekkend, sloeg hij hem het hoofd af, dat gescheiden van 't lichaam wegsprong en plotseling verdween, terwijl de romp overbleef. *Parvaty* kwam toeloopen en haar zoon zonder hoofd en dood ziende, begon ze te schreien en tevens *Ispara* den moord van haar zoon te verwijten. En toen ze hem zijn geboorte mededeelde, werd *Ispara* zeer bedroefd over zijn ondoordachte daad en vroeg *Parvaty* om vergiffenis. Hij trachtte nu het hoofd terug te vinden, teneinde den knaap weder te doen leven. Hij deed alle moeite, maar kon het hoofd niet vinden, totdat hij eindelijk maar den kop van een olifant afsloeg en dien op den romp van zijn zoon zette. Zoo maakte hij hem weer levend en gaf hem aan zijn moeder terug; en omdat dit monster in zijn leven leermeester werd van andere Goden, aanbidden de Heidenen hem als God der wijsheid, en om hem voor te stellen, maken ze een beeld van hem met een grooten buik en een olifants-kop met slurf. En overal maken grooten en kleinen ieder jaar bij de nieuwe Maan van September een kleien afgodsbeeld in huis, en acht of tien dagen lang brengen ze 't hulde door fanfares en dansen, terwijl ze er tevens offers aan brengen. Ten slotte voeren ze hem met dezelfde fanfares in optocht rond en werpen hem in zee of in een rivier [1]). Plaat XV.

HOOFDSTUK IX.

Van *Visna* in de gedaante eener vrouw genaamd *Bhagavaty*, algemeen vereerde Godin dezer Heidenen; van den dood van een reus genaamd *Basmasur* [2]).

Toen *Ispara* eens aan den voet van een boom met zijn vrouw *Parvaty* zat te praten, kwam daar een reus voorbij, en de schoonheid van *Parvaty* ziende, werd hij verliefd op haar en trad hij

1) „Gaṇeśa-caturthī — the birthday of Gaṇeśa — is observed on the 4th of the light half of the month Bhādrapada (Aug.—Sept.). Clay figures of the deity are made, and after being worshipped for a few days, thrown into the water" M. Williams, Brāhmanism and Hindūism, pag. 43 en, om een ouder bericht, van vóór 1615, aan te halen: „Erat celebre quoddam idolum in Divar... *Ganissus* id dicebatur, quem ab Adamo et Eva ipsa genitum ferebant. Multi..., maxime Augusto mense, quando solemnis ipsius festivitas agebatur, confluebant" Jarric, Thes. Rerum Indic., vol. I, pag. 408.

2) Het hier volgende verhaal is blijkbaar eene variant van het verhaal, beneden in de derde Verhandeling, hoofdstuk 10, gegeven. In een Purāṇa heb ik het niet aangetroffen (vgl. evenwel de noot op hoofdst. 10 der 3e Verhandeling), maar wel in Vīracaritra (vgl. Ind. Stud. XIV, p. 115) Hier luidt het als volgt: „Bhasmāsura erhält von Śiva...

op *Ispara* toe om hem te vragen, haar af te staan en zoo hij haar niet gaf, zou hij gedood worden. Daar *Ispara* zich in 't nauw gebracht zag door den reus, gaf hij hem zijn vrouw, en de reus nam haar en ging met haar heen. Toen daarop *Visna* hem onderweg tegenkwam, groette hij hem en hem vragende, wie die vrouw was, antwoordde de reus hem, dat *Ispara* hem haar ten geschenke had gegeven. *Visna* hervatte hierop, dat hij niet kon gelooven, dat *Ispara* zijn vrouw zou afstaan, al moest het hem ook zijn leven kosten, en als zij de ware was, zou ik haar herkennen, daarom laat me haar zien. Op deze vraag stond de reus verlegen en zeide: „Kijk maar, of zij de ware is". Toen *Visna* haar zag, zeide hij geveinsd, want daartoe was hij hem tegemoet gegaan, dat *Ispara* hem bedrogen had, door hem zijn slavin in plaats van *Parvaty* te geven [1]). Zich zoo bedrogen wetende, liet de reus de vrouw los en ging zeer vertoornd heen om *Ispara* te dooden. In den tusschentijd veranderde *Visna* zich in een vrouw, *Bhagavaty* genaamd, en begaf zich naar *Ispara*. En toen de reus hem vroeg, waarom hij hem bedrogen had door hem een slavin in plaats van *Parvaty* te geven, antwoordde *Bhagavaty* hem, zeggende dat hij niet boos moest zijn, dat zij de ware vrouw van *Ispara* was en dat hij haar niet had willen geven, omdat ze een gelofte gedaan had, ter bedevaart ergens heen te gaan, en daarom had ze haar man verzocht, dat hij haar niet afstaan en de slavin in haar plaats geven zou; doch dat zij gaarne mee zou gaan, zoo hij haar zijn woord gaf haar niet te zullen beletten, genoemde gelofte te vervullen; want haar echtgenoot had haar aan hem gegeven. Hierop antwoordde de reus, dat hij haar in alle trouw beloofde, hare gelofte tot vervulling te zullen brengen, door in haar gezelschap te vertrekken. Op deze verzekering van den reus begaf *Bhagavaty* zich op weg en ging met hem ter bedevaart; en toen ze de Pagode van *Madeu* binnentraden, begon de vrouw te zingen en te dansen, en ver-

---

die Wahl einer Gunst und bittet, dass derjenige, auf dessen Haupt er seine Hand lege, zu Asche werde. Als Śiva zugesagt, verlangt der Asura die Umā von ihm, indem er zugleich ihm die Hand aufs Haupt zu legen versucht. Erschreckt flieht der Gott vor ihm zum Himmel Viṣṇu's, welcher dem Asura die Nymph Mohanī entgegen schickt. Mit ihr will sich der Asura vermählen, aber sie fordert ihn auf, erst mit ihn zu tanzen. Da der Asura nicht tanzen kann, sagt die Mohanī, sie wolle es ihn lehren, er solle nur genau ihre Bewegungen Nachahmen. Beim ersten Tanze berührt die Nymphe mit ihrer Hand die Füsse, beim zweiten die Kniee, u.s.w., zuletzt den Kopf. Als der Asura dieses letzte nachahmt, wird er zur Asche. Śiva so von dem Feinde befreit, bittet Viṣṇu, ihm die Mohanī zu zeigen. Wie er sie erblickt, eilt er, von ihrem Reize bethört, ihr nach; bei der Verfolgung fällt der Same des Gottes zur Erde".

[1]) De tekst luidt: *dando-lhe sua captiva Parvaty*. Vóór *Parvaty* is ongetwijfeld *por* uitgevallen.

zocht ze den reus hetzelfde te doen als zij (de godin wist, dat de reus in de handen de kracht had om, wanneer hij die op iemands hoofd legde, dien te doen sterven). En voortgaande met dansen, verzocht ze den reus de handen op het hoofd te leggen, evenals zij deed. Hij, vergetende welk vermogen ze in zich droegen, daar hij vervuld was van zijn liefde voor de godin, bracht de handen naar het hoofd en viel dood neer.

HOOFDSTUK X.

Van de bijgeloovige aanbidding der Koe, die algemeen is bij de Indische Heidenen [1].

Visva Carmi, Bramene en profeet, schiep een koe, genaamd *Camodheau* [2]), en om indruk te maken op de gemoederen der Heidenen, ging hij aan een ieder zeggen, dat God hem haar gegeven en uit den Hemel gezonden had, als geneesmiddel voor zijn armoede, omdat de koe hem alles, wat hij vroeg, gaf: toen het volk den profeet dit hoorde zeggen, ging het zoo ver van hem geschenken te geven, opdat hij het zou toelaten, de koe te aanbidden en hij onderhield door dit bedrog zijn gezin. Hij schreef in gedichten veel schoons over de koe en gaf haar den naam *Camodheau* [2]), hetwelk wil zeggen „koe die alles geeft".

Toen Koning *Sassarzan*, zwager [3]) van genoemden profeet, voorbij de plaats kwam, ontmoette hij diens vrouw, en vroeg haar, wat ze deed. Ze antwoordde, dat zij en haar man tevreden leefden door de genade van God, omdat Hij hun een koe geschonken had,

---

[1]) Het nu volgende verhaal is blijkbaar de bekende episode van Jamadagni, echtgenoot van Reṇukā en vader van Paraśurāma, tot wiens kluizenarij de duizendarmige Arjuna (ook Sahasrārjuna genaamd, waarvan Sassarzan, elders Sassarzun, eene corruptie is), zoon van Kṛtavīrya, vorst der Haihaya's, komt, waarna hij niettegenstaande het daar gevonden gastvrije onthaal, het kalf der Agnihotra-koe rooft. Hij wordt door Paraśurāma verslagen, en, wanneer Jamadagni door den zoon van Arjuna Kārtavīrya gedood is, maakt zich Paraśurāma op om het geheele geslacht der Kṣatriya's uit te roeien; vgl. MBh. III. 115—117 en beneden II. 49 en 52; dat Jamadagni in het bezit der Kāmadhenu is, komt in de Purāṇa's voor (o.a. Kālikapurāṇa, vgl. Cat. Skt. MSS. I. O. VI. p. 1194) en Sahyādrikhaṇḍa, l. c. pag. 1371, Padmapur. VI. 268.

[2]) Blijkbaar druk- of schrijffout voor *Camodhenu*.

[3]) Baldaeus fol. 67: Deze *Reneca* (d. i. Reṇukā) nu de Huysvrouw zijnde van *Siamdichemi* (d. i. Jamadagni) hadde een Zuster die getrouwd was aan den machtigen *Raja Sestraarsim* (d. i. Sahasrārjuna) met 1000 vreesselijke armen" (*sahasrabāhu* heet hij, Rām. VII. 33. 23).

die alles gaf wat ze noodig hadden. Dit gehoord hebbende, ging de Koning naar het huis van den profeet om de koe te zien. De profeet noodigde hem uit in zijn huis te blijven eten, hetwelk hij afsloeg zeggende, dat hij veel gevolg bij zich had, en om aan allen eten te geven, was al wat hij in huis had niet genoeg. De profeet zeide hem, om het wondervermogen der koe beter te doen uitkomen, dat hij voor hen, die in zijn gezelschap gekomen waren, voldoende eten had; want door 't vermogen der koe ontbrak hem dat niet. En zoo spijzigde hij allen, die den Koning vergezelden. Deze, door begeerte gedreven, verzocht den profeet hem de koe af te staan, zeggende, dat voor het levensonderhoud van een armen Bramene onverschillig wat voldoende was, maar dat hij, die Koning was, zulk een wonderkoe noodig had. Toen de Profeet zag, dat de Koning sterk aandrong, om de koe mede te voeren, begon hij tot God te bidden, en door middel van het gebed deed hij de koe naar de Hemelen opstijgen [1]). Er zijn andere auteurs die schrijven, dat de Koning de koe gedood had, omdat de Bramene haar niet aan hem wilde geven.

Sinds dien tijd verbreidden de Bramenes het bijgeloof van de aanbidding der koe; want wanneer ze hun wasschingen doen, bidden ze *Sandea* (hetgeen wil zeggen „het gebed van de koe") [2]); en in 't stervensuur nemen ze den staart in de hand, en in hun leven drinken ze de urine, of den drek met urine, melk en boter alles dooreen, zeggende dat dan de zonden vergeven worden [3]).

---

[1]) Dit slot van het verhaal komt overeen met dat van Baldaeus. Het gansche verhaal, dat gelijkenis vertoont met de uit 't Rāmāyaṇa bekende episode van Vasiṣṭha en Viśvāmitra, stamt uit het Pādmapurāṇa, l. c.

[2]) Dit is onjuist; Sandhyā is de ochtend- en avond-devotie (vgl. bijv. Manu II. 101—104, S. B. E. XXV, pag. 48), die niets met de koe heeft uit te staan.

[3]) Zoo reeds in de oudere berichten, een uit 't jaar 1559: „Habent enim ex more, ut animam agentibus praesto sint, et adducta vacca, quam iuxta lectulum aegroti statuant, caudam in manum iniciant moribundo... quam tam diu aegrum continere manu jubent, donec animam exhalet" (Brief van Antonius Quadros in Epist. Indicae, pag. 314 der Leuvensche uitgave); „Trovandosi alcuno già vicino à morte, procurano li parenti, che habbi assistente il Bue, ma piu la vacca, e prima di spirare, prendono la coda d'una di queste bestie in mano, pensando d' havere il Transito più felice con quest' assistenza" (Vinc. Maria, op. cit. pag. 321, editie van 1683), vgl. ook de derde Verhandeling beneden, hoofdstuk 12, Dubois, pag. 489 en W. Caland, die altind. Totengebräuche, pag. 8. De zaak wordt uitvoerig behandeld in 't Garuḍapurāṇa.

HOOFDSTUK XI.

Van *Visna*, toen hij de gedaante van een walvisch aannam, teneinde een Reus genaamd *Sancassur* te dooden, welke het boek der (heilige) Schrift genaamd *Vedaxastra* geroofd had, dat handelt over hun fabelen.

Sancassur [1]), ziende dat de Bramenes zich overal uitgaven voor reiner, en de reuzen verachtten, zeggende, dat ze onrein en vuil waren, stal genoemd boek en ging onder in de zee wonen. De Bramenes, bedroefd over hun verlies, begonnen *Visna* aan te roepen, opdat hij hun het verlorene zou doen herwinnen. *Visna* erbarmde zich over hen en over het heidensche volk, nam de gedaante van een walvisch [2]) aan en begaf zich naar 't binnenste van de zee. En toen hij met den reus streed, begreep deze, dat hij het boek zou moeten afgeven. Daarom slikte hij het in om zulks te beletten. *Visna* doodde hem en stelde de Bramenes weder in het bezit van hun boek. Plaat IV.

HOOFDSTUK XII.

Van *Visna*, toen hij de gedaante van een schildpad aannam, om het wereldgestel op zijn rug te dragen, dat door de zonden der menschen bezig was te gronde te gaan.

De Indische Heidenen nemen aan, dat het element water het laagste is van alle. En zoo zeggen ze, dat God in een zekeren tijd of eeuw wegens de verdorvenheid der menschen de aarde wilde verdelgen. Inderdaad geschiedde dit en ze was reeds aan 't wegzinken, toen *Visna*, de gedaante van een schildpad aan-

---

1) De hier gegeven versie van de mythe, waarin Śaṅkha (*śaṅkhāsura*) als de roover der Veda's geldt, is aan het Padmapurāṇa ontleend. Volgens Baldaeus, fol. 44. b, is bij de Benjanen *Sankasoor*, bij de Malabaren *Serreniaxen* (d.i. Hiraṇyākṣa) de roover. In de meest gangbare overlevering in Hayagrīva de roover.

2) Zeker is bedoeld de *jhaṣa*, vgl. Baldaeus' „*zeexis*", welk woord Baldaeus waarschijnlijk uit een Portug. bron heeft, daar in die taal *x* de waarde heeft van Fransch *ch*.

nemende, de aarde op zijn rug ophield, zoodat ze tot op heden vast staat [1]).

Anderen schrijven over dit onderwerp, dat het wel waar is, dat *Visna* de aarde op zijn rug draagt in zijn gedaante van schildpad, dat ze zich echter bevindt op het hoofd van een cobra genaamd *Xeque*, die tienduizend hoofden heeft [2]). En de cobra zit boven op de schildpad en deze ligt op het water, en de wateren worden gedragen door de vier winden. De Heidenen namen in dit verhaal aanleiding tot hun aanbidding der cobra's. Ze schrijven dezen goddelijkheid toe en dooden ze niet. Veeleer, wanneer ze die dood zien liggen, verbranden zij ze samen met een korreltje goud [3]). Plaat V.

HOOFDSTUK XIII.

Van *Visna* in de gedaante van een zwijn, welke vorm hij aannam om den Reus genaamd *Arranaqhe* te dooden, die van God het vermogen had gekregen, om niet door het staal te kunnen gedood worden en evenmin door vuur of water.

Daar de Reus *Arranaqhe* maar steeds de Bramenes vervolgde [4]), en men hem noch door het staal, noch door 't vuur of 't water kon dooden, veranderde *Visna* zich in een zwijn. Hij viel den Reus aan en haalde hem met de tanden den buik open, en de darmen er uit trekkende, deed hij die om den hals bij wijze van koord (zooals de Bramenes dat omdoen) en bevrijdde hen op die wijze.

Men zegt ook, dat ditzelfde varken bij een andere gelegenheid, toen de aarde op het punt stond van te vergaan, haar ophield tusschen de twee klauwen der pooten. Plaat VI.

1) De gewone traditie is, dat Viṣṇu zich in een reuzen-schildpad veranderde om als stut te dienen voor den berg Mandara bij 't karnen van den Oceaan (vgl. I. 20).

2) De duizendhoofdige Śeṣa is de rustplaats van Viṣṇu tijdens de tusschenruimten der scheppingen; meestal wordt hij vereenzelvigd met Vāsuki, de slang die als touw diende om den Mandara-berg bij 't karnen in draaiende beweging te zetten.

3) Vgl. M. Williams, Brāhmanism and Hindūism, pag. 320: „When they are accidentally killed, they even sometimes receive funeral honours like human beings".

4) Het motief van dezen avatāra wordt beter verteld door Baldaeus, fol. 52: „Een *Adiren* (d. i. Asura) genaamt *Renniacxem* (d. i. Hiraṇyākṣa), hadde zoo grooten kracht dat hij de geheele Aarde wech nam, en roldeze in malkanderen gelijk een kabel-touw, ende gink met de zelve strijken na de onder-aardsche plaatsen *Padalas* (d. i. *pātāla's*) genaamt".

HOOFDSTUK XIV.

Van *Visna* in de gedaante van een mensch-leeuw, welke hij aannam om een anderen Reus te dooden.

Haraua Cassep, broeder van den zooëven genoemden reus [1]), ging, om wraak te nemen over den dood, dien de Bramenes zijn broeder *Arranaghe* hadden aangedaan, de Bramenes allerlei kwaad berokkenen. Die Bramenes heetten ook wel *Ruxi*'s. Toen *Visna* dat zag, veranderde hij zich in een mensch-leeuw, en genoemden Reus aanvallende, doodde hij hem, en opende hem den buik. Van de ingewanden maakte hij een halsketen, die hij sedert om zijn hals droeg [2]). En van dit monster hebben de Heidenen een afgodsbeeld, dat genaamd is *Naraxiu* [3]). Plaat VII.

HOOFDSTUK XV.

Van *Visna*, toen hij de gedaante aannam van een dwergachtigen Bramene, om een Reus te dooden genaamd *Balli*, hetwelk wil zeggen „machtig".

Balli had langen tijd *Ispara* gediend, en was een zeer barmhartig man, die nooit iemand een aalmoes weigerde, hoe groot of kostbaar deze ook ware, en door middel van deze verdiensten had hij van God het voorrecht gekregen, om bijna de gansche wereld te besturen, onder den naam van „de Machtige", omdat hij indertijd den God *Indra* had overwonnen [4]), welke, zoo hij niet gevlucht was

---

1) Hiraṇyākṣa en Hiraṇyakaśipu zijn ook volgens de ons bekende traditie tweelingbroeders. Over dezen avatara uitvoeriger beneden II. 7. In de overlevering die Baldaeus (fol. 56b) mededeelt, zijn motieven uit de mythe van Namuci verwerkt, waarvan ook sporen in ons Portugeesch bericht (I 13: „noch door het staal, noch door het vuur of water"). Klaarblijkelijk is hier een der bronnen Matsyapurāṇa 161, 11 vlgg., Padmapurāṇa V. 42. 11 vlgg.

2) Baldaeus, fol. 59.a: „Zoo haast nu de Zon onderginck, reete hij met zijn afgrijsselijke nagels dit grof gestelte van een, en trok het vervloekte ingewandt hem uyt den buyk, en hinght zich om den hals"; dit trekje uit Padmapuraṇa VI. 265. 123.

3) *naraxiu* wijst op *narashiha* (*narasiṃha*) met uitval van de *h* als in Rau voor Rahu.

4) Dit stemt overeen met de traditie der Purāṇa's.

en zich verscholen had, door genoemden *Balli* zou zijn gedood. *Visna*, die zijn macht kende, nam de gedaante aan van een dwerg-Bramene (genaamd *Vamana*) en, aan *Balli*'s deur komende, vroeg hij hem om een aalmoes, bestaande uit een stukje grond van drie en een halven voet [1]), teneinde daarop een huisje te zetten, om in te wonen. En *Balli* beloofde hem dat, en zeide, dat hij dan maar met zijn voet de drie en een halven voet moest uitmeten. Terwijl de Bramene slechts een dwerge-gestalte had, mat hij het gansche land van *Balli* in drie voet-lengten. En daar er nog een halve voet ontbrak, zeide hij tot *Balli*, dat die hem 't ontbrekende moest geven [2]), daar het niet aanging als Koning zijn woord niet te houden. *Balli*, ziende dat hij geen land meer aan den Bramene weg te geven had, ging liggen, en zeide hem, dat hij dan maar wat er ontbrak aan zijn lichaam moest uitmeten, en het daarvan afnemen. Toen de Bramene het ontbrekende aan zijn lichaam ging uitmeten, zette hij hem de helft van zijn voet zoo stevig op zijn lijf, dat hij hem in 't binnenste der aarde wegduwde, zoodat hij eerst in de onderwereld tot stilstand kwam. En hij, bemerkende, dat het God was in de gedaante van een Bramene, verzocht hem om een plaats, waar hij kon wonen, nu hij hem zijn gansche Rijk had afgenomen. De Bramene kreeg deernis met hem en maakte hem tot Koning der onderwereld. De geschiedenis zegt, dat *Visna* dezen reus tuchtigde, omdat hij door zijn groote macht wel eens de Goden, die in de wereld woonden, veel kwaad zou kunnen aandoen. Plaat VIII.

HOOFDSTUK XVI.

Van *Cusna*, een man, die zestien duizend vrouwen [3]) had en niettemin vele gehuwde vrouwen verkrachtte.

Daar *Visna* in de verschillende gedaanten, die hij reeds aangenomen had, zich met werken zeer vermoeid had, zoowel met het verdelgen van reuzen, als met het dragen der aarde op zijn rug,

---

[1]) De halve voet is, zoover ik kan nagaan, niet bekend aan onze teksten. Men weet overigens, dat de kiem van dezen avatāra, zooals trouwens ook van eenige der anderen, op den Veda berust; Viṣṇu is *trivikrama*.

[2]) In de gangbare traditie doet Viṣṇu twee stappen maar laat aan Bali den Pātāla over.

[3]) De door Naraka geroofde princessen zijn bedoeld.

nam hij thans een menschelijke gedaante aan, om daarin zich te vermeien in de genietingen der wereld. En zoo was er geen snoodheid, welke hij niet beging; want hij deed een moord op een zusterszoon [1]) en pleegde overspel met zijn tante; ook zaaide hij merkwaardig veel tweedracht; want die zaaide hij tusschen de eerste zonen van twee zijner zusters [2]), welke strijd voerden over het bezit van een Rijk. En ten slotte, nadat de boeken de gansche verdorvenheid van dezen *Cusna* hebben verklaard, schrijven de Heidenen hem goddelijkheid toe en zeggen, dat hij zeer ingetogen was en kuisch, en dat alles wat hij bedreven had slechts schijnbaar was. En ten bewijze hiervan verhalen ze een wonder [3]), zeggende, dat er eens een groot profeet was, welke twijfelde aan de goddelijkheid van *Cusna*, en, toen hij op een dag een rivier wilde oversteken, zeide hij tot deze: „O rivier, zoo het waar is, dat *Cusna* eenige goddelijkheid bezit en kuisch is, laat mij dan droogvoets overkomen." De rivier opende haar wateren en liet hem zoo oversteken. En de profeet kwam droogvoets aan de overzijde. En hij ontmoette toen een ander, die in twaalf jaar niet gegeten had en nuchter was, welke tot hem zeide: „Zoo het waar is, dat *Cusna* ('n) God is, zal ik in staat wezen twaalf *candin*'s [4]) rijst te eten en nuchter kunnen blijven". Hij liet ze dadelijk gekookt aanvoeren en gaf ze aan den profeet. Deze nuttigde ze alle en bleef alsof hij in 't geheel niet gegeten had, en nuchter [5]). Plaat XI.

---

1) Waarschijnlijk is Śiśupala bedoeld, de zoon van Śrutadevī, zuster van Kṛṣṇa's vader Vasudeva; Kṛṣṇa had Śiśupala's verloofde Rukmiṇī geroofd.

2) Het is mogelijk, dat bedoeld zijn Dhruva en Uttama, vgl. het verhaal bij Baldaeus, fol. 109a—110b. Volgens Bhāg. pur. IX. 24. 45 is Dhruva de zoon van Vasudeva en Rohiṇī.

3) Het hier volgende is eene reminiscentie aan Vasudeva, die met het kind Kṛṣṇa droogvoets door de Yamunā komt.

4) Het woord komt reeds voor in een brief uit Goa van het jaar 1569 van Sebastiano Fernandez: „procurono che al tempo della raccolta si mettessero insieme alquanti *Candis* (che sono certe missure) di riso" (Lettere dell' India Orientale scritte da' Reverendi Padri della Compagnia di Giesu, Vinegia, 1580, pag. 120). Volgens Hobson-Jobson is *candy* „a weight used in S. India, which may be stated about 500 lbs". Het woord is Mahr. *khaṇḍī*, Tamil *kaṇḍil*, Mal. *kaṇḍi*.

5) Deze vreemde episode is niet in de Sanskrit bronnen weer te vinden.

HOOFDSTUK XVII.

Van de aanbidding van een struik, genaamd *Tullassy*, waarin men zegt, dat *Cusna*'s vrouw zich veranderd had, welke vrouw *Ruquminny* heette en voor een Godin wordt gehouden.

Toen *Cusna* eens van huis afwezig was, gebeurde het dat zijn vrouw stierf. De verwanten begroeven haar en hielden daarbij den gebruikelijken lijkdienst, daarin bestaande, dat men het lichaam naar de verbrandingsplaats brengt en daar zeggen de Bramenes eenige gebeden op en leggen het lijk in 't vuur. Nadat het verbrand is, worden eenige beenderen, die onverbrand gebleven zijn, bijeengegaard met de asch in een nieuwen aarden pot en ze wachten eenigen tijd om het naar den Ganges te zenden, waar het in de rivier geworpen wordt, opdat de overledene verlossing voor zijn ziel erlange. Genoemde Bramenes verzamelen zich twaalf dagen na de begrafenis-plechtigheid in 't huis van den overledene met de verwanten van deze en houden dan — men schenke ons de vergelijking — het *Officium defunctorum* [1]). Na deze plechtigheid ontvangen ze aalmoezen in zilver en koeien. De zonen scheren zich het hoofd en het gelaat om den dood van ouders of volwassen broeders of zusters.

Toen *Cusna* thuiskwam, vernam hij den dood zijner vrouw. Hij verzocht de verwanten, hem de plaats van 't graf aan te wijzen en zij brachten hem naar de plek, en toen hij die zag, en daarop een *tulasi*-struik [2]) (of *basilicum*) [3]), ging hij overal kond doen, dat zijn vrouw zich in dien struik veranderd had. En hij vermeldde bij geschrifte veel deugden er van, en beval alle Heidenen, dat ze den struik grootelijks zouden vereeren, en vóór hunne deuren moesten zaaien. En zij komen dit bevel na en alle dagen wasschen ze zich vóór 't eten, en doen daarna tegenover den struik 't een

1) Daarmede zal het *sapiṇḍikaraṇa* bedoeld zijn, vgl. W. Caland, Über Totenverehrung bei einigen der Indog. Völker, pag. 29.

2) „Others identify this plant with Rukmiṇī, wife of Kṛṣṇa" M. Williams, op. cit. p. 333. Wellicht berust deze overlevering op het Brahmavaivartapurāṇa, vgl. Cat. MSS. Oxf. ed. Aufrecht, pag. 24.a.

3) De basilicum-heester (Mal. *selasih*, Jav. *toelasih*) is mij welbekend, en een ieder, die in N. I. geweest is, heeft wel koele dranken gebruikt met de eigenaardige sterk uitdijende pitjes erin, die met een wolkje slijm bedekt raken. Men gebruikt de plant om op de graven of bij de offeranden te leggen. De bloemen hebben een zeer bedwelmenden geur. A. A. F.

of ander gebed (dat de Bramenes hun daarvoor geleerd hebben en dat niet geschreven staat in een enkel boek, om er kennis van te nemen), en met diepen eerbied loopen ze eenige malen om den *basilicum*-struik heen [1]), waarna ze gaan eten. Ook maakt men op 't stervensuur zich een halsketting van de bladeren en bloemen van genoemd kruid en werpt die den stervende om den hals. Ze leggen hem dan een stukje goud in den mond en laten hem tevens om *Rama* roepen, hem en *Cusna* bij name noemende. Van 't hout van denzelfden heester worden kralen gemaakt bij wijze van rozekransen, die ze om den hals dragen [2]). En wanneer ze daarbij bidden, roepen ze *Rama* aan en *Cusna* en ook genoemde Godin.

HOOFDSTUK XVIII.

Van de bijgeloovigheid, die de Heidenen betoonen voor een boom genaamd *Gorodda*, die in 't Portugeesch *de Gralha* (Gaaie-boom) heet [3]).

Toen *Cusna* als kind in dezen boom geklommen was en op een tak ervan zat, kwamen er juist eenige Bramenes, die op een tocht waren, in de schaduw uitrusten, zonder te weten, dat *Cusna* daar boven in zat. En toen ze bezig waren hun gebed te doen, kwam er een roofvogel, genaamd *Gorodda*, die een walvisch in den bek droeg en zette zich eveneens op dien boom neder. En door het gewicht der beide dieren brak er een tak van den boom, welke boven op de Bramenes zou neergevallen zijn, zoo niet *Cusna*, die er dichtbij zat en zag, dat de Bramenes gevaar liepen, den tak met de hand gegrepen en tegengehouden had, zoodat hij niet op hen viel, en hen gewaarschuwd had, dat ze zich van onder den boom verwijderen moesten [4]).

---

1) Zij verrichten het *pradakṣiṇam*. Eene afbeelding van een Brahmaan, het *pradakṣiṇam* om de tulasī verrichtend, in Simpson, The Buddhist praying wheel, pag. 82. — Over de tulasī in 't algemeen Dubois, op. cit. pag. 656 vlgg.

2) Dit doen in 't bizonder de Vaiṣṇava's, vgl. Rogerius, Open-deure pag. 72 (pag. der ed. princ.). — Dezelfde struik is zeker wel bedoeld in de volgende passage uit het jaar 1569: „e fu posta (nl. la santa Croce) supra un pilastro, dove prima era una pianta di *maiorana*, alla qual' herba i Brammani portano grande reverenza, e le fanno certe cerimonie come a pagode", Lettere dell' India Or., pag. 115.

3) Dit hoofdstuk sluit, wat zijn inhoud betreft, bij hoofdst. 21 aan.

4) Het hier gegeven verhaal berust ten deele (het zal wel ten deele op misverstand berusten) op de overlevering van MBh. I. 29 en 30, volgens welke Garuḍa, met in den eenen klauw den olifant, in den anderen de reusachtige schildpad, zich op den tak van

Voor deze goede daad van *Cusna* voerden de Bramenes de godsdienstige plichtpleging in, om iederen dag rondom den boom te loopen, onder het aanroepen van *Cusna*'s naam. En zoo plegen mannen en vrouwen rondom dien boom te loopen, onder het uitspreken van eenige gebeden [1]). Dezelfde Heidenen huwen dezen boom met een anderen genaamd *pimpollo* [2]) op grond van een ander fabelachtig verhaal: ze zeggen, dat een dochter van *Brama* genaamd *Savraty* [3]) zich in wind veranderde, en omdat bij ieder windzuchtje de bladeren van dezen boom zich bewegen en een welluidend geruisch doen hooren [4]), meenen de Heidenen, dat daarbij steeds die Godin tegenwoordig is — de dochter van *Brama* — en aanbidden ze den boom.

Behalve de in de voorafgaande berichten vermelde afgodsbeelden der Goden en Godinnen hebben deze Heidenen nog andere, aan iedere kaste eigen, (die voorstellende), welke de voorvaderen daarvan geweest zijn. De oorsprong van hun invoering berust niet op historische overlevering, maar op de overreding der Bramenes, welke ze aanbidden en beelden voor hen oprichten. De afgoden van deze hoedanigheid zijn ontelbaar. Echter zal ik van eenigen iets mededeelen, ze bij name noemende. Het zijn [5]): *Betal*, *Ravalanth*, *Dadda*,

---

een rauhiṇa-boom neerzet, waaraan de Vālakhilya-ṛṣi's hangen. Deze tak met de ṛṣi's wordt door Garuḍa naar Kaśyapa in veiligheid gebracht. Van Kṛṣṇa is in deze overlevering geen sprake. Een boom Garuḍa (zie het opschrift van dit hoofdstuk) bestaat er niet; de verwarring is wellicht zóó te verklaren, dat de rauhiṇa-boom voor identiek met den *vaṭa* (Ficus indica) gehouden werd, welke ook *nyagrodha* heet: *nyagrodha* en *garuḍa* worden hier schijnbaar verwisseld. De *vaṭa* is bij ons meer bekend onder den naam Waringin.

1) Zoo heet het van den aśvattha (Ficus religiosa) althans, Kathāsaritsāgara XX. 26: *kṛtapradakṣiṇo 'śvatthavṛkṣaṃ taṃ praṇanāma saḥ.*

2) Uit den tekst schijnt te volgen dat de *vaṭa* met den *aśvattha* (= *pippala*) gehuwd wordt. Ik heb hiervan niets in de literatuur kunnen vinden, wel van andere boomen, zie bijv. M. Williams, op cit. pag. 335, en dat bepaalde boomen onder zekere omstandigheden door den mensch gehuwd worden (reeds in het Baudhāyana-sūtra, in een der pariśiṣṭa-praśna's wordt het ritueel voor den *arkavivāha* medegedeeld), zie bijv. Crooke, The popular Religion etc. vol. II, pag. 115.

3) Bedoeld is òf Sāvitrī òf Sarasvatī (= Vāc, het Woord, de Stem), die gewoonlijk als de echtgenoote van Brahmā geldt; in het Bhāg. pur. is Vāc de dochter van Brahmā.

4) Vgl. M. Williams, op. cit. pag. 335: „It has a divine personality of its own. It is occupied by the essence of the God Brahmā ... The mysterious rustling of its tremulous leaves, which resemble those of the poplar, is no doubt one cause of the superstitious awe which this tree is regarded".

5) Het is mij niet gelukt al de volgende namen of bijnamen van Goden terecht te brengen; gedeeltelijk zijn het zeker Tamil of Telugu namen. *Betal*, vgl. beneden II. 90 = *vetal* (*vetāla*); *ravalanth* luidt II. 90: *rovelnata*, er steekt dus wel *nātha* in; *damador* zal wel de naam van Kṛṣṇa: *dāmodara* zijn; in *chavangruy* steekt misschien *śava*, het doet denken aan Kṛṣṇa's naam *śavakṛt*; *sanda* is wellicht *śaṇḍa* (een Asura); met *mangesu* is misschien te vergelijken *Mangesar*, Crooke, The popular Rel., vol. I, pag. 63;

Damador, *Chavangray*, *Sandu*, *Nassery*, *Mangesu*. De vrouwelijke *Santery*, *Mahallassadevy*, *Mahullacamy*, *Mamay*, *Azedevy*, *Massaty* en nog veel anderen.

HOOFDSTUK XIX.

Van de afschuwelijke zede van het verbranden der levende vrouwen bij de lijken harer echtgenooten, op den dag zelf van het overlijden, of eenigen tijd later.

Lacamana, jongere broeder van *Rama*, trok uit om in een tweekamp een zeer sterken reus te bestrijden, die *Indrogi* heette, en een zoon was van *Ravena*, wiens vrouw hem zeer liefhad. En toen hij vernam, dat haar echtvriend met *Lacamana* den strijd ging aanbinden, werd ze zeer bedroefd, omdat ze inzag, het gevecht niet te kunnen beletten. En daarom verzocht ze hem, haar op de hoogte te houden van al wat er in den strijd voorviel, en wie overwinnaar bleef. Ze zou eten noch drinken, voordat ze den afloop vernomen had. Daar *Indrogi* de vriendelijkheid zijner gade wist te waardeeren, beloofde hij haar, bericht te zullen geven van den uitslag, en vertrok, om *Lacamana* op de afgesproken plek te ontmoeten. Na langen strijd vond *Indrogi* den dood [1]. Doch, omdat hij zijn vrouw zijn woord gegeven had, haar tijding te zullen zenden van wat er voorviel, en de dood het hem thans belette, zond hij zijn rechter arm af, op het oogenblik, dat hij, door *Lacamana* gedood, neerviel. De arm kwam regelrecht voor de deur zijner gade neer. Zij zag hem en herkende hem als den arm van haar echtgenoot. Ze liet daarop pen en inkt brengen, en bezwoer hem, dat hij de toedracht van het gevecht zou neerschrijven. De arm schreef alles op, wat er gebeurd was. Zoodra de vrouw er iets van was beginnen te lezen, viel ze door droefheid overmand, dood ter aarde, omvat door den arm van haar echtgenoot. De Bramenes namen hierin aanleiding, om in de harten der vrouwen te zaaien, dat ze, door zich samen met haar echtgenooten te laten verbranden, een zeer verdienstelijke

---

mahallassadevy is *mahālasadevi*; *mahullacamy* zal wel *mahālakṣmi* zijn; *mamay* is hoogstwaarschijnlijk *mahāmāī* („de groote Moeder"), een andere naam voor Śītala, de bekende godin der pokken; *massaty* eindelijk is stellig *mahāsati*.

[1] Tot zoover stemt het verhaal (van Indrajit en Lakṣmaṇa) overeen met het Rāmāyaṇa. Al het volgende is aan de klassieke bronnen onbekend.

daad verrichtten, en een glorierijke herinnering achterlieten voor het nageslacht, en dat ze in 't andere leven — in de andere wereld — weer in 't bezit van hun echtgenooten zouden komen. En ze voegen daar nog andere bijgeloovigheden en offers bij, met het eenige doel, er zelf bij te winnen, want de vrouw geeft als aalmoes aan de Bramenes juweelen, koeien en zilveren munten. En als de vrouw dood of verbrand is, richten ze op de plek een steen op [1]), waarop ze olie en vermiljoen uitstorten. En de Heidenen gaan er smeekbeden bij uitspreken, en zeggen dat het een groote Godin is. Er is verschil tusschen de Bramenes en andere Heidenen in de wijze van verbranden; want de Marata's maken een grooten kuil, en leggen daarin een vuur aan van goed brandhout. En de vrouw werpt zich, nadat het lijk van haar echtgenoot in 't vuur geworpen is, er zelf in, nadat ze nog eerst eenige malen om het vuur is heen geloopen, en een vruchtenoffer heeft gebracht, voornamelijk van kokosnoten. De Bramenes maken een houten hut en de vrouw gaat daarin zitten met het lijk van haar man in de armen, en dan steken ze er den brand in.

Tegen dit afschuwelijk bijgeloof is er onder hen iemand [2]), die geschreven zou hebben, dat zulke vrouwen een groote zonde bedreven, en dat God tot kastijding en bestraffing daarvoor, ze zevenmaal in de gedaante van lichtekooien naar deze wereld terug zond, en dat ze nooit met hun echtgenooten in de andere wereld hereenigd konden leven.

HOOFDSTUK XX.

Waarom onder de Heidenen algemeene wasschingen zijn ingevoerd op de dagen van Zons- of Maansverduistering.

Goden en Reuzen beraadslaagden eens, hoe ze de zee zouden karnen, om daaruit al het kostbare te halen, dat zij in zich bevatte, en ze namen een berg, den grootsten, die er op aarde was, en dezen aan een kant, genen aan den anderen, werkten ze zoo hard ze konden. En door de heftigheid der beweging kwamen er veertien

1) Dit is de zoog. *mastikalla*, „used in Canara for a monument commemorating a *satī; kalla* is „stone" en *masti*: *mahāsatī*", Hobson-Jobson, s.v. suttee; vgl. ook M. Williams, op cit. p. 261 en Crooke, The popular Religion, vol. I, pag. 186.

2) Wie bedoeld is, heb ik niet kunnen uitvinden.

kostbare zaken [1]) aan land, namelijk: de olifant, het paard, een schoone vrouw, de *arbor tristis*, *Dhanamauty* (hetwelk wil zeggen „rijkdom"), wijn, honig, de onsterflijkheidsdrank, het vergif, het alfabet, de diamant, de paarlen, de Geneeskunde en de armoede. Eenige Goden [2]), door hebzucht gedreven, namen de voornaamste zaken en gingen heen, zonder de verdeeling onder allen gelijkelijk af te wachten; want allen hadden meegearbeid. En voor de reuzen bleef er niets anders over dan vergif, wijn en onsterflijkheidsdrank. Zij, ziende, dat de Goden zich niet aan de afspraak hadden gehouden, zwoeren samen om hun den oorlog aan te doen en ze te dooden, teneinde hun genoemde zaken, die ze genomen hadden, te ontrukken. *Visna*, die ook in 't gezelschap was, bespeurende, dat de reuzen een slachting onder de Goden wilden aanrichten, veranderde zich in een zeer schoone vrouw en ging vóór de reuzen staan. Ze sprak hen toe, zeggende hetgeen volgt, en als ze naar haar luisteren wilden, zou ze een mooie schikking treffen. De reuzen vervuld van hun liefde voor haar, wilden om 't hardst haar gunst verdienen en zeiden, dat ze tevreden waren. Waarop zij, om haar vermogen te toonen, het vergif nemende, dit opdronk zeggende, dat ze het opdronk, omdat, als het op de aarde uitgestort werd, het de levenden zou benadeelen.

Den wijn en den onsterflijkheidsdrank, welke overgebleven waren, begon ze te verdeelen onder Goden en reuzen. Echter ging ze te kwader trouw te werk, want aan de reuzen gaf ze den wijn,

---

[1]) De veertien *ratnāni*, vgl. het *maṅgalāṣṭaka*:

> *lakṣmīḥ kaustubhapārijātakasurā dhanvantariś candramā gāvaḥ*
> *kāmadughāḥ sureśvaragajo rambhādidevāṅganāḥ* |
> *aśvaḥ saptamukho viṣaṃ haridhanuḥ śaṅkho 'mṛtaṃ cāmbudhe*
> *ratnānīha caturdaśa pratidinaṃ kuryuḥ sadā maṅgalam* ||

De boven in den tekst gegeven opsomming is onvolledig en verward; 1. de olifant is Airāvata (*sureśvaragaja*); 2. het paard is Uccaiśśravas (*aśvaḥ saptamukhaḥ*); 3. de schoone vrouw is de nymph Rambhā (*rambhādidevāṅganāḥ*); 4. de *arbor tristis* (over den boom vgl. Linschoten deel II, pag. 5 met Kern's aanteekening) is de Pārijātaka; 5. *dhanamauty* zou een andere naam voor Lakṣmī („Fortuna") kunnen zijn (voor *dhanavatī*?); 6. de wijn is de *surā*; 7. de „honig" moet op eene vergissing berusten; 8. de onsterfelijkheidsdrank is het *amṛta*; 9. het vergif is het *viṣa*; 10. het alfabet wordt nergens vermeld als een der *ratna*'s; 11. de diamant is de *kaustubha*; 12. met de paarlen is waarschijnlijk de *śaṅkha* bedoeld, de hoorn(schelp) als blaasinstrument, een der attributen van Viṣṇu; 13. de geneeskunde is Dhanvantari, de Indische Asklepios; 14. de armoede is blijkbaar de alakṣmī van Pādma-purāṇa III. 9. 9. Er zijn dus te veel: de honig en het alfabet, daarentegen ontbreken de maan (*candramas*), de *kāmadugha* of *surabhi* en de boog.

[2]) Het nu volgende stemt deels overeen met, wijkt deels af van de bekende traditie (ook volgens MBh. I. 18. 45 verandert Viṣṇu zich in een schoone vrouw; gewoonlijk is het echter Śiva, die het vergif inslikt en daardoor *nīlakaṇṭha* wordt).

zeggende, dat die vermengd was met den drank, hoewel dit een leugen was, doch door onachtzaamheid gaf ze een van de reuzen van den drank. Dit was *Rau* [1]), die in de nabijheid van Zon en Maan gezeten was en ook met de anderen had meegeholpen. Toen ze de vergissing bespeurde, sneed ze hem het hoofd af. De reus, meenende, dat de Zon en de Maan hem dit aangedaan hadden, liep ze achterna tot in de Hemelsfeeren, waar ze zich bevinden, en houdt zich tusschen die twee in. En iederen keer, dat hij er de gelegenheid toe vindt, wil hij ze opslokken. Door de Bramenes onderricht, zetten de Heidenen op den dag van Zons- of Maansverduistering al wat gekookt is buitenshuis en op dien dag eten ze niets en drinken ze evenmin. En na de Verduistering gaan ze zich wasschen en geven een aalmoes aan de Bramenes [2]).

HOOFDSTUK XXI.

Van *Pravaty*, gade van *Ispara*, en wat zij deed met twee eieren, welke *Brama* haar ter hand stelde.

Brama gaf *Pravaty* [3]) twee eieren en zeide haar, dat zij ze na duizend jaar moest openbreken, opdat hetgeen erin geteeld was eruit zou komen. In haar ongeduld om te weten wat ze bevatten, wachtte de vrouw den aangewezen tijd niet af en, toen er vijfhonderd van de jaren noodig voor hun volmaakten groei om waren, brak ze er een open. Er kwam een reus uit, genaamd *Arunna*, die slechts de helft van 't lichaam had, van het middel af naar

1) Het volgende verhaal van Rāhu stemt vrijwel met de traditie overeen.

2) „Among high-caste Hindus no food which has remained in the house during an eclipse of the sun or the moon can be eaten: it must be given away... The most effectual means of scaring the demon... is to bathe in some sacred stream... He will give alms in barley and copper", Crooke, The popular Religion, vol. I, pag. 21 vlgg. Ik citeer nog uit een brief van het jaar 1600 van Melchior Cotigni: „de solis eclipsi, quae 10 Julii anni huius 1600 incidit die Lunae sub meridiem, cognovimus eos (sc. Brachmanos) hominibus persuadere eam accidere, quando Draco, quem illi inter signa coelestia annumerant, mordet Solem aut Lunam, atque ideo Rex aliique ob dolorem et moerorem cibo omnique potu abstinuerunt, dicentes: O miseros nos, quoniam Draco devorat Solem" (Exemplorum Epistolae P. Nicolai Pimenta... ad Claudium Aquavivam... de Statu rei christianae in India orientali, Moguntiae 1602, pag. 68). Overigens vergelijke men het 15de hoofdstuk van de derde Verhandeling hier beneden.

3) In de gangbare overlevering geeft niet Brahmā aan Pārvatī, doch Kaśyapa aan Vinatā de twee eieren, waaruit Aruṇa en Garuḍa voortkomen. Overigens stemt het verhaal overeen met MBh. I. 16.

boven, omdat hem nog vijfhonderd jaren ontbraken voor zijn volmaking. *Parvaty*, die spijt had van 't geen ze gedaan had, wachtte met het openbreken van het andere ei, totdat de tijd vervuld was en daarna brak ze het open. En daaruit kwam te voorschijn een groote roofvogel genaamd *Gorodda*, die twaalf „graden" [1]) breed en vier en veertig lang was. Zoodra de vogel uit het ei was gekomen, had hij honger en verzocht hij *Pravaty*, hem eten te geven [2]). Daar zij niet voldoende had om hem te eten te geven, zeide ze hem, dat hij naar het veld moest gaan en doode dieren moest gaan zoeken en die eten. En wanneer hij er geen doode vond, moest hij maar de levende eten; echter mocht hij geen menschenvleesch aanroeren. De vogel antwoordde en zeide: „Als ik misschien geen dieren kan vinden om te eten, sta mij dan toe het vleesch van doode menschen te eten bij gebrek aan levende; want het is niet billijk dat ik honger zou moeten lijden". De vrouw stond hem toe, dat hij menschenvleesch at, ingeval hij geen dieren vond. Echter mocht hij niet aan de Bramenes raken, omdat het dienaren Gods waren. De vogel vroeg haar, hoe hij het vleesch der Bramenes van dat van andere menschen zou kunnen onderscheiden. *Parvaty* zeide hem, dat het vleesch der Bramenes zuur was [3]), en zoodra hij zulks proefde, mocht hij het (verder) niet aanroeren. Het gebeurde dat de vogel, door het veld gaande, niets te eten vond en zeer hongerig was. Maar een man aantreffende, die aan den kant van het water bezig was het vischnet in orde te maken, wierp hij zich op hem en slikte hem met huid en haar in. Toen hij echter bespeurde dat het vleesch zuur smaakte, herinnerde hij zich wat *Parvaty* hem gezegd had en spoog hem weer uit. De man was nog niet dood, maar slechts beschadigd door de klauwen. En hij vroeg hem, dat hij hem bepaald moest zeggen, wat voor een mensch hij was en van welk volk. En hij bekende dat hij een Bramene was, doch door den grooten hongersnood, die er heerschte in het land zijner inwoning, was hij genoodzaakt geweest iets tot zijn levensonderhoud te zoeken [4]). Op het antwoord

---

1) De beteekenis van Latijn „*gradus*": „schrede" kan, zoover ik weet, noch Port. *grado* noch *grao* hebben (schoon beide van Lat. *gradus* komen). A. A. F.

2) Ook in het MBh. (I. 28) verzoekt Garuḍa, wanneer hij het amṛta zal gaan halen, aan zijne moeder Vinatā hem voedsel aan te wijzen. Deze staat hem toe de Niṣāda's te verslinden, doch verbiedt hem eenigen Brahmaan te dooden. Het vervolg stemt in substantie met het MBh. overeen.

3) Vgl. MBh. l. c. śloka 10: *yas te kaṇṭham anuprāpto nigirṇaṃ baḍiśaṃ yathā | dahed aṅgāravat putra taṃ vidyā brāhmaṇarṣabham ||*.

4) In het MBh. verslindt Garuḍa tal van Niṣāda's, waaronder echter ook een Brahmaan met diens echtgenoote, welke beide hij evenwel weder ongedeerd te voorschijn doet komen (MBh. I. 29. 1 vlgg.).

van den Bramene vroeg de vogel vergiffenis voor wat hij gedaan had door onwetendheid en vloog weg naar de groote zee, waar hij twee groote walvisschen [1]) zag, die met elkaar aan 't vechten waren. Door de kracht, die ze ontwikkelden, sloeg het zeewater over 't land en het leek wel of het gevaar liep onder te loopen; want soms steeg het bijzonder hoog. En opdat de walvisschen niet verder vechten zouden, greep hij er één met zijn klauwen en vloog daarmee de lucht in en, geen plaats vindend om zich neder te zetten, ging hij naar een boom, waarin *Cusna* op een tak zat, welke door 't gewicht zou breken en op een paar Bramenes neervallen, om wier wille hij hem ophield, zooals boven gezegd is.

De onvolkomen Reus die uit het andere ei kwam, dat *Parvaty* gebroken had, werd door haar aan de Zon ten geschenke gegeven, om hem als wagenmenner [2]) te dienen en men zegt, dat hij dat nòg doet.

HOOFDSTUK XXII.

Van den bol of Hemelsfeer, die door de Heidenen het ei van *Brama* genoemd wordt.

Een der eieren, waaruit de Wagenmenner der Zon was voortgekomen, ging, toen het uiteenviel of liever door *Parvaty* werd opengebroken, in tweeën. En de man, of halve reus, die er in zat, nam, toen hij eruit kwam, de helft van de schaal op zijn hoofd mede, en de andere wierp hij met de zwaarte van zijn lichaam in den afgrond neer, zoodat dadelijk op 't zelfde uur de twee helften boven en beneden bleven vastzitten als overdakking van den ganschen wereld-toestel. En sinds die gebeurtenis kreeg de hemelbol den naam van „Ei van *Brama*", omdat hij als een ei samengesteld is [3]).

---

[1]) In het MBh. (I. 29. 13) zijn het niet twee „walvisschen", doch een reuzen-olifant en ditto schildpad, die aan 't vechten zijnde, door den Garuḍa met zijne klauwen gegrepen worden. Kṛṣṇa heeft overigens volgens het MBh. (vlg. noot 4 op pag. 27) niets met het verhaal te maken.

[2]) Dit stemt met de traditie (MBh. I. 16. 23) overeen.

[3]) Terwijl het „wereldei" (*brahmāṇḍa*) van algemeene bekendheid is, wijkt het hier gegeven verhaal van 't ontstaan daarvan, geheel af van de mij bekende bronnen.

HOOFDSTUK XXIII.

Van de meening die zij hebben ten aanzien van de twaalf Hemelteekens (van den dierenriem).

De zon, die ze ook den naam *Indra* geven [1]), werd verliefd op een Godin, en liet haar weten, dat ze hem in haar omgang moest toelaten. De Godin ontving de boodschap, en antwoordde, dat hij erg warm was wegens zijn stralen, en dat ze daarom niet dicht bij hem kon komen; want ze zou verschroeien en door zijn vuur sterven. Daarom zou ze niet nalaten, hem ter wille te zijn, indien hij eerst dat vuur wat matigde, zoodat het haar geen kwaad meer deed. De Zon bezigde een zeer gemakkelijk middel om de hitte te verminderen, en dat was, zich tegen een slijpsteen te leggen, om zich rondom gelijkelijk te laten afslijpen, want, wanneer zijn eigen grootte afnam, zou de groote hitte tevens afnemen, die daarvan uitging. Echter gebeurde het, dat door de kracht van den slijpsteen er twaalf scherven afvlogen en in alle richtingen den Hemel ingingen, en nu zeggen ze, dat dit de Hemelteekenen zijn. En zich op die wijze verkleinende verminderde de Zon zijn hitte, en ging hij verder om met de Godin, die *Savatri* [2]) heet.

HOOFDSTUK XXIV.

Van de schaduw, die men in de Maan ziet.

Toen *Ganesso* eens op een dag zijn devotie ging doen, en de Maan zijn wanstaltige gedaante zag, want zijn hoofd is een olifantskop, zijn buik zeer dik en zijn voeten zijn heel klein, begon ze te lachen en met hem te spotten [3]). *Ganesso* werd toornig en vervloekte

---

[1]) Indra wordt reeds in de Brāhmaṇa's een enkele maal met de Zon gelijkgesteld. De bron van het hier volgende is Viṣṇupurāṇa III. 2: Viśvakarman's dochter Saṃjñā is gehuwd met Sūrya, den Zonnegod; als zij de hitte van Sūrya niet verdragen kan, legt Viśvakarman hem op een slijpsteen (*bhrami*); van de afspringende stukken vervaardigt Viśvakarman den discus van Viṣṇu, den drietand van Śiva enz.: vgl. Matsyapurāṇa 11. 28.

[2]) Gewoonlijk is Sāvitrī de naam van Sūrya's dochter.

[3]) Vgl. Crooke, The popular Religion, vol. I, pag. 13: „One evening Ganesa fell off his steed, the rat, and the moon could not help laughing at his misfortune. To punish him the angry god vowed that no one should ever see the moon again. The

haar, zeggende dat ze nog wanstaltiger zou worden dan hij en, wat erger was, dat iedereen dat zien zou. En van af dien tijd had de Maan een zwarte vlek op haar lichaam, die er een derde deel van bedekt.

HOOFDSTUK XXV.

Van den dood van *Rama* en zijn wederopstanding.

Nadat *Rama Sita* uit *Ravena*'s macht had verlost, kreeg hij toch argwaan, dat hij haar bezeten had. Eens op een dag deed zijn waschman, die jaloersch was op zijn vrouw, haar verwijtingen. Zij antwoordde, dat *Rama*, die heel wat voornamer was dan hij [1]), wel hoorndrager was. Dit gesprek hoorde *Rama* [2]), en thuiskomende, gaf hij *Sita* aan zijn broeder *Lacamana* over, met den last, haar naar het bosch te voeren en te dooden, doch, daar hij haar niet wilde dooden, liet hij haar daar eenvoudig aan haar lot over, opdat ze naar andere landen zou trekken. Zij was zwanger van *Rama*, verklaarde dit aan haar zwager, en begaf zich op weg. Eindelijk, na veel lijden, kwam ze aan 't huis van een *Russi*, waar ze bleef; maar ze deelde hem niet mede, wie ze was [3]). Toen de tijd daar was, baarde ze een zoon, die zeer schoon was, en dien ze *Ancus* noemde [4]). Om zijn schoonheid hadden allen in huis hem lief, en de moeder zoogde hem met groote zorg. Toen *Sita* op een dag uit was gegaan, om de luiers van het kind te wasschen, en hem mede had genomen, meende de *Russi*, dat iemand hem gestolen had. Daarop maakte hij een pop van biezen

---

moon prayed for forgiveness and Ganesa agreed that the moon should be disgraced only on his birthday, the Ganesa caturthī". Ook bij Baldaeus, fol. 28.a, wordt Gaṇeśa naar aanleiding van het door Crooke (uit welk Purāṇa?) vermelde geval door de Maan bespot.

1) Er staat *ella*, maar de samenhang vereischt *elle*. A. A. F.

2) In het Rāmāyaṇa (VII. 43) verhaalt Rāma's minister Bhadra, dat men er zich afkeurend over uit laat, dat Rāma, nadat Sītā in Rāvaṇa's macht is geweest, haar weer tot zich genomen heeft. Daarop geeft Rāma aan Lakṣmaṇa de opdracht Sītā weg te voeren naar de kluizenarij van Vālmīki (den beneden genoemden „Russi"); het incident van den „waschman" (*rajaka*) is uit het Pādmapurāṇa (IV, 55. 68 vlgg.)

3) In ons Rāmāyaṇa wordt Sītā door Vālmīki herkend, in 't Pādmapurāṇa maakt zij zich aan hem bekend.

4) In het Rāmāyaṇa (VII. 6. 6), en desgelijks in het Pādmapurāṇa krijgt Sītā twee zoontjes, die de namen Kuśa en Lava ontvangen.

en legde die in de wieg [1]). Toen *Sita* van de bron weer thuis kwam, vond ze een ander kind, en kon er niet achterkomen, wie het daar had neergelegd. Daar ze evenwel den *Russi* niet wilde ontstemmen door het niet te zoogen, nam ze het kind tot zich en voedde het op, alsof het haar eigen was, totdat beide kinderen twaalf jaar oud waren. En daar ze niet wisten, wie hun vader was, vroegen ze 't aan hun moeder en drongen erg bij haar aan. Om haar ongeluk te verhelen, zeide ze hun, dat hun vader een groot krijgsman was, en dat ze sinds jaren geen tijding van hem had en dus niet wist, of hij nog leefde. Toen de jongens vernamen, dat hun vader een krijgsman was, kregen ze lust, om hem na te volgen, en verzochten ze hun moeder, om hun bogen en pijlen te geven en degens, opdat ze zich in 't gebruik daarvan konden bekwamen. Daar zij het aandringen der kinderen niet kon weerstaan, kocht ze de wapens voor hen, en gaf hun die. De kinderen gingen nu altijd naar de wapenschool in gezelschap van andere knapen. Het geschiedde in dezen tijd, dat *Rama*, om zijne macht te toonen, een paard losliet met een opschrift aan zijn lijf, waarop stond, dat hij die het kon temmen, zich tot een tweestrijd met hem moest toerusten. Toen het paard hier en daar heen dwaalde, kwam het aan de plek, waar de beide knapen aan het spelen waren. Dezen, het ziende, vingen het op. Daarna zadelden ze het, legden het een toom aan, en één van hen besteeg het, bedwong het en bereed het met groote vaardigheid. De dienaren, die *Rama* het paard achterna had gezonden, om hem te verwittigen, wie het zou temmen, kwamen hem dadelijk kennis geven van het gebeurde. Daarop trok hij met de overige krijgslieden, welke hem vergezelden, uit, om met de knapen den strijd aan te binden. Toen dezen 't vernamen, bereidden ze zich voor tot het gevecht, en trokken hem tegemoet. Daarop zeiden ze, dat ze gereed waren voor den strijd. Toen *Rama* de vastberadenheid der knapen zag, zorgde hij ervoor zich toe te rusten. En hij weigerde den tweestrijd en stelde zijn leger op. Daarop begon hij met de twee knapen te vechten. Beiden traden te voet met hun gewone wapens vooruit, en richtten een groote slachting aan onder *Rama*'s lieden.

---

[1]) Dit verhaal en het volgende van 't ontstaan van het tweede kind (waarschijnlijk is dit gebaseerd op den naam *kuśa*: „heilig gras, poa cynosurides") is vreemd aan ons Rāmāyaṇa en aan het Pādmapurāṇa; de rest van dit hoofdstuk komt het dichtst bij de overlevering van het Pādmapurāṇa, waar o.a. het *patra* aan 't voorhoofd van het paard vermeld wordt, IV. 10. 43 vlgg. en waar Sītā de gesneuvelden (doch niet Rāma zelven, die afwezig is) doet herleven; volgens Rāmāyaṇa en Pādmapurāṇa dragen de zonen van Rāma als barden bij 't Aśvamedha het Rāmāyaṇa voor.

Deze bleef ten slotte alleen met zijn broeder *Lacamana* over, want de anderen lieten hen in den steek. Toen de knapen hen overwonnen hadden, sneden ze hun de hoofden af. Meester van het veld en in 't bezit van den buit, keerden ze zegevierend naar huis terug. Hun moeder, die ongerust was over hun uitblijven, zag ze met wat buit aankomen, en vernam toen, dat ze ten oorlog waren geweest. Nadat zij ze hartelijk ontvangen had, vroeg ze hun, waar ze heen gegaan waren en waar ze vandaan kwamen. Zij vertelden haar alles wat er in het gevecht gebeurd was, en toonden haar, wat ze meegebracht hadden aan buit. Onder andere zaken was daar ook de scepter en kroon van *Rama* bij. Toen zij die herkende, begon ze te schreien. De kinderen, verbaasd over het weenen hunner moeder, vroegen haar de reden daarvan. Zij zeide hun daarop dat ze hun vader *Rama* hadden gedood. De knapen verontschuldigden zich door te zeggen, dat ze hem niet kenden, en daarom moest het hun niet kwalijk genomen worden, en moest hun moeder het hun vergeven. Deze verzocht hen, haar de plaats van het gevecht te wijzen, want, zoo de lichamen nog gaaf waren, zou zij wel een middel klaar maken, om ze te doen herleven. De knapen brachten haar naar de plaats, waar ze de lichamen van haar man en haar zwager herkende. Ze bestrooide die met een poeder, dat ze bij zich had, en riep hen zoo in 't leven terug. Toen dezen opstonden, zagen ze en herkenden ze *Sita*. En om de weldaad, die ze hun gedaan had, vroegen ze haar vergiffenis voor 't feit, dat ze haar uit het huis gejaagd hadden, om haar te dooden. En van toen af aan bleven ze in vriendschap met elkaar, en allen te zamen gingen met grooten praal naar hun rijk en heerschappij terug.

HOOFDSTUK XXVI.

Van den dood van *Cusna*.

Cusna had een roos op zijn rechter voet, die 's nachts schitterde als een edelgesteente. Het gebeurde, dat, toen hij vervolgd werd door zijn tegenstanders, die hem dooden wilden, hij zich in een rivier ging verbergen, totdat de achtervolging zou ophouden. Echter moest daar toevallig iemand komen, om hem te dooden. Dat was zóó: toen een visscher naar die rivier ging, om er te visschen,

zag hij onder het water de roos op *Cusna*'s voet blinken [1]). Hij dacht, dat het een groote visch was en wierp zijn harpoen naar de roos. Zoo kwam *Cusna* te sterven, want op een andere wijze kon hij niet gedood worden, daar het door eenige Goden was voorbeschikt, dat zijn dood zou geschieden, wanneer hij in de roos van zijn voet gewond werd.

HOOFDSTUK XXVII.

Van eene dienstbode, die, haar meester trouw dienend, in die trouw den dood vond; en van haar vereering als Godin tot op den huidigen dag, met grooten toeloop van bedevaartgangers iedere twaalf jaren.

Deze dienstbode genaamd *Mellipray* was zoo trouw in haar dienst, dat ze nooit weigerde dien te vervullen [2]). Haar meester was koopman, en haar ijver en trouw ziende, liet hij haar zijn heele huis en de bestiering daarvan over.

Het gebeurde eens, dat ze naar 't veld ging, om de tarwe te laten zuiveren, en, toen de arbeiders het stroo bij de tarwe hadden gedaan, terwijl dit, als schadelijk, eruit verwijderd moest worden, ging zij in persoon het eruit werpen. En op goed geluk af loopende over het heele korenveld om het te zuiveren, werd ze door den nacht overvallen. De daglooners gingen naar huis en lieten haar alleen op het veld. En daar ze niet heen wilde gaan, alvorens gereed te zijn met het verwijderen van al het stroo, viel ze door een misstap in een put, en verdronk. Toen haar meester bemerkte, dat de dienstbode over haar tijd was — want het was reeds het etensuur — ging hij vernemen, waar ze was. Overal op den weg vroeg hij naar haar, maar niemand kon hem bericht van haar geven. Eindelijk kwam hij op het korenveld en daar begon hij haar te roepen. De dienstbode was reeds uren geleden gestorven, maar door

1) De gangbare overlevering (MBh. XVI. 4. 21) vermeldt omtrent den dood van Kṛṣṇa, dat hij bij ongeluk gedood werd door een jager, Jaras geheeten, die, hem voor een hert houdend, hem met een pijl in den hiel trof, de eenige plaats aan zijn lichaam, waar hij kwetsbaar was, omdat deze niet met het *pāyasa* besmeerd was, hetwelk Durvāsas aan Kṛṣṇa verstrekt had (MBh. XIII. 159. 43).

2) De bron van het hier gegeven verbaal heb ik niet ontdekt; zelfs de naam (*mallipriya* komt in den Harivaṃśa voor als naam van Kṛṣṇa) schijnt onbekend te zijn.

bizondere gunst van God keerde de ziel tot het lichaam terug en antwoordde haar meester, dat hij bij haar moest komen en haar de hand moest toesteken, om uit den put te kunnen komen.

De meester liep ontsteld naar den put, en zag drie maal de hand, die zij boven het water uitstak. En ten slotte sprak ze tot hem en zeide, dat hij maar geen moeite moest doen, om haar uit den put te halen, daar het Gode behaagd had, haar tot zich te roepen. Echter zou men ieder jaar in dien put haar rechter hand zien, in herinnering aan die gebeurtenis. En ze verzonk in de diepte. Haar meester verbreidde het nieuws overal. En terstond bouwde hij een huis op die plek, en zette daarin een Beeld van deze Godin, en de Heidenen komen sinds dien tijd druk naar die plaats, om aan genoemde Godin *ceulos* [1]) te vragen.

HOOFDSTUK XXVIII.

Van de geschiedenis van Vorst *Vicramadita*.

Vicramadita was de zoon van een Brameensche, welke haar vader uit geldelijk belang uithuwelijkte [2]) aan een roover genaamd *Carpechora*. Toen deze door 't gerecht vervolgd werd en ieder uur zijn laatste kon wezen, zeide hij, voordat het zoover was, tot zijn vrouw, dat hij veel schatten begraven had en dat zij ze voor den dag moest halen: ze zouden dan van haar zijn. De Brameensche deed zulks en daarna kreeg ze een zoon, welke van een Bramene was en zij schonk hem den naam *Vicramadita*. Deze bracht het door zijn sluwheid tot machtig Koning in de landen van Hindoestan. De Goezeraten rekenen hun jaartelling na de geboorte van dezen Koning, welke voor twee duizend jaar plaats had [3]).

---

1) Dit woord is in geen woordenboek te vinden. A. A. F. — De Heer da Silva Rosa te Amsterdam, dien ik om raad vroeg, vermoedt, dat er *centeos* „roggezaad" heeft gestaan.

2) Deze episode omtrent Vikramāditya's geboorte schijnt niet uit de literatuur bekend te zijn. Zelfs de naam *Carpechora* (steekt er *-caura* of *īśvara* in?) is niet te herstellen.

3) De aera van Vikramāditya begint 57 v. Chr.

HOOFDSTUK XXIX.

Van de Secten en de Kasten of rassen.

Brama stelde deze Secten in, in het belang van 't behoud van het Gemeenebest en gaf aan elk zekere regelen, die hieronder stuk voor stuk zullen verklaard worden en door middel daarvan werden ze in de vier voornaamste kasten ingedeeld [1]), namelijk die van *Brama*, *Qhatary* [2]), *Vaissa* en *Sudra*, alle gegrond op een fabelachtig verhaal, hetwelk zegt dat *Brama* vier zoons had voortgebracht: een uit het hoofd, een uit de armen, een uit den buik en een uit de voeten [3]), welke allen zoons van *Brama* genoemd worden.

I. Aan den *Bramene*, daar hij uit *Brama*'s hoofd was voortgekomen, schonk hij de beoefening der letteren (en hij verbood hem onder strafbedreiging het uitoefenen van een ander bedrijf dan de bediening zijner valsche Wet en van zijn eeredienst) [4]) en de dingen dezer Wet aan anderen te onderwijzen, terwijl hij van aalmoezen moest leven. En als kenteeken van genoemde Wet of Secte deed hij hem een drievoudig koord [5]) om den hals met offerplechtigheden

---

1) Dit is niet geheel duidelijk; de tekst heeft: „*e por meio delles se introduzirao em as principaes quatro castas*". A. A. F.

2) De tekst heeft hier *Dhatary*. A. A. F.

3) Deze overlevering wordt reeds in de Ṛksaṃhitā in het Puruṣasūkta (X. 90. 12) aangetroffen. Eene der oudste vermeldingen bij Europeesche auteurs is van vóór het jaar 1615: „inter quos recensentur Brachmanae, Raij (Rāya is de Zuid-indische woordvorm voor skt. *rājā*, het woord beteekent dus *rājanya* of *kṣatriya*) et Chetini (Tamil *sheṭṭi*; dit zijn de *Sitti*'s van Rogerius, beantwoordend aan de Banyans van het Noorden en overeenkomend met de Vaiśya's); opinantur primos ex Perumalii (Perumal is hier gelijk Brahmā) capite, Rajos ex pectore, Chetinos e ventre, plebem (dus de Śūdra's) ex pedibus progenitos", Jarric, Thesaurus Rerum Indic., vol. III, pag. 350 (Keulsche editie van 1615). Bij Lord, a discoverie of the sect of the Banians, London 1630, heeten de vier standen Brammon, Cuttery, Shuddery, Wyse; hij verwisselt geregelt deze beide laatsten.

4) Duidelijkheidshalve zijn door mij de haakjes aangebracht.

5) De allervroegste vermelding van het upanayana en het upavīta bij Europeesche auteurs is zeker die van Duarte Barbosa, dateerend uit vóór 1516: „Ha tambem neste propio regno de Calecut hũa ley de gente ha que chamam Bramenes qui saom entreles sacerdotes; ... hos quaes como saom de idade de sete anos (gewoonlijk wordt het 8ste jaar voorgeschreven voor een brahmaan, doch Hiraṇyakeśin, vgl. S.B.E. XXX, pag. **117**, geeft het 7de aan), lançam-lhe hũa tiracolo de hũa corea de largura de dous dedos, crua com seu pelo, que he de hũa alimaria que chamaom *Cressuamergam* (lees *cresnamergam*: skt. *kṛṣṇamṛga*), que he como asno bravo, e mandam-lhe que non coma betele sete anos, todo qual tempo tras aquele tiracolo; e come he de quatorze anos fazemno Bramene, tirando-lhe ho tiracolo de couro, e lançam-lhe outro de tres linhas que toda sua vida tras em sinal de Bramene", Livro de Duarte Barbosa, in Noticias para a Historia e

en andere bijgeloovigheden. En zoo onderwijzen de Bramenes tot heden hun zonen die tot oordeel des onderscheids gekomen zijn eerst en dan wordt er door een van hun bedienaren met andere Bramenes, die bijeenkomen, een offer gebracht, en laat de Bramene den belijdenden zoon eenige verzen [1]) opzeggen van de leer, die hij beoefend heeft [2]) en als dit afgeloopen is, krijgt hij een stok in de hand, een muts op het hoofd en een bedelzak om en gaat hij aalmoezen vragen [3]). De vader brengt den zoon, opdat hij zich niet aan 't pelgrimsleven vol ontbering zal overgeven, met veel liefkoozingen naar zijn huis, hem zeggende, dat hij zijn beroep ook thuis kan uitoefenen [4]).

II. De *Qhatary*, omdat hij uit de armen werd geteeld, kreeg van *Brama* het beroep der wapenen en als kentecken van zijn kaste schonk hij hem het koord om den hals, met voorschriften, om geen vijanden verraderlijk te dooden, noch in koelen bloede, op straffe van kaste-verlies. En het offer geschiedt met dezelfde plechtigheden en men geeft hem daarna den degen in de hand.

III. Den *Vaissa*, omdat hij uit zijn buik geteeld werd, maakte hij koopman en deed hem het koord om den hals met voorschriften om geen woekerhandel te drijven, op straffe van uitstooting uit de kaste. En dezelfde plechtigheden gaan vooraf (aan zijn intrede in de kaste) als die voor den Bramene, echter met verschil in het koord, want dit is niet drievoudig [5]).

IV. De *Sudra*, die de laatste zoon was en geteeld uit *Brama*'s voeten, kreeg de landbouw tot bedrijf en als kenteeken der kaste of Secte deed hij hem het koord om den hals, dat verschilt van

---

Geografia das Nações ultramarinas, deel II, pag. 324. De hier vermelde riem afkomstig van den *kṛṣṇamṛga* vervangt blijkbaar het *kṛṣṇājina*. Ik herinner mij elders gelezen te hebben, dat in de praktijk dit door de Sūtras als overkleed voorgeschreven vel, door een riem wordt vervangen.

1) Bedoeld is de heilige *sāvitrī ṛc* (ṚS. III. 62. 10).

2) De letterlijke vertaling van dit vrij slecht gestelde stuk luidt: „en met den zoon, die belijdenis doet, laat hij eenige verzen herhalen van de leer die hij leerde." A. A. F.

3) Dat de jeugdige brahmacārin een staf (*daṇḍa*) ontvangt, is in overeenstemming met de voorschriften der Sūtra's; van de muts (waarsch. *uṣṇīṣa*) is niets bekend, de bedelzak wordt nergens uitdrukkelijk vermeld, doch wel het feit, dat hij aalmoezen (*bhikṣā*) inzamelt.

4) In theorie en volgens de gṛhya- en dharmasūtra's behoort de scholier (de *brahmacārin*) bij zijn leeraar (*guru*) den Veda te leeren, zekere observanties (*vrata*'s) te verrichten en dan aan het eind van zijn leerlingschap de plechtige afsluiting daarvan (het *samāvartana*) te vieren, waarna hij huiswaarts keert en een eigen familie behoort te stichten: *gṛhastha* te worden. In de praktijk zijn evenwel zoowel het leerlingschap als het houden der vrata's en 't samāvartana tot een fictie geworden.

5) Dat het upavīta voor een Vaiśya verschillen zou van dat eens Brāhmaṇa of Kṣatriya wordt nergens geleerd.

de twee andere [1]), met voorschriften om den grond te bebouwen met zorg en in de goede jaargetijden, opdat het volk niet door zijn schuld te lijden zou hebben, en met bedreiging van kasteverlies bij niet-nakoming. Ook hier gaan dezelfde plechtigheden (aan de intrede) vooraf. Wanneer men de zonen dezer kasten zou aannemen zonder de koorden en de genoemde plechtigheden, wordt er geen een als Lid van gezegde kasten aangezien, of het wettige of natuurlijke kinderen zijn, en de basterd-zonen kunnen in geen geval in een der vier kasten worden aangenomen.

HOOFDSTUK XXX.

Van de hervorming die er plaats had in deze kasten.

Toen er eenige eeuwen voorbij waren, leefde er onder de Bramenes iemand genaamd *Visvamitra,* hetwelk wil zeggen „vriend van allen'', en deze hervormde de kasten [2]), door hun eenige voorschriften te geven, die voor de Bramenes bestonden in 't verbod van vleesch en visch, en te huwen buiten de kaste. Ook verbood hij de weduw-vrouwen een nieuw huwelijk aan te gaan: ze moesten zich het hoofd scheren en kuisch leven. Onder deze Secte of kaste bleven zij die niet geheel de hervormings-regeling wilden inachtnemen afgescheiden, zoodat er eenige Bramenes zijn welke vleesch en visch eten en anderen wier weduwen hertrouwen. Anderen eindelijk welke eten met die, welke hun leerlingen zijn, en zij allen wasschen zich, voordat ze eten of drinken en bidden dan zekere gebeden. Er zijn in deze kaste, zonder (ongepaste) vergelijking, evenals de stammen van Israël, twee en vijftig families [3]). En elke familie gaat alleen daarbinnen huwelijken aan [4]). Alle nemen dezelfde

1) Volgens de Sūtra's is den Śūdra's het dragen van 't upavīta verboden. In de praktijk komt het evenwel voor; zoo vermeldt Baines (Ethnography § 42) het voor de Telugu en Tamil Kuśavans („potters") van Madras; vgl. Dubois, op. cit. pag. 171: „Some other Hindus share with the Brahmins the honour of wearing the triple cord. They are the Jains, the Kshatriyas or Rajahs, the Vaisyas, and even the Panchalas"; vgl. ook Bühler in S. B. E. XIV. pag. XXXVIII.

2) Dat Viśvāmitra als hervormer der kasten zou zijn opgetreden is mij uit geen bron bekend.

3) Volgens Baudhāyana en Āśvalāyana zijn er 49 gotras.

4) Dit is slechts ten deele juist, vlg. het voortreffelijke artikel „Gotra" van Fick in Encycl. of Rel. and Ethics, vol. VI, pag. 354.

bijgeloovigheden in acht en elk dezer families heeft als blazoen de planeten aangenomen [1]). En die welke Jupiter [2]) tot blazoen heeft en geen bloedverwantschap heeft met de andere, die denzelfden Jupiter heeft, mag met deze niet huwen, want ze noemen elkaar en heeten evenals kinderen van éen moeder. En als er eens een bij vergissing zulk een verboden echt aangaat, verliest hij de kaste en blijft dan gehuwd, tenzij hij terstond in de echtscheiding bewilligt. En de kinderen van vóor deze scheiding worden niet als Bramenes beschouwd.

HOOFDSTUK XXXI.

Van de Kaste *Qhatari.*

Het is aan deze kaste geoorloofd, vleesch te eten en wijn te drinken, met uitzondering van rundvleesch. De weduwen mogen hertrouwen. Echter doen ze dit tegenwoordig in navolging der Bramenes niet.

HOOFDSTUK XXXII.

Van de Kaste *Vaissa.*

Hetzelfde geldt voor de kaste der *Vaissa.* Echter mogen ze vleesch eten; doch ze eten het niet, en evenmin drinken ze wijn, om de Bramenes na te doen, en ook omdat men sinds lang het gebruik ingevoerd heeft, dat, als iemand vleesch eet of wijn drinkt, de anderen hem uit de kaste werpen.

---

1) Deze onjuiste bewering berust misschien hierop, dat althans één der zeven Ṛṣi's, op welke de Gotra's teruggaan, Bhṛgu is, die, als synoniem met Śukra, later met den planeet Venus gelijkgesteld wordt.

2) D.i. Bṛhaspati, op welken trouwens geen gotra teruggaat.

HOOFDSTUK XXXIII.

Van de Kaste *Sudra*.

Zij die behooren tot de Kaste *Sudra* nemen dezelfde bijgeloovigheden in acht als de anderen. Echter eten de eenen niet met de anderen van andere Kasten, maar allen eten ten huize van de Bramenes, en zij eten niet en drinken geen water van eenig ander huis, alleen maar in 't hunne en in dat van een anderen welbekenden Bramene, want in dat van een kaste lager dan de zijne mogen ze 't in geen geval doen.

HOOFDSTUK XXXIV.

Van het merkwaardige geval, dat *Visvamitra* overkwam, om welke reden hij de hervorming aanbracht in de Secte der Bramenes, en hun verbood vleesch te eten en wijn te drinken.

Toen *Visvamitra* leermeester was der zonen van de *Qhatari*'s [1]) vermoedden de andere Bramenes, dat hij die genoemde zonen de zaken leerde welke tot h u n ambt behooren. En daarom lieten ze een van de hunnen in *Qhatari*-kleeding aan *Visvamitra* vragen, hem als leerling aan te nemen, opdat de *Qhatari*'s door hem verhinderd zouden worden te leeren. Dit werd door hen ontdekt en zij (de *Qhatari*'s) brachten hem (nl. den als spion gezondene) naar 't veld en doodden hem. Toen ze in 't huis van den meester kwamen, vroeg deze naar den leerling, en zij antwoordden hem, dat ze niet wisten, wat hem overkomen was. De meester, die vermoedde, dat ze hem gedood hadden, ging op onderzoek uit en vond hem dood. Hij wekte hem op en bracht hem naar huis. Daar de *Qhatari*'s

1) Dit verhaal is blijkbaar dat van Kaca (MBh. I. 76 vlgg.). Wat in het Portugeesche bericht de Brahmanen en Kṣatriya's zijn, zijn in het MBh. de Goden en de Asura's. De Asura's kennen het saṃjīvana, de Goden niet. Nu zenden de goden Kaca tot de Asura's om het middel ter herleving te ontdekken. Kaca wordt leerling van Śukra (Uśanas). De Asura's dooden Kaca, doch op de smeekbede van Śukra's dochter Devayānī wordt Kaca weder opgewekt. Als de Asura's Kaca ten derden male gedood hebben, vermengen zij zijne overblijfselen met surā en geven dit mengsel aan Śukra te drinken. Nu geeft Śukra aan Kaca het saṃjīvana en beveelt Kaca uit zijn maag uit te breken; daarvan is Śukra's dood het onvermijdelijke gevolg, doch hij wordt op zijn beurt doo Kaca uit den dood gewekt. Daarop verbiedt Śukra den Brahmanen de surā.

hem haatten, lieten ze bij een andere gelegenheid niet na, hem weder te dooden, zonder dat de meester het wist. En het bloed van den jongeling nemende, deden ze dit in een glas en mengden het met wijn, waarop ze het den meester te drinken gaven. Toen deze later de zaak ontdekte, deed hij strenge boete, en uit kracht daarvan teelde hij uit het gedronken bloed een zoon. En hij zeide aan een dochter van hem, dat ze hem den buik moest opensnijden en 't kind er uit halen, want op andere wijze kon hij het niet baren. Toen zij daarop bezwaar maakte, haar eigen vader te dooden, antwoordde hij, dat ze maar geen medelijden met hem hebben moest, en daartoe leerde hij haar een gebed. En toen de dochter hem den buik opensneed en het kind eruit haalde, deed zij het gebed, waarna hij weer levend als te voren opstond.

Na deze gebeurtenis verbood hij den Bramenes, vleesch te eten en wijn te drinken, en nam hij een vijftal zoons van een andere Kaste en leerde elk hunner een bedrijf, namelijk dat van goudsmid, blikslager, smid, timmerman en glasblazer, en om ze wettigen, schonk hij hun het koord met eenige ceremoniën. Ook maakte hij onderscheid tusschen de lieden van geringen stand, door ze te verdeelen in een laagste, middelste en hoogste klasse. Zoo komen in de eerste zij die dood rundvleesch eten: schoenmakers, waschlieden, barbiers, en de tempeldienaressen, welke publieke vrouwen zijn [1]), en koordedansers. In de middelste klasse komen de visschers, palmwijnaftappers, oliekoopers, *gruo*'s (tempeldienaars) [2]), *batta*'s [3]) (zij die van aalmoezen leven, terwijl ze eenige lofprijzingen opzeggen van *Perconges*), en *Gandavadi*'s [4]), hetwelk de lieden zijn welke gemalen sandelhout, geurige olie en wat geurige poeders van huis meenemen, en die kosteloos geven aan rijke menschen, waarvoor ze dan van hen de een of andere gunst ontvangen. In de derde klasse komen de zoutmakers, wevers, herders, tuiniers, schilders (ververs) en pottebakkers. Deze twee laatste klassen eten en drinken niet ten huize van lieden der eerstgenoemde, omdat deze lager is dan de hunne. En onder elkaar gaan sommigen om, anderen niet. Echter huwt men alleen in de eigen klasse. Wie dit niet doet, wordt terstond uitgeworpen.

---

1) De *devadāsi*'s.

2) De Gurao's (tempeldienaars), zie Baines, Ethnography § 57 (pag. 92).

3) De Bhāṭ's („bards and genealogists"), zie Baines, op cit. § 54 (pag. 86) en Thurston, Castes and Tribes, vol. I. pag. 223 vlgg. — Wat met *Perconges* bedoeld is. kan ik niet uitvinden.

4) Blijkbaar de Gandhabaṇik's („grocers") zie Baines, op cit. § 60 (pag. 94).

HOOFDSTUK XXXV.

Waarin gehandeld wordt over twee Secten, die de genoemde Kasten volgen, naar de vaststelling der Auteurs, welke schreven, 6000 in aantal, die *Rutti's* [1]) heeten.

De eerste heet *Niurta* [2]) of *Sumurta* [3]) (wat wil zeggen: „Secte van het bespiegelende leven"), en ofschoon de aanhangers dezer Secte gering in aantal zijn, aanvaarden zij die haar volgen echter niet de aanbidding der Afgodsbeelden, en de bijgeloovigheden en plechtigheden daarvan. En ze zeggen, dat ze alleen door bespiegeling over de grootheid van God en zijn weldaden en door van de wereld afstand te doen, de zaligheid der glorie Gods kunnen bereiken. Echter stemmen allen overeen in het geloof in de valsche Drieëenheid, en de andere dingen uit de valsche schrift.

De tweede heet *Varvata* [4]) of *Vedartha* [4]) (wat wil zeggen: „werkzaam"), en bijna al de Heidenen volgen haar, volgens de overlevering van hun eerste voorouders, welke allen de zaken der schrift, aanbidding der Afgodsbeelden, en bijgeloovigheden volgden, samen met de Secten der kasten.

HOOFDSTUK XXXVI.

Waarin gehandeld wordt over een Secte genaamd *Zaina*, die 1200 jaar geleden onder deze Heidenen werd ingevoerd, en welker oorsprong was in het Rijk Cambaia.

Digambor [5]), de stichter dezer Secte, was in hooge gunst bij een heidensch Koning, wiens hof was te Amadabat, hoofdstad van het

---

[1]) Aan *ṛṣi* valt hier kwalijk te denken, ook omdat dit woord vrij geregeld door *russi* wordt weergegeven. Misschien is *vṛtti* (Commentaar, Scholia) bedoeld, zoo dit zou kunnen staan voor *vṛttikāra*.

[2]) Waarschijnlijk is *nivṛtta* bedoeld, in den zin van *avadhūta*, en als tegenstelling van *pravṛtta*.

[3]) Daarmede zal wel *smārta* (als naam eener Sekte) bedoeld zijn, Tamil: *šumārtta*.

[4]) *Varvata* kan verbasterd zijn uit *pravṛtta* (vgl. boven noot 2), wat *vedartha* is, is minder zeker; *vedānta*? doch dit klopt niet met de aangegeven beteekenis.

[5]) De mededeeling van onzen Portugees over het Jainisme bevat vele onjuistheden

Rijk Cambaia, en ging overal het geringe volk bekeeren tot zijn leer, zeggende, dat de Bramenes uit winstbejag valsche leerstellingen hadden verbreid, en bijgeloovigheden van wasschingen en baden in de rivieren, hetwelk geen uitzicht gaf op het reinigen van de zonden. Hij had de openbaring van God gekregen, dat de menschen slechts door twee middelen hun verlossing konden erlangen, en dat was door barmhartigheid jegens de levende dieren en boete-vasten [1]), terwijl de zonden mondeling moesten gebiecht worden [2]) aan den bedienaar der Wet. Eenigen dergenen, die door dezen dogmatist waren overtuigd, antwoordden hem, dat ze zijn Secte gaarne aanhingen, maar hij moest eerst de Bramenes overwinnen, door hun in openbaar debat te bewijzen, dat hun eeredienst valsch was. En wanneer hij er een tot zijn Secte bekeerde, zouden zij ook overgaan. Op dit voorstel verzocht genoemde *Digambor* den Koning, dat hij de Bramenes met geweld zou dwingen zijn leer te volgen, wanneer ze die niet vrijwillig aannamen. En zoo liet hij ze voor den Koning komen. Deze vroeg hen, waarom ze *Digambor*'s leer niet wilden volgen, en zij antwoordden hem, dat de Secte der Bramenes en der Indiërs uit onheugelijke tijden dagteekende, en de overlevering niet te vergelijken was met het nieuwe uitdenksel, waarmede *Digambor* aankwam, en dat niet berustte op de Boeken en de Schrift der Wet, maar veeleer de meening was van een partikulier persoon, niet overeenkomende met de Schrijvers en Dichters, welke de dingen der Wet hadden gebockstaafd. De Koning, die ook verlangde, dat genoemde Secte werd ingevoerd, nam de bewijsvoeringen der Bramenes niet aan, en liet de voornaamsten in een enge gevangenis opsluiten, opdat ze zouden instemmen met hetgeen *Digambor* voorstelde, en daadwerkelijk zijn Secte zouden aanhangen. De Bramenes, die zich in 't nauw gebracht zagen, zeiden den

---

en berust blijkbaar ten deele op misverstand. De naam Digambor van den stichter doet besluiten, dat Digambara-bronnen gemeend zijn. Doch in Gujarāt woonden van ouds steeds hoofdzakelijk Śvetāmbara Jainas. Aḥmadābād werd in 1412 gesticht; wellicht wordt dit in 't Portug. bericht verward met Anhilvāḍa Paṭṭana; in dit geval zou de hier volgende geschiedenis van „Digambor" kunnen slaan op de werkzaamheid van Hemacandra, die den Koning van Gujarāt, Kumārapāla, in de eerste helft der 12de eeuw tot het Jainisme bekeerde (vgl. Enc. of Rel. and Eth., Vol. VI, pag. 591.a). Dit klopt echter weer niet met de aanduiding, dat dit ongeveer 1200 jaar (dus omstreeks 450 n. Chr.) zou hebben plaats gehad. Het is overigens een gewoon motief, ook in Jainistische bronnen, dat men een tegenstander in een dispuut overwint, en dat daarop de bekeering volgt.

1) Dat medelijden en askese de hoofdrol in den Dharma van het Jainisme vervullen, is van algemeene bekendheid.

2) De biecht behoort in het Jainisme thuis: „at this time they confess the year misdeeds", Jacobi in Enc. of Rel. and Eth., vol. V, pag. 875.

Koning, dat, wanneer *Digambor* hun de waarheid zijner Wet of Secte bewees door 't een of ander duidelijk sprekend wonder, zij zich zonder twijfel zouden bekeeren, en zoo niet, dat ze hun Wet door een wonder als de betere zouden doen vaststaan. Daar de Koning zag, dat de Bramenes iets redelijks voorsloegen, liet hij ze in vrijheid stellen en voor zich brengen, met *Digambor* erbij. En hij gaf hun een bepaalden tijd, waarin ze aan weerszijden de twist met een wondér zouden beëindigen. Toen beide partijen zoo stonden, gebeurde het, dat er een zeer oude *Jogue* verscheen, welke van een ver verwijderd oord kwam, om den Vorst te berispen, en die hem bedreigde met een groote kastijding, welke God hem toezegde, indien hij voortging met de Bramenes te dwingen de Secte van Digambor aan te nemen, opdat hij verder zou gaan met zijn leer. En dit was zoodanig, dat hij met geldschenkingen velen tot genoemde Secte deed overgaan.

De grondslagen, welke deze Secte heeft, zijn niet minder dan de valschheden der overige Heidenen, echter hadden ze zich losgemaakt van de rechtspleging der Bramenes, onder henzelven bedienaren voor hun bijgeloovigheden instellend.

De voornaamste zaken, waaraan de lieden dezer secte zich houden, zijn het oefenen van barmhartigheid jegens de redelooze dieren, terwijl ze voedsel geven aan die (dieren), die door onvoldoende kracht of een gebrek aan de leden, niet kunnen gaan grazen, en zij houden er gestichten op na, waarin zij ze opnemen [1]). Ze eten niet na zonsondergang [2]), houden vasten met buitengewone onthouding en er zijn er enkelen die zelfs onder het vasten sterven [3]), want ze eten niet en drinken geen water, dezen een maand lang, genen twee, en gewoonlijk veertien dagen, en dat gaat vooraf aan een feest, dat ze ter eere van hun leerstichter vieren [4]). De bedienaren (hunner Wet) heeten *Vartea*'s [5]),

---

1) De zoogenaamde *panjarapola*'s (*pingrapole*), vgl. Enc. of Rel. and Eth., vol. VII, pag. 473a. De ornithotrophia worden reeds vroeg vermeld, o.a. door Jarric, Thes. Rer. Ind. vol. I, pag. 574, Della Valle, vol. I, pag. 67 der Engelsche vertaling (Hakluyt).

2) Juist zoo Dubois, op. cit. pag. 703, r. 8 v. o. Het motief van dit gebruik is de *ahiṃsa*, omdat men in het duister allicht mèt het voedsel een vliegje of mugje zou binnenkrijgen en dooden. Over de leefregels der Jaina's in 't algemeen Wilson, op. cit. I, pag. 342, Dubois, op. cit. pag. 703 vgl., Enc. of Rel. and Ethics, vol. VII, pag. 473.

3) Dit langdurige vasten is geen fictie, vgl. Enc. of Rel. and Eth., vol. V, pag 875 s.f.

4) Ter eere van Mahāvīra; deze feestdag valt op 1 Bhādrapada, Enc. of Rel. and Ethics, vol. V, pag. 876 b s.f.

5) Over dit woord en zijne beteekenis handelt uitvoerig Zachariae in Wiener Zeitschr. f.d. Kunde des Morgenl. XXIV, pag. 341. Bij de daar geciteerde vindplaatsen voege men Jarric, Thes. Rer. Ind. vol. I, pag. 575. Zachariae bewijst, dat *Vartea* of *Vertia* = Skt. *vratin* is, ontstaan door tusschentrap Hind. *bartī*, „ascetic, devotee", Guj. *varti* „Shrawak saint"; vgl. ook Jacobi, Zeitschr. der D. Morgenl. Ges. LX, pag. 525.

en zijn ongehuwd. Deze Secte is het welke de *Banian*'s van Dio volgen [1]).

De priesters die *Vartea*'s heeten, hebben onder hen een hoogsten prelaat [2]) bij opvolging [3]) en onder dezen staan er velen, die twee aan twee [4]) het land afreizen als zendelingen, wanneer men deze uitdrukking mag gebruiken. Ze loopen barrevoets met ongedekten hoofde en geschoren haar en baard. Ze leven van aalmoezen, die men hun geeft in rijst of gekookte *cachari* [5]). Ze koken zelf niet, al lijden ze ook nog zoo'n honger. En wanneer ze uit een dorp heengaan, waar ze geweest zijn om het volk te onderrichten, nemen ze bij hun vertrek een getuigschrift van hen mede, om dat aan den hoofd-prelaat te toonen (en zoo te bewijzen), dat ze zich niet slecht gedragen hebben. En, indien er een dit wel gedaan heeft en de prelaat kwam het te weten, straft hij hem streng. Ze aanbidden een afgod genaamd *Adimat* [6]). En ze hebben een vier-en-twintig mannen, welke volgens hun verblindheid voor Heiligen gehouden worden [7]). Voor de huwelijksplechtigheid aanvaarden ze de tusschenkomst van den Brameenschen priester [8]). In deze zelfde Secte trad ook een ander op, genaamd *Setambar*, die zijn nieuwe leer verbreidde, welke daarin bestond, dat hij de aanbidding der Afgoden weigerde en zoo is er in 't „huis der bijgeloovigheden" een afbeelding van dezen nieuwlichter. De Volgelingen zijn heftige tegenstanders der andere Afgodendienaars. En welbeschouwd zijn genen het zoowel als dezen; want ze eten geen visch noch vleesch, en volgen dezelfde dwalingen als andere Heidenen. En ofschoon

---

1) De Banians (het woord is uit Skt. *vaṇij* ontstaan) zijn de Vaiśya's van het Noorden; vgl. verder Colebrooke, Misc. Ess., vol. II, pag. 195: „The laity (of the Jains) includes persons of various tribes... but on this side of India, the Jains are mostly of the vaiśya class."

2) Bedoeld is de *śrīpūjya* in iederen „*gaccha*" (hiervoor vgl. Wilson, op. cit. vol. I, pag. 345).

3) De tekst heeft *per successaõ*, wat kwalijk beteekenen kan „met erfelijke waardigheid", aangezien de *śrīpūjya* (vgl. noot 2) ongehuwd is. Misschien beteekent het, dat hij zijn opvolger aanwijst.

4) Dit voorschrift is, naar mij Prof. Jacobi bericht, niet uit de bronnen bekend.

5) Misschien beantwoordt dit aan Bih. *kachri*, „onrijp koren", vgl. Grierson, Bihar peasant life, § 877.

6) Zonder twijfel is Ādinātha bedoeld, de eerste Tīrthaṃkara Ṛṣabha, ook Ādīśvara geheeten, „the most ancient and most celebrated of all the holy personages of the Jains", Dubois, op. cit. pag. 701.

7) Dit zijn de 24 Tīrthaṃkara's; Joan van Twist in 1638: „Sij (nl. de door hem Ceurawach genoemden, d.i. Sevra's, d.i. Jainas) bidden aan eenen Sanct of heylich, die sij *Thiel Thencker* noemen"; vgl. verder Dubois, op. cit. pag. 701, Wilson, op cit. vol. I, pag. 343.

8) Vgl. Colebrooke, Misc. Essays, vol. II, pag. 195: „The Jainas... also employ Brāhmaṇas at their ceremonies."

ze naar 't uiterlijke de natuurlijke Wet schijnen te volgen, zijn ze per slot van rekening niet minder Afgodendienaars, want ze schrijven goddelijkheid toe aan een man, die naar den schijn onthouder was. En zoo vertellen ze een verhaal van hem ten bewijze van (de deugdelijkheid van) zijn Secte: dat, toen genoemde *Digambor* achtervolgd werd door zijn vijanden en hij bezig was te bidden, hij door hen werd gedood met zijn armen uitgestrekt aan een boom en zijn voeten verbrand door vuur, zonder dat hij iets kwaads zeide van zijn pijnigers [1]).

HOOFDSTUK XXXVII.

Waarin gehandeld wordt over de Secte der *Lingavato*'s, welke voor 500 jaar werd ingevoerd in de streken van Carnate en zich verbreidde over al de Rijken van Vizapor en Golconda.

Er leefde op deze plaats een man genaamd *Sancaráchari* [2]), die door zijn listig optreden genoemde Secte verbreidde, haar grondende op dezelfde verhalen der valsche schrift, welke *Ispara* als God aanneemt. En zoo aanvaarden ze geen wasschingen, sandelhout met vermiljoen en andere bijgeloovigheden van de Secte der Bramenes. Hij gebood zijn volgelingen alleen *Ispara* te aanbidden, en als kenteeken gaf hij hun een steen [3]), welken de aanhangers der leer aan hun hals dragen.

---

[1]) Wat hier over den dood van „Digambor" verhaald wordt, heeft analogieën in de vertellingsliteratuur, doch wordt, voor zoover Prof. Jacobi bekend is, niet van den stichter van het Jainisme verhaald.

[2]) Als stichter der Lingāyat secte geldt Basava (skt. Vṛṣabha); als tijd wordt in Hobson-Jobson, s.v. de 12de, door Wilson, op cit. vol. I, pag. 229 de 11de eeuw aangegeven. Volgens Crooke (Enc. of Rel. and Eth. vol. VI, pag. 702. b) was de werkelijke stichter de Brahmaan Ekāntadarāmayya in de laatste helft der 12e eeuw. Deze tijdsbepaling komt vrij wel uit met de aangifte in 't opschrift van dit hoofdstuk. Deze secte is het sterkst vertegenwoordigd in het land van Mysore en Canara. Volgens M. Williams, op. cit. pag. 89, „they are usually identified with the Jangamas of Śaṅkara's day, discribed as utterly unorthodox". Śaṅkara is geboren (Wilson, vol. I, p. 198) in Malabaar en wel in de 8ste of 9de eeuw na Chr. Hij is de stichter der Smārta secte, waarvan de secte der Lingāyat's een uitlooper is.

[3]) Het *liṅga*, welks vereering volgens Wilson, op. cit. vol. I, pag. 224 reeds uit de 5de of 6de eeuw na Chr. dateert.

Er gaan eenige plechtigheden vooraf bij 't omhangen van genoemden steen, welke genoemd wordt *Lingava* van *Ispara* (hetgeen wil zeggen „geslachtsdeel van *Ispara*", anders genaamd *mahadeo*). Als bij geval het touw of de draad of de steen breekt, mogen ze niet eten noch drinken, zonder eerst (den steen) weder omgehangen te hebben. Er zijn er sommigen, die niet langer in de wereld willen leven, en die begraven zich dan levend in een nauwen put, en sterven langzamerhand. Ze eten noch drinken ten huize van Heidenen van andere kasten. De priesters zijn ongehuwd en heeten *Zagama*'s [1]). En als er een trouwt, dan geschiedt zulks met toestemming van hun voornaamsten meester, die ongehuwd is en ook niet mag huwen. In de pagode hebben ze geen beeld, alleen maar een steen, dien ze *Lingava* noemen, en een os daarvoor, genaamd „Os van *Ispara*" [2]). Ze hebben geen bloedig offer, want de aanhangers eten geen vleesch of visch, maar ze offeren alleen reukwerk, bloemen en vruchten. Ze laten allerlei menschen in hun kaste toe, echter moet een ieder die Lingavato wordt, eenige dagen de riten in acht te nemen, welke bestaan in onthouding van vleesch en visch, 't niet gaan naar de baden, het leggen van asch op het hoofd, welke asch de priester geeft, die hem de *Lingava* om den hals hangt. De volgelingen mogen huwen met zooveel vrouwen als ze willen, echter met plechtigheden door den priester bewerkstelligd. Deze bestaan daarin, dat hij het paar laat zitten, en hun eenige rijstkorrels op het hoofd legt [3]) en eenige woorden uitspreekt, waarbij hij het uiteinde van het kleed der vrouw vastmaakt aan het uiteinde van het kleed van den man. Deze Secte is 't welke de Vorst van „de Sunda" [4]) volgt.

---

1) „The gurus, or priests of Siva, who are known in the Western provinces by the name of *Jangamas*, are for the most part celibates", Dubois, op. cit. p. 118.

2) Nandi of Vṛṣabha, het *vāhana* van Śiva.

3) Daarover vgl. noot 1 op pag. 36 der her-uitgave van Rogerius' Open-deure. Overigens zijn de hier bedoelde trekjes uit den huwelijks-ritus niet speciaal Śivaïetisch, doch algemeen; zoo bijv. het verderop vermelde samenknoopen der kleederen, waarover men vergelijke Winternitz, Hochzeitsritual, pag. 64, 66.

4) Waarschijnlijk is bedoeld Sonda, dorp in N. Kanara District, Bombay, vroeger hoofdstad, vgl. Imp. Gaz. vol. XXIII, pag. 82.

HOOFDSTUK XXXVIII.

Waarin gehandeld wordt over de Secte *Vayraguy*, hetgeen wil zeggen: „mensch die afstand heeft gedaan van de wereld om een groot verlies, dat hij geleden heeft'' [1]).

De *Vayraguy*'s [2]) zijn priesters van *Rama*, en nemen als grondslag voor de Secte aan het leven, dat gedurende twaalf jaar genoemde *Rama* in de woestijn leidde, en als belooning voor dit leven verwachten ze in het andere rijkdommen, vorstendommen of koninkrijken. Sedert dat de Nieuwlichter genaamd *Valarassy* [3]), die eerst een groot straatroover was en daarna bekeerd werd door zeven andere *Russi*'s, het leven en de daden van *Rama* schreef en zoo een begin maakte met deze Secte, en deze dwaling heeft verbreid, zijn zij die tot haar toetreden mannen, die hun fortuin of kinderen verliezen, zij die hun ouders het zilver ontstolen hebben, en om berisping te ontgaan van hen wegvluchten, of zij, wier vrouw echtbreuk pleegt, die ze niet door haar te dooden kunnen straffen. En deze Secte [4]) heeft haar hoofd-prelaten.

HOOFDSTUK XXXIX.

Waarin gehandeld wordt over de Secte der *Saneassy*.

Deze Secte bestaat uit die Bramenes, die om dergelijke gebeurtenissen een zwervend leven gaan leiden, en er geen bezwaar in zien, ten huize van andere Heidenen te gaan eten, omdat ze zeggen, dat ze niet verplicht zijn, om de (voorschriften der) eerste Secte op te volgen, en zoo nemen ze het koord, en steunen op een

1) Vairāgin wil veeleer zeggen: „hij die los is van alle aardsche verlangens."

2) De Vairāgin's zijn Viṣṇuïetische bhikṣu's, de Sannyāsin's van hoofdst. XXXIX meestal Śivaïetische. De Vairāgins zijn hoofdzakelijk de volgelingen van Rāmānanda, die in Viṣṇu vooral Rāma vereeren. Over deze secte vgl. Wilson, op. cit. vol. I, pag. 188 en Enc. of Rel. and Ethics, vol. II, pag. 336.

3) Wie deze *ṛṣi* is, kan ik niet aangeven. Valmiki kan toch niet bedoeld zijn. Heeft men misschien aan Valabhācārya (Vallabharṣi) te denken?

4) De tekst heeft *sectas*. A. A. F.

pelgrimsstaf, en met hun muts, en gekleed in slijkkleurige kleederen [1]), doet ieder zijn beroep op eigen gelegenheid. De regels ervan zijn: nooit meer tot de verwanten terug te keeren, en zich ook geen Bramenes te noemen. Wanneer ze zich echter *Saneassy* noemen, worden ze verondersteld Bramenes geweest te zijn. En ze laten in deze Secte geen anderen van lage kaste toe, tenzij van de vier voornaamste.

HOOFDSTUK XL.

Waarin gehandeld wordt over de Secte *Jogue*, en haar plechtigheden.

Toen Goa in 't bezit van de Heidenen was, leefde er de Hervormer *Gorogly* [2]), die deze Secte stichtte en uitmuntte in de zwarte kunst [3]). De juiste tijd is niet met zekerheid bekend. En opdat de menschen niet zouden twijfelen aan zijn vermogen, hield hij zich als een groot onthouder, en bedekt met asch, deed hij eenige schijnbare wonderen, waardoor het verblinde volk hem als een groot profeet vereerde. En zoo sloten zich velen bij zijn leer en secte aan, onder welke, tijdens het leven van denzelfden *Gorogly*, er een was, die *Bairama* [4]) heette. Dezen aanbidden tegenwoordig de Heidenen als een God [4]). Hij was bijzonder slim en verdeelde de Secte in twee groepen van *Jogue*'s, nl. de eenen gehuwd, die naar kaste te werk gaan [5]) en geen ander bedrijf mogen uitoefenen dan aalmoezen vragen en daarvan leven; en anderen, die ongehuwd zijn

---

[1]) Bedoeld is het *kāṣāya*. De dracht van Roberto de' Nobili, den Jesuïet, die omstreeks 1606 te Madura zich geheel als Sannyāsin gedroeg en kleedde, wordt (door Jarric, Thes. Rer. Ind., vol. III, pag. 293) aldus beschreven: „Togam gestabat albam subflavam, talarem, superinjecto sago concolori ac subtiliori. Inde panno rubeo humeros contegebat. Caput alio velabat, pilei instar; de collo pendebat funiculus quino constans filamine, tribus aureis ac duobus byssinis albis".

[2]) Bedoeld is waarschijnlijk Gorakh (Gorakhnāth), die in 't begin der 15de eeuw den Yoga in aanzien bracht, vgl. Wilson, op. cit., vol. I, pag. 213.

[3]) Den Yoga, vgl. ook Wilson, op. cit. vol. I, pag. 217: „most of the religious mendicants... deal in fortune-telling, interpretation of dreams, and palmistry; ... they profess to cure diseases ... with charms and spells".

[4]) De naam is zeker Bhairava. „As a village deity he is worshipped with milk-offerings, in towns, especially in the north, with spirituous liquors; and his exclusive adherants are ignorant peasants in the country and dissolute Yogis of the towns", Hopkins in Enc. of Rel. und Ethics, vol. II, pag. 538. a. Ook heet een der Yogaleeraren, doch aan Gorakh voorafgaand, Bhairava (Wilson, op. cit. vol. I. pag. 214).

[5]) De tekst heeft *que vem por casta*, letterlijk: „die komen per kaste"; ik denk dat de bedoeling van den auteur is, dat ze binnen de kaste huwen. A. A. F.

en als zwervers leven. Onder hen zijn er veel toovenaars, die in troepen van landstreek tot landstreek trekken met veel vertoon van paarden, olifanten en muziek [1]). De meesten van hen gaan naakt en ze doen buitensporige boethandelingen, want sommigen houden beide handen op, zoo dat ze als verdord zijn, anderen staan altijd op één been, hetwelk door de sappen, die er in neerdalen, wel een olifantspoot lijkt.

HOOFDSTUK XLI.

Waarin gehandeld wordt over de Secte *Manabaris* [2]).

De Jogue *Mhatama* [2]) leefde vier honderd jaar geleden in de landen van Indostan in boetedoening, en vele Heidenen, ja bijna allen, houden hem voor een groot profeet. Daar deze geen rondtrekkend leven leidde, maar vast op één plaats bleef, hebben zijn volgelingen, die in groot aantal voorkomen, een soort gemeente gesticht [3]). Ze leven van aalmoezen op verschillende plaatsen, dezelfde valschheden der Afgoderij in acht nemend.

HOOFDSTUK XLII.

Waarin gehandeld wordt over de Secte *Loqhalica* en *Hazigora*.

Honderd vijf en twintig jaar geleden stichtte een Heiden genaamd *Loqhalica* [4]), samen met een anderen Moor, die *Hazigora* [4]) heette,

1) Hiermede vgl. Wilson, op. cit. vol. I, pag. 217.

2) Misschien zijn de Madhvâcârin's gemeend (Wilson, op. cit. vol. I, pag. 139, M. Williams, op cit. pag. 130). De tijdsbepaling komt ongeveer uit. — *Mhatama* is wellicht *mahâtmâ*; dit woord kan ook als titel bedoeld zijn.

3) De zoogenaamde Maṭha's (kloosters), vgl. Wilson, op. cit. vol. I, pag. 142 en 48—50.

4) Terwijl het ten eenen male onzeker is, welke persoonsnamen bedoeld zijn, is het hoogst waarschijnlijk, dat de hier beschreven Secte die der Śikh's is. Bij dezen althans staat Hari (zoo zal wel te lezen zijn i.p.v. *Hagy* op 't eind van dit hoofdstuk) in hooge eer en duidt het hoogste wezen aan (vgl. M. Williams, op. cit. pagg. 163, 172). De stichter dezer Secte, Nânak, leefde van 1469—1538. Het optreden van den „Moor" en den Hindoe als gezamenlijke stichters wordt wellicht verklaard door deze verzekering van M. Williams (op. cit. pag. 163): „Though himself a Hindû, he (Nânak namelijk) became partly islamized". *Hazigora* zou voor *Hariguru* kunnen staan, of voor *Harihara*.

deze Secte, waarin ze alle bijgeloovigheden en aanbidding der Goden verwerpen, belijdende, dat er een enkele Schepper van den Hemel en de aarde is. Ze hebben geen tempel en willen dien ook niet hebben. Voor hunne huwelijken echter bedienen ze zich van de plechtigheden der Bramenes. De aanhangers dezer Secte zijn zeer gering in aantal, en wanneer ze elkaar groeten, roepen ze den naam van *Hagy* aan.

HOOFDSTUK XLIII.

Waarin gehandeld wordt over de Secte der *Pandare*'s en hunne plechtigheden.

De priesters dezer Secte [1]) zijn gekleed en bedekt met slijkkleurige doeken, en ze zijn schijnbaar groote onthouders, want ze eten geen vleesch, noch visch, maar alleen groenten, evenals de Bramenes. Ze nemen dezelfde valschheid der fabel-boeken in acht. En op een nacht in de week komen ze samen in een huis, waar meestal menschen uit het volk, mannen en vrouwen naar eenige verhalen komen luisteren, die ze vertellen, waaronder een korte aanmaning, dat ze dien dag rust moeten nemen, terwijl de zes andere dagen der verloopen week in boete zijn doorgebracht. En daarop geven ze een teeken, opdat ieder man, die daar in 't huis is, zijn handen sla aan de vrouw, die hij begeert, om met haar te doen, wat zijn beestachtigheid hem ingeeft. En wanneer ze dan dien nacht zoo in verdorvenheid hebben doorgebracht, doen ze de volgende dagen zeer zedig, en spreken geen enkel onvertogen woord, evenmin staan ze toe, dat een ander zulks in hun bijzijn zou doen, en ze toonen zich groote onthouders.

---

[1]) Paṇḍāram (Tamil) zijn de Śūdra-asketen of godsd. bedelaars, hoofdzakelijk in het Tinnevelly-district aangetroffen; zij stemmen overeen met de Lingāyat's van het Noorden (Wilson, op. cit. vol. I, pag. 225); over hen Dubois, op. cit. pag. 118 en Planert in Baessler Archiv, Band I, heft 3 (1911). Omtrent den bizonderen aard hunner bijeenkomsten heb ik niets kunnen te weten komen.

HOOFDSTUK XLIV.

Waarin gehandeld wordt over de valsche Schrift, en de verhalen, welke de Indische Heidenen als grondslag van 't geloof aannemen, en die in een taal gesteld zijn, welke *Jássueruta* [1]) heet, en op school geleerd wordt als de Latijnsche.

Het voornaamste en eerste boek [2]) heet *Vedakastra*, en wordt verdeeld in vier deelen.

Het tweede is aan de Zon gewijd, en daarin wordt dezelfde valschheid behandeld als in de andere; maar omdat het aan de Zon gewijd is, waaraan het goddelijkheid toeschrijft, noemen de Bramenes, welke deze meening volgen, zich *Samavedy*'s, hetwelk wil zeggen „volgelingen en dienaren der Zon".

Het derde is aan *Rama* gewijd, en de Bramenes aanhangers van deze leer, welke *Rama* als God aanbidden, heeten *Raguvedi*'s, hetgeen wil zeggen „volgelingen van *Rama*".

Het vierde is gewijd aan den onlichamelijken God, en daarin wordt gehandeld over de eigenschappen van God, en zijn attributen, en de Bramenes volgelingen van den onlichamelijken God noemen zich *Jazorvedy*'s.

Het vijfde is zichtbaar aan den duivel gewijd, omdat daarin gehandeld wordt over de sterrenwichelarij, de zwarte kunst, en andere onderdeelen der tooverij. De voornaamste onzinnige leerstelling, welke de Brameensche volgelingen van dit laatste deel hebben, is, dat ze twee grondbeginselen uitspreken en volgen, of twee eerste oorzaken *ab aeterno*, één van 't goede, dat God is, en een ander

---

1) De *e* is waarschijnlijk drukfout voor *c* (*Jassucruta*), en het geheele woord verbasterd uit *samscruta* (vgl. I. 52 *samsucruta*), de gewone manier der Portugeezen om *saṃskṛtā* (Sanskrit) weer te geven: het is curieus, dat in de Lettres édif. et curieuses bijna altijd eveneens *samsueruta* gevonden wordt, met *e*.

2) Dit geheele hoofdstuk handelt blijkbaar over den ganschen Veda als geheel, met zijn vier afdeelingen. In plaats van „het tweede" moet dus gelezen worden „het eerste", i.p.v. „het derde", „het tweede" enz., terwijl met de woorden op 't eind: „Dit boek der Schrift" (de Portug. tekst heeft hier geen alinea) niet uitsluitend de laatstgenoemde Veda bedoeld wordt, doch de gansche Veda. Het is overigens overbodig er op te wijzen, dat alles wat hier over den Veda medegedeeld wordt, behalve de namen, op dwaling berust. Slechts de inhouds-opgave van den Atharvaveda (hier „het vijfde boek") is min of meer juist, daar dit boek zoowel de „witte" als de „zwarte" magie bevat, hetwelk in zijn oudste benaming van *atharvāṅgirasaḥ* is uitgedrukt: *śānta* en *ghora*. De averechtsche verklaring van den Ṛgveda berust natuurlijk op het foutieve *Raguveda*, dat den auteur aan Raghu, voorvader van Rāma, heeft doen denken!

van 't kwaad, dat de God van 't kwaad is, en ze erkennen niet, dat er een duivel is.

Dit boek der Schrift mogen de andere Heidenen der lagere kasten niet lezen — de Bramenes alleen mogen dat — en als eens een Bramene het zou laten lezen of (eruit) onderwijzen aan een der Heidenen van lage kasten, of hij er hun uit voorlas, is hij *ipso facto* uit de Bramenen-kaste gestooten. Ze zeggen, dat dit boek *ab aeterno* bestaan heeft, omdat God *Brama* het met zijn wetenschap geschreven heeft [1]).

HOOFDSTUK XLV.

Waarin gehandeld wordt over de andere XVIII Boeken, welke *Purana* heeten, hetwelk wil zeggen, zeer oude Boeken, voortgekomen uit de verhalen van 't genoemde geschrift *Vedakastra*.

Het eerste dezer achttien [2]) boeken heet *Brama Purana*, hetwelk wil zeggen, „Boek van de leer van *Brama*". Er wordt daarin gehandeld over de schepping der wereld, over de valsche drieëenheid, en over den eersten mensch, met zijn dertien dochters, die alles baarden, wat er woont op de maan- en den ondermaanschen bol.

II. Dit heet *Rameanna* en er wordt in gehandeld over de geboorte van *Rama*, zijn eenzaam leven in de woestijn; de ontvoering van *Syta* door *Ravena*, de zending van den grooten aap, den weg dien *Rama* in de zee maakte, om er met zijn leger door te trekken, den strijd met *Ravena*, en zijn dood, de omzwerving van *Syta*, en

---

[1]) Volgens de traditie der Brahmanen hebben in der daad de Veda's van den aanvang der schepping bestaan, daar de drie Veda's respektievelijk voortkwamen uit de verhitting („bebroeding") door Prajāpati, van het vuur (dat uit de aarde ontstaan was), van den wind (die uit het luchtruim), en van de zon (die uit den hemel ontstaan was). Ait. Br. V. 32 en elders.

[2]) De kanonieke Purāṇa's zijn achttien in getal; de teksten, die echter de Portugeesche auteur onder dit hoofd vermeldt, zijn een allegaartje van verschillenden aard. Echte Purāṇa's zijn slechts nos. 1, 4; andere teksten zijn òf geen als zoodanig bekende Purāṇa's zooals n°. 10, òf epische gedichten, zooals nos. 2, 3, 5, 6 (gedeelte van het MBh.), 8, 12 en 16 (= MBh.?), òf werken van anderen aard. Dat de Hindoes achttien Purāṇa's bezitten, was reeds in 1559 bekend; van zekeren Brahmaan heet het: „versantem autem in libris nescio cuius *Veaci* (d.i. Vyāsa), quem tamquam principem et coripheum aestimant, quique 18 commentariorum volumina in patrias leges aliasque constitutiones variorum doctorum suo tempore reliquit", Brief van Antonius Quadros, in Epist. Indicae, pag. 295, Leuvensche editie van 1566.

van twee harer zonen, welke *Rama* doodden in 't gevecht, en de herrijzenis van *Rama* door de wonderkracht van een poeder, dat *Syta* had, hetwelk, geworpen op de lichamen van *Rama* en *Lacamana*, hen deed herleven ¹).

III. Dit heet *Harypurana* en handelt over al de tien gedaanten die *Visna* aannam, tot de geboorte van *Cusna*, die de achtste gedaante was, en over al zijn uitspattingen en ontuchtigheden met vrouwen, en andere slechtheden van hem ²).

IV. Dit heet *Garuddapuranna* en handelt over *Ispara* en *Parvaty*, en over twee eieren, de geboorte van zekere kaste van Bramenes, die zich wettige kinderen van *Brama* noemen op grond van 't feit, dat deze, zijn zaad uitgestort hebbende op het veld, toen hij ontbrand was in begeerte naar *Parvaty*, dat zaad met aardstof bedekte, om het niet aan de menschen te laten zien, waarop daaruit de Bramenes geteeld werden, die zich *Valaghile*'s noemen, en dit wil zeggen, „geteeld zonder gemeenschap met een vrouw" ³).

V. Dit heet *Adiparva*, hetwelk wil zeggen Oude geschiedenis (lett. oudheid) der vijf broeders genaamd *Pandao*'s en hun neven genaamd *Cairavo*'s ⁴).

VI. Dit heet *Bhagavatagita*, hetwelk wil zeggen, „Zang van God" ⁵).

VII. Dit heet *Indrapuranna* ⁶), hetwelk wil zeggen, „Geschiedenis van *Indra* Koning van den vierden Hemel".

VIII. Dit heet *Haillapuranna*, hetwelk wil zeggen, „Geschiedenis van de Vrouw des Profeten *Goutama*", welke door *Indra* werd onteerd of verkracht ⁷).

---

1) Te vergel. boven I. 5—7 en 19.

2) De hoofdinhoud van den Harivaṃśa is inderdaad de geschiedenis van Kṛṣṇa.

3) Deze inhoudsopgave is, naar het schijnt, minder juist, vgl. Winternitz, Gesch. der Ind. Litteratur, pag. 479. — De eigenlijke beteekenis van het woord *vālakhilya* is onbekend.

4) Zeker wel drukfout voor *Couravo*'s. Het Ādiparvan is het 1ste boek van het Mahābhārata.

5) Van de Bhagavadgītā hebben de Europeanen reeds betrekkelijk vroeg vernomen. De zendeling Ludovicus Frois vermeldt in een brief van 1560 uit Goa (zie Ep. Ind. pag. 376) een gesprek met zekeren ontwikkelden Yogin gevoerd: „interrogat eum cuinam e suis potissimum fidem suam addiceret; respondit ille *Guitaae*, qui traditur supra octodecim volumina, quae etiam domi nostrae habemus, posteritati reliquisse. (De Bhagavadgītā omvat inderdaad 18 boeken). Hoc responsum Patri videbatur non praeter rem, quod ex ommibus prophetis *Guituam* et *Detatriaum* (wat hiermede bedoeld is, zie ik niet) propius ad veritatem accedere comperisset". Daarop volgt het verslag van een zeer merkwaardig dispuut tusschen Pater en Yogin.

6) Een Indrapurāṇa is niet bekend.

7) De inhoud van dit „Purāṇa" is blijkbaar de uit het Rāmāyaṇa (I. 48, 49) bekende episode van Indra en Ahalyā.

IX. Dit heet *Viueqhuxendu* [1]), hetwelk wil zeggen, „Zee van Overpeinzingen". Er wordt daarin in Samenspraken gehandeld over de onsterflijkheid der ziel, en om deze te bewijzen, volgen ze (de opvatting), dat al de zielen van één enkele zelfstandigheid en wezen zijn, en uit liefde daarvoor moeten de menschen barmhartigheid betrachten tegenover al het stomme gedierte. Ook wordt erin gehandeld over de ontaarding (corruptie) der soorten.

X. Dit heet *Cusnapuranna* [2]), hetwelk wil zeggen, geschreven door *Cusna*; daarin beveelt hij de aanbidding van den waren God aan, want wie het tegenovergestelde doet, en valsche Goden aanbidt, is als die Goden zelf [3]), en met deze woorden, die redelijk schijnen, nemen ze de godheid voor zich.

XI. Dit heet *Carmavipacapuranna* [4]), en er wordt in gehandeld over de zielsverhuizing, en over de verdiensten, en over de verdiensten dier zielen, naarmate waarvan ze terugkeeren in de lichamen van onredelijke dieren, of in menschen, welke met vergankelijke goederen zijn begiftigd.

XII. Dit heet *Bharatapuranna* [5]), en er wordt in gehandeld over de oorlogen, die de Goden voerden met de Reuzen.

XIII. Dit heet *Madallasa* [6]), en er wordt in gehandeld over de voortbrenging en de ontaarding, en daarbij zijn gevoegd eenige zedelijke voorschriften voor een goed leven, en over de onbestendigheid der wereldsche dingen.

XIV. Dit heet *Sallivannaxeqh* [7]), en er wordt in gehandeld over de geboorte van een Koning genaamd *Sallivannaxeqhu*, en zijn afstammelingen, tot aan de geboorte van *Maumet*.

XV. Dit heet *Sacadeu Catha* [8]), en er wordt in gehandeld over de geboorte van *Sacadeu* en zijn eenzaam leven.

XVI. Dit heet *Pandava Catha*, wat wil zeggen „Geschiedenis der gebreken en ondeugden van vijf broeders, echtgenooten van een vrouw genaamd *Drupady*" [9]).

XVII. Dit heet *Vicramadita Catha* [10]), wat wil zeggen „Ge-

---

1) De titel is Vivekasindhu, een werk over het Vedāntasysteem.

2) Een Kṛṣṇapurāṇa is onbekend.

3) De vertaling dezer passage: *„que quem faz o contrario, e adora a falsos Deozes, que he como os mesmos Deozes"*, is niet geheel zeker. A. A. F.

4) De Karmavipāka is een in dialoog-vorm vervat werk over verschillende ziekten als gevolg van booze daden in vorige existenties bedreven.

5) Daarmede is wellicht het MBh. of een deel daarvan bedoeld.

6) Madālasā schijnt een werk over *dharma* te zijn.

7) Misschien is de Śālivāhanakathā of een dergelijk werk bedoeld.

8) Wat bedoeld is, kan ik niet uitmaken.

9) Blijkbaar is het MBh. of een gedeelte ervan gemeend.

10) Er bestaat een Vikramārkacarita.

schiedenis van een Koning genaamd *Vicramadita*", welke leefde in het Rijk van den *Mogor*, twee duizend jaar geleden.

XVIII. Dit heet *Calpataru* [1]), wat wil zeggen „denkbeeldige boom": het is een korte samenvatting van al de geschiedenissen der andere genoemde boeken.

HOOFDSTUK XLVI [2]).

Waarin gehandeld wordt over andere Boeken, genaamd *Kastra*, hetwelk wil zeggen „leer".

I. Het eerste boek heet *Darma Kastra* [3]) en het bevat al de plechtigheden, bijgeloovigheden en godsdienstige gebruiken der Afgoderij, (voorschriften voor) 't oprichten van een nieuw Afgodsbeeld, wanneer 't door 't een of ander ongeval vernield is, en zekere voorschriften, die daarvoor zijn uitgegeven, of wanneer iemand het weer opricht voor zijn eeredienst; al de plechtigheden van 't koord-omhangen der Bramenes, en van de drie lagere kasten; en 't doen van offers. Ze brengen die op verschillende wijzen, want een, dat *Hama* heet, brengen ze door tarwe of rijst met boter in 't vuur te verbranden [4]); of in plaats van vleesch verbranden ze zekere korrels, die *Urida*'s [5]) heeten en verkeerdelijk den naam van vleesch hebben; want de Bramenes mogen geen enkel dier dooden, en daarom brengen ze offers met genoemde *Urida*'s. De Bramenes, die vleesch eten, echter, brengen een offer genaamd *Hama* van een ram of schaap, dat in 't vuur verbrand wordt. Bij het andere offer, dat *Vaddy* [6]) heet, wordt alleen het bloed van een ram of bok uitgestort. *Ufaru* [7]) is van vruchten, voornamelijk

---

1) Het bekende enclyclopaedische werk.

2) De nu volgende hoofdstukken, 46 tot en met 55, onderbroken door 48—51, behandelen die wetenschappen, die in de Vedāñga's neergelegd zijn; 46: *kalpa*; 47: *jyotiṣa*; 52: *vyākaraṇa*; 53: *chandas*. Men lette er op, dat er vijf boeken worden behandeld: er zijn echter zes Vedāñgas.

3) De Dharmaśāstra's zijn niet één boek doch een gansche menigte van werken over den adat; naar de beschrijving te oordeelen, moet Dharmaśāstra voor den Portugees meer omvattend geweest zijn; in 't algemeen schijnt de Kalpa bedoeld te zijn.

4) De *homa* omvàt, in 't algemeen, onbloedige offerande (van offerkoek van rijst of gerst, of van gesmolten boter: *ghṛta*).

5) Zou *vrīhi* (rijst) bedoeld kunnen zijn? — De tekst: *que tem o nome equivoco de carne*, beteekent misschien wel: „die gelijkgesteld worden met vleesch".

6) Bevat dit woord de tweede helft van *paśubandha* in zich?

7) ? ? Misschien steekt er een vorm van *vapati* „strooien" in.

kokosnoten en vijgen. *Nayvideo* [1]) is van rijst of gekookte linzen en andere groenten, en die moeten gekookt zijn. *Pura* [2]) is van reukwerken of bloemen, die ze aanbieden. En bij al de genoemde offermanieren, aanbiedingen en aanbidding zegt de Brameensche priester eenige gebeden op, doch voordat hij genoemde dingen verricht, wascht de Bramene het Afgodsbeeld en legt sandelhout met vermiljoen en rijst op het hoofd ervan.

Er zijn in hetzelfde boek reinigings-regelen voor eenigen der Heidenen der vier voornaamste kasten, indien ze soms door geweld gedwongen zijn te eten of te drinken met andere naties. Het schrijft tevens vasten voor op de voornaamste feestdagen, en gewoonlijk is dat op den elfden [3]) en twee en twintigsten dag der Maan. Ze eten en drinken dan den ganschen dag niet, en na zonsondergang eten ze eenige graankorrels of fruit [4]). Er zijn anderen, die al de vrijdagen vasten ter eere van de Maan, en anderen weer op de zondagen ter eere van de Zon.

Verder komen er in voor de gebruiken bij de uitvaart der dooden, en hun gedenkdagen, en de plechtigheden bij huwelijken; ook voor de geboorte van kinderen, op den tienden dag zegt de Bramene dan eenige woorden, en zij geven hun de namen van hun Goden [5]).

HOOFDSTUK XLVII.

Waarin gehandeld wordt over het tweede boek, genaamd *Zaissa Kastra*.

II. Het tweede heet *Zaissa Kastra* [6]), hetwelk wil zeggen „Meetkunde Leer". Het wordt verdeeld in veel verhandelingen, namelijk: over de kennis van den loop der Zon en der Maan, over de hemel-teekens, de planeten, het opmaken van figuren en 't opgeven van goede voorteekenen, gewoonlijk wanneer ze met

---

1) Bedoeld is *naivedya*.

2) Dit zal wel schrijf- of drukfout voor *puza* zijn, d. i. Skt. *pūjā*.

3) „In the present day every religious Hindū fasts twice in every lunar month — that is on the eleventh (*ekādaśī*) in each fortnight", M. Williams, op. cit. pag. 428 en vgl. Rogerius' Open-deure, pag. 56 der editio princeps.

4) „These fasts... are not very strictly observed, as fruit and milk are allowed", M. Williams, l. c.

5) Dit alles wordt in de gṛhyasūtra's behandeld.

6) Bedorven uit *jyotiṣaśāstra*. De vertaling: „Meetkunde-leer" is natuurlijk onjuist.

het een of ander werk beginnen of op reis gaan; en ook doen dat degenen, die een huwelijk willen aangaan, vóor de voltrekking, wat ze *lagna* [1]) noemen, en dit zegt hun, dat ze beiden in 't zelfde teeken geboren zijn, zoodat er daarom tusschen hen een betrekking van goede vriendschap bestaat. En nog veel andere hersenschimmen, die de Bramenes verzonnen hebben, om hun levensonderhoud te verdienen. Want op den dag van Zons- of Maansverduistering, bevelen ze aan al de Heidenen, dat ze niet zullen eten en evenmin de gekookte rijst in huis laten; maar dat ze die buiten moeten wegwerpen [2]). Dan gaat iedereen zich wasschen in de rivieren en bronnen. En men geeft aalmoezen aan de Bramenes, teneinde vergiffenis te krijgen voor de zonden. Ook is aan deze wetenschap verbonden de zwarte kunst. Ze zeggen dat die verworven wordt, en erkennen niet, dat het een duivelsche kunst is.

HOOFDSTUK XLVIII.

Waarin gehandeld wordt over het derde Boek, genaamd *Nac-Kastra* [3]), hetwelk wil zeggen „Leer der Wijsbegeerte."

III. Ofschoon in dit boek niet gehandeld wordt over Dialectiek en over Logica, is er echter door natuurlijke redeneering en met de Leer van Pythagoras kennis van de eerste stof en van haar onvergankelijkheid, van de elementen, van de zelfstandigheid, en gebeurlijkheden (accidenten), van de voortbrenging en het vergaan. Vele spreekwoorden komen van wijsgeeren, zooals: *Nemo dat quod non habet*, *simile simile sibi producit*, en zoo eenige stellingen, die bepaald wel op Enthymemen gelijken [4]).

---

[1]) *Lagna* is het punt, waar twee lijnen elkaar snijden, in engeren zin het punt, waar de horizon en de zon- of planeetbaan elkander snijden. In de Astrologie beteekent het „horoscoop".

[2]) Vgl. hierover hoofdst. XX met de noten.

[3]) *Nac-kastra* zou schrijffout voor *nai-kastra* kunnen zijn; bedoeld is dan *nyāya-śāstra*, d.w.z. het Nyāyasūtra van Gotama, dat echter wèl over logica handelt. Ook Alexander Dow (in „The history of Hindostan") noemt dit werk een *śāstra*: *neadirsen shaster* d.w.z. *nyāyadarśanaśāstra*.

[4]) Dr. B. Faddegon, dien ik over deze passage raadpleegde, acht het waarschijnlijk dat hier iets uit de Vaiśeṣika-leer medegedeeld wordt: dat de eerste spreuk als een dṛṣṭānta van de tweede kan opgevat worden, en dat men zou kunnen interpreteeren:

HOOFDSTUK XLIX.

Waarin gehandeld wordt over de meeningen, welke verschillende auteurs verbreid hebben aangaande de kennis van God.

Men is van meening, dat er een enkele God is, oorzaak van alle oorzaken, en tevens geeft men hem naar zijn attributen namen, te weten: *Paramaspara* [1]), hetgeen wil zeggen „Hemelgod", *Mhaballa Ispara*, hetgeen wil zeggen „Sterke God"; *Anadsid*, dat wil zeggen „Eeuwige"; *Nirancar*, dat wil zeggen „Onlichamelijke", zoodat er naarmate van 't aantal benamingen beelden zijn, en deze worden als afgoden aangebeden.

Men gelooft, dat al de overige Goden en Godinnen gedaanten zijn, welke de Opperste God heeft aangenomen, om zich aan de menschen te openbaren, en daarom is men verplicht ze afgodisch te vereeren: de Bramenes, die de priesters zijn dezer valschheid, nemen deze vereering ook voor zich, de andere Heidenen dwingend, hun de voeten te wasschen met water, en hiervan te drinken [2]), zeggende, dat (dan) de zonden worden vergeven.

HOOFDSTUK L.

Waarin gehandeld wordt over de meening, die men heeft over de Glorie van 't Paradijs.

Ze gelooven, dat er in den Hemel vier plaatsen zijn. De eerste heet *Cavillassa*, dat wil zeggen „Rijk van *Ispara*" [3]), de tweede heet *Indrapada* [4]), dat wil zeggen „Rijk der Zon", de derde heet

---

de luchtatomen, met hun enkele eigenschap van tastbaarheid, kunnen alleen het aggregaat lucht, met een enkele eigenschap, n.l. tastbaarheid, te voorschijn brengen; de vuuratomen, met hun twee eigenschappen: tastbaarheid (temperatuur-indruk) en licht, alleen het met twee eigenschappen voorziene aggregaat vuur; maar niet kunnen uit luchtatomen weer vuuratomen, uit vuuratomen wateratomen, uit wateratomen aardatomen ontstaan.

[1]) Van de hier volgende namen zijn *parameśvara* en *mahābaleśvara* bekend, en de hier daarvan gegeven vertaling is vrij juist. Met *Anadsid* kan *anantasiddhi* gemeend zijn en met *Nirancar* is *nirākāra* bedoeld (vgl. Lettres édif. et cur., vol. XIII, page 446, editie van 1781); de twee laatste benamingen zijn „unbelegt".

[2]) Dat dit laatste bevolen wordt, is niet bekend.

[3]) De *kailāsa* is het hemelsche verblijf van Śiva en Kubera.

[4]) Daarmede is waarschijnlijk *Indraloka* bedoeld.

Vainculta, dat wil zeggen „Genietingen-oord van *Visna*" [1]), de vierde heet *Paramampada*, dat wil zeggen „Rijk van God, genaamd *Paramaspara* of *Parabrāma*" [2]).

Ze gelooven verder, dat al de zielen, die naar (de drie) eerste plaatsen gaan, daar niet ten eeuwigen dage blijven, maar slechts gedurende een beperkten tijd, en daarna gaan ze wederom naar de wereld in de gedaante van menschen of dieren, en zoo verhuizen ze van lichaam in lichaam, totdat ze voldoende verdienste bezitten, om naar 't vierde oord te gaan, dat *Paramapada* heet, en daarvan genieten ze, naar ze zeggen, eeuwig; de zielen vereenigen zich daar op zoodanige wijze met God, dat ze zich niet van hem kunnen verwijderen.

HOOFDSTUK LI.

Waarin gehandeld wordt over de straffen der Hel, welke, naar ze zeggen, niet eeuwig zijn.

De zielen, die geen verdiensten hebben, zoodat ze op kunnen stijgen naar de gemelde vier oorden, gaan naar de hel, om boete te doen voor de zonden, en nadat ze voldoende getuchtigd zijn, keeren ze terug naar de wereld in de gedaante van dieren. Als zoodanig doen ze boete, en gaan dan weer in menschen over, om op nieuw zich zoo verdienstelijk te maken, dat ze de genoemde vier oorden kunnen genieten. Ze verklaren dit geloof door te zeggen, dat God in zijn barmhartigheid dit middel van zielsverhuizing aan de menschen geeft, teneinde daardoor in den staat der rechtvaardigen te geraken, om *Paramapada* te bereiken, van waar ze nooit weer naar de wereld kunnen komen.

1) De vertaling van *vaikuṇṭha* is fantastisch.

2) *Parama(m)pada* beteekent: „hoogste oord", synoniem met *brahmaloka*.

HOOFDSTUK LII.

Waarin gehandeld wordt over 't vierde Boek, dat *Veacranna* heet.

IV. Dit vierde boek is over de kunst om de *Samsucruta*-taal [1]) te leeren, die voor de Bramenes, om 't maar eens zoo te zeggen, is als de Latijnsche bij ons, en ook daarin stellen ze leerboeken samen voor de vreemde talen, en leeren die daaruit.

HOOFDSTUK LIII.

Waarin gehandeld wordt over het vijfde Boek, hetwelk heet *Saraspaty*, en over Dichtkunst handelt, en het is annex aan de Toonkunst.

V. Het vijfde heet *Saraspaty* [2]), dat wil zeggen „Godin der Dichtkunst", en daarom heeft het boek over de Dichtkunst dezen naam. Daarin worden regels gegeven voor 't maken van verzen, welke van vele soorten zijn, want er zijn zulke als heroïsche, die bestaan uit een zeker aantal voeten, welke uit een bepaald aantal lettergrepen gevormd zijn, niet meer en niet minder, en op die wijze nemen ze den voorgeschreven regel in de overige verzen der andere dichtsoorten in acht, en ook in de volkstaal worden gedichten gemaakt, waarbij men denzelfden regel in acht neemt. En er zijn veel dichtsoorten, waarvan enkele de volgende zijn:

Verzen in de volkstaal, welke genaamd zijn *Chaúcharanny* [3]), hetgeen wil zeggen „van vier voeten":

---

1) Vgl. noot 1 op pag. 57.

2) Waarschijnlijk is bedoeld *sārasvatī prakriyā* door Anubhūti svarūpācārya: „This grammar is much used in Hindustān proper", Colebrooke, Misc. Essays, Vol. II, pag. 44. Sarasvatī of Vāc geldt als de echtgenoote van Brahmā. Zij is de godin der taal en der geleerdheid, aan wie de uitvinding van het Nāgarī-schrift en van het Sanskrit wordt toegeschreven.

3) Dit woord is blijkbaar *catuścaraṇī*, fem. van *catuścaraṇa*: „viervoetig", „uit vier *pāda's* (kwart-verzen) bestaand".

Vadé varunnam loanam
Caittá passannam Vassussa
Nary prussá thoanam
Antarangá mahá antarangá [1]).

Dit beteekent: „Het muziek-instrument, het paard, het ijzer, de boom, de steen, de geur, de vrouw, de man en het water hebben een grooten afstand onder elkander."

Er zijn andere verzen van vijf, zes, acht voeten en hun breuken, doch 't zou ons te ver voeren, ze hier aan te halen.

Andere:

Chadanam dhay, tambullang
Dhumpú, carapurá, canchanam
Ussadanddá tillá Sudrá
Gunná vardaná, mardanam.

Deze verzen willen zeggen: „Sandelhout, Dhay, Betel, wierook, kamfer, goud, suikerriet, sesam-zaad, en een man van lage geboorte, moeten om hun deugd voor den dag te brengen, eerst worden gekneusd".

---

1) De herstelling van de hier gegeven verzen levert de grootste moeilijkheid op, vooral omdat de Portugeesche auteur zegt, dat ze in de volkstaal zijn. Prof. Kern, dien ik over deze verzen raadpleegde, denkt aan Prākṛt. Doch van het tweede vers is 't vrij waarschijnlijk dat het Sanskrit is. Vat men in 't oog, dat Haafner in 1810 een Sanskrit vers citeerend (Reize naar Bengalen, Amst. 1822, pag. 149), dit weergeeft in een taal, waarin men slechts met de grootste moeite het Sanskrit herkent, dan kan ook voor de hier gegeven, in zooveel vroegeren tijd geciteerde, verzen worden aangenomen, dat ze Sanskrit zijn. De eerste strophe kan ik slechts met vele vraagteekens herstellen:

vādyā vāraṇaṃ lohanam (?)
citrā pāṣāṇo vasu ca (?)
nārī puruṣo dohanam
antaraṃ mahāntaram (?)

(doch *vāraṇa* beteekent „olifant", niet „paard"; *vasu ca* is slechts conjectuur).

Met vrij groote zekerheid kan het tweede vers worden hersteld:

candanaṃ dadhi tāmbūlaṃ
dhūpaḥ karpūraḥ kāñcanam
ikṣudaṇḍaṃ tilāḥ śūdrāḥ
guṇavardhanaṃ mardanam.

Daarmede klopt de vertaling volkomen. Dat wij hier wel degelijk een Sanskrit vers voor ons hebben, blijkt uit het citaat in het Petersb. Woordenboek s. v. *mardana*, uit Vṛddha Cāṇakya: *ikṣudaṇḍās tilāḥ śudrāḥ kāntā kāñcanamedinī* | *candanaṃ tāmbūlam mardanaṃ guṇavardhanam.*

In de derde strophe zijn slechts herkenbaar *sarpa*, *jana*, *eka* en *mahāmūrkha.*

Andere:

Apulleghy Sarpú hac
Any techá Vicrá Zanapayé
Ddallaleyá, pagaravary vbá rayé
Ta eqú mha murghú deghac.

De beteekenis is: „De man die een cobra in zijn huis heeft, en die niet tracht te dooden, en zich gaat neerleggen aan den rand (voet) van den afgrond, is een groote dwaas".

HOOFDSTUK LIV.

Waarin gehandeld wordt over het zesde Boek, dat *Vaidakastra* heet, hetgeen wil zeggen „Genees-leer" [1]).

VI. Al de meeningen van Pythagoras en der andere mannen, welke naam maakten onder deze Heidenen, worden erin behandeld, en ze onderwijzen ze op school, vanwaar er velen komen, die naar de landen der Portugeezen gaan, en er geëxamineerd worden ten overstaan van den eerstaanwezenden arts, die Europeaan is. En dezen heb ik dikwijls hooren zeggen, dat de bedoelde Bramenes, *Pandita*'s genaamd, beter genezingen konden bewerkstelligen dan zelfs de Europeesche geneesheeren, die in Indië hun kunst uitoefenen. Ik heb een Augustijner monnik, een Portugees, gekend, die in Portugal de geneeskunde onderwees, en dat 16 jaar deed, en die daarna in Indië kwam, en toen hij eenige zieke Portugeezen behandelde, ontkwam er geen een aan den dood. Hij liet daarop genoemde *Pandita*'s ontbieden, en vroeg hen, hoe zij met de genezing te werk gingen. Zij antwoordden, dat, wat aangaat het weten van de eigenschap van het kruid, en de samenstelling te maken, de boeken het goed leerden; echter was dit niet voldoende om den zieke te doen genezen, zoo men niet eerst zijn gestel en „humor" [2]) kende, welke overheerschend was, en ook de aanraking die hij tevoren met het klimaat van het land had gehad, en hiermede in verband schreven ze de geneesmiddelen voor. Daar de Pater erkende, dat ze

---

1) Vaidyaśāstra: „Leerboek der artsenijkunde".
2) Met „humor" is misschien bedoeld wat Jolly (Medicin, pag. 39) noemt: „die Grundsäfte" (*doṣa*).

een zeer redelijk antwoord gaven, won hij bij hen eenige inlichtingen in, om bij zijn behandeling te slagen, en deze opvolgend en met zijn wetenschap, deed hij daarna wonderbaarlijke genezingen.

HOOFDSTUK LV.

Waarin gehandeld wordt over de Volken, die er in Indië zijn.

In het Rijk Samory [1]) is een volk genaamd *Naires* [2]), van wie het meerendeel Heerlijkheden in die landen bezit [3]), en wel omdat hun voorouders vorstelijke waardigheden hadden. En anderen, die niet afstammen van die familie, zijn lager in stand; echter zijn ze naar mate van de bewoners van ieder dorp bezitters daarvan. En onder elkaar hebben ze een Kamer, om genoemd dorp te besturen, en de belastingen aan de Heerlijkheid te betalen, welke verschuldigd zijn aan den Vorst van die plaats; ze betalen hoofdgeld, en zijn in oorlogstijd verplicht, allen met hun wapens op hun eigen kosten ten strijde te trekken. De wettige zonen der Vorsten en Koningen erven het Rijk niet, wel de zonen der zuster, en, naar sommigen zeggen, geschiedt dit, omdat een Zusterszoon eenmaal zijn oom den Koning het leven gered had, en om deze weldaad maakte hij bij zijn dood zijn neef erfgenaam van 't Rijk, met uitsluiting van zijn zoon. Echter is de volgende verklaring aannemelijker: er is onder deze lieden een zeer oud gebruik, en dat is, dat de vrouw veel echtgenooten mag hebben, mits ze maar van haar eigen Kaste zijn [4]). Dezelfde vrijheid hebben de vrouwen der Koningen of Vorsten, dát ze kunnen neerliggen met wie haar goed dunkt. Om de onzekerheid nu, die er heerscht, of een zoon wel hun eigen is, verordenden de Koningen, dat de zusterszonen —

---

[1]) De tekst luidt: „*no reino de Samory*", lees waarsch. „*do Samory*": „in het rijk van den Samori". Samori (of Zamorin; Samorijn, de Hollanders) is de titel van den Vorst van Kalikat (Calicut) en het omliggende land op de kust van Malabaar.

[2]) De Malayālam vorm van het woord is *nāyar* (plur. van *nāyan*). De Nayars zijn de regeerende stand in Malabaar (vgl. van Linschoten, dl. I, pag. 183 vlgg.). Het oudste zeer uitvoerige bericht over hen (dateerend uit vóór 1615) is dat van Duarte Barbosa, pag. 124 der Engelsche vertaling in Hakluyt-Society-editie van 1866; vgl. ook Thurston, Ethnogr. Notes in S. India, pag. 115 vlgg.

[3]) „These Nayrs live outside the towns, separate from other people, on their estates which are fenced in", Duarte Barbosa (pag. 129 der vertal.).

[4]) „These are not married nor maintain women or children; their nephews, the sons of their sisters, are their heirs", Barbosa, pag. 124. De verklaring van den Portugeeschen Missionaris is juist, in zooverre die op een soort van polyandrie wijst.

want die zijn van hun bloed — erfgenamen van 't Rijk zouden worden. Bij dit volk wordt de vrouw gestraft, welke overspel pleegt met een man van lage kaste [1]). En de *Naires* gaan den misdadiger van lage kaste te lijf, en al degenen, die ze op zulk een daad betrappen, en ze jagen hen over de kling en de vrouw desgelijks. Het zijn mannen, die prat gaan op hun wapens, en het recht hebben om de voorbijgangers geleide te geven, wanneer ze ergens doortrekken, zoowel de vreemdelingen als de inboorlingen van andere kasten, uitgezonderd de Bramenes. En als iemand reist zonder het gezelschap van een *Naire*, wordt hij door de *Naires* zelf beroofd [2]). En in 't tegenovergestelde geval, als hij samen met een *Naire* reist en door anderen beroofd wordt, vereenigen zich de lieden van het Dorp van dengene, die het geleide gegeven heeft, allen met hun wapens, en overvallen dat van den roover, waar ze iedereen dooden. De Bramenes staan in dit Rijk in hoog aanzien, en hebben het recht om te slapen bij de vrouw van elk dezer *Naires*, en als de vrouw van den Bramene zich laat benaderen door een *Naire*, wordt ze slavin van den Koning. Het is gebruikelijk onder al de Heidenen van Indië den Bramenes eten te geven bij hun feesten, bruiloften of wanneer ze geloften doen [3]). En zulks is voorgeschreven eenige dagen na den dood van iederen Heiden [4]), en ieder doet dat naar vermogen, deze aan duizend, gene aan twee duizend Bramenes, en enkelen, die rijk zijn, of heel voornaam, doen zulks aan allen, die ze tegenkomen, op de dagen, welke vast bepaald zijn. Ook geven ze voortdurend te eten aan de Bramenes in de pagoden, en daartoe komen de Heidenen met hun aalmoezen bijeen. Ik heb hooren vertellen, dat, wanneer de vader van een dezer Heidensche *Naires* gestorven was, ze in vroegeren tijd twaalf jaren vastten, zich onthoudend van olie, boter, betel, en tabak. Toen de Bramenes echter zagen, dat er er velen stierven door dat vasten, hieven zij het op, en gelastten hen, dat ze slechts een jaar zich de genoemde onthouding zouden opleggen.

---

1) „The Nair women are all accustomed to do with themselves what they please with bramans and Nairs, but not with other people of l o w e r c l a s s under pain of death", Barbosa, loc. cit.

2) „And if anyone is in apprehension of another man, he takes some of these Nairs, as many as he pleases, in his pay; and they accompany and guard him, and on their account he goes securely, since no one dares to molest him; because if he were molested, they and all their lineage would take vengeance on him who should cause this molestation", Barbosa, pag. 129.

3) Na iederen saṃskāra wordt in de gṛhyasūtra's voorgeschreven: *brāhmaṇān bhojayet.*

4) Ter gelegenheid van het *ekoddiṣṭaṃ śrāddham* op den 11den dag na het overlijden.

HOOFDSTUK LVI.

Waarin gehandeld wordt over het Rijk van den Canava, genaamd *Suyapanayque* [1]), betwelk ligt bij dat van Samory, en over de zeden der bewoners.

De zeden van dit volk zijn de volgende. Ze mogen veel vrouwen hebben, doch de eerste is meesteres van het huis, en de anderen gehoorzamen haar. De uitvaart [2]) wordt begeleid door fanfares, en dan geven ze te eten aan al de verwanten en vrienden, die op dien dag tegenwoordig zijn. Het lijk laten ze goed gekleed, en, al naar vermogen, voeren ze het ter begrafenis in een kar, die opgetooid wordt met zijde en rozen, en de priester verklaart, dat de ziel van den overledene naar een goed oord is gegaan. Overspel wordt gestraft, want zoodra die is gepleegd,. en door getuigen bevestigd, is de overspelige vrouw slavin des Konings, en de man betaalt een geldboete, al naar zijn vermogen. En wie niet betalen kan, wordt ook slaaf. In dit Rijk hebben de Bramenes in 't geheel geen voorrechten, omdat de Canara's zich voor hun bijgeloovigheden niet van hen bedienen. Evenmin drinken ze water uit hun huis; alleen betoonen ze hun eerbied, omdat ze van den hoogsten adel van Indië zijn, alsook omdat ze bekwaam zijn voor staatkundig bestuur. Lieden van mindere kasten mogen hen niet aanraken, en ook niet hun schaduw op hen laten vallen. En zoo gebeurt het, dat, wanneer iemand op weg is en hij ziet een Bramene aankomen, dan slaat hij aan 't roepen en verbergt zich. En als hij in een boom zit, roept hij den Bramene toe, dat die zich moet verwijderen, totdat hij uit den boom gekomen is. Deze zonderlinge gebruiken heerschen in al die Rijken van den Samory af tot aan de kust van Coromandel. Er is een wet in deze Rijken, dat een getrouwde vrouw, van wien 't ook zij, zonder één uitzondering, in de pagode komende, vóor den Afgod mag zeggen, dat ze zijn dienaresse wil zijn, en zijn priester is dan verplicht haar als zoodanig aan te nemen, en haar een kleed van de pagode te geven, om aan te trekken, en

---

1) Inplaats van *Canava* is zeker wel *Canara* te lezen, in den zin van: de Canarees, de vorst van Canara. Kanara is een van de „divisions of the Dekhan extending from about 13° N. to about 16° N. on the west coast". Wat den naam van den vorst aangaat, die is zeker bedorven uit Śivappa Naik, die in Imp. Gaz., vol. XVIII, pag. 176 vermeld wordt als de vorst van Bednur (in het district Shimoga). Van hem vind ik vermeld dat hij in 1646 Seringapatam belegerd heeft.

2) *a pompa funeral.*

haar op 't hoofd wat rijstkorrels te leggen met vermiljoen, opdat van dien dag af noch haar man, noch haar verwanten macht over haar hebben, om haar aan dat vrijwillig opgenomen juk te onttrekken. De vrouw beschikt op deze wijze vrij over haar lichaam, en wanneer de bovengenoemde omstandigheden zich niet voordoen, wordt bedoelde vrouw, gehuwd of niet, ingeval ze als slecht erkend is, de slavin des Konings.

HOOFDSTUK LVII.

Waarin gehandeld wordt over de volken, die het Rijk Caõ [1]) bewonen, waarin het Rijk Vizapor ligt [2]), hetwelk bewoond wordt door Mooren en Bramenes, Canara's en Marata's.

Het wordt bewoond door *Qhatary*'s, *Vaissu*'s en *Sudra*'s, met de overige volken „van den nederigen dienst", als ook de boven vermelde. De zeden van het Heidensche volk zijn dezelfde. Daar echter de Magistratuur aan de Mooren behoort, moeten de Heidenen verlof vragen van den Moorschen Gouverneur voor 't uitoefenen hunner bijgeloovigheden van verbranding der vrouw met het lijk van haar man en de huwelijken. Daartoe betalen ze naar vermogen een zekere som gelds, want anders staan de Mooren die bijgeloovigheden niet toe, zooals 't zich laten verbranden en andere openbare offers, die ze bij hun feesten brengen.

HOOFDSTUK LVIII.

Waarin gehandeld wordt over de volken, die in 't Rijk Golconda [3]) wonen, hetwelk ligt binnen de „de Carnata".

De volken, die dit Rijk bewonen, hebben dezelfde zeden, terwijl ieder altijd zijn eigen kaste volgt. Echter is er onder hen een soort

[1]) De tekst heeft: „*Reino de Caõ*", ik vermoed: „*Reino de Decaõ*" d.i. Decam, Dekkhan. — Vizapor is Bījāpūr. De Portugeezen in de 16de eeuw bedoelen met „Decan" speciaal het Mohammedaansch Koninkrijk van Bījāpūr.

[2]) „*em o que fica incerto o Reino de Vizapor*", lees: „*inserto*". A. A. F.

[3]) Golconda bij Haidarābād, 17° 24′ N.; over Carnate (Carnatic) vgl. Hobson-Jobson s.v.

inquisitie, want zoodra iemand van de secte der Bramenes zijn plicht verzaakt en zijn overlevering verbreekt, sluiten ze hem terstond uit met een vonnis, dat de priesters van die secte ten aanhoore van 't volk bekend maken. De Portugeesche Paters Jezuïeten, die Zendelingen zijn in genoemde streken van de Carnate in 't kostuum der Bramenes [1]), en vorderingen gemaakt hebben in de bekeering der zielen, volgende hetzelfde gebruik, dat redelijk schijnt, *ubi impune grassantur praevaricationes*, vermanen eenigen der bekeerlingen, wanneer ze in de een of andere misstap vervallen zijn tegen de politiek der Roomsche Kerk, en zeggen hun, dat zij hen buiten de Kerk of de Christen-kaste willen zetten, indien ze zich niet beteren. De schuldige vraagt dan dikwijls met tranen van zelfverwijt aan den Pater om vergiffenis voor de dwaling, en om weder toegelaten te worden in de Christen-kaste. Als de Pater dan ziet, dat de schuldige zich inderdaad tracht te beteren, spreekt hij hem sacramenteel vrij en laat hem van dien tijd af weer in de Kerk toe.

HOOFDSTUK LIX.

Waarin gehandeld wordt over het Rijk van de Concaõ [2]), een land dat aan de zeekust ligt, en begint bij een pagode genaamd *Gocarna* [3]), en eindigt en grenst van het Zuiden naar 't Noorden aan Damaõ [4]), en naar het Oosten toe vormen de bergen een grensscheiding, welke in de wandeling *Gatte*-bergen [5]) heeten.

In vroeger tijd was het grootste deel van dit Concaõ onbewoond, omdat het zeer woest was en onvruchtbaar, doordat het bestond uit ontoegankelijke dichte wouden en steenachtigen grond; verder was het zeer bergachtig. Echter begon een God genaamd *Furissu Rama* (van wien de Heidenen de geschiedenis verhalen, die ik te

[1]) De eerste die hiermede begon, was Roberto de' Nobili, vgl. noot 1 op pag. 54.

[2]) Konkan is het westelijk kustland, van Goa tot Gujarāt.

[3]) Gokarn is een stad in het Kumta-„taluka" van N. Kanara district, 14° 32′ N., 74° 19′ O. Er bevindt zich daar een beroemde Śiva-tempel.

[4]) Daman is ± 100 Mijlen noordwaarts van Bombay aan de kust gelegen.

[5]) De bergketen, die in n.z. richting parallel met de west-kust loopt.

anderer plaatse zal vermelden) met het in kultuur te brengen [1]) samen met eenige Bramenes en andere lieden, die hem volgden. En nadat er jaren verloopen waren, kreeg het Koningen en Vorsten.

De eerste plaats, die den Koning genaamd *Cadama* [2]) kreeg, was Goa. Al het land ertoe behoorend bestaat uit achttien Provincies, zeven domeinen, en twaalf landgoederen van personen, welke door de Koningen zelf in vroeger tijd geschonken waren aan de afstammelingen uit hun geslacht, met de waardigheid van Vorsten, welke *Raze*'s genoemd worden. Dezen zijn echter altijd schatplichtig aan genoemden Koning. De Portugeezen gebieden over drie Provinciën van dit land.

De tweede plaats genaamd *Parabavally* [3]) heeft ook achttien (provincies), waarbinnen ingesloten ligt het land Rejapor [4]), een naam die eraan gegeven werd door den vorst *Sriranga Raze* [5]); want, toen het land bewoond was, liet hij de zeehaven voor den handel openen, waartoe hij kooplieden van andere oorden liet komen.

De derde plaats tusschen Chaul [6]) en Baçaim [6]), genaamd *Zauly* [7]), kreeg een Koning genaamd *Chandar Rau* [8]), van wien zestien jaar geleden *Sevagy* [9]) het land [10]) veroverde, waar hij zijn hof hield, terwijl hij den Koning doodde en zijn zonen gevangen nam. De lieden, die dit Concaõ bewonen, zijn Bramenes, Marata's en Mooren, behalve de andere dienstbare menschen.

---

1) Van Paraśurāma heet het: „he is believed to have compelled the ocean to retire for the formation for the Malabar coast, and to have caused vast fissures in the Western Ghāṭs and other mountains by blows of his axe", M. Williams, op. cit. pag. 270 en vgl. beneden, hoofdstuk LX.

2) Waarschijnlijk is Kadamba gemeend, wiens dynastie al sinds de 2de eeuw n. Chr. Goa heet te hebben beheerscht, vgl. Imp. Gaz. vol. XII, pag. 251. Over de provincies, domeinen en landgoederen hier en in 't vervolg heb ik niets kunnen vinden.

3) Den naam en de localiteit heb ik niet kunnen identificeeren.

4) Waarschijnlijk is gemeend Rājāpūr in Konkan, Ratnagiri district, gelegen op 16° 34° N., 73° 31′ O., in 1660 en 1670 door Śivajī geplunderd.

5) Srī Ranga Rayel was „the last representative of the Vijanagara dynasty", van wien de Engelschen in 1639 verkregen „the settlement of Madras", vgl. Imp. Gaz. vol. XVIII, pag. 175.

6) Chaul ten Z. O., en Bassain ten N. van Bombay.

7) Welke plaats hiermede bedoeld is, kan ik niet vaststellen. De naam doet denken aan Suvāli (Swally), doch daar dit dicht bij Suratte ligt, kan daarmede „Zauly" niet bedoeld zijn, hetwelk tusschen Chaul en Bassain geplaatst wordt.

8) Den naam van dezen vorst kan ik niet identificeeren; vermoedelijk is hij de Hindoesche Rājā, dien Śivajī niet tot zijn inzichten kon overhalen en dien hij daarop liet vermoorden, vgl. Elphinstone, History of India, pag. 621.

9) Śivajī is de beroemde stichter der Marāṭhā-heerschappij; hij leefde van 1627—1680. Over de conclusie uit deze data op te maken, vgl. de Inleiding.

10) De tekst heeft: „*a sua serra*", letterlijk: „zijn gebergte, zijn bergketen"; lees waarschijnlijk: „*a sua terra*". A. A. F.

De vierde plaats zijn al die landen, welke behooren aan Baçaim en aan de Landstreek van Surrate, waarvan de bezitters vele Vorstjes waren genaamd *Chatia* [1]), *Colle* [1]) en *Ramanagara* [1]). Al deze oorden met hun bezitters werden veroverd door de Moorsche Koningen, deels door dien van Vizapor, en deels door den Mogor. En in den tegenwoordigen tijd is het *Sevagy* die ze alle bezit, behalve die welke in de macht der Portugeezen bleven, en aan den Koning van Portugal toebehooren.

De zeden van het Heidensche volk van dit Concaõ zijn niet minder [2]) dan de andere, omdat ze zeer trouw de overleveringen hunner voorvaderen in acht nemen. Ze zijn bekwaam in allerlei kunsten. In de aanbidding hunner Goden verzinnen ze iederen dag nieuwe bijgeloovigheden. Ze zijn zeer vasthoudend aan hun meeningen, en laten zich niet van hun stuk brengen door redeneering. Hardnekkig bij hun dwalingen en onzinnigheden blijvend, laten ze er niet van af. Hun priesters, de Bramenes, worden door hen hoogelijk vereerd: ze knielen aan hun voeten neer, wasschen hun de voeten met water en drinken dat dan, om zich te reinigen van hun zonden [3]).

HOOFDSTUK LX.

Waarin gehandeld wordt over de geschiedenis van *Pharissu Rama*, dien de Heidenen als een God aanbidden.

Pharissu Rama, de zoon van een Bramene en profeet genaamd *Sasserzana* en van een vrouw uit de *qhatary*-kaste [4]), oefende zich op twaalfjarigen leeftijd in den wapenhandel, omdat men de kaste der moeder volgt [5]). Daar de vader profeet was en wist, wat de zoon zou worden, wilde hij hem eens op de proef stellen [6]), of

---

[1]) Deze namen kan ik niet identificeeren.

[2]) De tekst luidt: „*os costumes naõ saõ menos*", wellicht is iets uitgevallen, „niet minder gestreng" bijv.. A. A. F.

[3]) Dit laatste is ook vroeger al beweerd (eind hoofdst. 49).

[4]) Paraśurāma was de jongste zoon van Jamadagni en Reṇukā, de dochter van Reṇu of Prasenajit, die tot den Sūryavaṃśa behoorde. Sahasrārjuna of Arjuna Kṛtavīrya's zoon was zijn oom van moeders kant, niet zijn vader, vgl. boven, hoofdst. 10.

[5]) Dit is beslist onjuist.

[6]) De aanleiding, waarom Jamadagni zijn zoon beveelt Reṇukā te dooden, is eene andere, en wel deze, dat zij onreine gedachten gekoesterd had. Beter wordt dit door Baldaeus fol. 67. b. en vlgg. verhaald. De reden, waarom Paraśurāma de Kṣatriya's verdelgde, was, dat Arjuna Kārtavīrya's zonen zijn vader Jamadagni gedood hadden.

hij ook wreed was voor de veroveringen, die hij wist, dat hij maken zou, en gelastte hem, zijn eigen moeder te dooden. Hij gehoorzaamde, en doodde haar zonder eenig vertoon van aandoening. Toen de vader den moed van zijn zoon gezien had, deed hij, naar men verhaalt, de moeder uit den dood herrijzen. Later voerde hij een wreeden oorlog tegen de *qhatari*'s, omdat ze trotsch waren, en doodde er eenigen; en zij die ontkwamen, legden om deze redenen de wapenen neder, en wijdden zich aan den handel. Echter volgen ze hun kaste.

Na het beëindigen van den oorlog kwam hij aan den berg *Gatte*, en ondernam hij de drooglegging van „de Concaõ", die onder water lag, en legde een pijl op zijn boog, en zond dien af naar de zee, teneinde deze te doen terugwijken. Doch de pees van den boog brak, en de pijl ging niet zeer ver, slechts zoover het land droog is, en dit wel, omdat een dier, dat men *Caria* noemt en dat aan 't verdrinken was in het water der zee, aan deze (nl. de zee) verzocht om het aan land te spoelen, en zeide, dat het haar eenmaal een dienst zou bewijzen. Zij (de zee) voldeed hieraan. Deze mier of *Caria* is het, die, toen *Parissu Rama* zijn boog spande, om tegen de zee te schieten, de pees doorsneed, zoodat hij (zijn pijl) niet verder kon doen reiken. Dit was de belooning voor zijn redding [1]).

---

[1]) Vgl. hiermede noot 1 op pag. 74, doch vooral Baldaeus, fol. 71.b: „Hierna *Siri Parexi Rama*, willende Tempelen bouwen, en geen bequame plaetze vindende om dat de Zee tot aan 't gebergte, *Gatte* genaamt, quam, maakte derhalven eene ceremonie in zijn *Homan*, hier quam een zeeve ofte liever een wan te voorschijn,... welke bij schuddende, de Zee te rugge gink, en hem dunkkende dat het niet genoegh was, beweeghde hij de wan noch eens, en de Zee gink nog meer te rugge, en willende het voor de derde maal doen, gebeurde het dat *Varrinem* (d.i. Varuṇa), den God des Waters, zich in witte Mieren (*Carreas* genaamt) veranderde, die den Wan aan stukken beet." Tusschen de twee overleveringen, welker bron het Sahyādrikhaṇḍa is (zie Sahyādrikhaṇḍa, ed. da Cunha, 'uttarārdha, adhy. 6, 38 vlgg.) bestaat dit verschil, dat in de eene de pijl (zoo het Sahyādrikh.), in de andere de wan gebruikt wordt. Het motief van de mier, die de boogpees doorknaagt, is zeer oud; het komt in de Brāhmaṇas voor in de geschiedenis van Viṣṇu ter inleiding van het Pravargya-ritueel, vgl. ŚBr. XIV. 1. 1: S.B.E. XLIV, pag. 442. Het woord *caria*, bij Baldaeus *carrea*, bij Dubois, op. cit. pag. 166, noot: *karraiyan*, luidt, naar mij Prof. Kern mededeelt, in het Tamil *karaiyān*.

II.

Overzicht van het Heidendom van Azië.

HOOFDSTUK I.

Dat er slechts éen waarachtig God is.

Een enkele waarachtige en Eeuwige God wordt door de Heidenen onder twee namen aangeduid, namelijk *Ananta* (Almachtige) en *Adi Purussa* (Eeuwige Mensch).

Hij is volmaakt onder alle volmaakten, en zijn schoonheid vermag de menschelijke geest niet te begrijpen. Hij schiep de menschen naar zijn Beeld en gelijkenis. De Heidenen aanbidden hem onder duizenden namen, en het eerste Gebed is hetgeen hier volgt in de eigen bewoordingen van de *Savanscruta*-taal, welke onder de Heidenen is als het Latijn.

HOOFDSTUK II.

Van het eerste en het tweede gebed, waarmede ze God aanbidden.

Namustu Anantae, Sahassra Muhurtae Sahassra Padacxe Sassiror Bahuve, Sahassara Namane Purukae Kassuate Sahisara Cotti Yuga Dharanne namam [1]).

Beteekenis of uitleg van het bovenstaande Gebed.

„Ik aanbid u, o God, wiens ontzaggelijke Beelden ondoorgrondelijk zijn, ontzaggelijke voeten, ontzaggelijke spiegels van zijn gelaat, en handen, en oneindige namen. Gij zijt de onsterfelijke en eeuwige God, en omdat Gij goed en beminnelijk zijt, aanbid ik U, Almachtige God".

---

1) Den tekst zou men aldus kunnen reconstrueeren: *namas te 'stv anantāya sahasramūrtaye sahasrapādākṣaye sahasrabāhave sahasranāmne puruṣāya.... ate sahasrakoṭiyugadhāraṇāya, namaḥ.*

Ander gebed in dezelfde Sanvanscruta-taal.

Acaxat papitan Toyam, Ethagatcati Sagaram, Sarva Deu Namascaram Quekavam Pratigatcati [1]).

Verklaring van dit Gebed.

„Zoodra het water neder-regent uit de luchten, vereenigt het zich met de zeeën, en alles is water: de waarachtige God is eenig, ook al aanbidden hem de Volken der Wereld onder verschillende namen".

HOOFDSTUK III.

Dat er drie verschillende Persoonlijkheden zijn, en hun benamingen.

Drieledig zijn de verschillende Persoonlijkheden, namelijk *Visnu*, *Brama* en *Mahes*. De eerste wordt met duizend namen aangeduid, waarvan het Heidendom er vier-en-twintig in zijn gebeden opneemt als voornaamste doel, welke zijn: *Quexeu*, *Naerana*, *Madau*, *Govinda*, *Visnave*, *Madussudana*, *Trivicrama*, *Vamana*, *Sridar*, *Vrukiquexa*, *Padmanaba*, *Damodar*, *Sancarxinna*, *Vassudeu*, *Pradumna*, *Amiruda*, *Purukotoma*, *Adockaza*, *Narassia*, *Atchuta*, *Zanardam*, *Upendra*, *Har*, *Crusnna* [2]). Plaat I en volgende.

De tweede wordt aangeroepen, behalve met den bovengenoemden naam, in de wandeling *Bramadeu*, ook nog met dien van *Prazopoti*, *Vidhata*, *Viranchi* enz. Plaat I en Plaat III.

En de derde wordt ook aangeroepen met duizend namen, waarvan de meest voorkomende zijn: *Mahes*, *Mahadeu*, *Issuar*, *Hambu*, *Sadassiva*, *Rudra*. Plaat I en Plaat XIV.

---

1) Ik vermoed dat de volgende korrekt gebouwde śloka gemeend is:

ākāśāt patitaṃ toyaṃ ekaṃ gacchati sāgaram |
sarvo devanamaskāra ekavat pratigacchati ||

2) De namen zijn alle met tamelijk groote zekerheid te herkennen, zie Index a.

HOOFDSTUK IV.

Van de geboorte der drie verschillende Persoonlijkheden.

Uit de schittering des Almachtigen werd *Visnu* geboren, en in kind-gedaante verscheen hij in een boom, welke op het oppervlak der wateren liep.

Brama werd geboren uit dezen *Visnu* op een blad [1]) gelijkende op dat der Nymphaea, zooals de plaat aantoont, uit den navel van *Visnu* zelf, en uit zijn oogwimpers [2]) *Mahes*, zooals gezegde plaat aantoont. Plaat II.

HOOFDSTUK V.

Van het ontstaan der Wereld, der Sterren en der Elementen.

Toen *Visnu* geboren was, of, in zijn verschijning als klein kind op bovengenoemde Nymphaea, [en] zijn oogen opensloeg, ontstond door 't doorschijnende der invloeden van die oogen, de Zon en het vuur, en uit het veranderde licht dier zelfde oogen, werd de Maan voortgebracht, en uit de poriën, die licht ademden, daaruit ontstonden de sterren en overige hemellichamen, al naar hun aard, die bestemd werd door den Geest des Almachtigen, welks helderheid onnavorschbaar is voor het menschelijk verstand; uit de uitzweeting der lichaams-poriën vormde zich de aarde, en uit de doorzijpeling of ademhaling der levens-geesten ontstonden de winden [3]). Plaat I.

1) Er staat: „*em uma fula*": „in een menigte", of: „in een haast"; blijkbaar is *folha* bedoeld; hetzelfde ook hoofdstuk 6.

2) Dit is mij uit geen bron bekend.

3) De hier gegeven cosmogonische voorstelling kan ik voorshands niet in de bronnen terugvinden.

HOOFDSTUK VI.

Van de vier aangezichten, die *Brama* kreeg en de uitleg daarvan.

Brama kreeg vier aangezichten gelijk aan de menschelijke, zooals dezelfde Plaat I aantoont. En toen hij, zooals gezegd is, geboren was op hetzelfde blad, verordende *Visnu* voor hem, als zijn zoon, vier zienersgebeden (orationes divinatoriae), en verdeelde die over de vier aangezichten van *Brama*. Ze worden genoemd: 1e. *Rugveda* [1]), 2e. *Ejurveda*, 3e. *Samaveda*, 4e. *Atarvenaveda*, waaruit *Brama* later vier godsdiensten vormde, welke tot heden bestaan en de offeranden verkondigen, en genoemd worden *Rugvedy*, *Ejurvedy*, *Samavedy* en *Atarvannavedy*.

HOOFDSTUK VII.

Van de schepping der vier Kasten: der *Bramene*'s, *Qhetri*'s, *Vaissa*'s en *Sudro*'s.

Nadat *Brama* geboren was, en de Zon, de Maan, de Aarde en 't overige, zooals gezegd is, voor het toestel der Wereld, werden vier soorten van menschen geschapen, die *Visnu* uit denzelfden (nl. Brahmā) deed voortkomen [2]), namelijk: uit het gelaat, dat de zuiverste spiegel is, de *Bramene*'s, uit de beide armen de *Quetri*'s, uit de beenen de *Vaissa*'s, en uit de beide voeten de *Sudro*'s [3]). Allen hadden één gelaat, twee handen en twee voeten [4]), overeenkomende met de gedaante, die men tegenwoordig bij de menschen ziet. De *Bramenes* (waren) voor het onderrichten der Wereld, om dagelijks te bidden [5]), met inachtneming der voorschriften bij den heiligen

---

1) De tekst heeft *Bugveda*.

2) De tekst heeft: *quatro qualidades dos homens, que produzirað do mesmo Visnú*; ik vermoed *produzira* en neem *Visnu* als subject.

3) Vgl. boven, noot 3, op pag. 41.

4) Deze uitdrukkelijke vermelding schijnt haast gegeven te zijn in tegenstelling met de bewering van het eerste bericht, hoofdstuk 3. Zou de auteur van het tweede bericht het eerste bericht gekend hebben?

5) *orarem e rezarem* heeft de tekst. A. A. F.

eeredienst; om te handelen over de boeken en geschriften en de overleveringen (legenden) daarvan, de goddelijke voortreffelijkheden te verkondigen, en overal heen te trekken als Zendelingen. De *Qhetri*'s (waren) voor den wapenhandel ter verdediging van de Wereld, en uit hen zouden de Koningen, Alleenheerschers en Keizers voortkomen, wat ze altijd geweest zijn, en ze zouden de gansche Wereld innemen en de Rijken en Wingewesten aan hun heerschappij onderwerpen. De *Vaissa*'s (zouden zijn) om de koopwaren te verhandelen en te hanteeren. De *Sudro*'s (zouden zijn) om den landbouw te drijven en slavenarbeid te verrichten.

HOOFDSTUK VIII.

Van dat *Brama* door *Visnu* tot Patriarch is aangesteld over de genoemde kasten, omdat hij uit den navel van denzelfden *Visnu* geboren is.

Daar *Brama* uit *Visnu*'s navel voortgekomen is op een Nymphaeablad, dat, zooals vermeld, uit gezegden navel te voorschijn trad, benoemde *Visnu* dezen *Brama*, als zijn eerstgeborene, tot Aartsvader dezer vier bovengenoemde soorten van zonen, opdat hij ze zou onderrichten [1]), hun de leer verkondigen en hen van bewijsstukken voorzien zou; en ook omdat de vier genoemde soorten van menschen uit *Visnu* zijn geboren, om kort te gaan omdat deze behagen schiep in zijn zoon *Brama*, als eerstgeborene van zijn geestelijk wezen, en de zonen zelf van vier standen van lichamelijke stof (zijn), verkoos hij hem, om over hen als Aartsvader te stellen. En in deze omstandigheden nemen de Bramenes gezegden *Brama* als hun progenitor en vader aan, die de eerste grondleggers [2]) leerde, onderrichtte en van bewijsstukken voorzag.

---

[1]) *para elles os instruir* moet wezen *para elle os instruir*. A.A.F.

[2]) *aos priros principiantes*, lees *primeiros* i.p.v. *priros*. A.A.F.

HOOFDSTUK IX.

Dat men alleen aan de Bramenes aalmoezen mag geven, alleen zij van de drie andere kasten, eerstelingen mogen aanbieden, dat dezen alleen offers in de pagoden mogen brengen enz.

Voor de Bramenes zijn zes voorafgaande voorschriften uitgevaardigd, welke uitsluitend aan hen zijn toegestaan bij bijzonder voorrecht: 1°. genaamd *Adeaen*, 2°. *Adeapana*, 3°. *Dan*, 4°. *Pratigraha*, 5°. *Egen*, en 6°. *Yagen* [1]). Dat wil zeggen: 1°. *Adeaen* bepaalt, dat de Bramenes zich bekwamen moeten in de schriften, en geestelijke en zedelijke wetten en in andere mechanische vakken, de vrije kunsten en de krijgskunde enz.; 2°. *Adeapana* is het onderwijzen der andere kasten, dat is de *Qhetri*'s, *Vaissa*'s en *Sudro*'s [2]) en al de andere mindere kasten, in de genoemde wetten, overleveringen en gemelde kunsten, zooveel hun dezelfde wet zelf veroorlooft; 3°. *Dan*, wat op twee wijzen afgeleid wordt: volgens de eene is *Dan* het geven van aalmoezen of ze te ontvangen, volgens de andere beteekent dit *Dan* het betalen der eerstelingen aan God: deze mogen alleen de Bramenes eigenhandig aanbieden, iets wat niet aan de andere kasten is toegestaan. En wanneer zij ze willen aanbieden, moeten ze tot dit doel ter hand gesteld worden aan de Bramenes, uit wier handen ze aanvaard worden en welgevallig zijn aan God, als komende van zijn daartoe aangewezen Dienaren. Daarom is 't dat, wanneer de andere kasten hun feesten vaststellen en vieren, zooals een bruiloft, en ze dan openbare aalmoezen uitdeelen, als ook bij andere plechtigheden, die men viert, hetzij te huis of in de Pagoden, zonder den bijstand der Bramenes geen enkele handeling daarvan mag plaats hebben. Echter verklaren ze, dat niet al de Bramenes bevoegdheid hebben, of Priesters kunnen zijn bij deze feesten, maar alleen zij, die daartoe bekwaam zijn en gegradueerd als Meesters in hun overleveringen en in de geschriften hunner ambtsbediening. En men moet niet denken, dat ze aalmoezen ontvangen aan de deuren, maar wel

---

1) Dit zijn de zes bekende praerogativen der Brāhmaṇa's; *adhyayana*: het lezen (studeeren) van den Veda; *adhyāpana*, het onderrichten van den Veda; *dāna*, het geven van geschenken; *pratigraha*, het ontvangen van geschenken; *yajana*, het verrichten van het offer volgens Vedischen ritus voor zichzelven; *yājana* hetzelfde voor anderen; vgl. Rogerius' Open-deure pag. 24 (volgens de pagin. der ed. pr.) met noot.

2) De Śūdra's zijn, met enkele uitzonderingen, niet toegelaten tot den Veda.

ontvangen de Bramenes aalmoezen of eerstelingen, welke hun aangeboden worden bij de handelingen hunner feestelijkheden, als Bedienaren en Priesters. 4°., 5°. en 6°. vinden hun verklaring in hetzelfde *Dan*, wat hetzelfde wil zeggen als wat boven uiteengezet is.

HOOFDSTUK X.

Dat voor de toekomstige teeling der menschen uit *Visnu*'s geest een vrouw geboren is, genaamd *Lacximi*.

Terwijl het medegedeelde, zooals gezegd is, ten doel had, het menschelijk geslacht voort te brengen en te vermenigvuldigen, stelde *Visnu* de wijze vast, waarop dezelfde menschen in de toekomst zouden geboren worden: uit zijn geest kwam een vrouw voort, *Lacximi* genaamd, uitsluitend om het menschen-geslacht te verbreiden. Ze leefden echter nooit samen als echtgenooten. Alleen zouden uit *Visnu* de mannen en uit *Lacximi* de vrouwen voortgebracht worden, zonder dat er zoowel aan de zijde van *Visnu* als van *Lacximi* eenigerlei verdachte smet zou kleven, of dat ze in het stoffelijk leven zouden meeleven. Neen, het was alleen in 't belang van gezegde verbreiding van het menschdom [1]).

HOOFDSTUK XI.

Over *Visnu*, die voorschriften gaf aan *Brama*, en machtiging, om het menschelijk geslacht te verbreiden, terwijl hij zichzelven de instorting der ziel voorbehield.

Visnu gaf *Brama*, als zijn geliefden zoon, zijn voorschriften, stelde hem aan als algemeen vader, en verleende hem volmacht, om het menschelijk geslacht te verbreiden: de mannen naar het beeld van die, welke *Visnu* uit zijn (nl. Brahmā's) lichaam had voortgebracht [2]), zooals boven gezegd is, en de vrouwen naar het

---

[1]) De schildering van het ontstaan der menschen in hoofdstuk 10 en 11 steunt niet op de bekende traditie.

[2]) De tekst luidt: *á semelhança dos que produziraõ por corpo della Visnu*, ook hier schijnt, evenals in hoofdstuk 7, *produzira* gelezen te moeten worden.

beeld van *Lacximi*. Evenzoo moest hij al het verder in deze wereld bestaande vermenigvuldigen, terwijl hij echter zichzelven, als zoon des Almachtigen, de hoogste macht voorbehield van Scheppen en de zielen te storten in de lichamen van 't gansche geslacht.

HOOFDSTUK XII.

Dat het Bramenisme *Brama* aanroept en hem als Schepper boven de andere godheden stelt.

Om de vermelde omstandigheid schenkt het gansche heidendom in 't algemeen in de geschriften (geschiedenissen) de voorkeur aan de aanroeping van *Brama* boven *Visnu*, in aanmerking nemende, dat eerstgenoemde de verbreider der menschheid is, en als zoodanig neigt hij zich natuurlijkerwijze tot haar, en men roept hem het eerst aan, terwijl men altijd denzelfden *Visnu* in de eerste plaats aanbidt, als eigen zoon van den almachtigen *Ananta*, gelijk ze in al hun oude en nieuwe geschriften *Brama*, *Visnu* en *Mahes* (in deze volgorde) vermelden.

HOOFDSTUK XIII.

Dat God voor de verbreiding van het menschdom aan *Brama* een vrouw toevoegde, genaamd *Savitry*.

En om met de verbreiding te beginnen, voorzag God *Brama* van een vrouw, welke men *Savitry* neemt [1]). Van deze kreeg *Brama* tien kinderen, namelijk: *Marinchi*, *Atri*, *Anguira*, *Poulasti*, *Pulaha*, *Kratu*, *Brugu*, *Vaxista*, *Dacxa* en *Naradu* [2]).

---

1) Sâvitrî als dochter van Savitṛ (den Zonnegod) en echtgenoote van Brahmâ is uit het MBh. (o.a. III. 298. 34) en uit de Purâṇa's (o.a. Brahmapurâṇa, uttarak. 8) bekend; vgl. ook noot 3 op pag. 28.

2) Het hier gegeven tiental Brahmarṣi's (gewoonlijk treft men er zeven aan: MBh. XII. 336. 29, of negen, zoo het Viṣṇupurâṇa; ook Manu I. 35 noemt er tien, doch er is één punt van verschil met de Portugeesche opsomming) berust op Bhâgav. purâṇa III. 13. 22.

HOOFDSTUK XIV.

Dat *Brama* tien zonen had, en *Marinchi*, zoon des genoemden, *Caxiepo* teelde, en deze kreeg dertien vrouwen, en met de nakomelingschap van dezen *Caxiepo* werd de Wereld bevolkt.

Marinchi, zoon van *Brama*, teelde *Caxiepo* [1]), en deze had dertien vrouwen, namelijk *Aditi*, *Diti*, *Danu*, *Calla*, *Danagu*, *Sinhaca*, *Croda*, *Prada*, *Varista*, *Pingalla*, *Vinita*, *Capila* en *Cadru* [2]), en ook zijn nichten, dochters van *Dacxa*, negenden zoon van *Brama*. En uit het kroost van genoemden *Caxiepo* vulde zich de Wereld met het menschelijk geslacht, elk, naar de bestemming die de Almachtige hun beschoren had, in zijn eigen stand van Edelen, Getitelden, Prinsen, en Plebejers; en in de maatschappij der *Bramene*'s, *Quetri*'s, *Vaissa*'s en *Sudro*'s vermenigvuldigden de menschen zich in den grootsten overvloed.

HOOFDSTUK XV.

Dat het Heidendom *Caxiepo* als zijn Aartsvader aanneemt.

Genoemde *Caxiepo*, zoon van *Marinchy* en kleinzoon van *Brama*, wordt om de aangevoerde reden door het Heidendom als zijn Aartsvader beschouwd, omdat hij 't was, die overvloedig mannen en vrouwen voortbracht, en hij de ontelbare nakomelingschap verbreidde. Deze *Caxiepo* beschouwde de aarde als ledig, en hield zich gezamenlijk met zijn genoemde vrouwen, door Goddelijke ingeving, voor zijn genoegen bezig met uit klei [3]), als eerste doel, allerlei soorten van viervoetige dieren te vormen, alsook vogels, slangen en andere beesten, en op zijn beden zegende God die en schonk hun zielen (geesten). En de voortbrenging ging overvloedig voort. Evenzoo

---

[1]) Over Kaśyapa vgl. noot 2 op pag. 9.

[2]) De vrouwen van Kaśyapa worden opgesomd MBh. I. 65. 12—13, Harivaṃśa I. 3. 54—55, Viṣṇupurāṇa 122, Matsyapurāṇa 6. 1—2; met deze bronnen stemt het Portugeesche bericht niet overeen, daar *piṅgalā* er niet in voorkomt.

[3]) Dit is naar 't schijnt vreemd aan de gangbare traditie.

maakte hij [1]), door 't hoogere licht, dat hij had [1]), dat de aarde kruiden, boomen, planten, groenten en andere voedingsmiddelen voortbracht, gevend aan elk zijn natuurlijken naam, al naar de eigenschappen, ze zegenend, opdat ze hunne vruchten zouden schenken.

HOOFDSTUK XVI.

Dat de ontzaggelijke familie, welke *Caxiepo* kreeg, waren acht-en-tachtig duizend Priesters, die rondtrekkend en leerend door de Wereld gingen.

Dezelfde *Caxiepo* had onder zijn ontzaggelijk nageslacht acht-en-tachtig duizend, aan welke het prerogatief van Priesters zou geschonken worden. Ze werden *Ruxessuar* [2]) genoemd, en trokken naar de verschillende Rijken, om functies aan hun beroep verbonden uit te oefenen, en om in deze bezigheden hun leven te eindigen, dit opofferend als Zendelingen aan de handen des Almachtigen. Tot den overgebleven rest behooren zij, die men tegenwoordig *Indu*'s noemt [3]).

HOOFDSTUK XVII.

Over *Ganes*, den algemeen gangbaren naam waarmee men de godheid *Maha Ganapoty* aanduidt, en over de reden, waarom het Heidendom hem aanroept.

Hij wordt genoemd *Maha Ganapoty* [4]), *Ganes*, *Vinahu*, en *Hecadanta*, en hij is voortgekomen uit *Visnu* [5]), zoon des Almachtigen. Hij werd door *Viṣnu* in de voortreffelijkheden en gaven van

1) Ik lees *fizera* en *tinha* i.p.v. *fizeraõ* en *tinhaõ*.

2) Dat hiermede de Ṛṣi's bedoeld zijn (*ṛṣīśvara*), blijkt duidelijk uit hoofdst. 49 beneden.

3) Zoo hiermede de Hindoe's bedoeld zijn, zou men moeten besluiten, dat de Ṛṣi's, volgens de opvatting van den Portugeeschen auteur, geen Hindoe's zijn (?)

4) Deze benaming is hier wel als synonymon van Gaṇeśa of Gaṇapati bedoeld. Volgens M. Williams, op. cit. pag. 217, is Mahāgaṇapati een vorm van Gaṇeśa, waarin een der zes Gāṇapatya-sekten Gāṇeśa vereeren.

5) De algemeen gangbare voorstelling maakt Gaṇeśa tot zoon van Śiva.

algemeene wetenschappen en kunsten volmaakt, en op verzoek van *Mahes* schonk nu zijn vader hem aan dien God, als aangenomen zoon. Na deze adoptie door het afstaan van *Visnu*'s zoon aan *Mahes*, begon deze hem te verzorgen en te onderhouden op een wijze beter dan alsof hij zijn eigen zoon geweest ware; want hij had hem lief en verheugde zich in hem als in een kleinood van onschatbare waarde, dat hij in hem bezat.

HOOFDSTUK XVIII.

Dat aan *Mahes* een vrouw geschonken werd, genaamd *Parvoti*, om in haar gezelschap te leven, terwijl hij de menschen onderrichtte in de voorschriften.

Mahes had de gewoonte tot den Almachtige te gaan bidden in de woestijnen, en dan ging hij naar den berg genaamd *Himachol*. Als belooning voor zijn verdiensten schonk *Lacximi*, gade van *Visnu*, genoemden *Mahes* een vrouw, genaamd *Parvoti*, opdat hij in haar gezelschap zou leven, de menschen leerende en onderrichtende, hoe ze het eeuwige leven konden bereiken, door, in navolging van hem, de wetten en voorschriften te betrachten, welke hun gegeven zouden worden. En wanneer *Mahes*, in gezelschap van gezegde vrouw *Parvoti* zijn gade, aan 't werk ging om zijn lichaam te kastijden met boetedoeningen, vasten en andere zelfkwellingen, hield hij steeds den schedel [1]) en het gebeente der tot stof geworden lichamen in de hand (lett. liet ze nooit los), om altijd te herinneren aan de ellende, waaraan de menschheid onderworpen is [2]); en dat door dit voorbeeld de menschen bleven volharden in het streven naar volmaking, opdat ze zich op die wijze zouden vrijhouden van iedere schaduw van de minste zonde, met de bedoeling dat ze zouden gaan genieten van de rust van het vreedzame leven.

[1]) Śiva draagt in een zijner handen den schedel van Brahma (nl. van een van diens vijf hoofden).

[2]) De zin is slecht gestileerd: „*para trazer sempre a memoria da miseria humana a que está* (de menschheid is bedoeld, maar niet gezegd) *sugeita*". A. A. F.

HOOFDSTUK XIX.

Dat *Visnu Maha Ganapoty* aan *Mahes* als aangenomen zoon afstond, en waarom.

Toen de aanneming van *Mah Ganapoty* door *Mahes* was geschied, zag eerstgenoemde terstond, dat de dingen der Wereld hem onaangenaam aandeden, en daarom vroeg hij aan zijn pleegvader *Mahes* verlof, om te gaan wonen in 't Rijk van *Visnu*, zijn natuurlijken vader, hetwelk hem werd toegestaan door genoemden *Mahes*, doch onder het uitdrukkelijk beding, dat hij een gunstig en welwillend oor zou leenen aan de kreten, die *Mahes* en zijn vrouw zouden slaken, hem roepende in hun droefenissen en wederwaardigheden bij iedere taak, die ze op zich namen.

HOOFDSTUK XX.

Dat een Koning der Filistijnen [1]) onverwonnen was en allen kastijdde.

In dezen tijd stond er een Koning der Filistijnen op en deze werd onoverwinnelijk en verwoestte landen, Koninkrijken en Keizerrijken. En omdat de vermetelheid van dezen Koning steeds grooter werd, in 't kastijden van de Wereld, zonden de menschen onophoudelijk smeekingen en beden op tot God, opdat hij zich ontfermen en hen bevrijden zou van dezen geesel. Het behaagde God, hierop acht te slaan, en men hoorde een stem in de lucht, dat de vermetelheid van dien opgestanen Koning der Filistijnen zou gekastijd worden door den zoon van *Mahes*. Daar dit besluit van God aan iedereen bekend was, begon deze Koning naar middelen en streken om te zien, ten einde *Parvoty*, de vrouw van *Mahes*, te dooden. En zich met allen ijver ertoe zettende, om haar om 't leven te brengen, stelde hij zich in hinderlaag en omsloop hij 't huis van *Mahes*, opdat hij, wanneer deze afwezig was, zijn snood voornemen kon uitvoeren.

---

1) Met „Filistijnen" zijn in dit bericht de Rakṣasa's of de Asura's (of ook wel de Kṣatriya's, vgl. hoofdst. 55) bedoeld. Het nu volgende verhaal is waarschijnlijk aan een der vele Purāṇa's (welk?) ontleend.

HOOFDSTUK XXI.

Hoe genoemde Koning der Filistijnen, de gelegenheid schoon ziende, *Parvoty*, vrouw van *Mahes*, wilde dooden, en hoe ze daarop verdedigd werd.

Toen *Mahes*, zijn gewoonte volgend, eens naar de wildernissen ging, om zijn gebeden en boetverrichtingen te doen, gebeurde het, dat hij wat langer uitbleef dan gewoonlijk. De Filistijnsche Koning beschouwde dit als een gunstige gelegenheid om zijn plan ten uitvoer te leggen, en hij trachtte dit te doen. Daar *Parvoty* zich in dezen nood alleen en hulpeloos bevond, noodigde ze haar zoon *Mah Ganapoty* uit en riep hem, om haar in deze uiterste ontsteltenis bij te staan. Terstond verscheen *Ganapoty* in de gedaante van een volmaakten jongeling geheel in wapenrusting vóór haar deur en stelde zich te weer tegen genoemden Vorst. Daar deze echter hem te lijf ging met al zijn macht en kracht, ontstond er een gevecht tusschen hen, waaraan *Mah Ganapoty* een einde maakte door genoemden Filistijnschen Koning te dooden. Hij bleef verder steeds de wacht houden aan de deur.

HOOFDSTUK XXII.

Dat, toen deze Koning dood was, en *Mahes* nog een Filistijnsch Koning in hinderlaag vond, hij hem doodde, en, eveneens *Ganapoty* aan de deur ontmoetend, hij ook dezen doodde, en hoe hij, bemerkende, dat het zijn zoon was, het hoofd van den Filistijnschen Koning op het lichaam van *Ganapoty* zette, en dit hoofd was als dat van een olifant.

Toen het gerucht zich verbreidde, dat Koning *Kendur Doito* [1]), want zoo heette hij, dood was, kwam er een andere Filistijn, genaamd *Gazapur* [2]), die een gezicht had als een olifant, juist toen

---

[1]) *Kendur Doito* schijnt op Candra daitya te wijzen.

[2]) Waarschijnlijk druk- of schrijffout voor *Gazasur*, d.i. Gajasura, een Asura door Śiva verslagen, die daarom o.a. heet *gajāsuradveṣin*. De bron is tot dusverre mij nog niet bekend geworden.

Mahes van de bergen afkwam, om naar huis te gaan. En toen hij ergens *Gazapur* verscholen vond, doodde hij hem, en nam het hoofd met zich mede, en aan zijn deur een ander persoon ziende, en meenende dat het een van de Filistijnen was, doodde hij *Mah Ganapoty*, wiens hoofd op datzelfde oogenblik verdween, terwijl het lichaam achterbleef. En hij trad de deur binnen, om de rust te nemen, die hij noodig had.

HOOFDSTUK XXIII.

Waarin hetzelfde onderwerp verder behandeld wordt.

Zoodra *Mahes* de vredige rust van zijn huis betrad, vroeg hij zijn vrouw *Parvoty* naar het optreden van genoemde Filistijnen, en toen vertelde zij hem van den overval, dien ze haar aan wilden doen, en dat zij haar zoon *Ganapoty* had geroepen, en dat deze haar verdedigd en *Kendur Doito* gedood had, en dat hij gebleven was, om de deur te bewaken, teneinde anderen te beletten, dat ze haar te lijf gingen. Toen *Mahes* er zeker van was, dat hij zijn zoon gedood had, greep hij verschrokken het hoofd van *Gazapur* en zette dat op *Ganapoty*'s lichaam, en terstond herrees deze uit den dood. In zijn vergenoegdheid hierover zwoer *Mahes* aan zijn zoon *Ganapoty*, dat al de stervelingen dezen dag zijner wederopstanding met plechtige feestelijkheden zouden vieren, ter eeuwige herinnering aan dit feit, dat plaats had op den vierden dag der wassende Maan van de maand *Badrapada* (den zooveelsten September) [1]). Daarom wordt tot op heden dit feest onder algemeenen jubel bij de Bramenes en andere Kasten gevierd. En opdat de herinnering bewaard blijve bij de nakomelingschap, en komende geslachten, vervaardigen ze eenige poppen van hout en versieren die naar willekeur. Anderen maken ze van bladeren of hooi. En dan werpen ze die in zee; niet omdat hen eenig voorschrift daartoe verplicht, maar alleen opdat die poppen niet onder de voeten der menschen of der dieren zouden geraken, en zoo aan de ontheiliging des tijds zouden blootstaan: daarom werpen zij ze in zee, opdat deze ze opneme en ze onderdompele, zooals op plaat XV te zien is.

---

[1]) Over de *gaṇeśacathurthī* vgl. noot 1 op pag. 17.

HOOFDSTUK XXIV.

Hoe de vrouw *Parvoty* ettelijke malen werd aangevallen door veel Koningen, om haar weg te voeren of te dooden.

Deze vrouw *Parvoty*, gade van *Mahes*, werd wel vier-en-twintig maal aangevallen door verscheidene Koningen en Potentaten, teneinde haar weg te voeren of te dooden [1]): bij al deze gelegenheden zond *Mah·Ganapoty* in zijn gedaante andere Geesten uit ter verdediging van zijn aangenomen moeder, zooals dat ook het geval was bij gelegenheid, dat hij de twee Filistijnsche Vorsten doodde, als boven vermeld.

HOOFDSTUK XXV.

Hoe *Brama* van *Visnu* een dochter kreeg, genaamd *Saraspoti*, meesteresse in alle Kunsten en Wetenschappen.

Visnu schonk aan *Brama* als zijn eerstgeborene, om hem gelukkig te maken, een dochter genaamd *Saraspoty* [2]), behalve andere gaven, die hij hem schonk. Deze dochter begiftigde hij met het bijzondere voorrecht van meesteresse te zijn in alle wetenschappen en letteren, en als zoodanig roepen de Bramenes en overige lieden haar aan in 't begin hunner geschriften en legenden, haar verkiezende boven alle andere godheden ter aanroeping (behalve *Ganapoty*, want men verkiest dezen bij genoemde aanroeping ten opzichte van de Wetenschap), daar zij eene wijze en eene meesteresse is, teneinde hun in hun werk goedgunstig te wezen; en zoo doet men tot heden toe.

---

[1]) Durgā (Pārvatī) heeft, volgens de Purāṇa's, verscheidene Asura's en andere monsters verslagen, vgl. Dowson, a classical dict. of Hindu Mythology, pag. 87.

[2]) Over Sarasvatī vgl. noot ad pagg. 28 en 66. Dat zij Viṣṇu's dochter zou zijn, is althans niet de gewone traditie; er is wel eene overlevering, dat zoowel Lakṣmī als Sarasvatī oorspronkelijk de echtgenooten van Viṣṇu waren, en dat Sarasvatī door Viṣṇu aan Brahmā werd afgestaan.

HOOFDSTUK XXVI.

Dat het Rijk des Almachtigen *Mocxa* heet; dat van *Visnu*: *Vaicunta*; van *Brama*: *Sate Loco*; en van *Mahes*: *Cailas*.

Ananta (de Almachtige) bewoont *Mocxa* ('t Eeuwige Oord) [1].
Visnu, zoon des Almachtigen, bewoont *Vaicunta* ('t Paradijs).
Brama bewoont *Sate Loco* (Rijk der Waarheid).
Mahes bewoont *Cailas* (Rijk des Vredes).

De heerlijkheden en glanzen dezer hemelsche oorden kan het menschelijk verstand niet begrijpen.

Zeer zeldzaam zijn zij, welke de genade verdienen van te leven [2]) in 't Eeuwige Oord des Almachtigen.

HOOFDSTUK XXVII.

Dat de menschen na hun dood naar deze Rijken gaan, al naar mate van hunne werken.

Eenigen gaan naar *Vaicunta*, anderen naar *Sate Loco*, en nog anderen naar *Cailas*, al naar hun werken; zoo ook zij die geheel-en-al voorbeschikt zijn, en de genade van den zoon des Almachtigen verdienen, om hun reine werken, en vooral indien iemand in zijn sterfuur berouw heeft en aan God denkt en hem om vergiffenis vraagt, die krijgt ze zonder twijfel, en die gaat dan naar *Vaicunta* (Paradijs); anderen, naarmate hunner werken, gaan *Sate Loco* genieten, en weer anderen *Cailas*.

HOOFDSTUK XXVIII.

Van *Emupuri*, of 't Vagevuur, dat bestuurd wordt door den Koning daarvan *Emu*.

Emupuri ('t Vagevuur) wordt bestuurd door *Emu*, of *Emu Dormo*, zoon der Zon [3]), en is door God bestemd om daarin de zonden in

---

1) *mokṣa* is veeleer de toestand van verlossing, die men in den Brahmaloka, waarmede Satyaloka identiek is, bereikt.

2) Er staat *assistencia*, wat wel *existencia* zal moeten wezen. A. A. F.

3) Het rijk van Yama (*yamapura*) als een vagevuur te beschouwen schijnt minder juist te zijn.

deze wereld door de stervelingen begaan schoon te wasschen, om vandaar rein en zuiver naar de Zaligheid over te gaan, overeenkomstig Gods Raadsbesluiten.

HOOFDSTUK XXIX.

Dat *Emu* het register heeft van alle menschen, en naarmate van hun werken ze kastijdt en veroordeelt.

Dezelfde *Emu* of *Emu Dormo* houdt de registerboeken van heel het menschelijk geslacht [1]), en in iedere onderafdeeling daarvan [2]) staat hij aangeteekend met zijn werken. Als deze goed zijn geweest, dan heeft *Emu* er verder niet mee te maken, want die heeft dan geen gezag; en als ze slecht zijn geweest, doet hij onderzoek, en naarmate van de schuld in ieder geval, laat hij de straffen toepassen, waartoe ze veroordeeld worden volgens het vastgestelde reglement [3]).

HOOFDSTUK XXX.

Over den *Cumbapaca* (Hel), die onder 't bestuur staat van genoemden Koning *Emu*.

Cumbapaca [4]) (de Hel) staat onder 't Bestuur van denzelfden *Emu*, opdat daarin de stervelingen eeuwig zouden ondergaan de straf, die ze verdienen om hun ontzaggelijke en vreeselijke misdaden en schuldige daden in deze wereld begaan.

1) Deze boeken heeten door Citragupta te worden bijgehouden, vgl. hoofdst. 12 der derde Verhandeling.

2) Er staat *delle*, wat schijnbaar op *genero humano* slaat, maar *delles* past beter, daar dit op *livros* doelt: er zal toch wel „titel", onderafdeeling van die boeken bedoeld zijn. A.A.F.

3) Door de zielen naar een der 21 hellen te verwijzen of ze te doen herboren worden.

4) Kumbhīpāka is een der vele hellen, waar de zondaar in een aarden vat in olie gekookt wordt (Manu XII. 76: S.B.E. XXV, pag. 500).

HOOFDSTUK XXXI.

Over *Amaravoti*, een Rijk bestuurd door *Indru*, een der Engelen.

Amaravoti is een Engelenrijk geschonken aan *Indru*, welke een zalige [1]) is, dien God als Regeerend Vorst (Prins Regent) heeft aangesteld over de Engel-geesten, daarbij onder zijn gezag stellend drie-en-dertig millioen van de millioenen der genoemde Engel-geesten, die genoemd worden *Surogana*, of tien andere namen hebben, als *Amar*, *Nirzar*, *Deu*, *Sirmuca*, *Viduba*, *Sur* enz.

HOOFDSTUK XXXII.

Van *Cuber*, zoon van *Poulasti*, kleinzoon van *Brama*, die in zijn macht heeft de kostbare schatten, om die aan dezen te geven en genen af te nemen, dat wil zeggen: het rad van fortuin te wentelen.

Cuber is een zoon van *Poulasti* [2]) en kleinzoon van *Brama*, en heeft zijn Rijk met de onbeperkte beschikking over al de schatten en 't allerkostbaarste, opdat hij die zal uitdeelen aan wie 't verdient, naarmate van zijn werken; dat is, het rad van fortuin te wentelen, zooals wij iederen dag kunnen ervaren, en nu eens sommigen arm worden, dan eens anderen rijk worden.

HOOFDSTUK XXXIII.

Dat aan *Chitra Roth* de kunst der Muziek is toegestaan.

Chitra Roth, redenaar van *Mahes*, bezit de heerlijkheid der melodie, der muziek en der muziek-instrumenten, terwijl hij een oneindig aantal Geesten onder zich heeft, die men *Gandaria* noemt [3]),

---

[1]) Indra is in de post-vedische Mythologie het hoofd der *devatā*'s (goden van minderen rang, hier als „Engelen" aangeduid). Zijn Hemelrijk is de *svarga* met Amarāvatī als hoofdstad. Over het getal der goden vgl. noot 2 op pag. 10.

[2]) Kubera, de Indische Ploutos, geldt als zoon van Pulastya.

[3]) Citraratha geldt als vorst der Gandharva's of hemelsche zangers en musici in Indra's paleis.

om die welluidende toonkunst uit te oefenen tot hemelschen lof, terwijl de stervelingen deze thans, in navolging daarvan, bij hun feestelijkheden in toepassing brengen.

HOOFDSTUK XXXIV.

Van de vier Eeuwen, die men telt, en hoeveel jaren elk daarvan heeft.

Men telt vier *Yuga*'s (Tijdperken), te weten: het eerste of *Cretayuga*, het tweede of *Tatayuga*, het derde of *Duapar*, en het vierde of *Caluyuga*. Het eerste had één millioen zevenhonderd acht en twintig duizend jaren. Het tweede had één millioen tweehonderd zes en negentig duizend. Het derde had achthonderd vier en zestig duizend. Het vierde heeft vierhonderd twee en dertig duizend jaren, bij elkaar tellen ze dus vier millioen drie honderd twintig duizend jaren. Van het vierde *Yuga* (Tijdperk), waarin we nu leven, genaamd *Caliyuga*, zijn voorbijgegaan vier duizend achthonderd zes en zeventig jaren, zoodat er nog over zijn vierhonderd zeven en twintig duizend honderd vier en twintig jaren, voordat dit Tijdperk geheel voorbij zal zijn [1]).

HOOFDSTUK XXXV.

Dat de vier volks-afdeelingen eertijds zonder onderscheid leefden en met elkaar omgingen.

De vier standen van menschen, waarvan we boven spraken, leefden in gemeenschap met elkaar, de eenen gingen huwelijken aan met de dochters der anderen, zonder het minste onderscheid te maken, terwijl ze allerlei vleesch van viervoeters en vogels aten, en wijn dronken, en dit duurde tot het derde Tijdperk, behalve met den wijn, die reeds na het eerste verboden werd.

---

1) Het aantal jaren der verschillende Yuga's stemt met de traditie overeen, vgl. bijv. Manu I. 69—73 (S.B.E. XXV, pag. 20) en Jacobi's Artikel „Ages of the world" in Enc. of Rel. and Ethics, vol. I, pag. 200. — Over de hoogst belangrijke conclusie, die uit deze mededeeling valt op te maken, zie de Inleiding.

HOOFDSTUK XXXVI.

Dat de menschen in de eerste Eeuw groot van gestalte waren en een ontelbaar aantal jaren leefden [1]).

In 't eerste Tijdperk waren de menschen lang en sterk, ze leefden ontelbare jaren, en leden nooit aan ziekten, en er was evenmin eenige boosaardigheid onder hen; veeleer groote bedaardheid en gewetensrust, daar ze leefden naar de wet der natuur en in staat van onschuld. Wanneer ze slechts ééns zaad in den grond deden, gaf het een-en-twintig-voudig vrucht. Al het gerij en de in 't menschelijk verkeer kostbare benoodigdheden waren van goud, want dit metaal schonk de aarde zelf in overvloed. En eindelijk was alles aanwezig, wat men maar verlangde, zonder dat het woord „behoefte" van dit of van dat ooit uitgesproken werd, want alles was vreugde, zoetheid en engelachtig leven. Het kostbare, dat toenmaals op prijs gesteld werd en waarvan de menschen hun schatten maakten, waren edelgesteenten. Deze waren in dit Tijdperk de gangbare munt, waarmee ze, als tegenwoordig, hun schatkisten vulden.

HOOFDSTUK XXXVII.

Dat in de tweede Eeuw het „mijn en dijn" werd ingevoerd, en daarom ging het goud in zilver over.

In het tweede Tijdperk werd, naarmate het menschdom op aarde zich vermenigvuldigde, allengs het „mijn en dijn" ingevoerd, en daarbij eenige boosaardigheid; reden waarom het goud, dat de aarde hun overvloedig opbracht, allengs door haar geweigerd werd, en voor hen in zilver werd omgezet. En ze begonnen een soort van verval in hun lichamen te ondervinden door de kwalen en zekere

---

[1]) De volgende beschrijving der vier Yuga's, ofschoon vermoedelijk hier en daar door den Auteur zelven uitgebreid, is, hoewel ze oppervlakkig is, in hoofdzaak juist, vgl. Manu I. 81—86 (S.B.E. XXV, pag. 23) en zeer uitvoerig Matsyapurāṇa 142—144. — De benamingen „gouden, zilveren, ijzeren" eeuw (de Portugees geeft maar drie benamingen!) zijn natuurlijk aan de classieke mythologie ontleend.

behoeften. Men werd gesteld op goud, dat men begon op te potten, terwijl in dezen tijd het genoemde metaal als munt gangbaar was. En zoo noemde men dezen tijd „de Gulden Eeuw".

HOOFDSTUK XXXVIII.

Dat in de derde Eeuw de boosaardigheid toenam en daarom de armoede en de eerzucht in de wereld kwamen.

Toen in het derde Tijdperk het menschelijk geslacht zich reeds meer en meer verbreidde, groeide daarmede ook de boosaardigheid, en tevens deden hun intrede de eerzucht, de haat, vijandschappen, wraak, en andere gebrekkelijkheden, waartoe de natuur zelf geneigd is. En daarom begon het menschelijk geslacht te lijden van de slechte weersinvloeden, en de ellenden daarvan. En ten slotte werden de lichamen kleiner en vatbaar voor vele ziekten; terwijl in dezen tijd zilver het ruilmiddel was uit gebrek aan goud. Vandaar de naam „Zilveren Eeuw".

HOOFDSTUK XXXIX.

Dat in de vierde, of tegenwoordige Eeuw, er veel boosaardigheid en allerlei ellende heerschen.

Over het vierde Tijdperk, waarin we thans leven, hoeven we niet veel te spreken, omdat we iederen dag zelf kunnen ervaren, hoe de waarheid gansch uitgedoofd wordt, de boosaardigheid heerscht, en de nalatigheid, de blinde eerzucht, de volkomen trouweloosheid; en ten slotte kunnen we dat zien aan de betrachting der geboden Gods, behalve bij enkele gelukzaligen, door wier smeekbeden deze Eeuw nog bestaat, of omdat de hemelsche barmhartigheid haar wil in stand houden. In dezen tijd is de munt van *calaim* [1]) gangbaar: vandaar „Eeuw van *calaim*" of „IJzeren Eeuw".

---

[1]) Zoo plegen de Portugeezen het arabische woord *ḳala'i* „tin" weer te geven, vgl. Kern's noot op Linschoten, dl. I, pag. 72.

HOOFDSTUK XL.

Dat de wereld, na beëindiging dezer Eeuw, weder terug zal keeren tot haar eersten staat van onschuld, en waarom.

Het blijkt uit dezelfde heidensche legenden, dat, wanneer deze vierde Eeuw, het *Caliyuga* [1]), geëindigd is, de wereld wederom het oude beginsel der eerste Eeuw zal aannemen, zoodat de menschen van dezelfde gelukzaligheden en denzelfden onschuld-staat zullen genieten, doch men weet volstrekt niet, hoeveel jaren de wereld zal kunnen duren, want het menschelijk verstand kan geen kennis hebben van de hemelsche raadsbesluiten, en in deze wereldorde blijft het ter beslissing aan de hemelmachten, om een einde of een begin te maken.

HOOFDSTUK XLI.

Dat vóór het einde der wereld de aarde gedurende twaalf jaren geen vruchten zal voortbrengen en de levenden zich niet zullen vermenigvuldigen.

Ook blijkt uit genoemde legenden, dat vóór het einde der wereld de aarde twaalf jaar lang geen vruchten zal voortbrengen, en er geen voortplanting (van menschen) zal wezen. En eindelijk zal de vreeselijke tijd daar zijn. En de menschen zullen verward en bedroefd zijn. In dien tijd zal een man opstaan [2]), die de volkeren kastijdt, de wereld verwoest, en tronen en Machthebbers neerslaat enz., en ten slotte zal hij de gansche wereld aan zijn macht onderwerpen en zich tot Algemeen Alleenheerscher daarvan maken.

---

[1]) Dat is: wanneer het laatste Kaliyuga van een kalpa (wereldperiode) geeindigd is.

[2]) Het hier volgende vertoont gelijkenis met Matsyapurāṇa 144. 50 vlgg., waar Pramati, uit den stam van Bhṛgu, aan 't eind van het Kaliyuga de gansche wereld aan zich onderwerpt, en met MBh. III. 190. 93 vlgg., waar Kalkin Viṣṇuyaśas als Wereldbebeerscher (*cakravartin*) zal optreden. De beschrijving van den ondergang der wereld gelijkt op die van het Viṣṇupurāṇa VI. 3 (vgl. Encycl. of Rel. and Eth. vol. I, pag. 201.a): „At the end of the last Kaliyuga of a Kalpa the heat of the sun becomes fierce and dries up the whole earth; and by it the three worlds are set on fire and consumed. At last enormous clouds appear and rain for hundreds of years, and deluge the whole world till the waters inundate heaven", vgl. ook MBh. III. 272. 31 sqq.

Deze Alleenheerscher zal zich er op toeleggen, kastijdingen en kwellingen uit te denken voor al degenen, die zijn bevelen verwerpen, en zich niet voor zijn opperheerschappij, macht en gezag buigen. Wanneer genoemde Keizer dit zal hebben bewerkstelligd, zal hij aankondigen, dat men zijn Wet moet volgen, en er zal in dien tijd slechts één Wet wezen, één aanbidding tot één enkelen God, en één Koning. Aan het einde der twaalf jaren, of zoo tegen het einde ervan, zullen er twaalf zonnen aan den Hemel verschijnen, teekenen in de Maan en Sterren; er zullen aardbevingen plaats hebben, en de watervallen des Hemels zullen zich ontsluiten, en de wateren zullen daarvan nederdalen in stralen zoo dik als vijzelstampers, vergezeld van bliksem en weerlicht, en donderslagen, en al de vreeselijke teekenen, welke het menschdom nog nooit gezien heeft, zoodat de menschen verbaasd her- en derwaarts heen zullen loopen, in de holen zullen kruipen, bij de wilde dieren, levende in een onverklaarbare verwarring en ontsteltenis. Wanneer dan ten slotte de laatste dag gekomen is, zullen de gezegde Zonnen in haar kringloop, dien ze beginnen te doen, door haar gloeiend vuur de wereld verzengen, en geheel in stof en asch doen verkeeren. Er zal geen spoor van haar ter herinnering achterblijven, alles zal door water bedekt worden, en omhuld door duisternis, als een akelig-droeve kerker. Plaat 13.

HOOFDSTUK XLII.

Dat *Visnu* zich incarneerde, en om welke reden.

Mahes begunstigde en beschermde steeds allen, die hem dienden en liefhadden, er niet op lettende, wat er voor de toekomst kon gebeuren, omdat hij zijn getrouwen zoo liefhad, ze beschermende tegen alles, en ze sterkende voor allerlei betrekkingen, die ze van hem zouden willen vragen, teneinde zich op die wijze aan de menschen bekend te maken, en opdat ze volkomen kennis van zijn vermogens zouden krijgen.

HOOFDSTUK XLIII.

Dat *Visnu* de opstandigen is gaan kastijden.

Al die menschen echter, welke macht, kracht en bekwaamheid door 't vermogen van genoemden *Mahes* hadden erlangd, begonnen landen te veroveren, tronen omver te werpen, eens anders Gezag of Heerschappij te vernietigen, voortgaande met de andere volken te vervolgen, die ze onder hun macht konden krijgen. En ze hielden niet op met dergelijke eerzuchtige daden, daar ze verblind van rede waren. *Visnu* nu, bewogen door de smeekbeden, welke de benadeelden en slachtoffers tot hem richtten, begon ze te helpen, door al die opstandigen — dat zijn die, welke hieronder volgen — te kastijden en te vernielen.

HOOFDSTUK XLIV.

Van de eerste incarnatie, die men *Matsa Autar* noemt, zooals te zien is op plaat 4.

In zekeren tijd van 't eerste Tijdperk begeerde een der Filistijnen, *Sancassur* [1]) genaamd, een opstandige afstammeling der Filistijnsche Koningen en trouw volgeling van *Mahes*, onoverwinnelijk te worden. Hij ging daartoe naar de wildernissen, om daar door gebeden en boetedoeningen van dien *Mahes* gezegde gave te erlangen. En toen hij langen tijd het strenge leven, de boetedoeningen en vasten had volgehouden, richtte hij zijn beden tot *Mahes*; deze stond hem toe, onoverwonnen in de wereld te zijn en hij werd als Koning (daarover) aangesteld. Reeds zeer machtig zijnde, begon hij de wereld te veroveren, nadat hij eerst op duizenden manieren *Brama* had vervolgd, zijn boeken en geschriften vernield, en hem gansch en al in zijn heilige godsdienstoefeningen, waarmee hij zich bezig hield, gestoord had. En omdat de andere volkeren van den druk der dienstbaarheid onder 't juk van genoemden Koning begonnen te lijden, beklaagden ze zich overal eenstemmig met dringende smeekbeden bij den zoon des Almachtigen, opdat deze hen van dien geesel zoude bevrijden. Deernis voelende, daalde hij uit den hooge op de aarde neder, en dreigde den Koning der Filistijnen genaamd

---

[1]) Over *Sancassur* vgl. noot 1 op pag. 21; voor dit hoofdst. vgl. boven I. 11.

Sancassur. Deze veranderde zich in een horenschelp(dier) — reden waarom hij *Sancassur* heette, want zulk een schelp heet in de Heidentaal *Sanca* [1]) — en ging in zee liggen, teneinde te ontkomen aan de woede van den zoon Gods [2]). Doch deze werd vertoornd en ging hem achterna in de gedaante van een visch, zooals dezelfde plaat aantoont, doodde hem, en voerde gezegde horenschelp mee omhoog naar *Caspacara* [3]) als herinnering aan deze onderneming [4]), als ook om met het schallen van dien horen de stervelingen op den laatsten dag van het Wereldoordeel voor zijn rechterstoel te roepen.

HOOFDSTUK XLV.

Van de tweede incarnatie, die men *Curma Autar* noemt [5]), zooals men zien kan op plaat 5.

Ook wordt in genoemde legenden beweerd, dat, toen in hetzelfde eerste Tijdperk het wereldtoestel op de wateren des afgronds werd gedragen, en in bestaan gehouden door de almacht van zijn Maker, de menschen echter nog onbekend waren met dit bestaan, en, omdat er op bepaalde aangewezen tijden aardbeving was, vreesden ze, dat de wereld in de diepte zou wegzinken. Ze richtten daarom smeekbeden tot dienzelfden Maker. En deze kreeg medelijden met zijn schepselen, begaf zich te water in de gedaante van een schildpad, en hield het gansche wereldstel op zijn schaal op, alles om het menschelijk verstand te doen beseffen, hoever zijn macht ging, en de liefde te toonen, waarmee hij zijn schepselen wist te onderhouden, alleen maar om hem de verschuldigde eer en liefde te bewijzen, voor welk doel ze geschapen waren.

[1]) Sanca bedoeld als Śaṅk(h)a, daar in het Portugeesch iedere *s*, die niet tusschen twee klinkers staat, als de fransche *c* klinkt. A. A. F.

[2]) Vgl. Baldaeus, fol. 46.a: „...verklaarde hij (Baldaeus' zegsman, zekere „Bramine") dat deze *Vedam* ofte het *Wet-boek* was in een hoorn ofte *Chanke* (een zee-gewas) verborgen, uyt welke het *Vistnum* gehaalt heeft, en daarom zeggen zij dat in zulke zeehoorns noch de tekenen van vingeren staan".

[3]) De localiteit *Cascapara* kan ik niet thuis brengen; moet men aan *kakṣapāra* of (zoo *sc* drukfout voor *x* is) aan *kāṣapurī* denken?

[4]) De *śaṅkha* is een der attributen van Viṣṇu; vgl. Baldaeus, l.c.: „hier van daan komt het ook dat zij *Vistnum* deze wapenen toe-schrijven, in beyde zijn handen zijn *Saccaram* (d.i. *śakra*, de discus) een Sweert, ende *Chanki* zijn hoorn".

[5]) Vgl. boven I. 12.

HOOFDSTUK XLVI.

Van de derde incarnatie, die men *Varah Autar* noemt[1]), zooals te zien is op plaat 6.

Op dezelfde wijze was er in genoemd eerste Tijdperk een andere beweging op aarde, waardoor ze zijdelings ging hellen, en dezelfde Maker, in de gedaante van een viervoetig dier genaamd *Varah*, zette zijn tanden in de uiteinden der aarde en maakte haar weer vast, om zich aan de menschen te doen kennen, met dezelfde bedoeling als boven besproken.

HOOFDSTUK XLVII.

Van de vierde incarnatie, welke men *Narassiha Autar* noemt[2]), zooals te zien is op plaat 7.

In genoemd eerste Tijdperk was er een Keizer, genaamd *Irane Caxel*, een machtige Filistijn, die een zoon had, genaamd *Pralahado*. Deze Keizer wijdde zich aan den dienst van *Mahes*, en verkreeg van hem het geluk van onverwinlijk te zijn, en het voorrecht dat geen enkel sterveling, hoe listig die ook was, en evenmin welke menschelijke uitvinder ook, in staat zou wezen, hem van het leven te berooven. En begaafd met dit vermogen vaardigde hij strenge besluiten en verbodsbepalingen uit, dat niemand in zijn Rijk, op doodstraf, een anderen God mocht aanbidden, dan alleen *Mahes*, wien hij zijn eeredienst wijdde. Zoo geschiedde het dan ook in genoemd Rijk. Zijn zoon *Pralahado* echter aanbad alleen den Almachtige, en hield deze aanbidding onafgebroken vol, zonder eenigen anderen God te erkennen dan dien Almachtige. De Keizer vernam, dat alleen zijn zoon zijn decreten veronachtzaamde, en, in toorn ontbrand, wilde hij zijn woede koelen, en liet hem in 't vuur van vlammende brandstapels werpen, van zeer hooge bergen omlaag storten, en in de diepe zee dompelen, doch door de hulp

---

1) Vgl. boven I. 13.

2) Vgl. boven I. 14. De hoofdtrekken van het verhaal stemmen overeen met Viṣṇupurāṇa I. 17—20; de bizonderheid van de zuil, die met lichte variatie ook bij Baldaeus (fol. 58. b) voorkomt, is uit het Pādmapurāṇa (vgl. Vans Kennedy, Researches into the nature and affinity of Ancient and Hindu Mythology, London, 1831, pag. 312): VI, adhy. 265.

des Almachtigen bleef hij overwinnaar. En daar de toorn des Keizers niet bedaarde, liet hij zijn zoon bij zich komen, en vroeg hem, waar de God was, dien hij aanbad. Het antwoord was „overal". Wederom vroeg de Keizer hem, of hij ook was in een zwart-marmeren zuil, die daar stond. De zoon zeide van ja. Dan moest hij dat dadelijk bewijzen, zeide de Keizer daarop, of anders zou zijn hoofd eraf gaan. De zoon vond dit voorstel goed, en bleef standvastig door de almacht Gods. En toen hij zich in gebed begaf, opende zich de steenen zuil, en werd *Visnu* in menschelijke gedaante gezien. Deze stortte zich woedend op den Keizer en sloeg hem in stukken. Daarna greep hij diens zoon *Pralahado* aan, en zette hem op den Keizerlijken troon.

HOOFDSTUK XLVIII.

Van de vijfde incarnatie, die men *Vamana Autar* [1]) noemt, zooals te zien is op plaat 8.

In het tweede Tijdperk [2]) was er ook een andere Filistijnsche Koning, of Keizer, genaamd *Bolli*. Deze wijdde zich geheel aan vrome werken, vuuroffers en aalmoezen, en om deze deugden werd hij bij een ieder als rechtvaardig man geacht, en verkreeg hij vele Rijken en Gebieden. En omdat de overige volken meenden, dat hij als Filistijn de heele wereld aan zich zou onderwerpen, namen ze hun toevlucht tot God, opdat Hij hem van dat voornemen zou afbrengen. God verhoorde hun beden en hielp hen op de volgende wijze: Hij liet zich geboren worden uit het lichaam van de eerste vrouw van *Caxiepo* [3]), zoon van *Marinchi*, die een kleinzoon was van *Brama*. En in deze menschelijke gedaante kwam hij als bedelaar aan 's Keizers deur, om een aalmoes te vragen op den dag, dat de Keizer met zijn heelen adel in het Paleis was, omstuwd door Priesters, juist bezig met het vuuroffer aan den oever der *Narmanda*. En hij zeide tot hem, dat hij ook liefdadig was, dat hij echter de aalmoes moest geven, die hij hem vroeg, en anders zou hij er in 't geheel geen ontvangen. En omdat de Keizer een deugdzaam man was, en overmild in 't uitdeelen van aalmoezen, verplichtte de

[1]) Vgl. boven I. 15.

[2]) Het Tretāyuga.

[3]) Het is in overeenstemming met de traditie, dat Viṣṇu in dwerggestalte als zoon van Kaśyapa en Aditi geboren wordt.

bedelaar hem, dat hij dien al zijn Koninkrijken en bezittingen zou afstaan. Hetgeen genoemde Keizer ook deed. Hierover voldaan, greep de bedelaar den Keizer vast, en voerde hem met zich mede naar zijn Rijk, om hem naar verdienste te beloonen [1]).

HOOFDSTUK XLIX.

Van de zesde incarnatie, die men *Parisrama* noemt [2]), zooals te zien is op plaat 9.

In genoemd tweede Tijdperk maakte zich *Sassarzum*, Keizer der Fillistijnen, zeer machtig, geducht en gevreesd; hij kastijdde Koninkrijken, verwoestte Landen, en deed ten slotte alles wat zijn verblinde eerzucht hem ingaf. Toen de menschen dit niet konden dulden, wendden ze zich tot den Almachtigen God, opdat deze hen van zulk een groote ontsteltenis zou bevrijden. De Almachtige leende het oor aan deze beden, en stond toe dat uit een der boven vermelde [3]) acht-en-tachtig duizend Priesters, welke *Zamadagni* heette, en uit zijne vrouw *Renuca*, een kindje geboren werd, dat de heidenen *Parisrama* noemen. Intusschen ging bovengemelde Keizer der Filistijnen voort met zijn slechte en verdorven plannen, en hij ging daarbij zoo ver, dat hij den Priester *Zamadagni*, zijn vrouw en zijn gezin doodde. Daar *Parisramo* echter van zijn prille jeugd af opgevoed was met *Mahes* [4]), bleef hij gespaard voor dit leed, hetwelk de Filistijnsche Keizer in 't huis van zijn vader bewerkt had, toen deze juist bezig was met het vuuroffer. Over welk optreden van genoemden Keizer de Almachtige zoo vertoornd werd, dat hij *Parisramo* vrijstelde en hem begiftigde met schutterskunst en alle bekwaamheden voor onoverwinnelijkheid, opdat hij den Keizer, die de gansche wereld verwoestte, uit den weg zou ruimen. Inderdaad volbracht *Parisramo* dit ook: hij doodde hem en al zijn volgelingen, en herstelde daardoor de rust bij de volkeren der wereld.

---

1) Het slot van dit hoofdstuk geeft de traditie zeer onbevredigend weer!

2) Vgl. boven I. 10 en 60.

3) Vgl. hoofdstuk 16 van dit bericht.

4) Dowson (A classical Dict. of Hindu Mythology, pag. 230) vermeldt (op grond waarschijnlijk van het Sahyādrikhaṇḍa): „In early life Paraśurāma was under the protection of Śiva, who instructed him in the use of arms and gave him the *paraśu*, or axe, from which he is named".

HOOFDSTUK L.

Dat *Parisrama* na het rustherstel der wereld uit Hindoestan nederdaalde naar Concaõ, en hoe hij, geen plaats hebbende voor zijn verblijf, omdat er slechts zee was, zich plaats maakte.

Toen de wereld verlost was van de vervolging van genoemden Keizer, en genoot van economische rust, daalde *Parisramo* neder uit Hindoestan naar Concaõ, en daar hij zag, dat er overal zee was, zonder spoor van land, waar hij zijn verblijf zou kunnen maken, begon hij vurige beden tot God te richten, opdat die hem de genade zou aandoen, toe te staan, dat de zee uit haar schoot land op deed komen, dat ze ondergedompeld hield; hetwelk hij gemakkelijk van God gedaan kreeg, en wel van de *Gates Sazdri* [1]) af tot heel Concaõ. Ter herinnering hieraan bestaan er in genoemde *Gate* nog teekenen van zout water, zooals bekend is.

HOOFDSTUK LI.

Dat, toen hij zijn verblijf gevestigd had, en er geen bevolking was, hij van den berg Caucaso van Bengalen de Bramenes erheen bracht, en hun wetten schonk.

Nadat de beden van *Parisramo* waren verhoord door den Almachtige, en hij de zee gedwongen had, land op te doen komen, dat ze bedekt hield, zag hij dat dit ledig was. Hij ging toen naar den Berg Caucaso [2]) in Bengalen, welken de Heidenen *Pacha govoddo* [3]) en *Pancha Dravir* [3]) noemen, en die een oude verblijf-

---

1) *Sazdri* is vermoedelijk *sahyādri* („the Sahyādri-range in north Canara").

2) Met Caucasus zal wel het Himālaya-gebergte bedoeld zijn. Volgens de overlevering voerde Paraśurāma Brahmanen van het Noorden naar Malabar en schonk hun dit land ter zoening van zijn moord op de Kṣatriya's.

3) Beide woorden zijn onduidelijk. Wordt op den Panjāb (*pañcanada*) gedoeld? of moet men aan de *pañca draviḍāḥ* denken (*āndrāḥ karṇaṭakāś caiva gurjarā draviḍās tathā | mahārāṣṭrā iti khyātāḥ pañcaite draviḍāḥ smṛtāḥ*). Het volgende is evenmin goed begrijpelijk: *parisramo stapit* schijnt te wijzen op *paraśurāmasthāpitaḥ* (of *-sthāpitāḥ*?): „door Paraśurāma bevestigd, gesticht, gegrondvest". De Portugeesche tekst luidt: „... Monte Caucaso em Bengalla, a que chamão os Gentios *Pachá govoddó*, e *Panchá Dravir* antiga existencia dos Bramenes, e se intitula *Parisramó Stapit*, vem a dizer, *conservadores pelo Parisramó*" (vgl. addenda).

plaats der Bramenes was en *Parisramo Stapit* heet, hetwelk wil zeggen „bewaarders door Parisramo". En hij voerde ze vandaar weg, en begon die landen van Concaõ te bevolken. Hij gaf hun wetten en voorschriften, om daarnaar te leven, zooals heden ten dage de Heidenen van Concaõ ze nog in acht nemen.

HOOFDSTUK LII.

Van het vuuroffer, hoe en waarom men de Koe vereert, en de redenen daarvan [1]).

Genoemde Priester *Zamadagni* was een bemind leerling en afstammeling van *Brama*. Deze onderrichtte hem in het vuuroffer. En wanneer hij naar het opgelegde voorschrift dit offer kwam brengen, placht hij een koe mede te brengen, genaamd *Camadhena*, en bij 't verrichten van het offer bood hij als offerdier het vleesch aan der acht rechte beenderen van de pooten der koe (een van die, welke de vrouw van *Caxiepo*, kleinzoon van *Brama*, van klei [2]) maakte, er levensgeesten aan gevend): zoo maakte hij van het vuur en 't vleesch een volledig offer, en dit bood hij den Almachtige aan. De asch, die er overbleef, diende als tegengif, om het afgehaalde vleesch der koe te heelen, en het opnieuw voor denzelfden dienst te laten bijgroeien. Vandaar dat het Heidendom de koe als voornaamste offervoorwerp beschouwt, en als zoodanig houden ze haar in eere en achting, doch volstrekt niet als godheid, zooals het volk onverstandig meent, dat de Heidenen haar als Godin hebben, want dat is niet zoo en nooit zoo geweest [3]).

HOOFDSTUK LIII.

Dat er vuuroffers van verschillenden aard zijn, en waarom ze niet volledig zijn.

De vuuroffers zijn van verschillenden aard, zooals ze zijn van menschenvleesch, van schapen en andere dieren. In de tegenwoordige

---

[1]) De inhoud van dit hoofdstuk schijnt fantastisch te zijn, eveneens de bewering in hoofdstuk 53.

[2]) Vgl. hoofdstuk 15 van dit bericht.

[3]) Polemizeert de auteur hier tegen het eerste bericht (hoofdst. 10 s.f.)?

Eeuw worden die offers, ofschoon ze veel opgedragen worden in Hindoestan, en ze, overal waar Heidenen zijn, gewoon voorkomen, omdat de offerende Bedienaren het vermogen missen om het van de dieren afgehaalde vleesch te doen bijgroeien, om die reden voor onrein gehouden.

HOOFDSTUK LIV.

Dat *Parisramo*, al zijn volgelingen onderricht hebbende in zijn eeredienst, zich aan den dienst van God wijdde.

Nadat *Parisramo* door de verdelging der Filistijnen de wereld behoorlijk op orde had gebracht, zonder dat er meer verandering of beroering in de volkeren voorkwam, ze op de hoogte brengende van de plechtigheden van zijn eeredienst, de naleving zijner voorschriften en de vuuroffers, onttrok hij zich aan het menschelijk verkeer, en wijdde zich geheel en al aan den dienst des Almachtigen [1]. En van zijn latere daden is niets bepaalds vermeld, zoodat men veronderstelt, dat hij zalig gemaakt is.

HOOFDSTUK LV.

Dat na de verdelging der Filistijnen uit een vrouw van dezen, die daaraan ontkwam, vijf zonen geboren werden, en waarom ze vervloekt werden, en over hunne laagheid.

Uit den volledigen ondergang, dien het Filistijnen-volk door *Parisramo* leed, ontkwam alleen een zwangere vrouw, wier overleden man een mond gelijkende op een hondenbek, en een staart had, terwijl 't overige lichaam menschelijk was. Deze vrouw baarde vijf zoons [2], en nadat deze zoons volwassen waren geworden,

[1]) Paraśurāma is een der zeven *cirajīvin*'s; men gelooft dat hij thans nog op den berg Mahendra askese bedrijft.

[2]) Hoe er, na de verdelging der Kṣatriya's, weder nieuwe kwamen, wordt op natuurlijker wijze verteld in het Mahābhārata (I. 64. 5 vlgg.). Eene overlevering, in de Tamil-landen wijd verbreid, en eenigszins gelijkende op de boven gegevene, bij Thurston, Castes and Tribes, vol. III, pag. 113 vlg.

begonnen ze wederom de koninkrijken te verontrusten (zooals de verdelgde Filistijnen hadden gedaan), en de gansche aarde. Ze wilden zich Koningen en Heeren der wereld maken, en namen de onderscheidingsteekenen *Hatra*, *Chamar*, *Pataca*, *Guddia*, en *Parnem* aan [1]), wat zeggen wil Hoed, Vliegenwaaier, Pluim, Diadeem, en andere Vorstelijke insigniën. Deze vijf zonen werden door *Valmica Rursi* in den naam des Almachtigen vervloekt. Dit was een der oudste Priesters, met Goddelijke genade en vermogens. Hij slingerde den vloek naar hen, dat ze hun levensonderhoud zouden vinden in het slavenwerk, dat ze met aambeeld en vuur zouden voortbrengen, en dat ze ten eeuwigen dage dienaren zouden wezen der andere volkeren der wereld. Zoo ziet men het dan ook ten huidigen dage vervuld; men noemt de vijf zonen *Panchal* [2]), en (hun afstammelingen) zijn goudsmeden, armbandmakers, koperslagers, smeden, en *Davada*, dat zijn de lieden, die ijzer uit erts smelten.

HOOFDSTUK LVI.

Over de zevende incarnatie genaamd *Rama Autar* [3]), zooals te zien is op plaat 10.

Toen *Parisramo* [*Autar*] de wereld in rust en vrede had achtergelaten, en zich aan een leven van boetedoening had gewijd, geschiedde het ontelbare Eeuwen later, dat de Koning der Reuzen, *Ravon* genaamd, die tien hoofden had en twintig handen, een zoon van *Trunabindu* [4]), kleinzoon van *Poulasti*, en achterkleinzoon

---

1) Van de vijf hier opgenoemde koninklijke insignia kan ik slechts de eerste drie thuisbrengen: *hatra* is blijkbaar *chattra*, „zonnescherm"; *chamar* is *cāmara*, „de als vliegenwaaier gebruikte staart van den Bos grunniens"; *pataca* zal òf hetzelfde zijn als *paṭṭa*, „diadeem, hoofdband", of *patāka* „banier" is bedoeld. De andere woorden zijn ook aan Prof. Kern onbekend, die mij verder mededeelt, dat in de Buddhistische bronnen de vijf volgende insignia der koninklijke waardigheid worden opgegeven: zwaard, zonnescherm, diadeem, schoen, en vliegenwaaier (*khaḍgo*, *chattra*, *uṣṇīṣa*, *pāduka*, *vālavyañjana*).

2) Bedoeld zijn de vijf als een geheel beschouwde groepen, die in Karnātic Pañcāla's of Kammālan's heeten, bestaande uit goudsmeden, koperslagers, timmerlieden, metselaars en smids, vgl. Baines, Ethnography § 39.a (pag. 58), Thurston, Castes and Tribes, vol. III, pag. 107, en boven I. 34, pag. 46. Den naam *Davada* vind ik nergens, evenmin iets van den vloek van Vālmīki; bekend genoeg is de vervloeking van Vasiṣṭha's en van Viśvāmitra's zonen, ten gevolge waarvan hunne afstammelingen in lagere kasten herboren werden.

3) Vgl. het eerste bericht, hoofdst. 5—7.

4) Volgens het Rāmāyaṇa (VII. 2 vlgg.) is Rāvaṇa de kleinzoon van Pulastya (zijn vader is Viśravas), van moederszijde is hij echter ook de kleinzoon van den askeet Tṛṇabindu, daar diens dochter met Pulastya huwde.

van *Brama*, de heele wereld in beroering begon te brengen en te verontrusten. Hij maakte zich meester van al de Vorstendommen, en ging zoover, dat hij *Indra*, Keizer der Engel-geesten, met zijn macht gevangen nam, terwijl hij ook Zon en Maan verstoorde [1]). Zoodat de aarde door den druk der onverklaarbare en afschuwelijke kwellingen haar ondergang nabij was. De dienaren des Almachtigen Gods begonnen nu hierover smeekbeden tot hem te richten, en men hoorde een stem uit den Hemel, zeggende, dat men moed moest houden, en voortaan niet meer beducht moest wezen. Hij, de Almachtige God, toch zou zich incarneeren in den schoot van *Caunsalia*, Gade van Keizer *Daxarath*, zoon van Keizer *Aja*, Heer van 't Rijk *Ayodha*, en genoemd worden *Rogunata*, of met een anderen naam *Rama* [2]). En in die incarnatie zou hij de wereld verdedigen en al haar beleedigers kastijden. En daarna hield de stem op. Kort daarna, of een zeker aantal jaren later, werd uit den schoot der genoemde *Caunsalia*, Gade van Keizer *Daxarath*, *Rogunata* geboren, ook genaamd *Rama*. Deze bekwaamde zich in alle krijgskunsten en -listen onder den grooten Priester *Vaxista*, Meester der Meester-Priesters. En toen hij nog bij zijn vader den Keizer in huis was, kwam er op een dag bij den Troon van denzelfden Keizer een andere Priester van grootere vermogens, genaamd *Vissua Mitra* en verzocht hem, dat hij hem zijn zoon *Ragunata* of *Rama* zou afstaan, teneinde te waken over en te verdedigen het groote vuuroffer, dat die Priester *Vissua Mitra* ging brengen. De Keizer kwam terstond van zijn troon en reikte met eigen hand zijn zoon aan hem over. Hij deed hem blanke wapenen aan, zette hem de Kroon op en gaf hem boog en pijlen. Daarop ging hij [3]) met hem [3]) naar de plaats, waar genoemde Priester verbleef, en deze volbracht in kalmte zijn vuuroffer, terwijl de Filistijn, genaamd *Subaha*, gestraft werd. Deze was de voornaamste van een ontzaggelijk aantal en allen onderdanen van Vorst *Ravona*. Toen het vuuroffer gehouden was, voerde de Priester *Vissua Mitra Rogunata* of *Rama* met zich mede naar het Rijk *Mitula*, waarover Heer was Keizer *Zanaca Videhy* [4]). Deze Keizer was een zeer godvruchtig man. En

[1]) In 't Rām. (VII. 13) wordt verhaald, hoe Rāvaṇa tegen den Kailāsa (Śiva's hemelverblijf) oprukt en de Yakṣa's verslaat, later (VII. 18), hoe hij het offer van Marutta stoort, waarbij ook de goden Indra e. a. aanwezig zijn, die uit ontsteltenis andere gedaanten aannemen.

[2]) Raghunātha is slechts een der vele bijnamen van Rāma.

[3]) Bedoeld is wel: Rāma met Viśvāmitra.

[4]) Janaka Videha, of Vaideha, d.w.z. Janaka de koning van Videha, het land, waarvan Mithilā de hoofdstad is.

hij had, bij 't begin van zijn regeering [1]), altijd een teekening op zijn troon, waarop hij één zijde van zijn lichaam legde, en als hij zich al een oogenblik naar den anderen kant wendde, dacht hij ieder uur en iedere minuut aan den Almachtigen God, zonder een oogenblik te verliezen, en bevond zich het lichaam in zijn ouden staat [2]). In zijn Rijk betrachtte men niets dan waarheid, rede en gerechtigheid, en er was veel medelijden en menschlievendheid. Nog heden ten dage is dat zoo in dat Rijk, waar nu de Engelschen gekomen zijn, op zes maanden afstand hier van Goa [3]). Deze Keizer had een dochter genaamd *Zanaqui* of ook wel *Sita*.

HOOFDSTUK LVII.

Dat *Zanaqui* of *Sita* uit het vuuroffer te voorschijn kwam, en waarom.

Een Koning, genaamd *Padamacxa* [4]), verrichtte een vuuroffer, omdat hij geen opvolger had. Uit de vlammen trad genoemde vrouw te voorschijn, die toenmaals *Vedavaty* heette. Kort daarna was er zooveel strijd tusschen de koningen, die tot de plechtigheid uitgenoodigd waren, dat genoemde koning *Padamacxa* daarin omkwam en ook zijn vrouw, terwijl zijn rijk geheel verwoest werd. Doch men bewaarde altijd dien brandstapel in denzelfden toestand, en daarin gemelde vrouw, die iederen keer wanneer ze wilde, er voor haar genoegen uitkwam.

[1]) *em entrando a reinar* beteekent misschien: „telkens als hij de audientie-zaal binnengetreden was om de staatszaken te behandelen".

[2]) Een vreemd en onbegrijpelijk verhaal! Iets wat er op gelijkt bij Rogerius (Opendeure, pag. 197, 198, volgens de pagineering der editio princeps).

[3]) Zoo staat er! Naar mij Prof. Niermeyer mededeelt, is de afstand van Goa tot de streek aan den Ganges, waar het oude Mithilā lag, ongeveer 1800 K.M.

[4]) *Padamacxa* schijnt op *padmākṣa* te wijzen, wat o.a. een naam van Viṣṇu is. Volgens Rām. VII. 17 is Vedāvatī de dochter van Kuśadhvaja. Door Rāvaṇa vergeweldadigd stort zij zich in het vuur, met den wensch in eene volgende existentie de aanleiding tot Rāvaṇa's ondergang te zijn (als Sītā). Van de verdere in dit hoofdstuk gegeven détails weet het Rāmāyaṇa niets.

HOOFDSTUK LVIII.

Dat deze *Zanaqui* door een landbouwer gevonden werd.

Op een dag werd ze gevonden door een *Patel* [1]) (boer), die zijn velden ging bebouwen. En deze bood haar zijn Keizer aan: genoemden *Zanaca Videhy*, welke Keizer haar opvoedde, als ware ze zijn eigen dochter, of zijn ziel.

HOOFDSTUK LIX.

Dat *Zanaqui* werd ten huwelijk gegeven aan *Rogunata*.

Toen bovenvermelde Priester aankwam met *Rogunata* of *Rama*, geïncarneerd als zoon van Keizer *Daxarath*, gaf Keizer *Zanaca Videhy* hun gehoor, en betoonde hem eer en onderwerping [2]), daar hij *Rogunata* terstond kende als Gods zoon. En hij gaf hem *Zanaqui* of *Sita* tot vrouw. Het huwelijk had plaats met groote verheugenis en werd bijgewoond door al de Koningen en Heerschers der wereld.

HOOFDSTUK LX.

Dat na eenige jaren *Rogunata* zich met zijn gade in de wildernissen terugtrok, en hoe 't verder met hem ging.

Nadat Keizer *Daxarath* tegenwoordig was geweest bij de bruiloftsfeesten van zijn zoon *Rogunata*, en 't huwelijk voltrokken was door den Priester *Vissua Mitra*, keerde hij naar huis terug en nam dien Priester mede. En omdat er, nadat hij eenigen tijd bij Keizer

1) Patel (Hind.) is „the headman of a village, having general control of village affairs" (Hobson—Jobson, s.v.). — Volgens het Ramāyaṇa (I. 66) wordt Sītā door Janaka zelven, als hij het veld ploegt, aan 't licht gebracht.

2) De tekst luidt: „*deo-lhes o dito Emperador audiencia, venerando com aquella devida submissão e conhecendo logo a Rogunatá por filho de Deos*"; dit *aquella* is vreemd. A. A. F.

Daxarath in huis was geweest, burgertwisten [1]) ontstonden, verwijderde *Rogunata* zich met zijn vrouw en ging naar de wildernissen. Daar bouwde hij een hut, om erin te rusten, en wijdde zich geheel aan een eenzaam leven van boetedoening, terwijl man en vrouw zich voedden met vruchten, die de bergen hun overvloedig opleverden. In dit leven brachten ze twaalf jaar door. In den tusschentijd begaf zich bovengenoemde Koning der Filistijnen, genaamd *Ravon*, die tien hoofden had, in bedelaarskleeding naar *Rogunata*'s hut, met het voornemen, om *Zanaqui* te schaken. Toen haar man afwezig was, vroeg hij haar om een aalmoes, en, toen zij er hem een gaf, greep hij haar aan en voerde haar weg naar zijn Rijk over de zeven zeeën, dat de Heidenen *Lança* [2]) noemen.

HOOFDSTUK LXI.

Dat *Rogunata*, bespeurende, dat zijn vrouw weg was, *Ravon* den oorlog aandeed, en hoe 't verder met hem ging.

Toen *Rogunata* in zijn hut terugkwam, merkte hij, dat zijn vrouw er niet was, en daar hij die gebeurtenis verwachtte, — daartoe had hij zich geïncarneerd — noodigde hij *Sugrium*, Koning der Apen, Heer van 't Rijk *Quisqhanda*, tot zich. Deze apen waren naar de soort apen, ze waren echter zoo groot als Olifanten. *Rogunata*, als Godheid, schonk hun geweldige kracht [3]), natuurlijk instinkt om de menschelijke spraak te verstaan, beleid en bekwaamheid om zich dapper en onoverwinnelijk te maken: opdat de menschen zouden weten, en steeds zich herinneren zouden, dat de menschelijke krachten geen verbond sluiten met de Goddelijke. Een ontzaggelijk leger gevormd hebbende van deze apen, trok *Rogunata* daarmede naar Kaap *Comorin*. En daar de zee uitgestrekt en woest was, beval hij zijn generaals een brug te maken, zoodat allen droogvoets die zee over konden gaan. Dit geschiedde in den kortst mogelijken tijd door bergen en rotsen los te rukken en voor den bouw te gebruiken. De brug werd honderd vijf en twintig uur gaans lang

1) Juister ware: „huiselijke oneenigheid", doch de tekst heeft: *dissensões civis*.

2) *Lança* is hier en verderop druk- of copiefout voor *Lanca*.

3) De tekst is onduidelijk: *erão da formatura de mais que de hum Elefante, a quem Rogunatá como Deidade influio nelles vigorosas forças* etc. Dit *a quem* schijnt verkeerd te zijn. A. A. F.

en veertig breed [1]). Men ziet er heden ten dage nog sporen van, wat de zeevaarders beter zullen kunnen verhalen. Die brug heet *Ramesvara* [2]). De Heidenen trekken nog naar die overblijfselen ter Bedevaart en ze worden hoog vereerd. Toen het werk gereed was, zond *Rogunata Angada*, onmiddellijk opvolger [3]) van den Apenkoning *Subrium* [4]), als Afgezant naar Keizer *Ravon*, met het verzoek om teruggave van zijn vrouw *Zanaqui* of *Sita* te eischen, en als de Keizer aan dit verzoek niet wilde voldoen, hem den oorlog te verklaren.

HOOFDSTUK LXII.

Dat *Angada Sita* niet wilde medevoeren, omdat hij de orders van *Rogunata* opvolgde, en waarom.

Ofschoon *Angada* door zijn onoverwinnelijke kracht wel alleen Keizer *Ravon* kon verslaan en *Sita* medebrengen, wilde hij dat niet doen, omdat hij de orders van *Rogunata* opvolgde, en zoo deed ook *Anamanta*, die opperhoofd was, en alleen het Rijk van *Ravana* kon verplaatsen [5]) en *Sita* medebrengen, over wier verblijf in een wildernis hij *Rogunata* bericht gaf. Deze *Anamanta*, die de grootste der apen was, dien ze als onverwinnelijk erkenden, wilde uit zich zelf *Sita* niet brengen waar hij was, omdat hij *Rogunata*'s wil en besluit zou voorbijgaan. Deze toch had hem bestemd om de Rijken te bevrijden [6]), welke te lijden hadden van de snoode wreedheid van Keizer *Ravana*; doch hij liet niet na, zijn stoere vermogens te toonen om eenige vernieling aan te brengen, zooals hij op zijn terugkeer ook werkelijk deed: hij verwoestte, doodde, wondde en verbrandde 't Rijk bij bovenbedoelde gelegenheid.

1) *daśayojanavistāram āyataṃ śatayojanam*, Rām. en MBh.

2) *nalasetur iti khyāto 'dyāpi prasthito bhuvi* (MBh. III. 283. 45). De bouwmeester was nl. Nala.

3) Als *yuvarāja*.

4) Drukfout voor *Sugrium* (Sugrīva).

5) De tekst heeft: *fazer passar a outra parte*, letterlijk: „doen overgaan naar elders". A. A. F.

6) *que a tinha resérvado para libertar*; dit *a* moet, blijkens *reservado*, *o* wezen. Doch ook zoo is de bedoeling van den auteur niet geheel duidelijk. A. A. F.

HOOFDSTUK LXIII.

Dat *Rogunata* een brug moest bouwen, ten slotte het geslacht der *Ravana*'s doodde, en *Sita* terugvoerde.

Toen de brug op gemelde wijze tot stand was gekomen, trok *Rogunata* met zijn leger erover heen naar gemeld Rijk, en verwoestte het. Alle inwoners werden gedood en hij liet er niets meer van over. Op zijn terugkeer nam hij zijn vrouw mede, die gevangen zat in de woestenij genaamd *Axoucavan* [1]), terwijl ze bewaakt werd door vier zusters van *Ravana*. Zijn leger bijeengarende, gaf hij bevel, om twee openingen in gemelde brug te maken, één dicht bij *Ravana*'s Rijk, en een andere aan dezen kant [2]), opdat de Filistijnen, ofschoon ze door *Rogunata*'s banvloek waren getroffen, niet, wanneer er nog een overblijfsel van was, het zouden wagen erover te gaan, om eenig nadeel te berokkenen aan deze Rijken.

HOOFDSTUK LXIV.

Dat *Rogunata* na zijn terugkeer *Vibixen* tot Keizer over 't Rijk *Lança* aanstelde, en verdere daden van *Rogunata*.

Toen *Rogunata*, als gezegd, terugkeerde, verloste hij daarbij al de Koningen, Alleenheerschers, en Machthebbers, en ook Keizer *Indru*, en alle overige volkeren, zoodat hij allen in vrede en welvaart in hun Rijk herstelde. Na de uitroeiing van *Ravana*'s nakomelingschap, als gezegd, stelde *Rogunata* een broeder van *Ravana*, genaamd *Vibixen*, aan tot Keizer van diens Rijk *Lança*, omdat deze broeder waarheidlievend en een trouw geduldig dienaar van *Rogunata* was. Hij wist ook, dat die broeder een geregeld leven leidde, wars van de afschuwelijke ondeugden van *Ravana*, en hij liet hem in het Keizerrijk behoorlijk in vrede heerschen. Door de lange afwezigheid van *Rogunata* van zijn Vader Keizer *Daxàrath* kreeg

---

1) Met *Axoucavan* is blijkbaar bedoeld *aśokavana*. In Rām. en MBh. heet de lusthof, waar Sītā bewaakt wordt: *aśokavanikā*.

2) Van deze twee gapingen, in den „brug" gelaten, weet noch Rām. noch MBh.

deze schrik op schrik en leed zeer door die afwezigheid, zoodat hij eindelijk stierf. Toen *Rogunata* dit vernam, keerde hij naar zijn Rijk terug, en bestuurde het vele jaren, zooals hij het wist te besturen, omdat hij begaafd was met goddelijke voortreffelijkheden. En eindelijk besloot hij een plechtig vuuroffer te houden, en door zekere teekenen, die hij haar gaf, trad zijn vrouw in 't vuur, waaruit ze voortgekomen was [1]), en verdween [2]). En kort daarna verdween ook *Rogunata* met zijn gansche Rijk, zonder een levende uit te zonderen, van wien hij zeker was, dat hij goed leefde, en met al zijn Broeders, verwanten, en zijn heele familie, die hem in den bloede bestond.

HOOFDSTUK LXV.

Dat na vele jaren een Filistijnsch Koning de wereld in beroering bracht, en men God smeekte om vrede [3]).

Na verloop van ontelbare jaren, toen de aarde in heerlijken vrede verkeerde, dien *Roganata* haar had geschonken, stond de Filistijnsche Koning *Counso* op, om de wereld in beroering te brengen: hij pleegde afpersingen, deed invallen, verwoestte Landen en Rijken, nam Koningen gevangen, zette ze in kerkers, en deed hun ongehoorde kwellingen aan, zich in alles gedragend als vraatzuchtig slachter van 't menschdom. Een ieder ging den Hemel luide aanroepen, opdat ze verlost zouden worden van den geesel, waaronder ze zuchtten. De smeekbeden waren zoo vurig, er werden zooveel aalmoezen gegeven en andere vrome werken gedaan, dat ze den Almachtige bewogen, gehoor te geven aan de smeekingen van zijn volk.

---

1) Vgl. hoofdstuk 57 van dit bericht, op het einde.

2) Dit gelijkt althans eenigszins op de bekende traditie, dat Sīta, om zich van alle verdenking te zuiveren, zich in het vuur stort, waaruit zij ongedeerd te voorschijn treedt.

3) Hoofdstuk 65—79 handelen over Viṣṇu's avatara als Kṛṣṇa. Te vergelijken het eerste bericht, hoofdst. 16. — In hoofdzaak stemt het nu volgende overeen met de (uit Bhag. pur.) bekende overlevering.

HOOFDSTUK LXVI.

Van de achtste incarnatie, die men *Crusna Autar* noemt, zooals te zien is op plaat 11.

Men hoorde in de lucht een stem [1]), zeggende, dat, om hun den algeheelen vrede te schenken, hij zich incarneeren zou in een menschelijken schoot. Daar de Filistijnsche koning vermoedde, dat deze incarnatie hem later in zijn Bestuur zou benadeelen, besloot hij snoodheid te plegen: hij vaardigde Decreten uit en zond Legioenen en Staatsdienaren af, om al de pasgeboren kinderen te dooden, zelfs tot een leeftijd van drie jaar. Zoo liet hij ook zeven kinderen van zijn Zuster *Deuquy* dooden. Deze was de vrouw van Koning *Vossu Deu*, en toen zij voor de achtste maal zwanger was, vermoedde de Filistijnsche Koning, dat de door de hemelstem voorspelde incarnatie in den schoot dezer Zuster zou geschieden, omdat zijn zwager Koning *Vossu Deu* en genoemde Zuster van hem echtelieden waren van rechtschapen levenswandel. En hij liet ze in boeien slaan, en wachters zetten in den kerker van zijn Rijk *Motura*, opdat die terstond na haar baring het kind, dat geboren werd, zouden ombrengen. Toen de tijd voor de bevalling gekomen was, namelijk op den achtsten dag der afnemende Maan van de maand *Saravon* [2]) (Augustus) bracht zij, nog steeds in de gevangenis, het kind ter wereld, dat men *Crusna* noemde. En nauw was het geboren, of de voetboeien en ketenen, waarmede beide echtgenooten vastgeklonken waren, gingen vaneen, en de wachters, die den Filistijnschen Koning *Counso* de bevalling moesten boodschappen, vielen in een diepen slaap.

HOOFDSTUK LXVII.

Van het droomgezicht, dat *Vossu Deu*, Vader van *Crusna*, kreeg, en wat er verder geschiedde.

Nauw was het kind *Crusna* geboren, of zijn Vader *Vossu Deu* kreeg een vizioen, (waarbij hem gelast werd), dat hij het kind

1) Eene *ākāśavāṇī*.

2) Op den achtsten dag na volle maan in Śrāvaṇa wordt het feest *janmāṣṭamī* of *gokulāṣṭamī* (zoo Rogerius) gevierd.

terstond moest brengen naar de Woning van Koning *Nanda* van 't Rijk *Gopul* [1]), en het overgeven aan Koningin *Daxamoti* [2]), vrouw van genoemden Koning, en dat hij een dochtertje van deze laatste, dat zij tegelijkertijd had gebaard, weg zou voeren en aan zijn vrouw *Deuquy* zou ter hand stellen; want Koning *Counso* zou dadelijk komen, om zijn snood plan uit te voeren en het kind te dooden. Koning *Vassu Deu* volgde het bevel op. In dien tusschentijd verscheen Koning *Counso* met een kort breed zwaard in de hand, om het kind te dooden. Nauw had hij zijn arm opgeheven, om den slag toe te brengen, of Koning *Vassu Deu* kwam tusschenbeide en zeide, dat hij mededoogen moest hebben met het meisje. Toen hij deze woorden uitsprak, verdween het kind, en hoorde men een stem uit den hooge, zeggende, dat zijn mededinger in veiligheid was en buiten opgevoed werd, en dat die alleen hem, Koning *Counso*, zou verdelgen met al wat hem toebehoorde.

HOOFDSTUK LXVIII.

Van de ontroering, die (deze openbaring) bij den Filistijnschen Koning veroorzaakte, en 't middel, dat een Zuster van hem toepaste.

Koning *Counso* werd zeer ontsteld en bedroefd, toen hij gemelde woorden vernam, doch een Zuster van hem, genaamd *Patona*, kwam met een middel voor zijn verdriet. Deze zuster was begaafd met Tooverkunst (want nu eens nam ze de gedaante van een kind aan, dan weer maakte ze zich zoo lang of zoo klein als ze wilde, vertoonde zich soms als een schoone vrouw en zoo meer), en besloot haar eigen zog te vergiftigen. Zoo liep ze bij de bewoners van haar Rijk *Motura* van deur tot deur, evenals in *Gopul*, en gaf dan aan al de kleine kinderen zonder uitzondering de borst. En toen ze aan 't huis van *Daxamati* gekomen was, waar ze ontvangen werd, drong *Potona* erop aan, dat het haar toegestaan zou worden *Daxamati*'s kind aan de borst te leggen, omdat ze hem zoo gaarne zoogen wilde. Het werd haar toegestaan en het knaapje begon te zuigen. Doch het deed dit zoo hard, dat het niet alleen de ver-

---

1) Hier en in 't vervolg onnauwkeurig (copie-fout?) voor Gocul (*gokula*).

2) De naam wijst op skt. *dakṣamati* (of *dakṣamatī*?); de echtgenoote van Nanda heet anders Yaśodā.

giftigde melk wegzoog, maar ook al haar bloedbalsem. En voelende, dat ze uitgeput raakte, wilde ze het ventje van haar boezem wegduwen, maar ze kon 't niet gedaan krijgen, omdat hij haar zoo zwak gemaakt had, dat ze ten slotte er 't leven bij liet [1]).

HOOFDSTUK LXIX.

Dat *Crusna*, vier tot zes jaar oud, dappere daden begon te verrichten, en meer over hem.

Toen dit kind zoo tusschen vier en zes jaar oud was, begon hij zich aan te sluiten bij veehoeders, en ging hij met hen de kudden bewaken. En wanneer hij dan eens een Filistijn tegenkwam, zocht hij twist met hem, en wanneer de man weerstand bood, doodde hij hem. Doch een van die Filistijnen was een Toovenaar, die zich in allerlei gedaanten kon veranderen, als slangen en dergelijke, en die verslond iederen reiziger, die over den weg ging, welke zich bevond bij de verblijfplaats van dat monster, nu eens in holen, dan eens in de rivier *Emunadeu*, op welker oever nog heden ten dage een boom staat. Deze rivier lag in 't Rijk van *Mogol*. Toen de knaap die verdelging der voorbijgangers bemerkte, trad hij voorwaarts, om die te verhelpen. Hij klom in genoemden boom aan den oever der rivier *Emunadeu*, en sprong toen daarin, zonder acht te slaan op de kreten zijner makkers, de herders, die hem wezen op het blijkbare gevaar van door 't monster gedood te worden. En hij kwam met het doode monster aan, hierdoor een eind makend aan het belagen der reizigers. Hierom draagt de brilslang twee *s s* op zijn kop, ter herinnering aan de trappen, die de knaap hem met zijn voet gaf. Dit monster heette *Calaia* [2]). De wateren van dezelfde rivier zijn tot den huidigen dag gekleurd gebleven door de vergiftiging met het venijn, dat het monster op de plek van zijn verblijf uitzwadderde [3]).

[1]) Dit is 't verhaal van slechts één der vele aanslagen door Kaṃsa tegen het kind Kṛṣṇa gesmeed.

[2]) Skt. *kāliya*.

[3]) Het water van de Yamunā is inderdaad, naar mij Prof. Kern verzekert, eenigszins groenachtig, terwijl de Ganges meer geelachtig is.

HOOFDSTUK LXX.

Dat het Rijk door den *Mogol* bezeten van de *Quetri's* was, en hoe hij het bezit.

Het Rijk *Estanapur*, dat thans *Deli* heet, en bezeten wordt door Koning *Mogol*, was van de *Quetri's*, die *Somovonæy's* [1]) genoemd werden, wier afstammelingen waren de Keizers *Dhormo Raza* en zijn broeders *Bimaxen*, *Arzun*, *Nacul* en *Saden* [2]) welke men *Pondovo's* noemt, ter herinnering aan hun Vader, die *Pondu Raza* heette. Deze *Pondovo's* waren aanbidders van 't kind *Crusna*, aan wien ze zonder een oogenblik in gebreke te blijven, om hem de verschuldigde aanbidding te bewijzen, nederige onderwerping en gehoorzaamheid wijdden.

HOOFDSTUK LXXI.

Over de oorlogen, die de *Pondovo-Quetri's* voerden met hun neven, en verdere gebeurtenissen.

Deze *Pondovo's* hadden ook hun honderd en één neven, zonen van den blinden Koning *Drutarasta*, van wie de oudste, genaamd *Duriodan*, het Bestuur met geweld aan zich wilde trekken en daartoe zijn vijf neven verdreef en zichzelf Heer over het land maakte. Toen *Duriodan* genoot van zijn Bestuur en Keizerrijk, was er een Koning, *Durpody* [3]) genaamd, die geen gezin en opvolger had voor zijn Rijk, genaamd *Panxaldeso*, en nu smeekbeden, aalmoezen en andere verdienstelijke werken deed, en ten slotte het vuur-offer aanrichtte. En toen dit offer ten einde liep, kwam er uit het vuur een klein meisje, dat *Durpody* heette [4]). Dit werd door haar Vader den Koning met groote toewijding opgevoed.

---

[1]) De Kaurava's en Pāṇḍava's zijn, door Bharata, afstammelingen van Puru, den „Ahnherr" van de „Maan-dynastie" (*somavaṃśa*, *candravaṃśa*).

[2]) De namen der vijf Pāṇḍava's luiden: Yudhiṣṭhira of Dharmaraja, Bhima of Bhīmasena, Arjuna, Nakula, Sahadeva.

[3]) Drupada is koning van Pañcala-land. In dit bericht vallen de namen van vader (Drupada) en dochter (Draupadī, eigenlijk Kṛṣṇa) samen.

[4]) Geboorte van Draupadī uit de *vedi*, MBh. I. 167. 44. Iets dergelijks boven (tweede bericht, hoofdst. 57) van Sītā.

Toen de vijf Broeders, zooals boven gezegd is, met hun Moeder *Conty* waren verdreven door hun neef *Duriadan*, zond deze hen naar een huis, dat hij ergens had in orde laten maken. Dit was een volledige, goed bewerkte woning geheel van lak en andere harsachtige stoffen vervaardigd [1]). Hij liet hen daar wonen, maar gaf vooraf den zijnen last, het huis van alle kanten in brand te steken, zoodra de neven (en hun Moeder) in slaap waren; opdat ze in dezen brand hun leven zouden verliezen.

HOOFDSTUK LXXII.

Dat de *Pondovo*'s in hun bezoekingen en gevaren geholpen werden door *Crusna*; lotgevallen dezer *Pondovo*'s.

Daar deze Broeders het kind *Crusna* zeer vereerden, dat hen altijd beschermde en behoedde, openbaarde hij hun door een droomgezicht, dat dien nacht op dat en dat uur het huis, waarin ze verbleven, in brand gestoken zou worden, en dat ze in dien nood naar een plaats moesten gaan, die hij hun zou wijzen [2]). Zoo geschiedde: het huis brandde af, en zij vonden een vrijen uitweg te midden van den brand.

HOOFDSTUK LXXIII.

De Broeders waren verbaasd over het optreden van hun Neef, die, behalve dat hij ze uit het Rijk had gezet, nog niet rustte, of hij moest trachten ze uit den weg te ruimen. Ze trokken daarom het land uit, en dit achter zich latend [3]), gingen ze op zwerftocht

[1]) Over het huis van lak vgl. MBh. I. 144. 9—10:

śaṇasarjarasādīni yāni dravyāṇi kāni cit |
āgneyāny uta santīha tāni tatra pradāpaya ||
sarpistailavasābhiś ca lākṣayā cāpy analpayā |
mṛttikāṃ miśrayitvā tvaṃ lepaṃ kuḍyeṣu dāpaya ||

[2]) In het MBh. is het niet Kṛṣṇa, die hun vrije aftocht uit het „lak-huis" bewerkt; daar is het Vidura, die hen waarschuwt.

[3]) Vertaling niet geheel zeker: *pondo em mêio ellas*: „zettende in 't midden die (landen)". A. A. F.

in vreemde landen. Zoo gebeurde het, dat ze aankwamen in 't Rijk *Panxaldesso* van Koning *Durpody*, en daar zagen ze, dat deze al de vrijers van het heele Oosten of de wereld had uitgenoodigd, en hun beloofd had, zijn dochter *Durpody*, die zulk een schitterende schoonheid had, dat ze in de gansche wereld beroemd was, tot vrouw te zullen geven aan dengene van hen, die een boog en pijl zou kunnen opheffen, welken hij kunstig had gemaakt en die opzettelijk zoo zwaar was vervaardigd, dat de kracht van een man, hoe sterk hij ook ware, hem niet zou kunnen tillen, en er een schot mee zou kunnen doen. Velen der stoere gasten waren daartoe niet in staat. Toen bood zich *Arzun*, een der vijf Broeders, aan, en greep den boog en den pijl. En hij volbracht veilig het afschieten van den pijl, geheel naar den wensch des Konings. Deze, daarover in zijn schik, liet hem door zijn dochter eigenhandig een snoer van kostbare edelsteenen [1]) om den hals doen. En de overeenkomst werd volledig nagekomen, zoodat de dochter aan genoemden *Arzun* werd ten huwelijk gegeven. De gebroeders, gehoorzaam aan hun moeder *Conti*, gingen haar mededeeling doen van den prijs, dien ze door hun beleid gewonnen hadden, zonder te verklaren wat die prijs was. De moeder, hierover voldaan, zegende hen, en beval hun, dat ze den prijs onder hun vijven moesten verdeelen [2]). Toen ze echter later bemerkte, dat het een vrouw was, had ze er spijt van. En omdat de vijf broeders hun Moeders bevel moesten opvolgen, besloten ze met hun allen *Durpody* tot vrouw te nemen, afsprekende, dat elk van hen op de volgende wijze zijn beurt bij haar zou hebben:

HOOFDSTUK LXXIV.

Vervolg.

De vijf Broeders verdeelden het jaar onder elkaar, om elk op zijn beurt *Durpody* tot vrouw te hebben, zoodat elk daarvoor twee maanden en twaalf dagen kreeg [3]). Doch daar de vrouw eigenlijk

---

1) Het MBh. (I. 188. 27) heeft slechts:

ādāya śuklāmbaremālyadāma jugāma kuntīsutam utsmayantī |

2) MBh. I. 191. 2 zegt Kuntī tot hare zonen, voordat zij nog weet, dat zij Draupadī verworven hebben: *bhuṅkta sametya sarve.*

3) De afspraak, die de Pāṇḍava's ten opzichte van Draupadī maken, is in het MBh. (I. 212. 29) van anderen aard. Baldaeus (fol. 121. b) stemt geheel overeen met het Portugeesche bericht.

een dochter was van het vuuroffer, waaruit ze voortgekomen was, reinigde ze zich [1]) na afloop van de eerste twee maanden en twaalf dagen bij haar eersten man, voordat ze zich aan den tweeden gaf, dat wil zeggen: ze richtte een brandstapel op en wierp zich in de vlammen, die haar verteerden. Daarna kwam ze er weer levend uit, en volbracht haar huwelijksplicht. Zoo deed ze vervolgens haar heele leven, met al haar echtgenooten.

HOOFDSTUK LXXV.

Dat *Duriadan* een nieuwe valschheid jegens zijn Neven pleegde, waarvoor ze behoed werden door *Crusna*.

Duriadan, Keizer van *Estanapur*, vernam, dat zijn neven gevestigd, terwijl hij dacht, dat ze uit den weg geruimd waren. Vol argwaan, dat ze hem en zijn Rijk later benadeelen zouden, begon hij terstond verzoenend op te treden, en sloot een overeenkomst met hen [2]). Hij voerde ze naar zijn Paleis, en, zich vriendelijk gedragend, zonder spoor van den ouden afkeer, gaf hij hun een deel van 't Rijk genaamd *Indaprasta*, dat thans Hofstad en Zetel is van Koning *Mogol* [3]). Na vele jaren zoo eensgezind met zijn neven geleefd te hebben, begon *Duriadan* valsch jegens hen op te treden. Hij legde hun strikken, om hen te vangen, en ten slotte noodigde hij ze uit, om met dobbelsteenen te spelen, welke vervalscht waren [4]), met de bedoeling om hun alles af te winnen. Inderdaad geschiedde dit, ja zelfs verloor *Dhormo Raza* zijn (tijdelijke) vrouw *Durpody*. Doch de andere Broeders, zich beroepende op hun afspraak [5]), brachten hiertegen in, dat de vrouw aan hen allen toebehoorde, en dat hij er niet alleen over beschikken mocht [6]). En toen ze dus opnieuw dobbelden met dezelfde steenen, herwonnen ze door de hulp van het kind *Crusna* hun vrouw. Haar met zich voerende, trokken zij zich terug naar de wildernissen. Daar brachten ze twaalf

---

1) In het MBh. (I. 198. 14) hierover slechts: *mahānubhāvā kila sā sumadhyamā babhūva kanyaiva gate gate 'hani.*

2) In het MBh. is het Dhṛtarāṣṭra, die deze verdeeling treft.

3) Indraprastha is het tegenwoordige Delhi.

4) Van deze vervalsching der „dobbelsteenen'' weet het MBh. natuurlijk niets.

5) De tekst luidt: *usando de maxima*, de vertaling is niet geheel zeker. A. A. F.

6) Deze voorstelling is niet in overeenstemming met het MBh.

jaar lang een eenzaam leven door, zonder naar bewoonde streken terug te keeren, teneinde zich te onttrekken aan de woede van hun neef, die er naar streefde, de eer van hun vrouw aan te randen, door middelen, die hem tot de volvoering van zijn snood voornemen zouden leiden.

HOOFDSTUK LXXVI.

Dat de *Pondovo*'s de legers van *Duriadan* versloegen door de hulp van 't kind *Crusna*.

Duriadan zond verspieders af naar al de Rijken en alle landen om zijn Neven te bereiken, omdat ze onder elkaar overeengekomen waren, dat, als ze ooit binnen de twaalf jaar een menschelijk wezen zouden tegenkomen, ze zich weder eraan zouden onderwerpen, om twaalf jaar lang rond te dolen, zonder de reeds verstreken jaren te tellen. En daar ze binnen dien termijn niet konden ontdekt worden, kwamen ze daarna bij elkaar in 't huis van iemand, die hun welgezind was, namelijk *Vairata* [1]). Daar werden ze ontdekt door dezelfde spionnen van *Duriadan*. En zoodra deze de zekerheid had, dat zij zich in dat oord bevonden — 't Rijk van *Vairata* — trok hij met zijn legers tegen dien Vorst op, en nam hem gevangen. De *Pondovo*'s waren hierover hevig verontwaardigd, doch daar ze niet naar genoegen wraak konden nemen, zonden ze afgezanten, om den vrede te bewerken met genoemden Keizer. Doch daar deze zich onafhankelijk gedroeg, omdat hij Koningen en Machthebbers aan zijn zijde had, wilde hij niet het oor leenen aan de voorstellen en verzoeken der *Pondovo*'s. In dezen nood namen ze hun toevlucht tot het kind *Crusna*. En dit verzekerde hun de algeheele overwinning op hun vijanden. Zeventien dagen lang bevonden zich op de plaats *Cruxetra* legers, en deze werden in dien tijd afgemaakt, en zoo ook de andere volken, welke zich in die legerkampen bevonden; want, geholpen door 't kind *Crusna*, behaalden de *Pondovo*'s de overwinning.

---

1) D.w.z. de vorst van Virāṭa.

HOOFDSTUK LXXVII.

Voortzetting van 't vorige verhaal.

Nadat ze deze overwinning behaald hadden, begonnen de *Pondovo*'s op de aarde te heerschen, en maakten zichzelven tot Koningen in de plaats van hen, welke gesneuveld waren in de oorlogen in *Cruxetra*, de plaats, waar het leger van *Sodobah* [1]) geheel vernietigd werd in de oorlogen, die *Mogol* voerde in de afgeloopen jaren. Want uit deze oorlogen der *Pondovo*'s en Keizer *Duriadan* bleven nog maar tien personen over, namelijk: drie van de zijde van *Duriadan*, *Crupachary*, *Assuastama*, en *Yuyussa* [2]), en van de andere zijde de vijf *Pondovo*'s, *Assumanta* [3]), en het kind *Crusna*, zoon Gods. Al deze *Pondovo*'s, met Keizer *Duriadan*, noemden zich eerst *Couranvo*'s [4]), en na afloop van deze oorlogen onderscheidde men de vijf gebroeders als *Pondovo*'s, om verschil te maken tusschen de eene en de andere familie, en deze naam *Pondovo*'s bleef hun eigen tot op heden, zooals men zien kan uit de legenden der boeken in 't algemeen.

HOOFDSTUK LXXVIII.

Dat na de geboorte van *Crusna* en zijn daden, de wereld tot rust gebracht zijnde, hij verdween [5]).

Nadat het Heelal met beschaafd beleid bevredigd en *Crusna* aan de Monarchieën der wereld volmaakte rust had geschonken, door de verplichte leer, die hij hun gaf, en 'er zoo lange jaren verloopen waren, ging *Crusna* naar den oever der rivier *Balu Catir* [6]). Daarheen vergezelde hem *Arzun*, een der *Pondovo*'s, en *Crusna* vroeg hem, hem te mogen omhelzen, ten teeken van de liefde, die

1) Vermoedelijk is dit de Kanaujiya brahmaan Sadoba, die zich uitgaf voor Sadāshiv Rao Bhau en in 1776 het grootste deel van Konkan veroverde (Imp. Gaz. vol. XXI, pag. 76).

2) De drie zijn volgens het MBh.: Kṛpa (in den Portug. tekst blijkbaar Kṛpācārya), Aśvatthāman en (niet Yuyutsu, doch) Kṛtavarman.

3) Wie hiermede bedoeld is, zie ik niet.

4) Zal wel druk- of kopie-fout voor *Couravo*'s zijn.

5) De bron van het hier volgende is mij onbekend, en de voorstelling van Kṛṣṇa's dood wijkt hier af van de gangbare, vgl. het eerste bericht, hoofdstuk 26.

6) Den naam der rivier kan ik niet thuisbrengen: *vālukātīra*?

hij voor hem had, en dat hij hem altijd als een hulp in huis zou nemen [1]). Dit weigerde *Arzun*, hoezeer *Crusna* er ook bij hem op aandrong. Toen vroeg *Crusna* hem om de gunst, zijn boog te mogen aanraken [2]). En door het gevlei van *Crusna* stond *Arzun* zulks toe. Nauw had hij met zijn hand den boog aangeraakt, of *Crusna* verdween, terwijl hij in de lucht zulk een glans verspreidde, dat *Arzun* bezwijmde. En terwijl de gansche wereld verbaasd was over deze gebeurtenis, ging *Crusna* bij zijn Vader den Almachtige wonen. Vóor het heengaan van *Crusna*, had hij een Priester, genaamd *Veyasrosi* [3]), zijn bemindsten discipel, waarover later, en afstammeling in 't vijfde geslacht van *Brama*, behoorlijk onderricht in al de plechtigheden, godsdienstige gebruiken en overige mysteriën betrekking hebbende op het goede leven der menschen. *Dhormo Raza Pondovo* week geen haarbreed af van de gansche leer, die *Veyasrosi* hem onderwees, want hij vereerde hem evenzeer als *Crusna*. Hij richtte zich dan ook in zijn Regeeringsbeleid steeds naar de raadgevingen van *Veyasrosi*.

HOOFDSTUK LXXIX.

Dat vóor het heengaan van *Crusna* de leer, welke hij aan den Priester *Veyasrosy* achterliet, door dezen geopenbaard werd aan *Dhormo Raza*, waarna hij zich verwijderde; en van den dood der *Pondovo*'s.

Deze Priester, dien de Heidenen aanzien voor het hoofd van hun eeredienst, en als insteller der plechtigheden daarvan, verklaarde aan *Dhormo Raza*, dat de Eeuw genaamd *Duapar* ten einde liep [4]), en thans die genaamd *Calinga* begon, en dat hij er daarom zeer op gesteld was, de bewoonde oorden te verlaten, en naar de Wildernissen te gaan, om een boetvaardig leven te leiden.

---

1) De verwarring van zins-onderwerpen, die zoo vaak voorkomt, maakt de vertaling ook van deze plaats twijfelachtig. De tekst luidt: „*e com que o tratára sempre assistindo em sua casa, o que negando-lhe* enz. A. A. F.

2) Weder eenigszins onzeker: *tocar o seu arco*, zal wel op Arjuna's boog slaan. A. A. F.

3) Met *Veyasrosi* is stellig Vyāsa (*vyāsa-ṛṣi*) gemeend. In hoeverre de vermelding, dat hij in 't vijfde geslacht van Brahmā afstamt, overeenstemt met de purāṇa-traditie, is moeilijk na te gaan.

4) De Kṛṣṇa-avatāra heet in het derde (Dvāpara) Yuga te hebben plaats gehad.

En dadelijk ging hij hiertoe over. Zonder verwijl verdween de Priester, terwijl hij de *Pondovo*'s nog verwittigde, dat het ook voor hen zeer nuttig zou wezen, een zwervend leven te gaan leiden. Ze volvoerden dit terstond, en gaven hun Rijk over aan hun kleinzoon *Paricite* [1]). Zoo begonnen ze hun pelgrimstochten aan de andere zijde van den berg *Imavol*, hetwelk wil zeggen „zeer koud" [2]). Toen ze aan den oever der rivier *Mandaqhini* gekomen waren [3]), viel *Durpody* erlangs loopende in het water en verdronk. En de *Pondovo*'s wierpen haar (lijk) weder in de rivier [4]), volbrachten de verplichte lijkplechtigheden, en daarna stierf *Sadeo*. Na dezen *Naquol*, *Arzun* en ten slotte *Bimaven*, allen op verschillende dagen. Alleen *Dhormo Raza* bleef over. Deze werd door geesten geleid naar *Emupuri* (Vagevuur) teneinde zich te reinigen van vroegere zonden. En terwijl tot straf de groote teen van zijn linkervoet in 't Vagevuur bleef, wegens een zonde, die hij beging, omdat hij twijfelde aan de verklaring eener waarheid, werd hij in gezelschap van zijn Neef *Duriadan*, voor wien *Dhormo Raza* ook door zijn beden verlossing bewerkte [5]), naar *Vaincuto* gevoerd ('t Vredeoord), waar hij weder vereenigd werd met zijn broeders en hun vrouw *Durpody*.

HOOFDSTUK LXXX.

Dat al de Priesters, toen ze het vertrek van *Veyasrosy* vernamen, naar de wildernissen gingen.

Toen ze de afwezigheid van den Priester *Veyasrosy* vernamen, gingen al de andere Priesters op weg naar de wildernissen, in de gedachten houdende, dat de eeuw *Caliuga* hard zou wezen, van wege de vele vergrijpen, verkeerdheden, boosaardigheid, en ten slotte zondig, zoodat ze den toorn Gods zou opwekken, reden

1) Parikṣit geldt als Arjuna's kleinzoon.

2) Het woord *himaśaila* (gelijkwaardig ongeveer met het meer bekende *himālaya*) beteekent: „sneeuwgebergte".

3) In het MBh. (16de parvan) wordt in dit verband geenerlei vermelding gemaakt van de Mandākinī, een Ganges-arm, die op den Himālaya ontspringt. — Overigens is de opeenvolging van den dood der Pāṇḍava's in overeenstemming met die van het MBh.

4) Tekst: *e correndo por ella cahio nella a Durpody, e acabou a vida, a quem lançáraõ no mesmo rio*, letterlijk: „En langs deze (Mandākinī) loopende viel Durpody erin (in de rivier, *o rio*) en eindigde het leven, welke ze (= waarop ze haar) wierpen in dezelfde rivier". A. A. F.

5) Dit is niet precies de traditie.

waarom ze, teneinde daaraan te ontkomen, zich zoo terugtrokken bij 't begin van genoemde Eeuw tot den huidigen dag. 't Staat vast, dat ze het aantal van twee duizend honderd zes en zeventig jaren moet bereiken [1]).

HOOFDSTUK LXXXI.

Dat God niet meer zichtbaar voor de menschen zal verschijnen, zooals dat vroeger geschiedde, en dat hij hun smeekbeden zal verhooren, wanneer ze zijn Beelden aanbidden.

Deze Priester *Veyasrosi* had in de onderrichtingen, die *Crusna* hem achterliet, de mededeeling gekregen, dat in de Eeuw *Caliuga* God niet meer verschijnen zou, gelijk dat voorheen was, toen hij zich in voor ieder zichtbare gedaante vertoonde, wanneer men hem aanriep; doch hij zou 't oor leenen aan de beden en smeekingen der rechtschapenen dezer aarde, en van een ieder die hem waarachtig vereerde en liefhad. En opdat de wetenschap hiervan voor altijd bestendigd zou worden, beval hij, dat men zijn Afbeeldingen zou maken en in Tempels zetten of in huizen voor dien dienst bestemd, zijn ceremoniën betrachtende, waarvan de Priesters op de hoogte waren, zijn naam aanroepende met een oneindig aantal namen. Daarom is 't ingesteld onder de Heidenen, God bij zijn verschillende afzonderlijke namen aan te roepen, terwijl er eigenlijk maar éen God is.

HOOFDSTUK LXXXII.

Dat de voorschriften, in acht genomen door de Heidenen, door den Priester *Veyasrosi* zijn bevolen.

Nadat deze *Caliuga*-eeuw was begonnen, gaf *Veyasrosi* het voorschrift, dat de Bramenes zich onthouden moesten van alle vleesch en allen wijn, omdat hij er zeker van was, dat in deze Eeuw veel boosaardigheid zou heerschen, en de menschen zouden trachten

1) Welke strekking deze laatste woorden hebben, zie ik niet.

naar wraak op elkander. De liefde voor den evenmensch zou verminderen, en ten slotte zouden ze minder waarheidlievend zijn. En om deze zonden zou het vuuroffer niet tot volkomenheid gebracht worden, waarbij God placht zichtbaar te verschijnen, gelijk men ziet, dat hij tegenwoordig niet meer verschijnt. Daarom verbood hij vleesch en wijn, opdat de Bramenes zouden voortgaan met het dooden van hun vleesch, om zich niet over te geven aan grootere ondeugden door verzadiging aan vleesch en aan wijn, omdat deze een machtige prikkel is ter opwekking der levensgeesten, en tot wellust aanzet.

HOOFDSTUK LXXXIII.

Dat de Heidenen zich gaan reinigen te *Caxy* of *Varannessy* en waarom.

Aan de andere zijde van 't Koninkrijk Bengalen, zeer oude woonplaats der Bramenes, ligt het Rijk of land genaamd *Caxy* of *Varannessy*, hoofdgebied van 't Heidendom, waar een Tempel is met het Beeld des Almachtigen. Daarheen gaan de bedevaartgangers tot het doen van hun devotie, omdat het een daartoe bestemde plaats is. Wanneer ze die verricht hebben, gaan ze verder naar 't Rijk *Gaya* [1]), plaats bestemd voor 't vieren der lijkplechtigheden, en diensten voor de zielen der afgestorvenen. Daarna trekken ze naar 't Rijk *Prayaga* [1]), waar de boom [2]) staat, die bestaat van de schepping der wereld af tot heden, zonder meer bladeren voort te brengen, noch meer te groeien dan hij vroeger gegroeid is, zoodat hij blijft zooals hij is.

---

1) Over Gayā en Prayāga vgl. Rogerius, Open-Deure pag. 208, 209 (volgens de pag. der ed. princ.).

2) Dit is de beroemde *akṣayavaṭa* (*vaṭa*: Ficus indica) te Allahābād, dien reeds de Chineesche pelgrim Hiuen Thsang moet gezien hebben, en waarvan volgens Crooke (Popular Rel. and Folklore p. 248 = The popular Rel., vol. II, pag. 98) reeds in het Rāmāyaṇa melding wordt gemaakt: Rāma, Sītā en Lakṣmaṇa zouden onder zijn schaduw gerust hebben. Hij wordt o.a. ook in het Pādmapurāṇa (VI. 25. 7) vermeld:

yatra vaṭasyākṣayasya darśanaṃ kurute naraḥ |
tena darśanamātreṇa brahmahatyā vinaśyati ||

Over den boom vgl. ook M. Williams, Brāhmanism and Hindūism, pag. 337. Of het in 't volgende Hoofdstuk gedane verhaal van Keizer Akbar en den Boom reeds ook uit andere bronnen bekend is, weet ik niet.

HOOFDSTUK LXXXIV.

Van een boom, die van de schepping der wereld af in 't Rijk *Prayaga* staat, zijn eigenschap en zijn geheimenissen.

Toen Keizer *Hacabar* van *Deli* en *Agra* de wonderkracht van dezen boom vernam, wilde hij uit nieuwsgierigheid eens zien, hoe 't wezen zou, als hij de takken van den boom liet afkappen. Zijn hovelingen voerden den last uit, en den volgenden dag zag men den boom weder met dezelfde takken. De Koning, verbaasd over dit wonder, liet den boom omhakken. Doch den volgenden dag was hij weer in zijn ouden toestand. De Koning werd vertoornd en liet hem weder omhakken, en tot onder in de aarde de wortels uitgraven, zoodat er geen spoor meer van over was. Bovendien liet hij het ontstane gat vullen met aarde, en de heele oppervlakte ervan met gesmolten lood bedekken, opdat men nooit meer van dien boom hooren zou. Den volgenden ochtend verschijnt dezelfde boom weer ongedeerd en geheel in zijn ouden staat. Daarover verbaasd beval de Koning, dat niemand den boom mocht schenden, en deed vele schenkingen en gaf genadebewijzen, om te maken dat de boom goed verzorgd werd, terwijl de heele omtrek ommuurd werd, opdat niemand — op straffe des doods — meer hem naderen zou, om hem te zien.

HOOFDSTUK LXXXV.

Voortzetting.

Nana, die is *Balagi Bagi Rao Pradando* [1]), *Marata*-Koning en Overheerscher van Azië, onderwierp die Rijken aan zijn macht, en terstond gaf hij vrijen toegang aan iedereen, die den boom wilde zien. En zoo is 't tot op heden, zonder eenige belemmering. En tegenwoordig kunnen de bedevaartgangers nog vrijer gaan, omdat de Engelschen, die heerschen over al die Rijken tot dat van Bengalen toe, de vrijheid waarborgen en iedereen beschermen, die naar deze Rijken komt.

1) Balajī Bājī Rao was de 3de Peshwā en regeerde van 1740—1761, vgl. Imp. Gaz. en Elphinstone, History of India, pag. 723.

HOOFDSTUK LXXXVI.

Dat, bij twijfelpunten in hun eeredienst, die de *Boto*'s of Lands-priesters niet kunnen ophelderen, ze naar hun Paus kunnen gaan, die te *Caxi* zetelt, en andere gevallen, waarin die Paus onmachtig is.

Voor al de twijfelpunten, die zich voordoen in hun ritus en die niet opgehelderd kunnen worden door de *Boto*'s [1]) of Landspriesters, gaan ze naar hun Paus [2]), die zich bevindt in dat Rijk *Caxi* of *Varanexi*. Wanneer 't bijvoorbeeld gebeurt, dat een Bramene-vrouw, die weduwe is, zwanger wordt, of een gehuwde overspel pleegt, en men het doorslaande bewijs van haar schuld heeft, wordt ze uit de Bramene-kaste gestooten en heeft ze verder geen gemeenschap of hulp binnenshuis, gelijk een rot lid. Doch wanneer deze vrouw naar *Varanexy* gaat om zich te reinigen, en ze brengt dan 't bewijs mee van de vergiffenis haar geschonken door den Paus, dan wordt ze in haar vroegeren eerestaat hersteld. En zoo zijn er meer zulke gevallen. Echter gaat dat niet in de volgende, waarin gezegde Paus geen dispensatie kan verleenen: zoo voor 't hertrouwen eener Bramene-weduwe, of 't eten van vleesch of drinken van wijn toe te staan; of wel in den Bramene-stand op te nemen eenig individu, 't zij een *Quetri*, een *Voisso* of een *Sudro*, of van een willekeurige andere Moorsche natie enz. Evenmin vermag hij van een *Sudro* een *Voisso*, of van een *Voisso* een *Quetri* te maken.

---

1) Deze *Boto's* komen ook in hoofdst. 95 en 98 voor. Dit woord schijnt skt. *baṭu* (of *baṭuka*) te zijn en duidt een soort van priesters aan (Carey: „*vaḍu*, a brahman, who resides with and performs religious ceremonies for a person of the Śūdra caste"), reeds vermeld in het Śivapurāṇa (cp. 43). Zij komen nog voor in de Lettere dell' India Or. (Vinegia 1580), pag. 121: *Boti*, che sono gentili e huomini di molto rispetto" (uit een brief van 1569); by della Valle (vol. I pag. 80 der Engelsche vertaling): „The most esteemed amongst the Brachmans ... are those who perform the office of Priests, whom they ca'l *Boti*", waarbij de uitgever opmerkt: „for *bhat* or *bhat*, a common title among the Mahratta Brahmans"; en eindelijk in de bul van Gregorius XV uit 1623: „Lineam ... non accipiant... a ministro, quem *Botum* ... appellant,... sed a sacerdote catholico."

2) De tekst heeft *pontifice*, wat misschien beter met „Hooge-priester" vertaald ware. In oude brieven en reisbeschrijvingen is meermalen sprake van een Archi-brahmaan; of deze waardigheid nog heden bestaat, heb ik niet kunnen vaststellen; Prof. Kern weet er niet van.

HOOFDSTUK LXXXVII.

Dat mannen met veel vrouwen mogen huwen, echter mag een weduwe niet hertrouwen en meer gevallen.

Terwijl het den mannen vrij staat, te trouwen met zooveel vrouwen als ze willen [1]), mag de vrouw, wanneer ze weduwe is, in geen geval hertrouwen. En doet ze dat toch, dan wordt ze onverbiddelijk uit de kaste gestooten, want de Paus kan haar geen vergiffenis schenken. Op dezelfde wijze moeten de Ouders van een Bramene-meisje haar uithuwelijken, zoodra ze volle elf jaren oud is. Dit is de laatste termijn, en wanneer ze door tegenspoed of armoede ongetrouwd blijft en vóor dien reeds haar maandreiniging heeft, terwijl dit bekend is buiten haar huis, dan is dit meisje met haar Ouders en haar gansche familie onteerd en de Paus kan geen dispensatie verleenen. En 't meisje wordt als slavin verkocht door den *Divao* [2]), ook al behoort ze tot den hoogsten adel of heeft ze koninklijk bloed.

HOOFDSTUK LXXXVIII.

Dat er tempels en beelden zijn in Kaap *Camorim* en in verschillende streken, elk met een eigen naam, doch alle van den zelfden God.

In Kaap *Camorim* is een tempel met het beeld van *Ramesoor* [3]), waarvan we te voren [4]) spraken. Te *Tripoti* is er ook een met het beeld van *Vencatexa* [5]). Te *Pondepur* van *Vitoba* of *Panduranga* [6]);

---

1) Vgl. de noot op Rogerius, pag. 51 (pagin. der ed. princeps).

2) Hier mede zal bedoeld zijn: „the head financial minister, whether of the state or a province, ... charged, in the latter, with the collection of the revenue, the remittance of it to the imperial treasury, and invested with extensive judicial powers in all civil and financial causes" (Hobson-Jobson, s.v. *dewaun*). — De gegevens ontbraken mij om de bewering van den Portugeeschen berichtgever te toetsen.

3) Bedoeld is de prachtige tempel op 't eilandje Rāmeśvara, tusschen Ceilon en 't vasteland, vgl. o.a. M. Williams, Brāhmanism and Hindūism, pag. 445.

4) Vgl. hoofdst. 61.

5) Over den aan Veṅkaṭeśa gewijden tempel te Tirupatti in North Arcot District, vgl. M. Williams, op. cit. pag. 268 en de noot op Rogerius, pag. 152 (ed. princ.)

6) De stad Paṇḍharpur (in Dekhan z.o. van Poona) staat onder de bescherming van den God Kṛṣṇa, als Viṭhobā, vgl. M. Williams, op. cit. pag. 50 en 263 en Imp. Gaz. XI, pag. 332.

te *Vddupno*, in 't Rijk van *Bidnur*, van *Crusna*[1]). En nog veel andere tempels op verschillende plaatsen, waar ieder van deze beelden wordt aangebeden als dat van den Almachtige met het gebed, dat in 't begin verklaard is. Ook is er in *Sanquelim*[2]), in de landen van *Bounsulo*[3]), de tempel van *Vitoba*. In *Naroa*[4]), van dezelfde landen, is een beeld van *Mahes*; in *Manguez* van de Provincie *Ponda* is er ook een tempel met denzelfden naam *Manguez*, die eigenlijk van *Mahes* is. Er is ook die van *Naguez*, die eveneens van *Mahes* is. Al deze aanroepingen zijn onder den naam van denzelfden Almachtige.

HOOFDSTUK LXXXIX.

Voortzetting.

Te *Queula*[5]), in de landen van *Ponda*, is een tempel van *Kantadurga*[6]), die het beeld is van *Mahes*' vrouw. In *Bandora*, van genoemd gewest, die van *Lacximim*, vrouw van *Visnu*. Dan zijn er nog andere: van *Bogvoti*, *Maixasur Mordani*[7]), die overeenkomen met het beeld van *Lacximim*. In al deze tempels mag geenerlei *Bagata* (ook pagodice — ontuchtig tempelfeest — of *feitiço*) gegeven worden[8]), want zulke zotternijen worden daar niet toegelaten. Alleen brandt men er veel wierook, en andere reukwerken, en doet men er de verplichte devotie. Ook verricht men er vuuroffers en spreekt veel gebeden uit, terwijl men in verzen de wonderen bezingt, en men doet er al wat ieders vroomheid meebrengt. Men leest er de oude geschriften en zedekundige verhalen, zonder de minste gedwongen heffing.

---

1) Te Uḍupī of Udipi, een heilige plaats in Z. Canara, N. van Mangalore, bevindt zich een beroemde Kṛṣṇa-tempel, door Mādhavācārya gesticht.

2) In Portugeesch gebied, enkele uren oostelijk van Goa gelegen.

3) Bhounsla (eigenlijk Bhoslah of Bhonslah) is oorspr. de bijnaam van Śivajī, maar dan ook van eenige andere Mahratten-vorsten.

4) De plaatsnaam Naroa en de goden-namen Manguez en Naguez kan ik niet terecht brengen (vgl. evenwel addenda). — Ponda is de stad Ponde, Z. O. van Goa.

5) Bedoeld is Quilon of Koulam (Coulam), een stad behoorende tot Travancore.

6) Vgl. *durgā kāntimatī* bij M. Williams, op. cit. pag. 447.

7) Met *Bogvoti* is zeker wel *bhagavatī*, en met *Maixasur Mordani* zonder twijfel *mahiṣāsuramardanī* bedoeld: Durgā als overwinnares van den in buffel-(*mahiṣa*) gestalte gedachten Asura.

8) De tekst luidt: „em todos estos templos naõ se póde usar de qualidade alguma de *Bagatá*, pagodice, ou chamado feitiço". Blijkens het verband, zie ook het volgende hoofdstuk, is *bagata* gelijkwaardig met *abhicāra*. Het w o o r d is mij niet duidelijk.

HOOFDSTUK XC.

Dat in de Pagoden, waar beelden zijn van *Vetal* en andere beelden, deze niet van God zijn, maar van de Mannen die dapper geweest zijn, waardoor ze aanbidders hebben.

De overige namen, waarmede de Heidenen hun beelden noemen, als *Vetal, Rovelnata, Dudda, Boiroom* [1]), *Quetrapal* [1]), *Canddao Rao* [2]); en dergelijke meer, zijn die van Koningen of personen, die dapper geweest en in de oorlogen ter verdediging van hun vaderland of hun Rijken den heldendood gestorven zijn, voor wie het Heidendom zijn Pagoden heeft bestemd. In deze worden de *Bagata*'s gevierd, waarbij hanen en andere dieren worden geslacht, en dan wordt voor iedere hekserij, die ze verlangen, een bepaalde aanbidder aangewezen; want naar de wet mogen de Bramenes zelf geen *Bagata* uitvoeren of eenige andere hekserij. Wel mag dit geschieden door andere personen, daartoe aangewezen uit de kasten der *Sudro*'s, *Curumbin*'s [3]) en dergelijke.

HOOFDSTUK XCI.

Over de wasschingen, die op bepaalde dagen door de Heidenen verricht worden, en waarom.

De grond voor hun wasschingen op door hun ritus bepaalde dagen ligt in de zekerheid, dat die wateren uit de rivier *Mandaquini* vloeien, welke haar oorsprong heeft op de hoogten van een berg,

---

1) Met *Boiroom* zal wel Bhairon bedoeld zijn, oorspronkelijk een godheid (*grāmadevata*) der Draviḍa-stammen, geïdentificeerd met Bhairava, vgl. Enc. of Rel. and Eth., vol. V, pag. 10 b, en Crooke, The popular Rel., vol. I, pag. 107; volgens Crooke (E. R. E. l. c.) is deze godheid dezelfde als Quetrapal, d.i. Khetrpāl (skt. *kṣetrapāla*).

2) „In a much lower class is Khaṇḍobā or Khaṇḍerāv, „sword-father", probably a deified non-Aryan prince, now the chief Guardian-deity of the Deccan", Crooke in Enc. of Rel. and Eth., vol. VI, pag. 701. b; „he is now regarded as an incarnation of Śiva in his form Mallāri", M. Williams, op. cit. pag. 266.

3) Bedoeld is waarschijnlijk de kaste der Kuṛumbans, vgl. Baines, Ethnography § 70 (pag. 103). Ook Linschoten (I, pag. 172, ed. Kern) spreekt van de Corumbyns als „de verachtste en miserabelste van de Indianen". Prof. Kern leidt het woord af van skt. *kuṭumbin* („huisman").

die achter den Berg *Imaxol* ligt, waarheen tot nu toe nog geen levende ziel is doorgedrongen. En in 't denkbeeld, dat de wateren dezer rivier heilig of zegenrijk zijn, omdat ze van de Hemelen afdalen, en in verband staan met de „zoete rivieren" genaamd *Ganga*'s, onderwerpen ze zich aan wasschingen daarin, en niet om eenige andere geheimzinnigheid, alleen maar omdat de oevers dezer rivier betreden zijn door de *Poudovo*'s, en zij zelven met de vrouw *Durpody* daarin omgekomen zijn, zooals boven [1]) verhaald.

HOOFDSTUK XCII.

Dat al de plechtigheden en offers, die de Priesters verrichten, naar de voorschriften zijn, welke *Veasrosy* hun achterliet.

Al de ceremoniën, offers, voorschriften, geboden en al 't overige dat vastgesteld is in den heidenschen eeredienst, evenals de legenden, geschriften enz. volgen en betrachten de Heidenen naar de instructies, welke de Priester *Veasrosy* aan de Priesters gegeven heeft [2]), terwijl ze volledige nakoming in acht nemen en een eed van gehoorzaamheid doen, om zich te onderwerpen aan het „onus" zijner voorschriften, zonder eenige schending daarvan.

HOOFDSTUK XCIII.

Dat *Parisramo* een ieder vervloekte, die de offers van den Priester *Zamadagni* ontheiligd had, en waartoe hij ze vervloekte.

In de zesde tevoren vermelde vleeschwording, zeiden we, dat *Sasarzun*, Keizer der Filistijnen, die gevreesd en machtig was, het waagde den Priester *Zamadagni*, zijn vrouw *Renuca*, en zijn gansche gezin te dooden, en daarbij ook de Koe *Camadenu*. *Parisramo*, hierover verontwaardigd, maakte een einde aan 't onrecht en den

1) Vgl. hoofdstuk 79.

2) Vyāsa (Veda-vyāsa) geldt immers als de compilator der Veda's, van het Mahābhārata en van de Purāṇa's.

willekeur van den Keizer door hem en al zijn aanhang te dooden. Dit geschiedde door plagen over hen te zenden. Om de afschuwelijke misdaad die ze gepleegd hadden: het offer en wat verder tot den *Indu*-ritus behoort, te hebben ontwijd, moesten ze voortaan rond zwerven in vreemde landen, voor altijd gescheiden van den omgang met *Indu*'s, onderworpen aan andere Wetten. Echter zouden ze één God aanbidden, terwijl ze in verschillende deelen der wereld zouden leven zooals geschied is, wordende dezen Mooren, genen Kaffers, anderen Joden.

HOOFDSTUK XCIV.

Dat de Priester *Veasrosy* verklaard heeft, dat er in de *Calinga*-eeuw nog twee vleeschwordingen zouden voorkomen, en dat in dien tijd er één enkele Koning zou wezen en één Wet, en nog andere Voorspellingen.

Door de instructie, die de Priester *Veyasrosy* aan zijn volgelingen liet, verklaarde hij steeds, dat er in de *Caliuga*-eeuw, welke loopt van 2176 jaar geleden tot nu toe [1]), nog twee incarnaties zouden wezen, genaamd *Bodo Autar* [2]) en *Calangui Autar* [2]), en dat er in dien tijd een enkele Keizer zou wezen, genaamd *Nagarzun* [3]), één Wet en één God. En dat de *Caliuga*-eeuw zou eindigen, terwijl de menschen klein van gestalte zouden zijn, behoeftig aan alles, verstoken van waarheid, en moorddadig onder elkaar. Er zou totaal gebrek aan goud wezen, en aan zilver, koper en andere delfstoffen, en alleen het „barboró" [4]) bestaan. En wie een korrel goud had, zou geacht worden gelukkig te zijn. En dat er onder de menschen zouden heerschen ontrouw, valschheid, achterklap en overbrengerij, ongehoorzaamheid aan de Ouders en meerderen, dat er doodslag zou zijn, afmaken der koeien, moord op de Bramenes, zinnelijkheid,

[1]) Deze tijdsbepaling (de tekst tuidt: *que corre desde dous mil cento setenta e seils annos até o dia hoje*) is, mij altans, geheel onbegrijpelijk.

[2]) De incarnaties van Viṣṇu als Buddha en als Kalkin zijn bedoeld.

[3]) Nāgārjuna, de grondlegger van het Mādhyamika-stelsel, leefde in de 2de eeuw na Chr. (Kern, Boeddhisme, deel II, pag. 401).

[4]) Wat dit woord beteekent is niet kunnen blijken. Moet men aan skt. *barbara* denken, dat o.a. beteekent „vermiljoen" (Zinnober)? — Overigens is de bron mij tot dusverre onbekend, waaruit deze schildering van het Kaliyuga geput is.

diefstal, afgunst, en 't weigeren van aalmoezen aan de armen, ook al had men genoeg om die te geven; en dat om deze door de menschen bedreven zonden ze met den dood gestraft zouden worden; dat sommigen als verstokten naar de diepte der Hel zouden gaan, en anderen, die berouwvol stierven, naar het Vagevuur zouden gaan. Daar — in 't Vagevuur — zouden ze veranderd worden en, herboren, weder op de wereld komen als monsters, slangen, dieren als de hond, de kat enz., om dan, gereinigd of de verdiende straf ondergaan hebbende voor genoemde schuld, weder in een (menschelijken) schoot tot het menschdom terug te keeren. En wanneer ze dan goed en wel geleefd hadden en gestorven waren, zouden ze de zaligheid genieten. En dat na afloop der *Caliuga*-eeuw de wereld weder zou beginnen met de *Trutayga*-eeuw [1]), welke voortreffelijk is. Platen 12 en 13.

Samenvatting of Overzicht der voorschriften betreffende den eeredienst, en regel om goed te leven, ten einde de eeuwige zaligheid te genieten na dit sterfelijke leven.

HOOFDSTUK XCV.

Over de plechtigheid van 't koord-omhangen, en de beteekenis daarvan.

Eenige jaren na de geboorte van een Bramene-knaap noodigt men zijn *Boto*'s (Priesters) uit, en geeft een vroolijk feest met plechtige maaltijden, naar voorschrift van zijn ritueel, met vuuroffer, waarop het knaapje drie in elkaar gedraaide stukken koord, met een knoop genaamd *Bramagant* [2]), zorgvuldig om den hals worden geworpen en van den eenen schouder naar het middel geslagen, hetwelk ze beroep [3]) noemen. Zonder dit is hij geen Bramene, en kan hij ook niet onder hen tot hun feestelijkheden en maaltijden

---

[1]) *Truay(u)ga* moet vergissing voor Cretayuga (d.i. *kṛtayuga*) zijn; vgl. ook de derde Verhandeling, hoofdstuk 16, 3de alinea.

[2]) *Bramagant* staat blijkbaar in tegenstelling met *Rudragant* (hoofdst. 100): *brahmagranthi* en *rudragranthi*. Dat het heilige snoer voor Ārya's een anderen knoop zou hebben dan voor Śūdra's, is uit geen bron bekend; wellicht werd de knoop in 't eerste geval *pradakṣiṇam*, „naar rechts om", in 't tweede geval *prasavyam*, „náar links om" geslagen.

[3]) De tekst heeft „*profissaõ*".

worden toegelaten en evenmin omgang met hen hebben. Die drie snoeren dienen hem als voorschrift, om drie keer daags tot God te bidden, nl. bij 't opgaan van de zon, op den middag, en bij zonsondergang [1]), hun plechtigheden en gebed betrachtend zooals hun *Boto*'s hem onderrichten.

HOOFDSTUK XCVI.

Van de beteekenis van, en verklaring, waarom ze een *Kendi* dragen.

In den ouden tijd plachten de stervelingen het baardhaar, noch het hoofdhaar te knippen, behalve alleen dat, hetwelk hen bij 't eten hinderde. Sedert er boosaardigheid onder de menschen kwam, en ze zich in huizen vestigden, gezinsleven, handel en bedrijf kregen, begonnen ze hun haar te knippen, waarbij alleen de *Kendi* gelaten werd, d. i. een plokje haar midden op 't hoofd [2]), ter herinnering aan de oude *Cazana*, die ieder zonder uitzondering vroeger droeg; want toen was het knippen van hoofd- of baardhaar iets schandelijks.

HOOFDSTUK XCVII.

Dat ze na het koord-omleggen moeten bidden, en andere ritualiën in acht nemen.

Dan is de Bramene, door het koord-voorschrift, verplicht, zich driemaal per dag het lichaam met koud water te wasschen, te bidden en de andere verrichtingen te doen, waaraan hij onder-

---

1) Gedoeld wordt hier op de Sandhyā.

2) Het is bekend, dat een der „Sakramenten", te verrichten aan den jeugdigen Hindu, het *cūḍākarman* is, bestaande daarin, dat het hoofdhaar wordt afgeschoren, op een of meer plokjes na, de *cūḍā*, welke men laat staan. In de meergemelde bul van Gregorius XV heeten deze lokken *„corumbyna"*; de uitgever dezer bul (in deel I van Juris pontificii de propaganda fide pars prima, Romae, 1888) merkt hierbij op: „Codumbum appellant capillos in summo capite contorsos". — Naar Dr. van Ronkel zoo vriendelijk is mij mede te deelen, is het Maleisch-Javaansche *konde* een Tamil woord: *koṇḍai*: „kuif, haarbos, haarlok, haarwrong." Waarschijnlijk is het boven voorkomende *kendi* hetzelfde woord. Met *cazana* weet ik geen raad.

worpen is. Evenwel wint hij door de nakoming dezer ritualiën geen genade op aarde noch hiernamaals, terwijl de veronachtzaming een zware zonde is, waarvoor hij de straffe der verdoemenis ondergaat.

HOOFDSTUK XCVIII.

Van 't verschil, dat er is bij 't gebed der andere kasten in verband met het koord, dat ze dragen.

De drie andere volksafdeelingen, zooals de *Qhetri*'s, de *Voisso*'s en *Sudro*'s [1]), zijn eveneens verplicht het bedoelde koord te dragen, onder dezelfde voorschriften als boven. Echter moet dit hun alleen door de Bramene-*Boto*'s worden omgehangen, ook al gold het een Geleerde en Meester, of een Profeet in de ceremoniën van hun eeredienst en wist hij er alles van. Want dit voorrecht komt alleen den Bramenes als voornaamsten toe. Daarbij wordt echter in de bizonderheden van het koord-gebed eenig verschil gemaakt in formaliteiten, om het onderling en ten opzichte der Bramenes te onderscheiden.

HOOFDSTUK XCIX.

Dat de *Marata*'s (*Charodo*'s) geen koord mogen dragen, of niet verplicht zijn, het te dragen, en waarom ze 't dragen.

De *Marata*'s, in de wandeling *Charodo*'s [2]) genoemd, dragen ook een koord, zonder in 't minst daartoe verplicht te zijn. Ze doen 't alleen maar, om er als Bramenes uit te zien, en zich met hen gelijk te stellen, en omdat ze meenen zonder dat minder geteld te zijn. Doch het koord niet om den hals dragend, zooals velen der *Charodo*'s het niet dragen, zijn ze in geen enkel geval onderworpen aan eenige straf door hun ritus aan de Bramenes opgelegd, omdat die deze vrijheid van 't koord aan bovengenoemde kasten niet toestaat.

---

1) Dat de Śūdra's het heilige snoer dragen is, behalve voor de rathakāra's, in de andere bronnen verboden; vgl. echter de noot op Rogerius, pag. 35 (pag. der ed. pr.).

2) Tavernier, Les six voyages, vol. II, pag. 43: „la quatrième Caste s'appelle *Charados* ou des *Soudras*". Elders heb ik deze benaming niet aangetroffen.

HOOFDSTUK C.

Dat, ofschoon de goudsmeden, ketelmakers en dergelijken meer het koord dragen, er echter onderscheid is in den knoop.

De goudsmeden, ketelmakers, smeden, armbandmakers en anderen dragen wel het koord, maar altijd met een verschillenden knoop. Deze heet *Rudragant* [1]). Hun gebed is gewoon zonder onderwerping aan eenige zonde bij niet-verrichting; omdat deze lieden met het volk der Filistijnen als één soort kaste wordt aangezien, daarom is hun gebed en dat van laatstgenoemden gelijkvormig. Eveneens mogen al de genoemde kasten zich niet zoo kleeden als Bramenes, maar moeten dat op andere wijze doen; want zich te kleeden als Bramenes, is strijdig met denzelfden ritus, waarom 't hun verboden is bij de vervloeking, hun door de Bramene-priesters toegeslingerd, zooals te voren is verhaald.

HOOFDSTUK CI.

Dat de Bramenes geen wapens mogen gebruiken, niet mogen handeldrijven, noch landbouw uitoefenen, noch eenig levend wezen dooden.

Ook al weten de Bramenes, dat ze al 't mogelijke nadeel zullen lijden, mogen ze toch niet van de wapens gebruik maken; ze mogen evenmin handel, landbouw, of andere dienstbare bedrijven uitoefenen; als ook geen levende wezens dooden, noch redelijke, noch de minste onredelijke. Wel zijn ze verplicht zich in al de kunsten, zoowel mechanische als vrije, te bekwamen, maar alleen om de andere kasten daarin te onderwijzen, omdat dit zoo bepaald is bij hun wet, onder bedreiging van straf.

---

1) Vgl. de noot op hoofdstuk 95.

HOOFDSTUK CII.

Dat de Heidenen geen valsche eeden mogen afleggen, andere zonden bedrijven, en in welk geval ze alleen valsch mogen zweren.

Het is al den Heidenen verboden, een valschen eed te doen, kwaad te spreken van hun naasten, te stelen, een andermans misslagen te openbaren, ontucht te plegen en meer dergelijke zonden. Alleen mogen ze een valschen eed doen, wanneer een misdadiger zal terechtgesteld worden en ze hem door valsch getuigenis kunnen redden. Dan mogen ze vrij en openlijk zweren, alleen maar met de bedoeling om dien misdadiger aan de doodstraf te onttrekken.

HOOFDSTUK CIII.

Dat, wanneer een bedelaar aan de deur komt, ze een aalmoes moeten geven, en hem mee te eten geven, wanneer hij op etenstijd komt.

Ook is 't hun voorgeschreven, wanneer de een of andere bedelaar een aalmoes komt vragen, hem die te geven, zonder de minste afdwinging of boosheid, veeleer met welwillendheid, en komt zulk een arme op den tijd, dat een Bramene of iemand van eenige andere kaste, aan den maaltijd is, dan is hij verplicht hem een deel van het maal te geven [1]).

HOOFDSTUK CIV.

Dat een ieder, die zich niet houdt aan den eeredienst en zijn inzettingen, of voorwerpen uit de tempels steelt, gestraft wordt met uitstooting.

Ook is het een zeer zware zonde — en de ergste van alle voor een Bramene — voor iederen Heiden, wanneer hij afvalt van zijn

[1]) Vgl. bijv. Āp. dhś. II. 4. 13 (Sacred Books of the East, II, pag. 108).

inzettingen en zijn eeredienst, en een andere Wet gaat volgen; evenals ook het stelen van zaken uit de tempels, als goud, zilver, koper, messing, kleederen (kleeden), en zelfs alle mogelijke dingen van de geringste waarde.

HOOFDSTUK CV.

Dat het verboden is, zich te verheugen over ongelukken aan onze naasten overkomen, als plotselinge sterfgevallen enz., daarbij hun leven afkeurend; als ook de vrouw zijns naasten te begeeren en andere zonden.

Men mag niet verheugd zijn, als over iets welverdiends, over rampen, of dood, hetzij geweldig of plotseling, overkomen aan onze naasten, terwijl men oordeelt, dat zulk een ramp geschied is, omdat deze of gene slecht van levenswandel was; want het uitspreken van zulk een oordeel is groote zonde voor den oordeelaar, daar het aan God voorbehouden is, de menschen te oordeelen al naar hun werken. Evenmin mag men in 't openbaar iemand afbreken, of een andermans vrouw begeeren, of werk van haar maken. Verder is ook het willekeurig uitstorten van menschelijk zaad op den grond een zeer zware zonde. En een ieder die zulke zonden bedrijft, vooral die van 't zaad-uitstorten, is onfeilbaar onderworpen aan de eeuwige verdoemenis in de diepte der hel (des afgronds). Ook is het een ontzaggelijke zonde, aanmerkingen te maken op, of achter hun rug te bekladden huisgenooten of trouwe vrienden, terwijl men tegenover hen huichelachtig vriendschappelijk doet; zoo jegens Leermeesters, Broeders en Zusters, en overige verwanten enz. Evenzoo een belofte te doen, om iets te geven, of iets aan te bieden, en later spijt te hebben van die belofte of dat aanbod. Dit alles beloopt dezelfde straf als boven gezegd. Op het volgende staat ook voor de bedrijvers Gods verontwaardiging en diensvolgens kastijding: het loopen zingen, om geld te verdienen, ook al zingt men lofliederen op God, het verkoopen van een koe, het verkoopen van zijn dochter voor geld, ook al wordt ze de echtgenoote van den kooper en niet zijn slavin.

In weerwil van het meegedeelde moeten veel voorschriften der heidensche Wet, overeenkomende met de bovengemelde, hier in deze korte samenvatting stilzwijgend voorbijgegaan worden.

Ten slotte, ook al is de mensch een zondaar, al had hij ook een ontelbaar aantal zonden bedreven, ontzaggelijke en afschuwelijke, indien de zondaar maar met innige smart vergiffenis daarvoor smeekt aan God, dan verdient hij vergiffenis, al ware 't ook in de laatste oogenblikken, dat hij den adem zal uitblazen.

HOOFDSTUK CVI.

Dat de menschen honderd jaar als levenstermijn hebben; sterven ze vóor dien tijd, dan worden ze weder geboren, om het aantal vol te maken.

De dood is in de wereld gekomen door de zonde, daar den mensch een vaste levenstermijn was toegekend op de volgende wijze: men telde den dag naar de ademhalingen [1]), die de mensch doet: op die manier rekende men een-en-twintig duizend ademhalingen voor één dag; daarnaar de maand en 't jaar. Sommigen leven honderd jaar, en zij die jonger sterven, wegens de zonden door hen bedreven, komen weder in een menschelijken schoot, om opnieuw geboren te worden. Dan leven ze een zeker aantal jaren, en als dit, gevoegd bij dat van 't vorig leven, bij elkaar honderd uitmaakt, dan sterven ze en worden nooit meer herboren. Op die wijze wordt Gods besluit vervuld, dat de levenstermijn der menschen honderd jaar moet wezen.

HOOFDSTUK CVII.

Dat het hiernamaals met zaligheid of leed zal gepaard gaan, naar mate in 't leven goede of kwade werken bedreven zijn.

Hiermede wordt bedoeld, dat al degenen, die sterven voordat ze 't aantal van honderd jaren vervuld hebben, dat, als zoo iemand b.v. na vijftig jaar stierf en in dezen tijd goede werken volbracht

[1]) Gewoonlijk geldt als de kleinste tijdseenheid de *nimeṣa*: het oogknippen, zie bijv. Manu I. 64 (Sacr. B. of the East, XXV, pag. 19).

had, hij dan na zijn dood wel weer geboren zou worden, maar als belooning in weelde en voorspoed zou leven, om zoo den termijn vol te maken. Daarentegen zullen zij, die slechte daden verricht hebben, ten prooi zijn aan leed, ellende, armoede, zoodat men bedelen moet enz. tot het einde des levens toe. Ook verkrijgen zij die een boetvaardig leven leiden, dat God welgevallig is, hierdoor Koninkrijken en Landen, ze worden Heerschers en leven honderd en negentig jaar.

III.

Over der Oost-Indianen Goden en Godheden.

I. HOOFDTSTUK.

Van de voornaamste Goden onder hun geacht.

De Indiaansche Afgodendienaars, die wy Heidenen noemen, komen alle daarin overeen, dat 'er een Godt is: maar men vind onder hen, zy die Denkbeelden hebben t'eenemaal de Heiligheit en Majesteit van dit Opperwezen verontwaardigende, geenzins behoorlyk geëert [1].

Deeze verblinde Volkeren hebben Boeken die behelzen 't welk zy gelooven moeten; en deeze Boeken hebben onder hun geen minder gezag, dan de Heilige Schrift onder ons Christenen. Men vind in eenige plaatsen deezer Boeken, dat Godt een geestelyk, onafmeetelyk en eeuwig Wezen is; men leest op andere plaatsen, dat 'er geen andere God dan de Lucht is, die wy inademen; elders anders staat uitgedrukt, dat de Zon God is, en dat zy 't is die schept, behoudt en weder alles verdelgt. Dit laatste gevoelen is van 't meeste gevolg; overzulks het meerendeel dezer Afgodendienaars dit Gestarnte aanbidden, zich telkens ter Aarde buigende, wanneer de Zon op en onder gaat. Deeze dus verblinde ongelukkige menschen, of liever gezegt, door den glans der Zonne verblindt, eigenen aan het Schepzel en huldigen het, 't welk men niet dan alleen den Schepper schuldig zy.

Veele worden 'er onder de Heidenen gevonden, die gelooven dat de gekookte Ryst alleen verdient als een God aangebeden te worden, en dat men 'er een groote eerbiedt voor schuldig is, eer men die eet [2].

Deeze Aanbidders van de Ryst die zy eeten, laaten echter niet na daarin overeen te komen en te erkennen, dat 'er noch een ander God is, *Parama-Bruma* genoemt, 't welk alleruitmuntenste en verhevenste Wysheit beteekent: en zy zeggen dat de letter *O*

---

1) „... mais il n'est point parmi eux, qui ne se forme des idées, tout-à-fait indignes de la sainteté et de la majesté de cet Etre suprême."

2) Dat dit bij de Hindoes wordt aangetroffen, is mij onbekend.

deeze Goddelykheid is [1]), of om ons beter uit te drukken, dat zy die door dit Zinnebeeldt of Beeldschrift verbeelden, en gelooven dat deze gelukkig genoeg zyn, om het stervende uit te drukken, gaande onfeilbaar en zonder omweg de heerlykheit des Hemels genieten. De Ziel dezer gelukzaligen vertrekkende, zeggen ze, geschied door de kruin des hoofdts [2]), dringende als een pyl dwersch door de Zon, en neemt de bezitting van een eeuwige gelukzaligheit. De Sekte die dit gevoelen opvolgt, is onder de Indianen talryk en aanzienlyk, die mede behalven deeze *Parama-Bruma* noch drie hondert dertig duizend millioenen Goden [3]) stellen en gelooven, en die alle voor hun Koning en Opperheer een anderen God erkennen *Devandiren* genoemt, waarvan vervolgens breeder gesproken worden zal, nadat we zullen de buitenspoorige denkbeelden verklaart hebben, die deeze Indianen van de Drieëenigheit hebben, en die niet alleen verontwaardigende voor Godt zyn: maar die zelfs met de menschen niet zouden welvoeglyk zyn, als strydende met den goeden zin, eerbaarheit en de reden.

II. HOOFDTSTUK.

Hoedanig een Denkbeeldt de Heidenen van de Drieëenigheit hebben, onder de namen van *Bruma*, *Vixnu* en *Rutrem* uitgedrukt.

Volgens byna alle de Heidensche Godgeleerden, is 'er in den aanvang een Vrouw geweest, *Paraxacti* [4]) genoemt; 't welk alleruitmuntenste en verhevenste Macht beteekent. Deeze Vrouw had drie Zoonen; de eerste die met vyf hoofden gebooren wierd, wierd door zyne Moeder *Bruma* genoemt, 't welk Wysheit beteekenen wil. Hy ontfing van haar het vermogen van alleen alle

---

1) De groote heiligheid van den *praṇava*, d.w.z. de syllabe *o* met of zonder nasaleering, is overbekend.

2) Dit is een leerstuk reeds der Upaniṣad's, vgl. bijv. die altind. Todten- und Bestattungsgebr., noot 351.

3) Over het getal der Goden vgl. de eerste Verhandeling, hoofdst. 5.

4) Het hier vermelde is niet de gewone voorstelling, doch eerder die der Śākta's, die de *śakti* of *prakṛti* als oerwezen aannemen (*sarvamantramayī tvaṃ brahmādyās tvatsamudbhavāḥ*, Kāśīkhaṇḍa). Men vergelijke den Brief van Pater Bouchet uit een der eerste jaren der 18e eeuw (in Lettres édifiantes et curieuses, deel XI, pag. 9 van de editie van 1781): „Mais ces trois Dieux ... sont ... les enfans d'une femme, qu'ils apellent *Parachatti*, c'est-à-dire, la Puissance suprême".

de zichtbaarelyke en onzichtbarelyke dingen te scheppen. De tweede was *Vixnu* geheeten; zyne Moeder gaf hem de macht alles te onderhouden 't welk door zyn Broeder geschapen was. *Paraxacti* noemde haar derde Zoon, *Rutrem*, en gaf hem het vermogen te verdelgen, en vernietigen alles 't welk zyne Broeders geschapen en onderhouden hadden: voor 't overige had *Rutrem* vyf hoofden gelyk zynen Broeder *Bruma*; en deeze drie Broeders hadden ten Wyve de Moeder die hen had voortgebragt.

De Heidenen, die in 't stuk van hunne Leer nooit overeenkomen, zyn in zes voorname Sekten, t' eenemaal verschillende, verdeelt. Eenige willen dat *Paraxacti* alleen de eerste oorzaak aller dingen zy, en dat men haar bygevolg als de eenige en waare Godheit moet aanbidden; andere meenen dat het *Bruma* zy; weder anderen, en die het grootste getal uitmaaken, houden staande dat het *Vixnu* is, die men voor den eersten Oorsprong erkennen moet. Eenige wederom eigenen deeze uitmuntende hoedanigheit aan *Rutrem* toe. Daar zyn 'er die om alle deeze verschillende gevoelens overeen te brengen, willen, dat geen van deeze drie Broeders in 't byzonder een God zy: maar dat deeze verheevene naam ondeelbaar in driën toebehoort, en moet erkent en gezamentlyk als het Opperste Wezen aangebeden worden; en eindelyk worden 'er gevonden die ontkennen, dat deeze drie Broeders de Opperste God, noch byeenvoegelyk, noch afzonderlyk zoude zyn, en leeren, dat 'er een andere God is, die oneindelyk Oppermachtig is, en wiens Wezen onbegrypelyk zy.

Deeze laatsten zouden ongetwyfelt de redelykste zyn, indien hunne Leer met geen ontallyke verdichte, belachelyke en tegenstrydige zaakelykheden vermengt was. Overzulks in de verscheidene gevoelens deezer rampzaligen, de waarheit naar de letter besloten legt, 't welk de H. Geest uit den mondt van den Wyzen [1]) zegt: „dat de Zinnelooze gelyk de Maan veranderlyk is.''

Wy willen nu tot een verhaal treeden, 't welk de Boeken die de Leer en Wet deezer Heidenen behelzen, [en] ons van 't leven en de oneerbaare daaden hunner ontzachelyke Godheden verhalen.

---

[1]) Eccles. 27, vs. 11.

III. HOOFDTSTUK.

Behelzende de voorgevallen gebeurtenissen van *Bruma.*

De Historie der Goden, die de Oost-Indiaansche Heidenen aanbidden, bericht, dat *Bruma*, die de oudste Zoon en Man van *Paraxacti* is, zyn Oorsprong uit den Navel van zynen Broeder *Vixnu* getrokken heeft [1]); 't welk ongetwyfelt onbegrypelyk is; en dat uit het aangezicht van deezen God *Bruma* de *Braminen* of *Brachmannen* ontsproten zyn; dit zyn de Priesters van 't Oost-Indiaansch Heidendom, die het edelste Geslacht of *Chaste* uitmaaken, en teffens de verfoeielykste die onder de Indianen zyn, aangezien dat niemandt zoo zeer geacht en ontzien wordt van den Volke als zy, en dat 'er nochtans geen verdorvener en ongebondener in Zeden zyn. Deeze *Braminen* hebben niet alleen de onbeschaamtheit zich den Oorsprong, als gezegd zy, toe te eigenen; maar zy durven zich met uitdrukkelyke woorden verzeekeren, dat zy wezentlyk en werkelyk de eigen zelfstandigheit van den God *Bruma* zyn.

De *Rajas* of Edellieden, die na deeze der *Braminen* het edelste Geslacht uitleveren, zyn uit de schouders van den zelven God gesprooten. De *Comatis* [2]), die de voornaamste Burgers zyn, en de middelrang tusschen de Edelen en Kooplieden houden, zyn uit zyne Dyen voortgekomen; en eindelyk de *Xutres* wiens geslacht in ontallyke andere verdeelt is, en 't gansche gemeene Volk uitmaaken, hebben hunne geboorte uit zyne voeten ontleent.

Deeze *Xutres* zyn ongemeen tot den Koophandel geneegen, door welk middel men veele ziet ryk worden, 't welk veroorzaakt, dat niet tegenstaande de laage Oorsprong van hun Geslacht, veele arme *Braminen* zich aan hun verbinden, en hen zekere dienst bewyzen, alhoewel zy van een verhevener geslacht zyn.

De God *Bruma*, draagt, volgens de meening der Heidensche Godgeleerden, zorg, zoodra iemandt van eenig geslacht of van eenige andere Natie wie het zoude mogen zyn, gebooren word, voor zyn Hoofdt in onuitwisbaare letteren te schryven [3]), alles wat hy te doen heeft, en alles 't welk hem gedurende zyn leven overkomen moet; zonder dat het, wat meer is, in de macht van geen mensch is, noch van *Bruma*, noch van iemandt anders onder de Goden, te weeren, 't geen hem te gebeuren voorgeschreven zy.

---

1) Vgl. hoofdst. 4 der tweede Verhandeling.

2) Over de Comati's vgl. de noot op Rogerius pag. 5 (pagin. der ed. princeps).

3) „Wie is in staat het hem op 't voorhoofd geschrevene weg te wisschen?" (Hitopadeśa).

Deeze zelfde Historie der Goden verhaalt [1], dat *Bruma* zyne Dochter willende trouwen, en voorziende dat zy niet alleen zwaarigheid zoude maken om 'er in te bewilligen: maar ook dat zyn Huwelyk van de andere Goden niet zoude goed gekeurt worden, herschepte hy zich in een Hert; dat hy dus vermomt zyne Dochter die hem ontvluchtte, vervolgde, tot dat ze in een zeer dicht en donker Bosch gekomen was, en dat dit de afgelegen en eenzame plaats was, daar zyne bloedschandige Bruiloft voltrokken wierd. Het gebeurde nochtans, dat in weerwil van al de zorg die *Bruma* om zich te verbergen, hadde aangewent, *Visnu*, *Rutrem* en de dertig duizend millioenen Goden den handel ontdekt hadden van 't geen er omgegaan was, waar over zy alle zoo toornig wierden, dat ze eenparig besloten, om zyne ongeregeltheit te straffen, hem een zyner Hoofden af te slaan. *Rutrem* werd dan met de uitvoering van hun besluit belast: hy zocht eerlang allerwegen zyn Broeder *Bruma*; en hem gevonden hebbende, bezigde hy degen noch sabel, dan alleen zyne nagels, die zeer lang en scherpsnydende waren, en neep hem een van zyne Hoofden af; overzulks *Bruma* sedert niet meer dan vier hoofden had, en ter gedachtenisse van deeze verminktheit is 't, dat men hem geen Tempel meer toewyt, en geen beeldt onder een menschelyke gedaante ter zyner eeren oprecht [2].

De *Braminen*, die de gesleepenste en hoogmoedigste onder de Heidenen zyn, waanen dat de God *Bruma* wezentlyk in hen is, waarom het volk hun alle achting bewyzen moet, en hunne Geloften doen, en dat 'er geen zekerder middel is, om een eeuwige Zaligheit na de doodt te verwerven, dan aan hun de goederen over te laten die men in deeze Waereldt bezit. Voor 't overige, alles 't geen de *Braminen* uitventen, de stoffe van hunnen Godsdienst betreffende, word door de Oost-Indianen als Geloofs-Artykelen aangenomen.

Bruma niet genoegt zynde zyn eigen Dochter ten Wyve te hebben, nam insgelyks tot zyne Vrouwe een ongemeene verstandige Vrouw, *Sarassuadi* genoemt, wier naam in een ongemeene eerbied onder de Heidenen is, en om te toonen welk een achting en ver-

---

[1] Dat Prajāpati (de voorlooper van Brahmā) in de gestalte van een gazelle zijn eigen dochter Uṣas huwde en daarop door Rudra met zijn pijl getroffen werd, is eene in de brāhmaṇa's algemeen gangbare mythe (vgl. o.a. Lévi, La doctrine du Sacrifice dans les Brāhmaṇas, pag. 20 en Versl. en Med. Kon. Ak. v. Wet., Afd. Lett. 5e Reeks, 1e dl., pag. 47). Stellig is deze mythe ook in 't een of ander Purāṇa voorhanden (zie Brahmapur. 102). De reden, waarom een der vijf hoofden van Brahmā door Śiva, en wel met de nagel der linkerhand (zóó geregeld de Purāṇa's), wordt afgesneden, wordt gewoonlijk anders dan boven aangegeven.

[2] Hiervoor vergl. de noot op Rogerius pag. 184.

trouwen zy in haare deugdt stellen, drukkenze dagelyks oneindigmaal haaren naam uit.

Sedert dat men voor *Bruma* Beelden op te rechten nagelaaten heeft, gelyk men te vooren had gedaan, eer dat hy een van zyne hoofden verlooren had, eeren de *Braminen* hem [1]) onder het denkbeeldt 't welk de Grieken en Romeinen van den God *Priaap* hadden, en zy merken als een Godheit aan, 't welk de Heidenen van alle eeuwen onder deezen naam hebben aangeweezen. De Afgoden, of de verbeeldingen van *Priaap* die men om *Bruma* te eeren, smeedt, zyn in de Indiën *Lingam* genoemt.

IV. HOOFDTSTUK.

Handelende van de voorgevallene Geschiedenissen van *Vixnu*.

De Indiaansche Boeken, die de Historie hunner Goden behelzen, berichten dat *Vixnu* de tweede Zoon van *Paraxacti* is, en te gelyk haaren Man. Deeze *Vixnu* word op eenige plaatsen, de eerste oorzaak, en 't beginzel aller geschaapene dingen genoemt. Men zegt dat hy een Vrouw trouwde, *Laximi* genoemt, die teffens een Koe, Paerdt, Berg, Goudt, Zilver, en in 't algemeen alles is, 't geen men begeeren of zich inbeelden kan [2]). Byna alle de Indianen draagen de naam van deeze Vrouw aan hunnen hals of arm gehangen, als iets 't welk hun geluk toe brengt, en hen voor quaade ontmoetingen bevryden kan. Men vind mede in de zelfde Boeken, dat *Vixnu*, wiens Sekte krachtig uitgebreid is, negenmaal [3]) mensch geworden is of zich Herschapen heeft. In zyne eerste Menschwording, nam hy de gedaante van een Visch aan: maar men weet niet wat de beweegreden van deeze Herschepping was.

In zyne tweede, veranderde hy zich in een Schilpadt, en dit geschiedde om een koddige reden, hier in bestaande. Volgens der Indianen meening zyn 'er zeven zeën op de Waereldt die wy bewoonen; een deezer Zeën is van Melk, en die leevert een zeer smakelyke Boter [4]) uit, waar van de Goden t'eenemaal in verlekkert

[1]) Hier verwart de auteur Brahmā met Śiva.

[2]) Lakṣmī beteekent immers ook in 't algemeen: fortuna.

[3]) De beschrijving, die de auteur van Viṣṇu's incarnaties geeft, is onvolledig en onnauwkeurig.

[4]) Bedoeld is het amṛta, de onsterfelijkheidsdrank.

zyn. Het gebeurde nu, dat men begeerig was Boter te bereiden, gelyk men van tyd tot tyd gewoon was; dat 'er, niet zonder veel moeiten en arbeidt, aan den oever van deeze Melkzee te voorschyn quam, een hooge goude berg, *Magameru Parruvadam* genoemt, waarop, zoo de Heidenen voorgeven, de veertien Waerelden rusten, die het Heelal uitmaaken. De top van deezen Berg diende haar voor een balk, over welke zich een Slang van ongemeene groote strekte, en die hondert hoofden had, waarop de veertien Waerelden eveneens rusten. De Goden dienden zich van deeze Slang, als een touw, om te gemakkelyker de Boter naar zich te haalen: maar terwyl zy van de eene zyde arbeidden, trokken de Reuzen, die altoos der Goden Vyanden zyn geweest, de Slang ter andere zyde met zodanig een geweld, dat 'er de Waereldt van daaverde, die nederzakte en op 't punt van overhoop geworpen te worden, was. Toen dit door *Vixnu* gemerkt wierd, nam hy in allereyl de gedaante van een Schildpadt aan, en stelde zich onder de Waereldt om die te ondersteunen. De Slang nu het geweldt dat hem de Goden en Reuzen aandeeden, niet konnende langer uitstaan, braakte tegen de laatsten een zoo quaadaardig vocht uit, dat 'er het meerendeel aanstonds van storven.

Vixnu genoegde zich echter met deeze uitvoering niet; hy vreesde dat de noch overgebleevene Reuzen een gedeelte van deeze uitmuntende Boter eeten mochten, die men eindelyk met zoo veel moeiten en gevaar bearbeid had; om dit te beletten, nam hy de gedaante van een zeer schoone Vrouw aan, waar op aanstonds alle de Reuzen t'eenemaal verlieft wierden. Door deeze list, wierden zy opgehouden, tot dat de Goden al de Boter gegeeten of weggevoert hadden. Hy verdween toen weder in een oogenblik, laatende de Reuzen niet weinig verwondert staan, die deeze schoone Vrouw niet meer zagen, wier schoonheit hen verblindt had, noch de kostelyke Boter, waarom zy zoo veel arbeids hadden uitgestaan.

In de derde Herschepping, veranderde zich *Vixnu* in een Varken: 't welk zich op deeze wyze toedroeg [1]). Daar ontstondt eens een twist onder de Goden *Bruma*, *Vixnu* en *Rutrem*, om te weeten wie van hun de grootste was. Toen stelde *Rutrem* aan *Bruma* en *Vixnu* zyne broeders voor, dat hy zich verbergen zoude, en beloofde

---

1) De aanleiding tot den Varāha-avatāra is hier geheel anders verteld dan gewoonlijk geschiedt, vgl. hoofdst. 13 der eerste Verhandeling. Het boven gegeven verhaal, welks hoofdinhoud (het zoeken van 't boveneinde van Śiva door Brahmā, van 't benedeneinde door Viṣṇu) ik tot nog toe slechts in het Sahyādrikhaṇḍa van het Skandhapurāṇa gevonden heb (Sahyādrikh., ādirahasya, adhy. 16), komt met eenige varianten ook voor bij *Baldaeus*, *fol*. 16. b vlg.

zich den geenen te onderwerpen, die zyn hoofdt en zyne voeten vinden kon en die alsdan de eerste door de twee andere zoude erkent worden. *Bruma* en *Vixnu* met deeze voorstelling te vreeden zynde, verdween *Rutrem* eerlang, en verborg zyn hoofdt en voeten afzonderlyk, en in plaatsen verre van elkander gelegen.

Bruma deed voorts zyn best om 't verborgen Hoofdt te zoeken, en om dit beter te doen gelukken, veranderde hy zich in een Zwaan [1]), vloog allerwegen om, en stelde alles in 't werk om te vinden 't geen hy zocht; maar ziende dat al zyne moeite en zorg in 't opspeuren vruchteloos waren, begon hy van den goeden uitslag zyner onderneeming te wanhoopen. Hy stond zelfs gereed om 'er van af te zien; toen ontmoette hem een Distelblom [2]), die hem beleefdelyk groette, en de plaats aanwees alwaar *Rutrem* zyn Hoofdt verborgen had. *Bruma* over deeze tyding opgetoogen, ging aanstonds naar de plaats door de Distelblom hem aangeweezen. Hy vond 'er het Hoofdt van zynen Broeder, die nu wanhoopig wierd dat zyn Broeder *Bruma* een zaak ten einde had gebragt, die hem onmogelyk geschenen had. Hierom is 't, behalven de haat die hy tegen de Distelblom heeft opgevat, als tot de ontdekking geholpen te hebben, dat hy die vervloekte, en verboodt nooit in zijne tegenwoordigheit te verscheinen, en 't is om die reden waarom het gansche Geslacht, van die men *Andis* [3]) noemt, en de Sektarissen van *Rutrem* zyn, deze Blom nooit in den gewyden Tempel ter eere van deezen God gedoogen. Hy sprak mede een vervloeking tegen zynen Broeder uit, en in stede van hem voor Opperheer te erkennen, gelyk men overeengekomen was, braakte hy in tegendeel een schrikkelyken vloek tegen hem uit, en wenschte dat men hem in 't toekomende niet meer aanbidden mogt; dat men hem geene Tempels, noch Beelden meer toewyzen zoude, noch geene Offerhande doen; 't welk ook naaukeurig in acht genomen word, in alle plaatsen alwaar de Sekte van *Rutrem* het gezag voert.

Het Hoofdt van *Rutrem* dus gevonden zynde, was 'er niets meer te doen dan de plaats te ontdekken, alwaar hy zyne Voeten verborgen had; en om die te vinden, veranderde zich *Vixnu* in een Zwyn. In deeze gestalte ging hy overal tot in de ingewanden der

---

1) Bedoeld is de *haṃsa*, Brahmā's voertuig (*vāhana*). Beter Baldaeus: „rijdende op zijn Vogel *Annam* door de Lucht".

2) Welke bloem gemeend is, kan niet worden vastgesteld, zoolang de bron van 't verhaal niet bekend is; wellicht de *campaka*, die evenals de *ketaka*, in den cultus van Śiva niet mag worden aangewend.

3) De Āndi's zijn de Tamil bedelaars (vgl. Rogerius, pag. 94, noot). Voor den Portugeeschen auteur komen zij blijkbaar met de śivaïetische Yogin's overeen, zie vooral hoofdst. 9.

aarde omsnuffelen en wroeten: maar te vergeefs; hy quam uit de Aarde als een Zwyn weder op, doch veel morziger als hy 'er in gekomen was, zonder te vinden 't geen hy zocht. Echter word ter gedachtenisse van deeze edele Herschepping, *Vixnu* onder het Afbeeldzel van een Varken, overal by de voornaamste Indiaansche Heidenen geëerd en aangebeden.

V. HOOFDTSTUK.

Van verscheidene voorgevallene Geschiedenissen in de Herschepping van *Vixnu.*

Toen *Vixnu* de vierde Menschwording aannam, wierd hy teffens Mensch en Leeuw; 't welk by deeze gelegenheit geschiedde. Daar was in de Waereldt een machtige Reus, *Iraniaan* [1]) genoemt; *Rutrem*, voor wien deeze Reus geduurende eenigen tyd Godsdienstig scheen, beloofde hy hem een byzonder Voorrecht toe te staan, 't welk was, van door niemandt 't zy by daag of nacht, noch buiten noch in zyn huis te mogen gedood worden [2]). Deeze zoo ongemeene gunst, in stee van den Reus beter te maaken, werd hy zoo hoogmoedig, trots en baldaadig, dat hy niet alleen naliet zyne weldoender te eeren: maar, dat hy noch besloot te beletten, dat in 't toekomende niemandt *Rutrem*, noch geen der andere Goden meer aanriep, en dreigde den geenen op 't allerwreedste te straffen, die alleen hunnen naam voortbrengen zou; maar terwyl de Waereldt zuchtte en beefde onder de Tiranny van *Iraniaan*, zonder dat iemandt de Goden om hulp dorst smeeken; zoo verachtte de Zoon van deezen goddeloozen Reus, *Pragaladen* genoemt, zyns Vaders bedreigingen; en in de plaats van zynen naam in de gebeden te uiten, die zyn Leermeester hem had bevolen te zeggen voor dat hy zyne lessen herhaalde, sprak hy geduurig den naam van den God *Vixnu* uit, voor wien hy zeer Godsdienstig was.

De Meester van dit Kindt, bestrafte het telkens, en duchtende als zulks ter ooren van zynen Vader quam, dat hy hem als een medeplichtige van zyn Zoons ongehoorzaamheit straffen mogt, ging hy zelf zynen Leerling beschuldigen, en gaf aan *Iraniaan* te kennen,

---

[1]) Bedoeld is Hiraṇyākṣa of Hiraṇyakaśipu, vgl. hoofdstuk 13 of 14 van de eerste Verhandeling.

[2]) Vgl. de noot op hoofdst. 14 der eerste Verhandeling.

dat het in zyne macht niet was te beletten, dat zyn Zoon zyne gewoone gebeden aan *Vixnu* deed. Dit vergramde den Reus zodanig, dat hy zyn Zoon voor hem komen liet, hem scherpelyk voorneemende, met bedryging, indien hy niet van gedrag veranderde, hem ten prooi voor de Slangen, Tygers, Beeren, en Olifanten stellen zou, om verscheurt te worden. Deze bedrygingen bewogen echter het Kindt niet, het volbarde Godsdienstig voor *Vixnu* te zyn, [en] door wiens bescherming het stond verlost te worden, uit alle de gevaaren waar in het de wreedheid van zynen Vader storten mogt. Eindelyk deeze God over de onverzettelyke hartnekkigheit van den Reus, vergramt, besloot, om zyne Godloosheit te straffen, hem te doen sterven, en door dit middel de overlast den jongen *Pragaladen* aangedaan, te eindigen. Dit voorneemen van *Vixnu* was nochtans niet zonder bezwaarnis, wegens het voorrecht door *Rutrem* aan den Reus verleent, en vermits een God gemeenlyk niet onder den voet werpt, 't welk een andere Godt heeft opgerecht: maar ook, alzoo 'er weinig dingen zyn waar van de Goden hun oogmerk niet bereiken, wanneer zy die eens ondernomen hebben; *Vixnu* gebruikte dan een list, om uit te voeren 't geen hy besloten had. Hy quam aanstonds uit een lucht kolom [1]), en verscheen voor des Reuzen oogen onder de gedaante van een Gedrocht, als half Mensch en half Leeuw, en overzulks juist in dat oogenblik, dat de Zon was onder gegaan; in welk een tydt men eigentlyk zeggen kan, dat het noch dag noch nacht is. In deezen staat, viel hy met grammen moede op *Iraniaan* aan, die bygeval op den drempel van zyn Huisdeur stondt, en bygevolg niet in noch buiten zyn huis was. Dus nu, zonder zyn voorrecht geschonden te hebben, hieuw hy hem in stukken, rukte hem de ingewanden uit, en dronk tot den laatsten drupel zyn bloedt. Dit eerloos [2]) vocht verwerde zodanig de herssenen van den armen *Vixnu*, dat hy sedert dien tydt altoos een gons van gekheit heeft gehad.

In de vyfde Menschwording van *Vixnu*, vertoonde hy zich als een Dwerg, waarvan dit het onderwerp was. Geduurende een zekeren tydt, was 'er niet dan een eenig Koning in de Waereldt. Deeze Koning noemde zich *Magapelixacravarti* [3]); hy was een Reus van byna onmeetbaare groote, en een Vorst zoo wreed, dat er nooit zyns gelyke was geweest. De menschen die sedert een langen tydt onder zyne tiranny gezucht hadden, namen hunnen

[1]) Dit is stellig door den auteur verkeerd begrepen, vgl. hoofdst. 47 der tweede Verhandeling.

[2]) „infame".

[3]) Ook Baldaeus noemt Bali steeds Mahābali (Mavaly).

toevlucht tot de Goden om 'er van verlost te worden. *Vixnu* medelyden met hunne elende hebbende, besloot deezen afschouwelyken Tiran te verdelgen. Om dit voorneemen te doen gelukken, nam hy de gedaante van een Dwerg-Bramine aan, en een van 't allerkleinste slag, laatende zich *Chamavamanen* [1]) noemen. In deeze Gestalte ging *Vixnu* naar de Stadt, alwaar *Magapelixacravarti* gemeenlyk zyn Hof hield. Hy in 't Paleis van deezen Vorst gekomen, vertoonde zich voor hem, en verzocht hem drie voet Aarde te mogen bezitten, om 'er een Huis te bouwen, waarin hy woonen kon. Dit verzoek scheen den Koning van een zoo geringe aangelegenheit, dat hy 't hem aanstonds zoude toegestaan hebben; maar de Morgenstar [2]) die deezen Vorst als Raadsheer van Staat diende, duchtende dat 'er eenig verborgen verraadt onder schuilde, besloot een spaak in 't wiel te steeken. Zy wist dat ten dien tyde, als 'er een gunst op een plechtelyke wyze wierd toegestaan, alsdan vereischt wierd, dat de Koning water in zynen mondt nam, en dat hy 'er een gedeelte van in de handt des geenen stortte, dien hy zyne gunst bewees. Dit geschiedde om deeze zoo Wezentlyke Plechtigheit te beletten, en zonder dat was dit voorrecht van geener waarde; overzulks zy zich van de toverkunst bediende, waarin zy ongemeen ervaaren was, en zy herschepte zich in zoodanig een gedaante [3]), dat ze in 's Vorsten keel glee, zonder dat hy 't merkte, op dat het water 't welk hy reeds in den mondt had, niet kon ontlast worden. Nochtans nam de Tovery van de Star dien uitslag niet, als zy gewenscht had. De Koning zynen gorgel gestopt voelende zonder 'er de oorzaak van te begrypen, en niet dan bezwaarlyk konnende ademhaalen, liet zich een yzere priem brengen, en die verre genoeg in de keel steeken. Dit werktuig stak de getrouwe Star een oog uit, die zonder twyfel een beter lot verdiende, en door 't zelve middel kreeg het water schot, 't welk hy op de handt van den Dwerg geworden Godt uitstortte, om door dezen plechtelyken eedt de gift te bevestigen, die hy hem wegens 't verzochte Landt deed. *Vixnu* willende dan zich in bezitting stellen, veranderde zich van gedaante, en nam t' eenemaal

---

1) Wat het voorvoegsel *chama* voor *vamanen* (*vâmana*) is, zie ik niet.

2) Bij Baldaeus, fol. 62. b, is het „de Planeet *Venus*" die *Mavaly* waarschuwt voor „*Vistnum*'s" toeleg. In de Purāṇa's (bijv. Bhāg. pur. VIII. 19) is nl. Śukra de purohita van Bali (en Śukra geldt als de ster Venus). De bron van de mededeeling, dat de loop van het water opgehouden wordt (bij Baldaeus is de voorstelling hiervan iets natuurlijker dan in o n s bericht) is mij onbekend.

3) Deze zin is stumperig; de tekst luidt: „Ce fut pour empêcher cette cérémonie si essentielle, et sans laquelle l'octroi restait nul, que se servant de l'art magique,... elle se métamorphosa".

verschillende gestalte aan, als hy te vooren had gehad. Deeze was zoo verschrikkelyk groot, dat de Aarde en Lucht naaulyks genoeg waren, om 'er een van zyne voeten te plaatsen. Toen ging hy weder naar den Koning, en zeide hem: gy hebt nog drie voeten Lands toegestaan, en naaulyks is 'er genoeg waarop ik een voet zetten kan, waar wilt gy dat ik de andere zetten zal? De ongelukkige *Magapelixacravarti*, die nu te laat gewaard wierd, dat hy verstrikt was, viel voor *Vixnu* te voet, bad hem aan, en presenteerde zyn hoofdt, zulks hy 'er zyn andere voet op zette. De vergramde God nam deeze aanbieding aan, zette zynen voet op 't hoofdt van deezen Godloozen en ongelukkigen Vorst, 't welk hy in een oogenblik met een zoodanigen stoot tot in 't diepste van den Helschen Afgrondt drukte. Deeze elendige Koning vervoegde zich niettegenstaande zynen beklaaglyken staat, waarin hy zich gebragt zag, by *Vixnu*, die misbruikende zyne inwilliging hem zoo wreedelyk bedrogen had, en vroeg hem hoe lang hy zyne straf verduuren moest. De God *Vixnu* antwoordde hem, dat ze eeuwig zoude zyn, dat men echter hem gedoogen zou jaarlyks op een zekeren dag van de maandt November, die hy hem aanwees, uit de Hel te komen, geduurende dien tydt kon hy als dan op de Aarde wandelen, om een plechtigheit by te woonen, die ter gedachtenisse van zyn droevig geval zoude worden geviert en ingestelt; en dit is 't geen zeer regelmatig jaarlyks door alle de Sektarissen van *Vixnu* word waar genomen [1]).

VI. HOOFDTSTUK.

Van 't geen op de voorgevallene Geschiedenissen van *Vixnu*'s Herschepping is gevolgt.

Vixnu weder mensch geworden, nam den naam van *Rameni* of *Ram* in zyne zesde, zevende en agtste Menschwording aan [2]).

De eerste deezer drie Herscheppingen viel ter gelegenheit van een zeker Geslacht of soort van menschen voor, *Rajas* of kleine Koningen genoemt. Zy waren zoo hovaardig en onverdraaglyk

---

1) Op den eersten dag der lichte maandhelft van Kārttika (Oct.—Nov.) heeft de balipūjā plaats: „a nightly festival with illuminations and offerings of flowers, in honour of the ancient king Bali" (As. Res. III). Men vergelijke ook Rogerius, pag. 179 (ed. princ.), waar als tijdstip 9 Januari wordt aangegeven.

2) Onze auteur maakt van Viṣṇu's avatāra als Paraśurāma er twee!

geworden, dat niemandt meer in zekerheit op Aarde leven mogt. Deeze kleine Tirannen mishandelden de gansche Waereldt, veroorzaakende overal onrust en onorde, en verhinderden zelfs de Godsdiensten te handhaven, als ook 't geen de boetelingen ter eere der Goden was opgelegt. *Vixnu* leed eenigen tydt de baldadigheit deezer *Rajas*: maar eindelyk dit hem verdrietende, herschepte hy zich in *Ram* of *Ramen*, en in deze gestalte verklaarde hy hun den Oorlog. Deeze duurde tot in 't een-en-twintigste Geslacht: veele heevige stryden vielen 'er tusschen de *Rajas* en *Ram* voor, welke laatste geduurig de Overwinning behaalde, en zich dikmaals baadde in 't bloedt deezer Tirannen, zulks zy eindelyk zoodanig verdelgt wierden, dat 'er niet een eenige overbleef.

Vixnu zich anderwerf tot een mensch herscheppende, nam hy de zelfde naam van *Ram* aan, met oogmerk om een vervaarlyke Reus, *Cartasuciri argunen* [1]) genoemt, te verdelgen. Dit Gedrocht had duizend armen, en had zich zoo ontzachelyk gemaakt, zulks 'er niemand gevonden wierd die hem dorst wederstaan. *Ram* bestreê hem, en schoon hy niet dan een ploegyzer [2]) tot zyn wapen had, dolde en doodde hy hem, en hieuw hem zyne duizend armen af. Deze overwinning koste hem veel moeiten, en om de gedachtenis te vereeuwigen, verzamelde hy alle de geknotte beenderen van den Reus, en stapelde die op elkander gelykzaam als een Trophee of Zegeteeken, waar van vervolgens een zeer hoogen Berg wierd.

De laatste der driewerf veranderingen, waer in *Vixnu* zich *Ram* maakte, geschiedde ter volgende gelegenheit. Daar waren op aarde, drie machtige Reusen, Broeders zynde, waar van den eersten *Ravanen* genoemt was; den tweeden *Cambucarnem* geheeten; en derden *Vibuxanem* ten naam voerde. Lang hadden deeze Broeders de Goden met talryke Heiren beoorloogt, bestaande uit andere Reuzen een weinig minder dan zy. Zy hadden zelfs dikmaals met *Vixnu* in 't byzonder den spot gedreeven, sedert hy zich *Ram* had gemaakt; en waren zoo baldadig geworden, dat ze hem zyne Vrouw schaakten, die men *Sidi* noemde. *Ram* zeer gevoelig over deeze beleediging, echter was 't hem onmogelyk te weeten in welke plaats zy haar opgesloten hielden. De begeerte van zich over de Reuzen te wreken deed hem nieuwe krachten inspannen: maar ziende dat hy hen eenigen tydt met weinig voordeel bestreed, vervoegde hy zich by de Aapen, en verzocht hen hunne hulp.

---

1) Als men de syllabe *su* verwijdert en *ci* als schrijffout voor *vi* aanziet, krijgt men *cartaviri argunen*, d.i. *kārtavīrya arjuna*.

2) Veeleer een bijl (*paraśu*).

Deeze Aapen verheugt, dat ze een zoo schoone gelegenheit vonden om *Vixnu* dienst te doen, vergaderden zich en maakten een talryk Heir uit, voegende zich ter zyner hulpe. *Ram* bestreê met hun deeze Reuzen, sloeg hen, en verloste zyne Vrouw van haare gevankenisse, waarin zy twaalf jaaren hadde doorgebragt. Wy zullen vervolgens [1]) de byzonderheden van deezen Oorlog beschouwen, waarin *Ram* en zyne Bondgenooten ongemeene daaden bedreeven.

Ram maakte toen geene zwaarigheid *Sidi* te ontfangen, en met haar als te vooren te leeven: maar hy verliet ze eerlang daarna, en ging de Waereldt door reizen, onder de gedaante van een Pelgrim, nademaal hy op een tydt langs een Vyver gaande, van de Wasters [2]) verstaan had, hoe zy lachten omdat hy zyn Vrouw zoo gemakkelyk weder aangenomen had, nadat ze onder de Reuzen twaalf jaaren haar verblyf had gehad.

Eindelyk veranderde zich *Vixnu* voor de negendemaal; hy nam een menschelyke gedaante aan, en werd *Chrixnen* genoemt, 't welk een zwart Man beteekent. In 't volgende Hoofdtstuk zullen we zien, wat de beweegreden tot deeze Herschepping was.

VII. HOOFDTSTUK.

Van de laatste Menschwording van *Vixnu*, en welke voorvallen vervolgens gebeurt zyn.

Een tydt was 'er dat de Waereldt door een eenig Koning bestiert wierd, *Campsen* genoemt. Hy was een onhebbelyke [3]) Vorst, vyandt en vervolger van deugdzaame menschen, en vooral van Boetvaardigen. Hy had eene Zuster, *Exudi* geheeten [4]), en hem werd door de Waarzeggers bericht, dat hy door den agtsten Zoon zoude gedoodt worden, waar van zyne Zuster in de kraam quam. Dit bericht was oorzaak dat hy een geweldige haat tegen *Exudi* en haare kinderen opvatte, die hy alle op 't ogenblik van hunne geboorte, verworgen liet. Deeze barbaarsche handeling bedroefde de Vorstin geweldig, die midlerwyl voor de achtste reis zwanger

[1]) Zie beneden hoofdstuk 19.

[2]) Vgl. de noot op hoofdstuk 25 der eerste Verhandeling.

[3]) „très vicieux".

[4]) *Exudi* is stellig Yaśodā; deze is evenwel niet Kṛṣṇa's moeder, doch zijn pleegmoeder. Overigens is deze avatāra niet volkomen juist verhaald.

wierd. Zy wist niet dat ze van den God *Vixnu* bevrucht was, voor de negendemaal mensch geworden, en dat het Kindt 't welk zy droeg het zelfde was, 't welk, volgens de voorzegging, zynen Oom ombrengen moest, nademaal de Koning aan niemandt geopenbaart had, 't geen hem de Waarzeggers bericht hadden. Zy erinnerde zich alleen met welk een smerte zy gezien had, dat haare zeven eerste Kinderen alle onmenschelyk waren omgebragt; en niet twyffelende of dit Kindt, 't welk zy ter Waereldt stondt te brengen, zoude op de zelfde wyze gehandelt worden, over zulks wenschte zy het haars Broeders woede te ontrekken. Ten dien einde, gaf zy 't zoodra het gebooren was, aan haaren Man, van wien zy begeerde met het Kindt de vlucht te neemen, en het te verbergen in eenige eenzaame plaats van 't Hof afgelegen. Maar de Koning die veel verspieders had, en wel onderrecht wierd van den tydt, wanneer zyne Zuster kraamen moest; zoo had hy mede alles geschikt om dit Kindt te laaten ombrengen, gelyk hy de zeven andere had laaten doen, waar van de geboorte hem niet min ongerustheid en zorge had veroorzaakt. Hy had allerwegen wachten gestelt, om te beletten, dat deeze jonge Prins hem niet ontvoert mogt worden, en hy verwachtte alle uuren, dat men 't hem in handen leverde. Dit gelukte nochtans niet als hy wel gedacht had; de Vader van 't Kindt was zoo gelukkig, dat hy de naauwe toezicht der verspieders misleidde. Hy bragt het in een afgelegen woudt en stelde het eenige Harders ter handt, aan wien hy beval het Kindt zorgvuldig op te voeden, en wel zorg te draagen, dat het geheim bleef zulks 'er de Koning geen kennis van kreeg.

Deeze menschen queeten zich naaukeurig van hun plicht: maar niettegenstaande alle genomene voorzorge, om de zaak geheim te houden, liet de Koning niet na de schuilplaats van zynen Neef uit te vorschen, en quam 'er in persoon zelfs om hem met eigen hande te dooden. Hy had hem reeds gevat, en stond gereed hem het hoofd tegen een rots te verpletteren, om zyn leven door des Kindts doodt verzekert te achten, toen verdween *Chrixnen,* en liet de Koning niet weinig in verbaastheit, vindende een jong Dochtertje in de plaats van zynen Neef in zyne handen; insgelyks kon hy deeze Dochter aan zyne woede niet opofferen veroorzaakt door den spyt, dat hy zich dus misleid zag: want zy gaf hem teffens een felle slag, waar van hy ter aarde viel. Hier mede noch niet genoegt hem zoo qualyk gehandelt te hebben, zeide zy hem: „Laat af, ongelukkige als gy zyt, de dood te begeeren, en te trachten aan die uit te voeren, wien gy nooit zult vermogen eenige schaade toe te brengen; en weet, dat op dit oogenblik als ik tot u spreeke,

deeze die gy zoo wreedelyk vervolgt, ter verzeekerder plaatse is, en uwentwegen niets te vreezen heeft" [1]).

Naaulyks is 't uit te drukken hoe verwoed *Campsen* wierd, toen hy zulks van dit Dochtertje verstond, die mede op dit gezegde verdween, en dat hy niet alleen bevond, dat zyn Neef het middel gevonden had zyne handen te ontkomen: maar dat men daarenboven noch met hem den spot dreef. Hy stelde alles in 't werk om hem op te speuren; hy beval aan alle zyne Onderdanen hem naaukeurig op te zoeken, en hem 't zy leevend of doodt te leveren; hy gaf het zelfde bevel aan alle de Reuzen, die zich in zyne Staaten onthielden. Maar alle voorzorge allerwegen genomen, was vruchteloos, want niemandt konde 's Konings orders volvoeren. Deeze Vorst vervoegde zich eindelyk by de *Demons*, hy bad hen om hulp, en hoopte door hun middel zich van zyn Neef te konnen ontslaan. Maar *Chrixnen* myde de strikken, die hem door de Helsche Geesten wierden gelegt, met even de zelfde goeden uitslag, als hy die ontging, die hem door de Reuzen gespannen waren; en alzoo hy door zoo veele vervolgingen, die hem zynen Oom verwekte, geleert had, hoe verre zyn haat ging, en welk een begeerte hy had hem te verdelgen, vergat hy ook niets van zyne zyde, om geen Slachtoffer te worden door 't woeden van deezen verwaaten Vorst. Alhoewel hy noch maar een klein Kindt was, nochtans had hy zoo veel verstant en nadenken, dat hy wel merkte dat de Vrouw die men hem tot een Voedster gegeven had [2]), een Toveresse was, en dat de *Demons* door oprooing van den Koning haar behendig in de plaats van zyn waare Voedster verwisselt hadden; want hun voorneemen was, in de plaats van melk, dat ze hem vergif geeven zoude: maar *Chrixnen* quam dit voor; hy zoog zoo geweldig, dat hy, al haare melk afzoog, en teffens haar bloedt, laatende niet af tot zy doodt was; en door dit middel verloste hy zich van dit gevaar.

Toen *Chrixnen* een weinig jaaren ouder geworden was, begon hy den Harders, waar onder hy opgevoed wierd, eenige stukjes te bedryven [3]). Op een tydt beroofde hy hen van een menigte Boter, en wilde met deezen roof vluchten; maar hy had het geluk

---

1) Paraphrase van Pādmapurāṇa VI. 272. 57:

kiṃ mayā kṣiptayā manda jāto yas tvāṃ vadhiṣyati |
sarvasya jagataḥ sraṣṭā dhartā hartā ca yaḥ prabhuḥ |
asmiñlloke samutpannaḥ sa te prāṇān hariṣyati |

2) Bedoeld is Pūtanā, vgl. hoofdst. 68 der tweede Verhandeling.

3) Dit is de bekende geschiedenis (zie bijv. Dowson, a class. dict. of Hindu mythol. pag. 165), waardoor Kṛṣṇa den naam Dāmodara ontving.

niet de handen van deeze Harders t' ontkomen, gelyk hy die van den Koning had gedaan. Zy vervolgden hem, en achterhaalt hebbende, ontnamen ze hem de Boter die hy gestolen had, bonden hem aan een boom, en geesselden hem, om door deeze kastyding te beletten, dat hy diergelyke stukjes voortaan niet meer pleegen zou. Toen hy manbare jaaren bereikt had, verzamelde hy een Leger, om zynen Oom te bestryden, sloeg hem in verscheidene veldslagen, en doodde hem eindelyk met zyn eigen handt, verlossende zich door zyne doodt van een onverzoenelyke en zeer gevaarlyken Vyandt. Vervolgens zich van zoo veel moeite en arbeidt ontlasten willende, geduurende dezen Oorlog uitgestaan; trouwde hy twee Vrouwen [1]), die beide uit zyn Geslacht waren: maar zich met dit dubbel Huwelyk niet genoegende, nam hy nog zestien duizend jonge Harderinnen tot Bywyven. Het waren hem de geesselslagen noch in geheugen, die hy in zyne jeugdt van haare Vaders geleeden had, en hy vreesde, dat zoo hy deeze Harders weder geemelyk maaken mogt, hem wederom iets diergelyks mogte overkomen; derhalven, geen reden van klagten over hem willende geeven, vermeenigvuldigde, en herschiep hy zich zodanig, dat hy in den zelfden tydt, haar alle besliep, en aan ieder in 't byzonder gelooven deed, dat hy de anderen verliet, om zich aan haar alleen over te geeven, en door dit middel werd hy van haar alle gelykelyk bemint.

Het gebeurde eens dat *Chrixnen* [2]), of liever *Vixnu* in *Chrixnen* vermomt, zich aan den oever van een Beek bevindende, alwaar zich een groot getal Vrouwen van aanzien badden, die ongemeen schoon en eerbaar waren. Hy in allereyl, nam hare kleederen weg, en bragt ze op den top van een zeer hoogen Boom, niet verre van deeze Beek staande, laatende dus deeze Juffers in die verleegenheit van naakt te moeten uit het badt komen, en in deezen staat elk haar's weegs te moeten gaan. Terwyl zy dus verleegen waren, en naar allerwegen omzagen, zagen ze groote bladeren, die in 't water groeiden, gelykende byna naar die van Haarvurts of Meer-bladen [3]). Ieder nam 'er een van, en zy bedekten zich zoo goed als zy konden, naderende alle gezamentlyk den Boom waar op *Chrixnen* geklommen was. Deeze verleegen Juffers baden hem met ernst haar de kleederen te willen wedergeeven: maar zy konden deeze gunst niet verwerven, dan na hem gegroet te hebben, leggende ieder beide de handen op 't hoofdt, 't welk niet geschieden

---

1) Rādhā en Rukmiṇī.

2) Hetzelfde verhaal (uit Bhāg. pur. X. 22) bij Baldaeus, fol. 99.a.

3) „semblables à peu près à celles du Nenuphar". Dus lotosbladeren.

kon, zonder haare bladeren te laaten vallen, zulks al 't overige ontbloot wierd; en dit was 't dat *Vixnu* begeerde, en de beweegreden waarom hy hunne kleederen weggenomen had.

Deeze Heidenen waanen dat *Vixnu* zich noch eens veranderen moet, en een Paerdt worden; en dat in verwachting dat deeze nieuwe Herschepping geschiede, hy in de Melkzee rust, alwaar hy wellustig op een schoone en groote Slang met vyf hoofden slaapt, die hem voor bedt en troon dient.

VIII. HOOFDTSTUK.

Behelzende de voorgevallene Historie van *Rutrem*.

Rutrem, de derde Zoon van *Paraxacti*, is mede een haarer Mannen, en zelfs deeze die zy het meest geneegen was. De begeerte die hy had van onder de menschen te leeven, deed hem *Andi* of Geestelyke worden. Men noemde hem *Artanari*, dat is, die half Man en half Vrouw is; en men heeft nooit van eerloozer, ongeregelder en verfoeielyker mensch gehoort, noch gezien.

Hy trouwde een Dochter van den Koning der Bergen [1]), *Parvardi* genoemt, waar mede hy geduurende den tydt van duizend jaaren in een nauw verbandt doorbragt. Een zoo ongemeen gedrag, werd door *Bruma*, *Vixnu*, en de drie hondert dertig duizend millioenen Goden afgekeurt, die alle geloofden dat *Rutrem* zyn verstandt verlooren had, en gek geworden was. Zy gingen hem zoeken, en gevonden hebbende, scheidden ze hem met geweld van *Parvardi*. Deeze Vrouw, niet min onkuisch als haar Man, gevoelde zich beleedigt door het geweldt, waar mede men haar van 't voorwerp haarer liefde afscheurde; en om zich te wreeken over de beleediging, die zy meende ontfangen te hebben, deed zy een vervloeking tegen alle de Goden, en wenschte dat niemandt van hun in 't toekomende noch Kinderen noch wettige Vrouwen zouden mogen hebben: maar alleen zoo veel Bywyven als men begeerde; 't welk juist zoo gebeurde als zy gewenscht had. Na deeze gedwongen scheiding, vertrok *Rutrem* als een uitzinnige, dwalende door de gantsche Waereldt en latende overal, waar hy quam, tekenen van zijne onkuischheit na (*effundens undique semen super terram*). Het gebeurde nu door een zeekere plaats reizende, dat de

---

[1]) Pārvatī, dochter van Himavant (Himālaya).

Aarde hem eerlang een Zoon voortbragt, die zes hoofden had: maar alzoo hy te deezer plaatse om hem te zuigen geen Voedster vond, boden de zeven starren hem haaren dienst aan [1]), en noemden hem *Camarassuammi*, 't welk Heer Zoon beteekent.

Alle de Indiaansche Afgodendienaars hebben voor hem een uitsteekende eerbiedigheit, en een zoo ongemeen vertrouwen in zyn vermogen, dat ze in alle hunne Schriften, en in alle de Verbonden, die onder hen gemaakt worden, door deze woorden *Arrumagamtumei* [2]) altoos beginnen, te weeten, „dat deeze die zes aangezichten heeft met ons zy". De Boeken der Heiden berichten, dat *Parvardi* die van verdriet gestorven was, om dat men haar geweldadig van haaren Man gescheiden had, doch anderwerf gebooren wierd [3]), na dat het Kindt, waar van wy vervolgens spreeken zullen, zoo wonderbaarlyk was voortgebragt; dat zy in deeze tweede geboorte, de Dochter van een Koning, *Daxaprojabadi* genoemt, was, en dat *Rutrem* haar wederom trouwde. Dat zy sedert haar huwelyk, zich op een zekeren tydt was gaan baden, terwyl haar man van huis was, en dat ze in 't badt zynde, een zoo krachtige begeerte van een Kindt te hebben had, dat 'er in 't zelve ogenblik in haare handt een te voorschyn quam, 't welk zyne geboorte uit het zweet [4]) nam, dat ze van haaren boezem by een gestreeken had; dat dit Kindt aanstonds zoo groot wierd, als of het twintig jaar oudt was, en het *Vinayaguien* [5]) noemde, te weeten, die geen Godt vreest; dat eerlang daar na *Rutrem* weder t'huis quam, zonder te weeten wat'er voorgevallen was, en dat hy *Vinayaguien* ziende, die gemeenzaam met *Parvardi* omging, hy zodanig een groote argwaan opvatte, en 'er zoo veel verdriet in nam, dat hy besloot haar te verlaten. Maar dat zy gewaar wordende dat hy jaloers was, hem bevreedigde, en verhaalde hoedanig het voorval gebeurt was; 't welk uitwerkte, dat de jongeling, die hem zodanig een verdriet scheen te veroorzaken, voor hem in 't vervolg een onderwerp van vertroosting en vernoeging wierd.

Het vermaak dat *Rutrem* schepte, overwegende de wonderbaarlyke en zoo verwonderenswaardige geboorte van den jongen *Vinayaguien*, wierd wel haast door misnoegen 't welk hy wegens zyn Schoon-

---

[1]) Daarom heet de Indische Mars Kumāra ook Kārttikeya (zoon der Kṛttikā's, de Pleiaden). Dat hij niet uit een vrouw werd geboren, is bekende traditie.

[2]) Naar Dr. van Ronkel mij mededeelt is hierin vervat Tamil *aṟu* „zes", *mugam* (skt. *mukham*) „gezicht"; dus het „zesgezicht", „de (god) met zes aangezichten"; *tumei* is grammatikaal niet duidelijk.

[3]) Als Umā.

[4]) Vgl. de eerste Verhandeling, hoofdstuk 8 met noot.

[5]) Vināyaka is een andere naam voor Gaṇeśa of Gaṇapati.

vader opnam, ontrust [1]). Deeze Vorst besloot op een plechtelyk Gastmaal een Offerhande te doen, in erkentenis wegens de geboorte van zyn Kleinzoon; en om zyne vreugde te betuigen, noodigde hy 'er alle de Goden op, behalve zyn Schoonzoon. Men weet niet of zulks door vergeetenheid geschied was, of dat men 't met voordacht om 't quaadt gedrag van *Rutrem* dus bestoken had. Maar hoe 't ook zyn mag; deeze God vond zich zodanig gehoont door de beleediging die hy meende hem door den Koning der Bergen aangedaan te zyn, dat hy besloot om 'er een bloedige wraak over te neemen. Ten dien einde ging hy, schuimbekkende van verwoedheit ter plaatse, alwaar zyn Schoonvader alle de vergaderde Goden onthaalde. Naaulyks was hy in de Zaal van de Gastery gekomen, of hy braakte. 'er millioenen van scheldwoorden tegen de genoodigden; en rukkende vervolgens een handvol hair uit zyn hoofdt, worp hy 't met geweldt tegen de vloer, waar uit aanstonds een Reus [2]) van een afschouwelyk groote voortquam.

Dit Gedrocht vertoonde zich naaulyks, of verhefte een geweldige stem, betuigende het ongelyk, zynen Vader aangedaan, te zullen wreeken. Hy stelde zich aanstonds schrap de Goden te bevechten, en toonde by deeze gelegenheit daaden van dapperheit, die t' eenemaal verbaazende waren; maar het alleraanmerkelykste was, dat hy de Zon zoo een verbolgen en krachtigen slag gaf, dat hem alle de tanden uit den mondt sprongen; en om deeze reden is 't dat de Heidenen zedert dien tydt geene Offerhande meer aan de Zon doen, dan van zachte eetbaare dingen, als van Boter, Melk, Pap en zeer murwe Fruiten.

Deeze woedende Reus niet genoegt de Zon zoo mishandelt te hebben, gaf mede de Maan eenige voetschoppen in 't gezicht, waar van de blaauwe plekken zoo kennelyk geworden zyn, dat men ze nu noch ziet. Dit is het denkbeeldt, 't welk de Indianen van de vlakken hebben, die zich in de Maan vertoonen [3]). Hy doodde vervolgens de Koning *Daxaprojabadi* nevens veele van zyne Gasten, en sloeg *Vinayaguien* het hoofd af, alhoewel hy onbewust van de oorzaak der belediging was, die *Rutrem* leed, en van alle de wanorders, die 'er het gevolg van waren.

---

1) Het nu volgende is de zoo bekende episode van Dakṣa's offer.

2) Vīrabhadra.

3) De kiem van de mythe, volgens welke Rudra van het offer uitgesloten werd en Zon en Maan door zijn toedoen zoo toegetakeld worden, is in de Brāhmaṇa's aanwezig, vgl. Ś.Br. I. 7. 3. 2 vlg., TS II. 6, 8. 3—5, Kaus. br. VI. 13 (het *prāśitram* slaat Pūṣan de tanden uit den mond; daarom wordt hem slechts brei geofferd; het slaat Savitṛ de handen af en Bhaga de oogen uit).

Dit oproer eindelyk bevreedigt zynde, werd *Rutrem* onder de dooden, het lichaam van den jongen *Vinayaguien* gewaar, [aan] wien hy, geduurende zyn leven, met hem zyn Zoon te noemen vereert had, en voor wien hy ook niet min genegenheit had, als of hy zyn waare Vader was geweest.

Naaulyks is 't uit te drukken welk een smart hem dit schouwspel veroorzaakte. Zy was zoo onlydelyk, dat niets hem wegens dit verlies troosten kon, voornamelyk toen hy vernomen had, dat dit de Reus was, die hy zelfs had voortgebragt, werpende zyn hairen tegen den vloer, en die zyn Zoon het hoofdt had afgeslagen. Na eenigen tydt zich bedacht te hebben, besloot hy hem, het koste wat wilde, weder te doen leeven. Maar nademaal hy geen middel wist, het hoofdt weder aan 't lichaam te voegen, 't welk 'er van gescheiden was, overzulks het niet meer in zyn geheel bevonden wierd, hieuw hy aanstonds dat van een Olifant af, en zette het zoo behending op den romp van den gesneuvelde, dat het 'er zich mede vereenigde, en *Vinayaguien* door dit middel weder levendig wierd. De Vader opgetogen van vreugde op het zien van zyn Zoons wederleeving, omhelsde hem, en belaste hem door de Waereldt te reizen om een Vrouw te zoeken [1]), met beding nochtans, dat hy niet trouwen zou, voor dat hy een alzoo schoone Vrouw gevonden had als zyne Moeder *Parvardi* was. Hierom is 't dat de Heidenen de gewoonte hebben op de algemeene wegen en toegangen de Afgoden van *Vinayaguien* te plaatsen, en zulks in de gedaante, die hy in zyne wederopstanding kreeg, te weeten, met een Olifants hoofdt, overzulks hy alle de voorbygaande Vrouwen ziende, te eerder een van haar verkiezen kon, die naar zyne Moeder geleek. Men verzeekert nochtans, dat hy tot noch toe geen van haar heeft konnen vinden, die in schoonheit *Pravardi* evenaaren kon. Eenigen tydt nadat *Vinayaguien* van gedaante verandert was, en dat men om reden van deeze verandering, by zyn eersten naam die van *Pullejar* [2]) gevoegt had; vertrok *Rutrem* door uitdrukkelyk bevel van alle de Goden, om zyn Broeder *Bruma* te zoeken, die in een hart verandert was, en in de Bosschen met zyn eigen Dochter op de ongeregelste en schandelykste wyze leefde. Hy versleet veel tydt om de plaats te ontdekken, alwaar hy zich onthieldt: maar die eindelyk gevonden hebbende, sloeg hy een van zyne hoofden af; waarin, zoo de *Braminen* verzeekeren, hy een groote misdaadt beging. Om nu hier over boete te doen, ontkleedde hy zich gansch

---

[1]) De bron hiervan is mij onbekend.

[2]) Vgl. Rogerius pag. 158.

naakt, bestrooide zyn hoofdt met assche, en het bekkeneel van *Bruma* in zyne handt houdende, week hy naar de begraafplaatsen, alwaar hy dagen en nachten doorbrengende, zoo krachtig zyn misdryf beweende, waar door hy byna zinneloos wierd.

IX. HOOFDTSTUK.

Van het vervolg van de voorgevallene historie van *Rutrem*.

Rutrem een dus streng leven als 't geen hy verkoozen had, verdrietig geworden, besloot dit treurig verblyf te verlaaten, en middelen om zich te vervrolyken te zoeken. Hy verstond, dat 'er in een geleegen Woesteny [1]) veele *Braminen* waren, die alle ongemeene schoone Vrouwen hadden. Hy kreeg begeerte zich van deeze Vrouwen te doen beminnen, en om hier toe te komen was 't, dat hy gansch naakt in de Gehuchten alwaar deeze boetelingen woonden, een aalmoes verzocht. Hy oeffende vervolgens een betovering, door welk middel hy in alle de Juffers zoo veel liefde wist voor hem te verwekken, dat ze, zonder zich niet meer over haare Mannen, noch Geslacht te bekommeren, haare huizen aanstonds verlieten, zoodra zy hem zagen, en hem overal volgden. *Rutrem* genoot dit vermaak niet lang 't welk hy in een zoo aangenaam gezelschap deelachtig wierd, en hy leed in deeze zelfde plaats de aller strengste lichaamsquelling, die iemandt van zyn karakter overkomen kon; nademaal alle deeze boetoeffenende *Braminen*, de beleediging die zy ontfingen, ter harte neemende, zich vergaderden, en tegen hem een verschrikkelyke vervloeking uitspraaken, als ook dierbaare Geloften deeden, dat door de kracht van deezen vloek tot strafoeffening over zyne onverzaadelyke onkuischheit, hy eerlang ontmant wierd, zonder dat hy sedert weder in zyn eersten staat kon herstelt worden. Dit geval veroorzaakte hem een onuitdrukkelyke smart en quelling; en om eenigermaaten de pyn te maatigen die hy 'er van gevoelde, is, dat hy de gelukzaligheit des Hemels beloofde, den geenen die op Aarde met een byzondere Godsdienstigheit deeze deelen zyns lichaams zouden eeren, die de *Braminen* vervloekt hadden, en waarvan hy het gebruik door de kracht deezer Vervloeking verlooren had [2]).

---

[1]) „dans un désert voisin".

[2]) De bron ook van deze overlevering is mij onbekend.

De begeerte van de door *Rutrem* beloofde vergeldingen te verwerven, heeft den Indianen deeze zoo eerlooze en belachelyke eerdienst doen omhelzen. Zy vergenoegen zich niet alleen deeze Godheit Offerhanden voor te draagen, eveneens als voor Priaap by de aloude Grieken en Romeinen geschiedde: zy maaken 'er oneindige verbeeldingen van, die zy op de wegen plaatsen, en in hunne Huizen en Tempels oprechten. Deeze Afgoden, waarvoor de Oost-Indiaansche Heidenen een byzondere eerbiedt toonen, zyn byna alle van Steen gemaakt, en die men *Lingam* noemt. Het meerendeel der Indianen, doch voornamentlyk de Sektarissen van *Rutrem* van wederzyds Sexe, draagen die om hunnen hals gehangen, aan hun hoofdt gehecht, of aan hunne armen, en eeren ze op eene wyze, waarlyk het mededoogen waardig.

Onder deeze ongelukkige Indianen is 'er een *Caste* of Geslacht, 't welk men *Andis* [1]) noemt. Die van dit Geslacht zyn, worden de eerlooste, baldadigste, onbeschaamste, en tot alle soorten van ongebondenheit en schandelykheit geneegene menschen geacht. Ook zyn ze van alle de Indianen, deeze, waar de bekeering veel moeielyker en zeldzaamer is. Deeze eerlooze *Andis* maaken hun werk de boetoeffening van *Rutrem* na te volgen, door de Waereldt omzwervende, met assche bestrooit, en verzoekende aalmoezen. Alhoewel het leven der *Andis* verfoeielyk zy, echter zien hen de andere Indianen met de zelfde achting als Heiligen aan. Gemeenlyk ziet men eenige van dit Geslacht, die Geloften doen in een pynelyke gestalte te blyven, als by voorbeeldt, geduurende een of veele jaaren in eene Pagode overendt te staan. Maar alzoo het onmogelyk is, geduurende zoo een langen tydt niet te slaapen, en dat de slaap hen noodzaakt van gestalte te veranderen, en bygevolg hunne Gelofte te breeken; vinden ze daar toe dienende stokken of latten in de Tempels geplaatst, waar door zy zich staande houden met de handen daar aan te slaan en gebonden te zyn, tot dat ze hunnen bepaalden tydt vervult hebben: overzulks zy staande slaapen, en in dien zelfden staat blyven, schoon zy ziek worden, en tot het uiterste gebragt.

In deeze Pagoden zyn eenige Bedienden, wiens werk is, eeten en drinken der Boetelingen te verzorgen, en hen te verschoonen wanneer zij bevuilt zyn. Geduurende den tydt dat deeze rampzalige slachtoffers aan den Duivel dus verbonden zyn in de Pagoden te blyven, houdenze altoos een dezer Afgoden in hunne handen, *Lingam* genoemt, en wanneer de tyd van hunne gelofte geëindigt

---

1) Over Andi vgl. de noot op hoofdst. 4.

is, en dat men hem van de latten los maakt, deeze dan wiens gesteldheid krachtig genoeg is, een zoo pynelyke Boetoeffening uit te staan, gaan hun leven doorbrengen met alom aalmoezen te verzoeken; en men ontmoet 'er dagelyks op de wegen, met hunne verstyfde armen, die uitgestrekt, verdort en onbeweegbaar geworden zyn, nademaal door een al te lange ophouding, de gewrichten t'eenemaal de kracht van zich te bewegen verlooren hebben. Deeze *Andis* vertoonen zich van verre te zien als wandelende boomen, wiens armen als takken schynen en hunne lichamen de stammen. Het eenigste voordeel dat deeze rampzaligen van zooveel pyn en smart genieten, is, dat een ieder hen als waare Heiligen eert, die door hunne Gebeden van de Goden alle gunst verwerven, waarom zy hun verzoeken.

X. HOOFDTSTUK.

Van verscheidene zaken die by de gebeurtenissen van *Rutrem* aan te merken zyn.

't Is reeds voorlang dat *Rutrem* door de *Braminen* vervloekt is geweest, toen hy de vloedt Ganges trouwde, die de Indianen achten een zeer schoone Vrouw te zyn. Maar hy heeft 'er om de reeds bygebragte reden geene Kinderen by. Daar zyn noch ontallyke zeldzaame gevallen, waarvan eenige onaangenaam en andere vermaakelyk voorkomen. Hy zag zich op een zekeren tydt in 't allergrootste gevaar gestelt, 't welk hem overkomen kon, en waarin hy zekerlyk zoude bezweeken zyn, indien hem zyn Broeder *Vixnu* niet tydelyk had gered.

Een zekere Reus was 'er, *Paimejuran* [1]) genoemt, 't welk Asch-Heer beteekent. Hy had eenige jaaren een zeer strenge boete ter eere van *Rutrem* afgelegt, die hy met ernst bad, hem eenige gunst te willen bewyzen, die diende om hem van andere menschen te onderscheiden. *Rutrem* zyne Godsdienstigheit en yver willende ver-

---

1) In *Paimejuran* zal de *i* schrijffout voor *s* zijn; het geheel wijst op *Bhasmeśvara* (vgl. *ramejuran* voor *rāmeśvara*). Voor het verhaal vgl. het 9e hoofdstuk der eerste Verhandeling en ook M. Williams, Brāhmaṇism and Hindūism, pag. 65, noot 1: „In the South of India a legend is current which makes Vishṇu assume the form of a fascinating woman (*mohini*) and so connect himself with Śiva". De bron is Bhāgavatapurāṇa VIII. 12 (*mohinyavatāra*), terwijl het verhaal van den Asura (Vṛkāsura), wien Śiva de kracht toekent om ieder te doen sterven, dien hij de hand op 't hoofd legt, in Bhāg. pur. X. 88 voorkomt.

gelden, verleende hem onbedachtelyk de macht van aanstonds alle den geenen tot Asch te brengen, op wiens hoofdt hy de handen leide. De Reus nieuwsgierig zynde om te weeten of het voorrecht hem toegestaan, .wezendlyk of inbeeldelyk was, naderde hy de God, en geliet zich om de handen op 't hoofdt te willen leggen, om zyn vermogen op den geenen te onderzoeken dien het hem verleent had. *Rutrem* wierd toen zynen misslag, maar te laat, gewaar, *Paimejuran* met een zoo ongemeene gunst begiftigd te hebben, en hy vond zich door zyne onverzichtigheid in het verschrikkelykste en dringenste gevaar, als hy noch ooit beleeft had. Hy had, om zulks voor te komen, al zyne schranderheit noodig in 't werk te stellen, en alles wat hem van de Toverkunst bekent was. Door de kracht van deeze Kunst, waarvan hy zich reeds met vrucht, in verscheiden gelegendheden gedient had, was 't dat hy zich in een oogenblik zoo klein maakte, zulks hy zich in den Dop van een zekere Vrucht sloot, die de Indianen *Ayvaralicai* [1]) noemen, die niet grooter dan een Hazelnoot was.

Alhoewel *Vixnu* verre van de plaats was, alwaar dit voorval gebeurde, liet hy echter niet na hier van kennis te neemen. Hy was niet ongevoelig voor 't ongeval 't welk zynen Broeder drygde, en hy trachtte hem 'er van te verlossen. Om hier in te voorzien, nam hy aanstonds de gedaante van een zoo ongemeene schoone Vrouw aan, dat de Reus haar ziende, t'eenemaal in haar verliefde, en geenzins aan *Rutrem* dacht, die hy in zynen Dop ongemoeit liet. Hy dacht naaulyks meer dan op 't voorwerp 't welk hy beminde; en na haar de tederste achting beweezen te hebben, bad hy dat zy hem de gunst bewees van haar naar huis te mogen verzellen. De Juffer betuigde deeze zyne voorstelling met vermaak aan te hooren, en beloofde hem zelfs naar wensch alle gunstbewys, onder beding, dat hy voor met haar in haar huis te komen, naar de naast gelegene rivier zoude gaan om zich het Hoofdt en de Hairen te wasschen. De reden die zy bybragt om dit van hem te eisschen, was, dat alzoo hy sedert eenige jaaren een boetvaerdig leven had gelyd, zyne Hairen nooit gekemt waren geweest, overzulks 'er dikmaals de vogels haare nesten in hadden gemaakt, en die bevuilt, waardoor ze zoo geweldig bemorst waren, dat zy derhalven niet gedoogen kon dat hy haar in die gestalte naderde, dan voor dat ze gezuivert en gewasschen waren. De verliefde Reus,

---

[1]) Volgens mededeeling van Dr. van Ronkel bevat dit woord de Tamil woorden *aivar*: „vijftal", *alli*: „stamper" van een bloem, witte nenuphar, en *kāj*: „elke groene vrucht, zooals cacao, augurk, boon". Zoo het woord *aiviralikāj* luidde, zou het beteekenen: „de jonge vrucht der bryonia laciniosa".

door zyne drift verblind, wierd de strik, die men hem spande, niet gewaar. Hy begaf zich in allereyl, en zonder eenig achterdenken in 't water. Hy wiesch zyn geheele lichaam, en willende mede zyn Hairen wasschen, om de Juffer te vergenoegen, wier schoonheid hem verblindt had, bragt hy beide zyne handen op 't hoofdt; maar naaulyks was zulks geschied, of de kracht van zyn noodlot en rampzalig deel 't welk hem toegestaan was, quam over hem, en hy wierd aanstonds in asch verandert.

Vixnu als opgetogen van te zien dat zyne kunst zoo wel gelukt was, verliet wederom de gedaante van een Vrouw om zyne gewoone gestalte weder aan te neemen. Hy verhaalde aanstonds aan zyn Broeder 't welk hy ten zynen dienst verricht had, en hoedanig hy de Reus verdelgt had. Op deeze behaaglyke tyding kwam *Rutrem* uit zynen Dop te voorschyn, nam zyne eerste gedaante aan, omhelsde zynen Broeder, bedankte hem wegens de zoo tydig beweezene hulp, en nam een besluit van nooit iemandt diergelyke gunst te bewyzen. Maar toen hy de omstandigheit verstondt, hoe *Vixnu* zich gedragen had om hem uit het gevaar te redden, waarin zyne lossigheit hem ingewikkelt had, kreeg hy een ongemeene begeerte zynen Broeder onder de zelfde gedaante te zien, waar mede hy de drift van den Reus, dus gaande had gemaakt. *Vixnu* echter weigerde eenigen tydt dusdanig voor *Rutrem* te verscheinen, zeggende, om 'er zich van t' ontschuldigen, dat hy zyne zwakheit in 't stuk van Minnery wel kende, dat indien hy zyn verzoek toestondt, hy verzeekert was van aanstonds hem zoo verstelt te zien staan en buiten zich zelve, dat hy zich naaulyks in staat vinden zou, zyne reden om te bestieren, te gebruiken. *Rutrem* wegens deze redenen onvoldaan, bleef op zyn verzoek staan, en hield by zynen Broeder zoo krachtig aan, dat *Vixnu* om hem te vergenoegen, zich anderwerf in de gedaante van een Vrouw herschepte, en zich aldus aan *Rutrem* vertoonde. Op het zien van dit voorwerp, werd de zwakke God zodanig in liefde opgetoogen, en zyne verbeelding wierd 'er zoo krachtiglyk van ontsteken, dat 'er in een oogenblik een Kindt uit de handen van *Vixnu* van voortquam, 't welk *Arigara-Putren* [1]) wierd genoemt, Zoone van *Rutrem* en *Vixnu* beteekenende. Dusdanig bestaan de verfoeielyke Godheden die de Indianen eeren, waarvan men ontallyke schandelykheden verhaalt, die de betamelykheit en eerbaarheit niet gehengen, te berichten.

Voor 't overige, alhoewel de Heidenen in ontallyke verschillende Sekten verdeelt zyn, nochtans worden onder hen twee der voor-

---

1) D. i. Hariharaputra, zoon van Hari (Viṣṇu) en Hara (Śiva).

naamste gevonden; waar van de eene *Vixnu* voor de verhevendste der Goden houdt, en die van deeze Sekte zyn, worden *Vixnuvites* genoemt, en de andere die *Rutrem* hooger achten, zyn *Xiven* geheeten, over zulks deeze God insgelyks dien naam voert.

XI. HOOFDTSTUK.

Van het Paradys der Indianen, en hoe dit volgens hun gevoelen bestaat.

De Oostindiaansche Afgodendienaars gelooven, dat 'er vyf onderscheiden plaatsen zyn, alwaar de zielen der Heilig geleeft hebbende verstorvenen overgaan, om 'er de gelukzaligheit en heerlykheit deelachtig te worden.

De eerste van deeze plaatsen word *Xoarcam* genoemt; daar is 't dat *Devandiren*, Koning der Goden met zyne twee Vrouwen verblyf houd, waar van de eene *Xachi* en de andere *Indirani* geheeten word. Hy heeft behalven haar noch vyf Bywyven van een verwonderenswaardige schoonheit, die geduurig bezig zyn met hem dienst te bewyzen. In deeze zelfde plaats zyn mede de drie hondert dertig duizend millioenen Goden, nevens nog een veel grooter getal Bywyven, en zy genieten 'er alle verbeeldelyke heerlykheit, vermaak en bekoorlykheden. Agt en veertig duizend Boetelingen [1]) genieten 'er de zelfde zaligheit in den *Xoarcam*. De Goden mogen 'er niets gewigtigs onderneemen, zonder vooraf met hen te hebben raad gepleegt; en men besluit in den Hemel geene zaaken die deeze beneeden-Waereldt behelzen, ten zy zy 'er in gekent worden. Deeze heerlykheit nochtans, en alle deeze vermakelykheden voldoen zoo volkomentlyk niet den geenen die de zelve genieten, of hen ontbreeken nog veele dingen die zy begeeren; en de Goden met de eeuwige geneugtens van den *Xoarcam* niet genoegt, hebben dikmals lust om de bewooners der Aarde te bezoeken. 't Welk eertyds aan *Divandiren* gebeurt is, verschaft 'er ons een bewys van [2]). Deeze Monarch der Goden, verlaatende des Hemels vermaak,

---

1) Blijkbaar zijn de *ṛṣi*'s bedoeld, vgl. hoofdst. 16 van de de tweede Verhandeling.

2) Het verhaal is de uit het Rāmāyaṇa bekende episode, doch met eene variant op 't einde, daar in 't Portugeesche Bericht Indra, in plaats van ontmand te worden, met cunni overdekt wordt (de legende dient ter verklaring van Indra's epitheton: *sahasrākṣa*, „de duizendoogige"). Volgens Dowson, a class Dict. of Hindu mythol. pag. 125 komt deze versie in 't MBh. voor, waar ik ze echter niet vind. Ook Apte in zijn Skt.-English

besloot hier beneeden andere geneugtens te zoeken. Hy wist dat een voornaame Boeteling, *Gaudamen* genoemt, een kleine eenzaamheit [1]) naby de Ganges-vloedt gelegen, tot zyn verblyf hield, en dat hy 'er gerustelyk en in Heiligheit met zyne Vrouw leefde, die een der schoonste Vrouwen der waereldt was. Deeze gewaande Koning des Hemels vertrok dan, quam op de aarde, ging naar de verblyf-plaats van den Boeteling, zag zyne Vrouw, en wierd 'er zoo volkomen op verlieft, dat hy besloot alles in 't werk te stellen, om aan haaren Man ontrouw te bewyzen: maar merkende dat de beminnelyke persoon niet min deugdzaam dan schoon was, begreep hy wel dat zyn voorneemen nooit gelukken zou, indien hy geene list gebruikte. Hy had reeds waargenomen dat *Gaudamen* 's morgens niet verzuimde op te staan, zoo dra als de Haan kraaide om zich in den Ganges te gaan wasschen, en hy geloofde dat hem dit een middel verschaffen zou, om gemakkelyk zyne drift te voldoen. Hy nam dan op een zekeren nacht de gedaante van een Haan aan, plaatste zich naby het huis van den Boeteling, en kraaide: maar veel vroeger als den gewoonen Haan deed. De yverige *Gaudamen* schielyk wakker geworden, en schoon hy nog een grooten lust om te slaapen had, nochtans, om zyne Godsdienstige oeffening niet te verzuimen, stond hy aanstonds op, en ging naar de Rivier. Aldaar gekomen, werd hy aan de beweeging van 't water gewaar, dat het niet meer dan middernacht konde zyn; overzulks kreeg hy gedachten, of den Haan wel eigentlyk gekraait had, dan of hy hem meende gehoort te hebben, terwyl hy noch sliep. En overmits het noch in lange de tydt niet was, dat hy gewoon was zich te wasschen, besloot hy weder naar huis te gaan, om 'er noch een weinig te rusten. Bezwaarlyk zou het uit te drukken zyn, hoe deezen armen Boeteling verbaast stond, toen hy *Devandiren* by zyne Vrouw en in zyn bedt vond, die reeds zyne plaats bekleed had, en hem zoo schielyk niet had verwacht. Hy vergramde zich zodanig over 't gedrag van den God, dat hy zonder eenig aanzien voor zyne waardigheyt te hebben, hem vervloekte, en tegen hem verschrikkelyke vloekwoorden uitsprak; en om hem over zyne onbeschoftheit te straffen, wenschte hy dat *Devandiren*'s gansche lichaam nooit bedekt wird, en met zekere tekenen [2]), die natuurlyk

---

Dictionary s. v. *indra* vermeldt ze. Zij zal dus wel in 't een of ander Purāṇa staan. Het motief wordt reeds in de Brāhmaṇa-literatuur aangetroffen, zie Oertel in Actes du onzième Congrès des Orientalistes, Paris 1897, vol. I, pag. 229.

1) „une petite solitude".

2) De vertaler heeft den franschen tekst hier slecht weergegeven; hij luidt: „fut et restat à jamais couvert de certaines marques".

dat deel 't welk zyne drift verwekt hadt, zouden verbeelden, waar door zyne onbeschoftheit en schandelykheit aan een ieder bleek, die hem zagen. Deeze wensch met zoo veel drift en yver gedaan, wierd bekrachtigt; de ongelukkige God vond zich aanstonds in een staat gebragt, dat hy zich aan niemandt vertoonen dorst, en schaamde zich zelven te zien. Overzulks begrypende de smart die hem dit geval veroorzaakte, worp hy zich voor de voeten van *Gaudamen*, bad hem ernstelyk medelyden met hem te hebben, om de strengheit van de straf te verzachten, die de kracht van zyne vervloekingen hem veroorzaakt had, en dat hy toch niet leed, dat hy in zodanig een schandelyken en ongeschikten staat bleef. De Boeteling door de smeeking en verneedering van den God bewoogen, bewilligde om zyne straf te verzachten; dat hy zich zelven altoos in de ongeschikte gestalte, alwaar hy zich in vond vertoonende, echter van anderen niet zoude gezien worden, als hebbende alleen zyn gansche lichaam voor de oogen bedekt [1]). Zoo dat deeze Koning der Goden sedert in dien staat bleef, gelyk de alouden Argus verbeeldden. *Gaudamen* genoegde zich niet in den persoon van *Devandiren*, wegens de ontvangen beleediging, gewroken te hebben: maar strekte zyne wraak en gevoelen over zyne Vrouw mede uit, die ter straffe van haar overspel, alhoewel ongewillig geschied, door de kracht van vervloeking die haaren Man tegen haar deed, in een Steen verandert wierd. Het gebeurde echter vervolgens, dat de God *Vixnu* zich in de gedaante van *Ram* verandert hebbende, gelyk hier voor is gezegt, op een tydt by geval op deezen Steen trad, dat die weder tot een schoone Vrouw wierd, gelyk zy te vooren was geweest, en ook weder by haar Man quam, die haar den begaanen misslag vergaf, vriendelyk ontfing, en sedert in een volmaakten staat met haar leefde.

De tweede plaats van Heerlykheit en Gelukzaligheit, word *Vaicundam* genoemt. In deze plaats is 't dat *Vixnu* met zyne Vrouwen zich onthoud, nevens een zekere Vogel naar een Sperwer gelykende, die de Indianen *Papengui* [2]) noemen. Deeze Vogel dient *Vixnu* voor een paerdt, en de Indianen hebben 'er zoo groote achting voor, dat wanneer zy een deezer Vogels in de lucht vliegen zien, schielyk van hunne paerden komen, of uit hunne Palanquynen treeden, om de zelve eer te bewyzen. Zy gelooven ook, dat alle de Godsdienstelingen van *Vixnu* na hun afsterven in deezen *Vaicundam*

---

1) De tekst heeft: „couvert d'yeux", lees dus: „met oogen bedekt".

2) Dit woord schijnt ook geen Tamil te zijn; bedoeld is natuurlijk de vogel, dien men als Garuḍa beschouwt.

komen, en dat alles gelyk als 't vuur alle stoffe waar op het werkt, in vuur verandert, eveneens deeze God, in zyn eigen weezen, alle die geenen verandert, die het geluk hebben te komen, waar hy is.

Het derde verblyf der Heerlykheit word *Cailasam* geheeten. De Heidenen zeggen, dat dit een zeer hooge en wyduitstrekkende Zilver-berg is, ten Noorden gelegen, waarop *Rutrem* met zyne Vrouw *Parvardi*, nevens alle zyne Bywyven, en een zekere Stier die hem voor rypaardt dient [1]), hun verblyf hebben. Daar is 't ook dat de Sektarissen van *Rutrem* na hunne doodt komen, wier geluk bestaat, gedurig in zyne tegenwoordigheit te zyn, en hem ten dienst te staan. Eenige zyn bezig met groote waayers windt te maaken, om hem voor de hitte te bevryden, andere bieden hem goude spuuwpotjes aan, over zulks een Heer van een zoo verhevene Majesteit niet genoodzaakt zy op den grondt te spuuwen. Daar zyn 'er die altoos met brandende toortsen gereed staan om geduurende den nacht hem te lichten. Het ampt van eenige anderen is, zorg voor zyne Bywyven te draagen, waar van hy van een onnoemelyk getal verzien is, en hem dagelyks, die hy van de zelve begeert, toebrengen. Eindelyk heeft ieder deezer gelukzaligen in deeze plaats zyn byzonder ampt, en hunne gelukzaligheit bestaat enkelyk aan *Rutrem* zoodanig een dienst te bewyzen, waar toe het hem behaagt hun te gebruiken.

De vierde plaats alwaar men de Heerlykheit geniet, word *Brumalogam*, dat is, de Waereldt van *Bruma* genoemt; en insgelyks *Satialogam* geheeten, 't welk de Waereldt van Waarheit beteekent. Daar is 't dat *Bruma* gemeenlyk met zyne Vrouw *Sarassuadi*, en een groote Aap [2]), zyn verblyft heeft, die hem voor rypaerdt dient, in zyne Reizen die hy onderneemt.

De vyfde plaats van Heerlykheit word *Melanpadam* [3]) genoemt, 't welk de uitmuntenste en verhevenste aller plaatsen te kennen geeft. Alhier heeft het eerste Beginzel of Opperste Weezen zyn verblyf; de Heidenen noemen 't *Parabaravastu* [4]), 't welk het Weezen by uitneemenheit, of het uitmuntenste aller Weezens beteekent. Daar is 't dat die geenen na hunne doodt gevoert worden, die in deeze Waereldt een onberispelyk en voorbeeldelyk leven

1) De stier Nandi.

2) Lees: „zwaan" (cigne).

3) Kan dit *mahāpadam* zijn?

4) Is dit *parāvaravastu*? Het woord komt juist zoo voor in den reeds geciteerden brief van Pater Bouchet (deel XI pag. 9 der Lettres édif.): „*parabaravastou*, c'est-à-dire le Dieu suprême".

gevoert hebben. Zy genieten 'er een eeuwige en onvergankelyke gelukzaligheit, die voornamentlyk bestaat, geduurig in de tegenwoordigheit van dit eerste Weezen te zyn, in hem te kennen, met het zelve innerlyk vereenigt te weezen, en zelfs niets te doen, dan een zelfde zaak met hem te zyn. Maar alzoo 'er zeer weinig menschen gevonden worden, wiens leven t'eenemaal Heilig en onberispelyk zy, zoo zyn 'er ook weinige die het geluk hebben tot deeze allerverhevenste trap van Heerlykheit te geraaken.

XII. HOOFDTSTUK.

Van het gevoelen 't welk de Indianen van de Helle hebben.

De Indiaansche Afgodendienaars gelooven niet alleen, dat de Helle onder de Aarde die wy bewoonen is: maar dat ze noch onder de zeven andere Waerelden zy, onder de onze gelegen, waar van wy vervolgens handelen zullen.

De Voorzitter of Opperraadtsheer der Helle, die de zorg aanbevolen is, de besluiten door *Xiven* genomen, uit te voeren, wordt *Yhamadar-Maraja* [1]) genoemt. Hy heeft ten geheimschryver eenen *Xitragupten* geheeten, die geduurende des menschen leven zorgedraagt, getrouwelyk 't geen een ieder 't zy goedt of quaadt bedreeven heeft, op te teekenen, om, op hun afsterven, zyn Gedenkschriften den Voorzitter te vertoonen, zoodra als de Ziel van den Overledene voor hem verschynt. Men verzeekert, dat deeze helsche Bestieral zeer rechtvaerdig is; dat hy niet duld, dat eenige quaade bedryven ongestraft, noch goede werken onvergolden blyven; en nademaal 'er byna niemandt is, die geduurende zyn leven zoo wel geen goedt als quaadt gedaan heeft, vraagt hy aan een ieder deezer derwaarts gevoerde Zielen, voor zynen Rechtbank verscheenen, dat zy te verkiezen heeft, 't zy eerst gestraft te worden voor de misdaaden op aarde begaan, en die zy niet bezorgt is geweest uit te wisschen, om vervolgens voor de goede werken gedaan, vergelding te genieten; of 't zy de waarde aan haare deugdt verschuldigt, eerstelyk te ontfangen, en daar na voor de begaane misdaaden gestraft te worden. Zoodra dan de verstorvene keur heeft gedaan,

---

1) Dit woord is verkeerd gesplitst voor Yama-dharmaraja (de Doodsgod), die feitelijk dezelfde is als Yama.

spreekt de Voorzitter het Vonnis ter uitvoering uit, en deeze die begeert hebben vooraf de vergelding voor 't goede te ontfangen, worden in de *Xoarcam* opgenomen, of in eenige andere plaatsen waar van hier voor gesproken is, om 'er geduurende den tydt haar voorgeschreeven, de Heerlykheit deelachtig te worden, en die verstreeken zynde, worden ze weder naar de Helle gesleept, om 'er insgelyks geduurende een tydt de straf voor hunne misdaaden te lyden. Die dan in tegendeel verkooren hebben aanstonds in de Helle gestraft te worden, wanneer deezen tydt van straffe vervult zy, gaan ze alsdan de Gelukzaligheit ter plaatsen voor den tydt genieten, die door *Yhamadar-Maraja* bevolen is.

Nadat een Ziel dus volgens haare verdienste gestraft of vergolden is, wordze weder op Aarde met een nieuw Lichaam verzien, zodanig nochtans, dat deeze die arm is geweest en meer quaadt dan goedt gedaan heeft, weder herbooren wordende, noch armer dan te vooren zy, of wel, dat die in 't lichaam van eenig verachtelyk beest word bezielt; daar deeze die meer goedt gedaan dan quaadt bedreeven hebben, in de andere menschwording ryker zyn, dan zy te vooren hebben geweest.

Indien een *Bramine* geduurende zyn leven 't zy gedient heeft, of een naauwe bandt van Vriendschap met een Volk, *Xutres* genoemt, heeft gehad, word zy verweezen zestien millioenenmaal in dit geslacht herbooren te worden, 't welk een der geringste en verachtelykste van alle is; en zulks om hem te straffen als geen acht op de waardigheid van *Bramine* geslagen te hebben. Wat meer is, de Indianen gelooven dat men in de Helle oneindige verscheidene pynigingen lyd, en dat 'er alle soorten van wilde Beesten en vergiftige Dieren gevonden worden, om de schuldigen te pynigen. Daarenboven wordt vereischt, voor dat de Zielen in 't Paleis komen, alwaar de Opper-Rechter in deeze duistere woning zyn verblyf houdt, datze een vuurige Vloedt overzwemmen, *Vaicarany* [1]) genoemt, wiens snelle stroom zoo ongemeen is, dat ze somtyds langen tydt van nooden hebben, van den eenen tot den anderen oever te komen, en dat deeze overtogt voor haar bezwaarlyker en verschrikkelyker is, dan alle de straffe die de schuldigste in de Helle lyden. Om nu in deeze ongelegenheit te voorzien, en de strengheit van deze onvermydelyke overvaart te verzachten, maaken de Heidensche Priesters den Volke wys: dat zo een Zieke tot op het uiterste leggende, een Koe by de staart vat [2]), en een geschenk den *Bramine*

---

1) Blijkbaar schrijf- of drukfout voor *Vaitarany* (*Vaitaranî*).

2) Vgl. hoofdstuk 10 (s.f.) der eerste Verhandeling.

geeft [1]; zoo vervolgens de *Bramine* een weinig water in de handt van den Kranke stort, en dat hy 't aanstonds op de aarde uitgiet; of zoo eindelyk, na dit water uit gegooten te hebben, de Zieke den *Bramine* een somme gelds tot aalmoes geeft, en in deezen staat sterft, kan hy alsdan verzeekert zyn, dat zyne Ziel niet alleen de vlammende Vloedt schielyk overraaken zal: maar zelfs zal het Vuur geenszins kracht op haar hebben; nademaal zy 'er de Koe vinden zal, die haar aan den oever van den Vloedt haaren staert zal toereiken, om 'er haar aan over te trekken, eñ dus ter andere zyde in zekerheit en zonder smerte overvoeren.

Behalven deeze eerste Voorzitter of Opperrechter der Helle, is 'er noch een tweede, *Yhamen* genoemt, die niet alleen het bewindt van alle zaaken van dit onderaardsche Gewest heeft: maar die, wat meer is, de Koning of God van de doodt word geacht. De Heidensche Geleerden verzeekeren, dat deeze God eertyds zelfs dood is geweest; en zie hoe zich dit toedroeg [2].

Een beruchte Boeteling, *Morugandu-magarexi* genoemt, had langen tydt de Goden met een ongemeene Godvruchtigheit gedient, en die t' eenemaal voorbeeldelyk was. Deeze zoo deugdzame man had geene Kinderen; hy verlangde vieriglyk die te mogen hebben, en hy bad dagelyks yverig den God *Xiven* om die hem te verleenen. Deeze God wierd eindelyk over den wensch van den Boeteling bewoogen: maar vroeg hem, voor dat hy de verzochte gunst toestond, die hy zoo vieriglyk wenschte, wat hy het liefst had, veele Kinderen van een lang leven te hebben, doch die van een quaadt gedrag zouden zyn, of een eenig Kindt 't welk wys was: maar niet dan zestien jaaren leeven zou [3].

Deeze vroome Man, na zich een weinig hier over bedacht te hebben, verkoor het laatste voor 't eerste, en wierd nochtans zeer gevoelig, wegens de smart [4] die hy te lyden had, verliezende een zoo vierig gewenschte Kindt in een zoo tederen ouderdom, en 't welk dus volmaakt moeste zyn. Zyne Vrouw wierd dan zwanger, en zy bragt deeze Zoon die belooft was, gelukkig ter Waereldt, en men noemde hem *Marcandem*. Naaulyks had hy den ouderdom van 't gebruik der reden bereikt, of hy gaf zich gelyk zyn Vader over, om *Xiven* te dienen, en zulks met allen yver en werkzaamheit

---

1) Het fransch is weer slecht weergegeven: „et en fait présent à un Bramene".

2) De bron der nu volgende legende is ten deele Pādmapurāṇa VI. adhyāya 236; de bron van het slot heb ik nog niet gevonden (zie add.).

3) *kim ihecchasi putraṃ tvaṃ nirguṇaṃ cirajīvinam | āho svid ekaṃ saguṇaṃ sarvajñaṃ ṣoḍaśābdikam ||*

4) „et fut néanmoins fort sensible par avance à la peine", etc.

zooveel als zyne bequaamheit toeliet. Hy offerde hem zeer dikmaals offerhanden van Bloemen, die de Indianen *Archinay* [1]) noemen, en deed insgelyks dikmaals pelgrimmaadje naar een beruchten Tempel, die men *Tincaddau* [2]) noemde, aan deezen zelfden God toegewyt, en voor wien alle de Heidenen een byzondere Godsdienstigheit betuigen. Eindelyk, dit zoo zeer geliefde Kindt zyn zestiende jaar bereikt hebbende, wierden de Bedienden van *Yhamen* Koning en God van de Doodt op Aarde gezonden, om het weg te voeren.

De jonge *Marcandem* vernomen hebbende, dat zy gekomen waren, en om welke reden, antwoordde hen vrymoedig, dat hy niet begeerde te sterven, en dat zy wel mochten wederkeeren. De Bedienden van den God des Doodts zich door deze weigering beleedigt vindende, vertrokken weder naar hunnen Meester, en berichtten hem wegens den uitslag hunner gedaane reize. De Koning der Dooden vernomen hebbende, dat *Marcandem* zyn beveelen weigerde te gehoorzamen, en geenzins sterven wilde, zette zich eerlang op een grooten Buffel, die hem voor Paerdt diende, en ging hem opzoeken. Hy vertoonde den Jongeling, dat de weigering die hy deed uit deeze Waereldt te vertrekken al te onbedacht was, nademaal *Xiven* hem niet meer dan zestien jaren levens belooft had, en dezen tydt verstreeken zynde, hy zonder ongerechtigheit nu te sterven, niet weigeren mogt. Maar alle deeze redenen konden *Marcandem* niet overhaalen; hy bleef by zyn gezegde, alzoo hy niet sterven wilde; en beducht zynde dat de God der Dooden geweld pleegen mogt, begaf hy zich naar zyn Gebedehuisje, alwaar hy een deezer Afgoden genomen hebbende, *Lingam* genoemt, omhelsde hy die krachtiglyk. Nochtans wilde *Yhamen* dus niet afgeweezen zyn, hy klom van zyn Buffel en worp den Jongeling een touw om den hals, waar mede hy hem zodanig trok, dat hy de *Lingam* die *Marcandem* in zyne armen hield, te gelyk met hem naar de Helle zoude gesleept hebben: maar de God *Xiven* quam aanstonds uit deeze *Lingam* te voorschyn, wederstond de Koning der Dooden, en gaf hem zoo een hevigen slag, dat hy op staande voet dood bleef, verlossende door dit middel zynen Godvruchteling van 't gevaar waarmede hy was gedrygt.

De Vorst van de doodt dus ongelukkig gesneuvelt, hielden de menschen op van te sterven, en zy vermenigvuldigden zich zoo geweldig, dat de Aarde niet meer bequaam hen te begrypen was.

---

[1]) Dit is (volgens mededeeling van Dr. v. Ronkel) Tamil *arciṇai*, ontstaan uit Skt. *arcanā*.

[2]) Ik kan dezen naam niet thuisbrengen.

De Goden deeze onorde ziende, wisten 'er niet in te voorzien. Zy beslooten gezamentlyk *Xiven* te bezoeken, die de zelfde als *Rutrem* is, om hem te vraagen, waarom hy *Yhamen* gedoodt had, die scheen niets gedaan te hebben, dat zyn vermogen te boven ging, nademaal *Marcandem*, die hy te sterven hadde aangezegt, zynen tydt vervult had, die hem te leeven was vergunt. *Xiven* antwoordde hier op, dat toen hy zestien jaaren levens aan *Marcandem* hadde toegezegt, zyne meening niet was geweest, dat hy zoodra hy deeze jaaren hadde bereikt, sterven zoude; maar alleen dat welk een ouderdom hy bereiken mogt, hy altoos de zelfde jeugdige natuur, en de zelfde kracht behouden zou, als of hy zestien jaaren was; dat de Koning der Dooden zich hier over hadde moeten beraaden, voor dat hy verder, en boven zynen last ging; dat hy groot ongelyk had om te onderneemen de jonge *Marcandem* door zyn eigen gezag te doen sterven; maar dat het noch bovenmaaten verachtelyker was, dat hy voor den *Lingam* geen ontzag had gehad, onder wiens bescherming deezen Jongeling was gestelt; dat *Yhamen* gelooft had en getracht, beide naar de Helle te sleepen, als een doorluchtig en vermogend merkteken van zyne macht; en dat hy om zyne vermeetelheit te straffen, noodig geoordeelt had hem zelf te doen sterven. De Goden de redenen van *Xiven* gehoort hebbende, keurden ze goed; maar zy vertoonden hem dat hy over de genomene voldoening moest genoegen neemen; dat hy op de vreemde verwarring, die hier door onder de menschen veroorzaakt was, sedert dat het sterven onder hen opgehouden had, wilde acht geeven; dat hun getal zoo krachtig vermeerdert was, dat de Aarde de zelve niet meer omvatten kon; en dat 'er om in een zoo groote wanorde te voorzien, geen ander middel was, dan de God der Dooden weder levendig te maaken; weshalven zy hem smeekten, hem weder te willen opwekken. *Xiven* zich aan de verzoeken der andere Goden overgeevende, en de redenen door hen bygebragt goed keurende, wekte hy *Yhamen* weder op; en herleevende herstelde hy hem in alle zyne rechten, en alle voorrechten te vooren genooten.

Deeze Vorst der Dooden wederom in zynen eersten staat herstelt zynde, zond aanstonds een Heraut in de Waereldt, om alle Gryzaardts te gelasten eerlang te sterven. Deeze Heraut zich voor zyn vertrek volgezopen hebbende, en zonder te wachten, dat hy den roes om te ontnuchteren uitgeslaapen had, klom op een Olifant, en draafde door de Waereldt, om zich van zynen last te quyten. Hy was van een groot aantal Trompetten en Keteltrommen voorgegaan, op dat een ieder t'aandachtiger wezen zoude, 't geen hy te verkondigen had. Maar alzoo zyn hoofdt en herssens door de

dampen van den Wyn dien hy gezopen had, noch t'eenemaal bestoven en belemmert waren, verklaarde hy, in de plaats van eenvoudiglyk zodanige order te verkondigen, die hem voorgeschreeven was, met luider stemme, dat *Yhamen* Koning der Dooden, en een der Opperrechters der Helle, begeerden, dat met den aanvang van deezen dag, de bladeren en bloemen, de noch onrype vruchten, en die haar volkomene rypheit hadden, zonder onderscheid der aarde vallen zouden. Door de kracht van deeze afkondiging, en onmiddelyk daar na toen die geschied was, begonnen de menschen te sterven; met dit onderscheid nochtans, dat voor dat *Yhamen* gedoodt was, niet dan die geenen storven, die een zeer hoogen ouderdom berykt hadden; in steede dat men nu zonder onderscheid [van] Personen van allen ouderdom sterven ziet, zelfs de Kinderen aan 's Moeders borst, en andere die noch niet gebooren zyn.

Dusdanig was de kracht van deeze Order van den Koning der Dooden, alhoewel die door onachtzaamheit tegen de meening van den Vorst der duisternisse verkondigt wierd, en geheel anders als gezegt was.

Voor 't overige, regelt *Yhamen* niet alleen gezaamentlyk met *Yhamadar-Maraja* de straffe in de Helle, die ieder lyden moet; hy is daarenboven dikmaals noch de uitvoerder der besluiten, die men verkondigt heeft. Maar hoe gestreng dat de straf zy waar toe de schuldigen verweezen zyn, zoo hebben ze ten minsten de vertroosting, dat ze niet dan voor een zekeren tydt duuren zal. Deeze verzekering van hunne straffe geëindigt te zien is 't, waar mede de Indianen zich vleien, die meer staat dan op iets anders, op de lichte ontslaging van allerlei ongeregeldheden en misdaaden maaken.

XIII. HOOFDTSTUK.

Van het gevoelen dat de Indianen van 's Menschen Ziele hebben.

Alle de Indiaansche Afgodendienaars komen daar in overeen, dat 'er in den mensch een beginzel van leven is, 't welk hem doet werken en beweegen, waar aan zy den naam van Ziel geeven: maar over het denkbeeldt, dat ze van de Natuur van dit beginzel

hebben, zyn zy zeer verschillende. Hunne gevoelens over dit stuk zijn eindeloos, en oneindelyk tegenstrydig. Daar zyn 'er die in den mensch twee Zielen [1]), t'eenemaal onderscheiden, gedoogen, waar van de eene, zoo zy waanen, groeiende is, en de andere verstandig zy. Zy willen dat de eerste algemeenelyk in alle levendige wezens verspreid is, 't zy dat ze oordeel hebben, of dat zy 'er van beroofd zyn, en dat deeze Ziel zich in ieder van deeze wezens verspreidt, zonder nochtans in getal te vermeerderen. Ten deezen opzichte is 't met deeze eerste Ziel, dat die deeze meening volgen, de Zielverwisseling toestaan. Wat de andere Ziel aangaat, die zy mede erkennen in den mensch te zyn, meenen hunne Geleerden, dat die Godt zelf zy, die door zyn eigen Wezen de menschen bezielt. Andere, die in grooten getalle zyn, meenen dat de beesten zoo wel als de menschen van de zelfsstandigheit Godts bezielt zyn; dat men by gevolg achten moet de een zoo wel als de andere met Reden begaaft te zyn, overzulks het onderscheidt 't welk wy tusschen mensch en beest aanmerken, niet ontstaat dan uit de verscheidene wyze, hoedanig hunne Ziel haare werking ten opzicht van de verschillendheit der werktuigen doet. Eenige gedoogen de Reden niet, dan in den mensch, en gelooven dat de beesten niet dan door natuurlyke ingeeving werken: maar hen word nochtans met uitdrukkelyke woorden in 't Boek, dat zy *Vedam* noemen, geleert, welk Boek hunne Wet en waare Godgeleerdheit behelst, dat Godt niet alleen de Ziel van alle de zichtbaare wezens is: maar dat hy mede den geenen bezielt, die van oordeel berooft zyn, zelfs tot de Hoofdtstoffen toe. Daar zyn van deeze Geleerden die zeggen, dat het Godt niet is die volkomentlyk en zelfstandiglyk des menschen Ziele zy: maar dat deeze Ziel alleenlyk een uitvloeing, een vonk, of gelykzaam een straal van de Godheit is. Andere leeren, dat Godt in een zelfde oogenblik alle de Zielen zoo wel van de menschen als van de beesten geschaapen heeft, en dat ze geduuriglyk en achtervolgelyk van 't eene lichaam in 't andere overgaan. Daar zyn 'er die geloven, dat het Godt niet is die de Ziel geschaapen heeft: maar dat de Vader en Moeder gezamentlyk helpen en zoo veel tot haare voortbrenging toebrengen, als die van 't lichaam die zy bezielt; en deeze door een gevolg stiptelyk uit dit valsch beginzel getrokken, gelooven de Ziel en 't Lichaam evengelyk verderflyk en sterflyk. Eindelyk willen deeze, die achten dat 'er twee Zielen in den mensch zyn, dat alleen de groeiende Ziel, na dat ze van 't lichaam gescheiden is, overgebragt word voor den rechtbank van

---

[1]) Misschien zijn de jîvâtman en paramâtman gemeend.

Yhamadar-Maraja en *Yhamen*, en het onderwerp van hun rechtsgebiedt zy. Dit zyn omtrent de gevoelens voor 't algemeen onder de Indiaansche Heidenen over deeze stoffe aangenomen.

XIV. HOOFDTSTUK.

Van welke gedachten de Heidenen van de Waereldt en haare duuring zyn.

De Indiaansche Heidenen gelooven in 't algemeen, en verzekeren eenpariglyk, dat er veertien Waerelden zyn, waarvan zeven onder deeze die wy bewoonen, zyn gelegen, en dat de andere zeven zyn boven ons geplaatst. Zy komen ook alle in den rang en orde overeen, hoedanig zy ieder van deeze Waerelden plaatsen.

De Hel, zeggen ze [1]), is de laagste van alle. Deeze die onmiddelyk boven de zelve is, word *Magadel* genoemt; vervolgens is deeze, *Taladalam* geheeten; daarboven vind men *Rajadalam*, die de Waereldt van Mercurius of Quikzilver is, 't welk men mede de Waereldt der slangen zegt te zyn. Na deeze volgt *Sudalam*, en boven de zelve is *Vidalam*. Tusschen die laatste en deeze die wy bewoonen, is de Waereldt *Adelam* genoemt, geplaatst, waarop de Waereldt rust, daar wy op leeven, en alwaar volgens het zeggen der Indianen, zeven Zeên zyn [2]). De eerste is van zout Water. De tweede is van Suiker tot een volmaakte goede stroop gekookt. De derde is van Palm-wyn, die de Indianen *Tari* noemen. De vierde is van Boter. De vyfde van gestremde Melk. De zesde van Melk; en in deeze Zee is 't dat *Vixnu* dikmaals zich op een volmaakte schoone Slang te slaapen legt, die zich van haare vyf hoofden als een zonnescherm dient, of van een verhemelzel om *Vixnu* te dekken en te overschaduwen. Eindelyk is de zevende van deeze Zeên van een Kristalyn water, ongemeen zuiver en zoet. Boven ons is de Lucht-Waereldt [3]), waarop de *Xoarcam* is, alwaar alle die geene

---

[1]) De zeven Hellen zijn: *atala* (boven *Adelam*), *vitala* (boven *Vidalam*), *sutala* (boven *Sudalam*), *talātala* (*Taladalam*), *mahātala* (*Magadel*), *rasātala* (*Rajadalam*), en *pātālam* („de Hel"), Skandhapurāṇa, bṛhadbrahmottarakhaṇḍa, adhy. 18.

[2]) Vgl. Rogerius pag. 138 met noot.

[3]) De zeven Loka's zijn: 1. *bhūloka*, 2. *bhuvarloka* (deze beiden boven niet genoemd), 3. *svarloka* of *svarga* (boven *Xoarcam*), 4. *maharloka* (*Magologam*), 5. *janaloka* (*Genalogan*), 6. *taparloka* (*Tabalogam*), 7. *satyaloka* (*Lattiologam*, schrijffout voor *Sattiologam*).

die geduurende hun leven de Goden geoffert hebben, alle bedenkelyke vermaaklykheit in gezelschap van een onnoemelyke meenigte der schoonste Vrouwen genieten, die hen als Bywyven dienen. Alhoewel *Devandiren* Koning der Goden van tydt tot tydt in *Xoarcam* zyn verblyf neemt, is 'er nochtans een andere plaats die verheevener is, *Magologam* genoemt, 't welk zeer groote Waereldt beteekent, waarin deeze Oppervorst der Goden het allermeest zyn Hof houd met drie hondert dertig duizend millioenen Goden, die in twee soorten verdeelt zyn. De eene zyn waare Goden, de andere niet dan machtige Reuzen, en deeze twee partyen voeren onder hen een byna geduurigen Oorlog. Boven de *Magologam* is de *Genalogam*, of Waereldt der Volkeren; aldaar vind men menschen van alle Geslachten, en alle Staaten. Vervolgens heeft men *Tabalogam*, ofte Waereldt der Boetelingen; 't is in deeze plaats, dat die, noch op Aarde zynde, een streng en ingetogen leven gelyd hebbende, hun verblyf neemen. Eindelyk de hoogst verhevenste der veertien Waerelden word *Lattiologam* genoemt, 't welk Waereldt der Waarheit beteekent; daar is 't dat zich *Bruma* onthoudt nevens deeze die geduurende hun leven voor hem Godsdienstig zyn geweest, die na hunne doodt, en zelfs dikmaals sedert hun leven zoo volmaaktelyk overgebragt zyn in de eigen zelfstandigheid van deezen God, dat ze niet dan een zelfde zaak met hem zyn.

De *Braminen* meenen, en geeven den Volke te kennen, dat zoo iemandt van hun Geslacht, terwyl hy noch op deeze Waereldt leeft, de koordt of draadt afsnyd, waar mede de *Braminen* gewoon zyn zich te omgorden, om zich van de menschen van alle andere Geslachten te onderscheiden, en met die te draegen, afzonderen; indien hy vervolgens een kleine lok hair [1]) laat afsnyden, die den geenen van dit Geslacht zynde alleen mogen draagen, en die teffens dient om hen te kennen; indien eindelyk, na dus gewilliglyk van de merktekenen zyns Adeldoms, en van de Waardigheit van zyn Geslacht beroofd te zyn, hy betuigen wil dat hy het boetvaardig

---

De oudste vermelding hiervan is zeker die van do Couto (van vóór 1612), die hier volge: „Dizem que he sete Ceos, e que de hum ao outro ha do vacuo cem mil jornadas, e cada jornada de seis mil leguas, que vem a fazer seiscentas mil leguas. E dizem, que este primeiro Ceo tem em si as Estellas fixas, e os Planetas. No segundo Ceo, que chamam *Malougão* (d. i. *mahâloka* of *maharloka*) dizem que vivem os deoses com suas mulheres. No terceiro Ceo, chamado *Manalougão* (d. i. ?), dizem que estam os penitentes. No quarto Ceo, chamado *Genalougão* (d. i. *janaloka*), os Anjos; no quinto Ceo, chamado *Tapalougão* (d. i. *tapaloka*), dizem que estam os Religiosos, que professáram castidade e pobreza. No sexto Ceo, chamado *Jatalougão* (d. i. *satyaloka*), repartem elles em tres partes e em cada huma delles hum daquelles Regentes, que já dissemos".

1) Vgl. hoofdstuk 96 der tweede Verhandeling.

leven omhelze, moet hy in zyne rechter handt een Staf van Bamboes neemen, 't welk een soort van rotting is die tien, twaalf of veertien leeden heeft. Insgelyks moet hy in zyne linker handt een groote kopere of aarde Kop draagen, die hem om uit te eeten en drinken dienen kan. Noch moet hy zich van den gordel af tot op de kniën dekken met een stuk lywaat van verscheiden verwen gestreept, en voegen by al dien toestel en alle deeze plechtigheden, de woorden: *Agame-Bruma*, dat is, ik ben waarlyk de God *Bruma* [1]). Alsdan is deeze *Bramine* door de kracht deezer verborgene woorden aanstonds verandert, en in de eigen zelfstandigheit van God overgebragt; overzulks die van 't zelfde Geslacht aldaar tegenwoordig bevindende, zich daar op ter Aarde werpen, en hem als waarlyk God zynde, aanbidden. De *Bramnaten* [2]), die de Vrouwen van 't zelfde Geslacht der *Braminen* zyn, maar voornamentlyker de Weduwen, stellen alsdan in, en vieren de Feesten ter eere van den nieuwen God. Zy vieren mede avond- en nacht-Feesten, om hem haare achting en yver te betuigen.

De *Braminen* dus vergood zynde, eeten byna niets meer dan 't welk deeze godsdienstige Juffers hun geduurende de nacht bereid hebben. Zy zyn voor zeer deugdzaam en kuisch geacht, en nochtans zyn ze de geilste en verfoeielykste Indianen. Men zegt, dat ze mede wel ervaaren in de Tovery zyn, en dat ze zich van deeze Helsche Kunst bedienen, om te gemakkelyker hunne onkuischheid te verzaadigen. Eindelyk gelooven de Indianen, dat wanneer deze hervormden sterven, zy aanstonds in de Waereldt worden overgebragt, alwaar *Bruma* zyn verblyf heeft, om nooit meer van hem gescheiden te zyn.

De Indiaansche Heidenen gelooven, dat de veertien Waerelden, waarvan wy gesproken hebben, gedragen worden van de een op de andere, en dat ze alle op een hoogen Berg van 't allerfijnste goudt rusten, *Magameru-parruvadam* genoemt, 't welk een Berg van een onmeetbaare hoogte en groote beteekent; dat deeze Berg door agt Olifanten word onderschraagt; dat een Schildpadt de agt Olifanten draagt; en eindelyk, dat een deezer slangen, die zy

---

1) Dat hij die sannyāsin wenscht te worden, de woorden *ahaṃ brahma* uit moet spreken, is mij niet uit eenige bron bekend. In een brief van Père Pons van 't jaar 1740 (zie Lettres édif. et cur. tome 14, pag. 87) leest men: „La clef de la délivrance de l'ame est dans ces paroles, que ces faux sages doivent se répéter sans cesse avec un orgueil plus outré que celui de Lucifer: Je suis l'Etre suprême, *aham ava* (lees *eva*) *param brahma*." Overigens vergelijke men over 't ritueel, waardoor men sannyāsin wordt, bijv. Baudh. dhś. II. 17 (S.B.E., vol. XIV pag. 273 vlgg.).

2) Vgl. Lettres édif. et cur. vol. X pag. 267: „*Bramenati*... c'est le nom qu'on donne aux femmes des Brames".

Sexen of *Nallé-Pambou* [1]) noemen, deeze Schildpadt ondersteunt. Indien men hen vraagt, door wie deeze Slang onderschraagt word, antwoorden ze, dat zy 't niet weeten, en komen niet verder. De Boeken, die hunne Wet behelzen, leeren hun mede, dat de Aardbeevingen die somtyds gevoelt worden, door de beweegingen die deeze Slang veroorzaakt, ontstaan, wanneer zy van haare gewoone gelegenheit en plaats vermoeit is, en tracht te veranderen, om dus van den onbedenkelyken last overladen zynde, zich een weinig te verlichten, waarmede zy veeleer overstelpt dan beswaart is. Deeze zelfde Slang, die de Indianen als een machtige Godheid eeren, word mede voor de oorzaak der Eklipsen aangezien. Maar voor dat we berichten hoedanig de Heidenen die gelooven te geschieden, moet men aanmerken dat ze twaalf Hemels Tekenen toestaan, dat ze zeven en twintig vaste Starren [2]) tellen, waaraan zy ieder een naam geeven, die wy hier niet uitdrukken zullen, om den Lezer door een zoo groot getal van harde en Barbaarsche woorden niet moeielyk te vallen. Zy meenen ook, dat de Zon zes hondert en vyf duizend mylen boven de Aarde is, en de Maan op een gelyken afstand onder de Zon. Op deeze wyze niet konnende de waare redenen van de Eklipsen begrypen, onderstellen ze 't geen men in 't volgende Hoofdstuk verhandelen zal.

XV. HOOFDTSTUK.

Van welke gedachten de Indianen aangaande de Eklipsen zyn.

In den aanvang van de Verhandeling hebben we gezien hoe de Goden, in weerwil de tegenkanting der Reuzen, eindelyk de Boter van de Melkzee genoten hadden; en hoedanig *Vixnu* deeze Reuzen om den tuin geleid had, tot de Goden de Boter waren machtig geworden, aanstonds verdween, en de Reuzen verbaast liet staan, die zeer verdrietig (waren) zich ontrooft te zien van dat deel, 't welk zy zich verbeeldt hadden, dat hen tot lekkerny verstrekken zou. Nu is overig te weeten, dat *Vixnu* na deeze verrichting, een groot Gastmaal aanrechtte, waar op alle de Goden genoodigt wierden.

---

[1]) Vgl. Lettres édif., vol. XI pag. 84: „Ils donnent à cette espèce de serpent le nom de *Nalla Pambou*, qui signifie „bon serpent".

[2]) Bedoeld zijn de nakṣatra's, de „maanhuizen".

Op dit Gastmaal was men overvloedig van keurlyke spyze verzien, en een zeer grooten voorraadt van Boter die men voor ieder der genoodigden in 't byzonder had opgedist. Nu gebeurde het dat de Slang *Sexen* [1]), die veel dienst tot het verkrygen van de Boter gedaan had, en geen van de minst aanzienlykste Godheden was, dat deeze Slang, zeggen we, om welke reden is ons onbekent, een weinig later dan de andere Goden quam. Een ieder zich aan de tafel gevoegt hebbende, bewaarde men het gedeelte voor de Slang, om haar voor te dienen, wanneer zy gekomen was; maar de Zon en Maán, die niet min gulziger dan helder schynende als de andere Goden zyn, namen dit gedeelte, en aten 't, nadat ze reeds het haare gegeeten hadden. De Slang vervolgens gekomen zynde, en vernomen wat 'er gebeurt was, vergramde niet weinig over een zoo onredelyke part haar gespeelt; zy wierd zoo toornig, dat ze zwoer, dat deeze die haar hadden durven beleedigen, het berouwen zou, en betuigde, dat ze om haare gulzigheit te straffen, en de weinig achting, die ze voor haar hadden, het middel vinden zou, van de een en ander wanneer het haar goed dacht, in te zwelgen, en in een tydt wanneer zy 'er het minst om dachten. Deeze bedrygingen waren niet onnut, noch te vergeefs gedaan, de Slang heeft dikmaals haar woordt gehouden; want 't geen men Zon- en Maan Eklipsen noemt, geschied, volgens de meening der Indianen, wanneer *Sexen* de een of ander van deeze Starren wil inzwelgen. Maar nademaal de Waereldt voor altoos van haar licht zich zoude berooft vinden, en in een eeuwige nacht gedompelt zyn, indien deeze twee toortsen van 't Heelal t'eenemaal door de Slang ingezwolgen wierden; zoodra dan als zy op de een of andere toeschiet, en dat ze een begin van 't inzwelgen maakt, komen alle de Goden zich tusschen beide stellen, om haar te bevreedigen; terwyl dat alle de Heidenen, wat hun aangaat, zich in 't water dompelen, verootmoedigen, zich voor de Slang nederwerpen en haar yverige gebeden voordraagen, om de verlossing deezer twee Starren te verwerven, die zich alsdan in gevaar bevinden. Zy voegen by hunne Gebeden een vloedt van traanen, en maaken een vervaarlyk geluidt, 't welk niet ophoudt voor dat de Slang door zoo veele gebeden en gekrys getroffen en bewoogen, aflaat van haar voorneemen, en de Star weder in vryheit stelt. De Heidenen genoegen zich niet alleen met dit bidden, wasschen, weenen en krachtig geschry te maaken: maar onthouden zich insgelyks van eeten, drinken en

---

1) Hier is Śeṣa met Rahu verwisseld. Het verhaal wijkt overigens af van de gangbare traditie.

slaapen; zy laten niets kooken, en bewaaren geene spyze in hun Huis, terwyl de Eklips duurt; en zy waanen, dat ze eindigt, wanneer de Slang door hunne Geloften bewoogen, de Star weder uitbraakt, die zy reeds voor een gedeelte ingezwolgen had [1]).

Van alle de dwalingen waarmede de Afgodendienaars behebt zyn, is 'er geen waarmede zy algemeener mede ingenomen zyn, en waarvan men hen het allermoeielykste ontheffen kan, dan deeze waarin zy ten opzicht der Eklipsen, en de duuring der eeuwen zyn, waarvan wy in 't volgende Hoofdtstuk handelen zullen.

XVI. HOOFDTSTUK.

Van het denkbeeldt dat de Indianen ten opzicht van de tyden, en van de duuring der Eeuwen hebben.

Alle de Oost-Indiaansche Heidenen gelooven, dat de duuring der eeuwen in vier bepaalde tyden [2]), die zy *Guirraduyagam*, *Duabrayagam*, *Tirredayagam* en *Calyagam* noemen, verdeelt zyn. Van deezen vier eeuwen meenen ze, dat de drie eerste reeds verstreeken zyn, en dat ze waarlyk goude eeuwen zyn geweest, niet alleen wegens de wonderbaare duuring van het toenmaal menschen leven; maar ten opzicht van den gelukkigen en gerusten staat die de gansche Waereldt genoot. In de derde Waereld-staat was 't, dat een zeker Koning, de Vader van *Ram*, leefde, waarvan in de Historie van *Vixnu* gesproken is, die na zeventig duizend jaaren geleeft te hebben, zonder kinderen te verwekken, eindelijk het geluk had van 'er veele te hebben, niettegenstaande deezen wonderbaaren ouderdom.

De vierde Waereltstandt [3]), die deeze is die wy beleeven, en *Calyagam* genoemt wordt, is naar 't gevoelen der Heidenen, een waare yzere eeuw, zoo wel wegens de ongevallen, en ongeleegenheden waarvan de menschen byna overheert worden, als door de kortheit huns levens. Deeze yzere eeuw volgens hun zeggen haaren aanvang genomen hebbende [4]), heeft reeds agt en veertig duizend

[1]) Vgl. hiermede hoofdstuk 20 (op het eind) van de eerste Verhandeling.

[2]) Over de yuga's vgl. hoofdst. 34 vlgg. van de tweede Verhandeling.

[3]) „Waereldstandt" en, beneden meermalen, „ouderdommen" zijn onbeholpen vertalingen van: „age(s) du monde".

[4]) De fransche tekst luidt: „... a commencé, à ce qu'ils disent, il y a déjà.."

vier honderd agt en veertig jaaren geduurt [1]), en moet noch veel langer duuren, nademaal, volgens hunne meening, de verleedene tydt, indien men die by de toekomenden vergelykt, niet dan een mostertzaadt bij een groote pompoen te achten is.

De Heidenen, die tot dus verre eenpaariglyk deze verdichte onderscheiding van tyden volgen, zyn voor 't overige in twee gevoelens, t'eenemaal tegenstrydig, verdeelt; nademaal eenige gelooven, dat wanneer de yzere eeuw, waarin wy leeven, eindigen zal, insgelyks de Waereldt een einde neemen moet; daar de andere in tegendeel verzeekeren, dat na deeze yzere eeuw, de goude eeuw die voorafgegaan is, wederom beginnen zal, dat ze onmiddelyk volgen moet, en overzulks, dat de duuring van de Waereldt eeuwig zy.

Deeze Afgodendienaars hebben een zeker Boek, *Andavarcaram* [2]) genoemt, waarin aangeteekend is, dat 'er behalven de vier Waereldstanden, waarvan wy gesproken hebben, nog veertien anderen zyn voorgegaan, en dat ze alle te samen het getal van agttien uitmaaken. Ieder van de zelve voert een byzonderen naam: maar alzoo die al te Barbaarsch zyn, zullen wy die hier niet aanhaalen. Wy zullen ons alleen vergenoegen, met te zeggen, welk een wonderbaarlyke uitgestrektheid de Indianen aan de gewaande en ingebeelde tyden en ouderdommen geeven. Zy zeggen, dat de eerste ouderdom heeft hondert en veertig millioenen jaaren geduurt; de tweede, hondert en dertig millioenen; de derde, hondert en twintig; de vierde, hondert en tien; de vyfde, hondert millioenen; de zesde, negentig; de zevende, tagtig; de agtste, zeventig; de negende, zegstig millioenen; de tiende, vyftig; de elfde, veertig; de twaalfde, dertig millioenen; de dertiende, twintig; de veertiende, tien; de vyftiende, negen millioenen en zestig duizend; de zestiende, negen millioenen en vyf hondert duizend; de zeventiende, vyf millioenen en negen hondert duizend; en eindelijk de agtiende, vier millioenen vier hondert duizend en drie hondert jaaren; zoodat deeze belagchelyke onderstelling van 's Waerelds duuring, beloopt op 1076860300 of een duizend zes en zeventig millioen agt hondert zestig duizend drie hondert jaaren.

By dit verdichtzel voegen ze nog een ander niet min buitenspoorig; dat is, dat zy verzeekeren, dat de Starren niet alleen bezielde en redelyke Wezens zyn; maar ook dat ze Goden zouden

---

[1]) Deze aanduiding kan een kostbaar gegeven bevatten ter tijdsbepaling van deze Verhandeling, doch ik zie niet, wat men met die 48448 jaren moet aanvangen.

[2]) Bedoeld is oogenschijnlijk een werk, dat over de veertien Manvantara's handelt. Doch welk?

zyn, en dat zy Vrouwen en Kinderen hebben. Nu zullen we gaan beschouwen, 't geen deeze Afgodendienaars van der menschen Schepping gelooven.

XVII. HOOFDTSTUK.

Van het gevoelen 't welk de Indianen van 's Menschen Oorsprong hebben.

In 't derde Hoofdtstuk hebben we gezegt, dat de Indiaansche Heidenen als een zeekere en onbetwistbaare zäak gelooven, dat alle menschen in 't algemeen hunnen Oorsprong uit den God *Bruma* hebben; dat eenige, gelyk de *Braminen*, uit zyn Aangezicht ontsprooten zyn, waarvan het Geslacht in ontallyke trappen en Sekten verdeeldt is, die byna alle verschillende gevoelens hebben. Andere zyn uit de schouders van den zelfden God voortgekomen, gelyk de *Rajas*, die insgelyks als de *Braminen* in een zeer groot getal van soorten verdeelt zyn. De *Comates* hebben hunne geboorte uit de dyen van *Bruma* genomen, en zyn byzonderlyk in veele Sekten gescheiden; en eindelyk zyn de *Xutres* uit de voeten van deezen God afkomstig geacht; waarvan het Geslacht teffens het verachtelykste en talrykste is, 't welk mede in meer takken dan alle de anderen is verdeelt.

Behalve deeze vier voornaame Geslachten of *Castes*, die hunnen oorsprong van den God *Bruma* hebben, is 'er mede een vyfde van een groote uitgebreidenheit: maar die echter zoo weinig verbintenis met de vier reeds genoemden heeft, dat deeze die het uitmaaken schynen menschen van een byzondere soort te zyn, en t'eenemaal van de andere verschillende. De Menschen van dit vyfde Geslacht zyn alle met een algemeenen naam *Niger* [1]) of *Xandalam* genoemt. Men onderscheid hen nochtans in vier takken; deeze van de eerste worden *Archivarata* genoemt; die van de tweede, zyn *Pallas* geheeten; de derde noemt men *Pareas*; en eindelyk de vierde, worden *Alparqueiros* genoemt [2]).

---

1) Om uit te maken of *Niger* eenvoudig zwart („de Zwartjes") beteekent, of wel een Indisch woord is, zou men den Portugeeschen tekst moeten kennen.

2) Slechts de *Pallas* en *Pareas* kan ik thuisbrengen; het zijn: de Paḷḷi of Paḷḷan (zie Baines, Ethnography § 49) en de Paṛṛiyan of Paraiyan, vgl. Rogerius pag. 10 met de noot; volgens Dr. van Ronkel is het eerste element van *alparqueiros* het Tamil *aṛpar*, plur. van *aṛpan* (Skt. *alpa*): „geringe lieden"; het tweede lid is duister.

Alle die van 't Geslacht *Xandalam* zyn, worden met verachting aangezien, en by die van alle de Opper-geslachten voor eerloos gehouden. 't Word voor een eerloosheit, en zelfs een verfoeielyke en onvergeeflyke misdaadt aangemerkt, niet alleen met hun gegeeten te hebben, maar zelfs hen te zien eeten en drinken. Die van de vier eerste Geslachten gelooven, dat zy, om welk voorval het zoude mogen zyn, en in welk een dringend gevaar het wezen mogt, het hun nooit gedoogt is, in hunne huizen geene van deeze ongelukkige *Nigers* te mogen laten komen, noch niets van hunne handen te ontfangen, zelfs geen water, schoon zy van dorst sterven moesten. Deeze zoo strenge Wet word met zoo veel naaukeurigheit waargenomen, dat zoo iemant overtuigt word die te hebben overtreeden, niet alleen met de doodt gestraft word; maar wat meer is, zyn gansche familie is voor altoos van de voorrechten van hun Geslacht berooft; en zy zyn in den staat der *Nigers* vervallen, voor welk Geslacht zy vervolgens worden aangezien, zonder eenige hoop van ooit weder in hun eersten staat herstelt te worden.

De kleinachting die men voor deeze arme *Xandalams* heeft, is oorzaak dat ze van een ieder afgezondert leeven. Zy durven de Steden noch plaatsen naderen door die der vier eerste Geslachten bewoont, en zy woonen in Bosschen en op 't Veldt, alwaar ze het landt bouwen, en leeven byna niet dan van de Visschery en de Jagt.

Deeze die onder de Heidenen tot de Geleerdheit geneegen zyn, en 'er hun werk van maaken, worden *Xastres* [1]) genoemt; insgelyks die een boetvaerdig en Geestelyk leven omhelzen, en *Saniases* geheeten worden, gelooven zich aan een schandelyke misdaadt schuldig te maaken, indien zy met iemandt van deeze ongelukkige *Caste* gesproken hadden. Zoo het by geval gebeurde dat een *Niger* een pot of eenig ander keukengereedschap 't zy van koper, of aarde had aangeraakt, daar die der andere Geslachten tot hun keukengebruik, of om 'er water in te bewaaren, zich van dienen, mag 'er den eigenaar geen meer gebruik van neemen; en schoon die vol of leedig mogte zyn, is hy noodzakelyk verplicht, die te breeken, of aan den geenen te geeven die de zelve door zyne aanraaking ontheiligt heeft. Maar 't geen het vreemdste en verwonderenswaardigste is, bestaat hier in, dat men aan niemandt van dit Geslacht gedoogt in de Tempels te komen, noch zelfs die te naaderen, om 'er hun gebedt te doen, en 'er hunne geschenken aan de Goden te offeren. Men lydt alzoo min dat ze water putten,

---

[1]) Moet het woord *śâstrin* (nom. *śâstri*) zijn.

't zy om te drinken of om zich te wasschen, waar van die der andere Geslachten zich bedienen. Alle de andere Heidenen hebben zodanig een afkeer voor deeze rampzaligen, dat ze in de gevaarlykste ziektens, en die wanhoopentlyk zyn, zelfs wanneerze van elders geen hulp te verwachten hebben, liever sterven, dan door een *Niger* eenige verlichting te genieten. Eindelyk, de afkeer en kleinachting die men in gansch Indië voor dit laatste Geslacht heeft, is zoo ongemeen, dat we geen krachtige woorden genoeg vinden, om 'er een recht denkbeeldt van te geeven.

Daar zyn Heidensche Geleerden, die waanen, dat van de vyf Geslachten, waarvan wy gesproken hebben, niemandt dan van het eerste Geslacht zy, 't welk dat der *Braminen* is, die waarlyk een Ziel hebben. Andere, gelyk we reeds hier voor gezegt hebben, zyn van zodanig eén tegengestelt gevoelen, dat zy willen, dat een eenige Ziel in 't algemeen alle menschen bezielt. Nochtans, niettegenstaande deeze overgroote verschillendheit van gevoelens, komen ze alle in 't stuk van de Zielverhuizing of de Verwisseling der Zielen overeen. Deeze Leer by alle de Heidenen aller eeuwen, en byna by alle Volkeren zoo berucht, gaat by de Indianen vŏor zoo klaar en onbetwistbaar door, dat ze niet alleen niet begrypen konnen, dat 'er menschen gevonden worden, die zoo onervaaren in Kennis zyn, om 'er aan te twyfelen. Zie waar in hunne voornaamste reden bestaat, waarvan zich de verstandigsten onder hun dienen, om den geenen te overtuigen die dit betwisten willen. Men kan, zeggenze, niet ontkennen, dat de quaalen, waar mede de menschen in deeze Waereldt gedrukt worden, niet dan door de Goden om de misdaaden te straffen, gezonden zyn, en dat het goede, waarvan eenige begunstigt worden, insgelyks door de zelfde Goden hen wordt toegezonden, om de deugdt te vergelden. Indien dit zoo is, gelyk zy gelooven dat men 'er niet aan twyffelen mag; van waar komt het dan, dat zoo veele menschen, gelyk ons bekent is, geene misdaadt hebbende begaan, die een onberispelyk en voorbeeldelyk leven lyden, en dat zelf zoo veel kinderen, die noch onvermogende in 't zondigen zyn, nochtans zoo veele ongemakken en quaalen onderworpen, en ziektens onderheevig worden? Van waar ontstaat in 't tegendeel, dat zoo veel andere die voor Godlooze en snoode Menschen bekent zyn, nochtans een bestendige gezondheit en voorspoedt genieten? Het vereischt dan, schoon het geluk van deeze de vergelding der deugden zy, die zy in de voorgaande voorttteeling [1]) geoeffent hebben, en dat de quelling waar

[1]) Lees „geslacht" (génération).

meede andere belaaden zyn, de straf is der misdaaden, waaraan zy schuldig waren, terwyl zy de andere lichaamen bezielden: Nademaal men anderzins de Voorzienigheit van onrechtvaerdigheit zoude konnen beschuldigen, handelende de deugdzaame Menschen zoo quaalyk en bewyzende den Godloozen zoo veel goedts. Met zodanig een redeneering, als met een sluitreden, waar op onmogelyk zoude te antwoorden zyn, besluiten zy de bevestiging van de Zielverhuizing. Wy zullen vervolgens zien, welke beweegredenen de Afgodendienaars bewoogen hebben, deeze Leer met zoo veel hartnekkigheit te omhelzen.

XVIII. HOOFDTSTUK.

Waarin vertoont word, hoe het Meerendeel der Gronden van der Heidenen Leere overeenkomst hebben met het geen het Christendom leert.

Indien men met opmerking op de voornaamste Hoofdtpunten van de Leere der Indiaansche Heidenen achtgeeft, zal 't niet moeielyk vallen, te gelooven, dat deeze Afgodendienaars eertydts eenige kennis van de Verborgenheden hebben gehad, die wy in 't Christendom leeren, en dat de waarheden, die hun ongetwyffelt verkondigt zyn geweest, allenskens door ontbeering van Evangelische Bedienaren verbastert zyn geworden, toen die te verklaaren den Volke ontbraken. Blykbaar is 't dat deeze Landaart, natuurlyk tot Bygeloof geneegen, en zich tot den dienst der Afgoden overgeevende, ongevoelyk de Leer die zy hadden aangenomen, verlaaten hebben, om de valsche denkbeelden te volgen die hun bedurven inbeelding hen ingegeeven heeft; over zulks dat hun geheelen Godsdienst tegenwoordig niet meer bestaat, dan in buitensporige verdichtzelen en vertellingen, zulks het te verwonderen is, hoe menschen met reden begaaft, daaraan eenig geloof geeven konnen.

Daar is, by voorbeeldt, uit een denkbeeldt, alhoewel zeer plomp, en onvolmaakt, genoegzaam te begrypen, hoe de onbegrypelyke verborgenheit van de Allerheiligste Drieëenigheit, in de verdichte Historie hunner Goden, aan te merken is, wanneer zy zeggen, dat van *Vixnu*, die zy *Adevixnu* noemen, dat is, *Vixnu* eerste oorsprong, *Bruma* ontsprooten is, 't Welk wysheit beteekent, en die zy zeggen,

Zoone van 't eerste beginzel te zyn, zonder nochtans hem een Moeder toe te eigenen; en dat ze vervolgens in een hunner Boeken, *Chitanandi* [1]) genoemt, *Rutrem* tot bygevoegde [2]) deezer eerste Godheden stellen; en eindelyk, eveneens gelyk in den Christelyken Godsdienst geleert word, en gelooft dat Godt alles door zyn Woordt geschapen heeft, leeren zy mede, dat alle zichtbaarelyke en onzichtbaarelyke dingen door *Bruma* zyn gemaakt geweest, die zy de Wysheit Gods noemen, of de God die alles weet.

In de plaats van de Opstanding der dooden, hebben ze de Zielverhuizing ingevoert, door welk middel de Vroomen vergelding genieten, en de Godloozen straf. Men ontdekt mede hoe zy eenige kennis van den Oorsprong der Zonde hebbe gehad, in 't geen zy leeren dat de ziektens, ongemakken, wederstreevingen, en zelfs de doodt de verdiende straffen der Zonden zyn in de eerste en voorgaande voortteelingen begaan, en dat zy over zulks eenigermaaten bekennen en toestaan, 't geen ons den Apostel Paulus leert, dat de zonde de rampzalige oorsprong alles quaadts en van de doodt is. Zoo als wy in den Christelyken Godsdienst gelooven, dat we door de kracht der Sakramenten, en voornamentlyk door den Doop en Boete de vergeeving der zonden deelachtig worden; leeren mede de Heidenen door 's Duivels aandryving, die de naäper van de Godheit is, dat hunne zonden worden uitgewischt, zich in de Rivieren van *Caxi*, *Ramejuran*, *Cavery*, *Ganges*, *Cambuconam* [3]), of in andere Bronnen waschende, die onder hen geacht worden een byzondere kracht te hebben de Gewissen [4]) te reinigen. Maar dit bestaat niet alleen om zich in dit water te dompelen, 't welk zy achten zoo Heilzaam te zyn, dat ze zich meenen van alle hunne zonden te zuiveren; de Offerhanden die zy aan hunne Goden offeren, werken, naar hunne meening, de zelfde werkdaadt uit. Zy gelooven zelf dat het genoeg zy hen aan te roepen, om aanstonds hunne gunst te erlangen; en hier mede niet genoegt, hebbenze het Bygeloof tot die verzeekering voortgezet, dat deeze die eens met aandacht de naam van *Ram*, die de zelfde als den mensch geworden *Vixnu* is, aanroepen, aanstonds de vergeeving hunner zonden verwerven; dat zy, indien deeze aanroeping anderwerf herhaalt word, een zoo groote verdienste verwerven, dat ze de Goden als in een soort van onvermogen stellen, van hen niet waardiglyk te konnen vergelden. Zy eigenen de zelfde verdienste

---

1) Den titel van dit boek kan ik niet terechtbrengen (*citānandi?*).

2) „pour adjoint".

3) Over Kumbhakoṇa vgl. M. Williams, Brāhmaṇism and Hindūism, pag. 348.

4) „les consciences".

den geenen toe, die de naamen van *Xiven*, *Chrixnen*, *Velayadam* [1]), en veele anderen voortbrengen, die deeze Afgodendienaars zonder ophouding uitspreeken, om hunne ongeregeldheden door een zoo gemakkelyk middel uit te wisschen.

Behalven deeze verscheidene middelen om de vergeeving hunner misdaaden te verwerven, oeffenen de Heidenen noch verscheidene Offerhanden om der Goden gramschap te bevreedigen, en door welk middel zy gelykzaam een Aflaat ontfangen. Daar zyn bloedige Offerhanden onder hen in gebruik, en die men *Belly* noemt; andere die bloedeloos zyn, en *Rigei* genoemt worden; eenige bestaan niet dan in Offerhanden van bloemen en *Archiney* geheeten zyn; eindelyk zyn 'er noch die men *Oman* noemt [2]).. De Heidenen eigenen een groote kracht aan deeze vierderlei Offerhanden toe, en ook aan een soort van Paternosters, waarvan zy zich om hunne Gebeden te doen, bedienen.

Deeze Paternosters, wier Greinen van een zekere vrucht gemaakt zyn, *Rutraxam* [3]) genoemt, en waarvan byna alle de Sektarissen van *Xiven* een gebruik maaken, worden een groote en ongemeene kracht toegeschreeven. Van deeze Greinen zyn 'er, die in haar gansche ronte geen streep hebben, andere hebben er niet dan een; daar worden 'er gevonden die 'er drie, vier, en eenige veel meer hebben. De Indianen noemen de gladde tusschen ruimtens, die tusschen deeze streepen zyn, gezichten of aangezichten; en zy maaken zoo veel staat op deeze soort van vruchten, als die veel streepen, en bygevolg meer aanzien hebben, nademaal het grootste getal, naar hun oordeel, een onfeilbaar teken van de grootste kracht van 't Grein is, en teffens van de verdienste van dien die 'er zich om te bidden van bedient.

De *Rutraxam* of Paternoster-Greinen of kraalen die geen streep hebben, en die haare geheele ronte gladt zynde, niet dan een eenig aanschyn hebben, zyn zoo veel te uitmuntener, en brengen een zoo groote verdienste den geenen voort, die de zelve draagt, dat indien hy een *Bramine* gedood had, of ook een Koe, 't welk

---

1) Aan Dr. van Ronkel is dit woord, waarin vermoedelijk een godennaam steekt, duister.

2) Van deze offers aanduidende woorden is het eerste skt. *bali* (huldigings-gaven meestal uit voedsel bestaand, die niet in een offervuur worden uitgestort); het laatste is *homa*, eene in 't offervuur gestorte offerande; het derde woord is al vroeger, hoofdstuk 12, voorgekomen; het tweede weet ik niet terecht te brengen.

3) Over de *rudrākṣa*'s vgl. Rogerius, pag. 73 met de noot, en M. Williams op. cit. pag. 82: „their possessing five divisions corresponds to the God's (Śiva's) five faces". De bron van de opsomming der goede qualiteiten van den Rudrākṣa naar mate van 't aantal zijner „aangezichten" (*vaktra*'s) is Pādmapurāṇa V. 57. 38—89.

by de Heidenen de aller grootste misdaadt zoude zyn, die men begaan kan, niet alleen zoude hy vergeeving verwerven: maar hy zou alzoo Heilig en volmaakt als *Xiven* worden. De Greinen, die twee aangezichten hebben, brengen de zelfde uitwerking voort; deeze die 'er drie hebben, dragen by zich het schynsel van vuur, en zy hebben de kracht van te zuiveren en schuldeloos te maaken zelfs die zyne vrouw heeft gedood. De Greinen die vier aangezichten hebben, maken zuiver deeze die eenige *Braminen* gedood mogt hebben, schoon zy van dezelfde wezendlykheit van den God *Bruma* waren, nademaal *Xiven*, die de zelfde als *Rutrem* is, zich zelf van deeze vrucht bediende, om zyne begaane misdaadt uit te wisschen, houwende *Brumás* hoofdt af, toen hy op een eerlooze wyze met zyne eigene Dochter leefde, gelyk in 't VIII. Hoofdtstuk getoont is. De Greinen van vyf aangezichten hebben het voorrecht van allerlei zonden uit te wisschen; en wat meer is, zy hebben de kracht dat *Yhamen* Koning der Dooden hen niet verdelgen kan die de zelve draagen, 't welk nochtans niet belet, dat deeze, die het meest met deeze wonderbaare vruchten belaaden zyn, gelyk de andere sterven. De *Rutraxam* die zes aangezichten hebben, zyn alle van de zelfde kracht als deeze die 'er twee, drie of zeven hebben, en wat meer is, zy hebben de eigenschap die te ontschuldigen die zich door een bloedschande met zyne eigen Dochter mogte bezoedelt hebben. Behalven dit wonderbaar Voorrecht, hebbenze noch het vermogen te beletten, dat de geene die de zelve draagen, door geenerlei soort van Slangen gebeeten worden. De Greinen of kraalen die agt aangezichten hebben, reinigen deezen, die de zelve draagt, van de zonde die hy mogte begaan hebben, verdervende zyns Geestelyke Meesters Vrouw, schoon hy zelfs een tydt lang met haar in Overspel geleefd had. Deeze die 'er negen hebben, maaken hen onschuldig die schoon zy een getal van een millioen *Braminen* gedood of moordaadig omgebragt hadden, en deeze, die geduurende zyn leven de zelve aan zynen rechter arm gedraagen heeft, kan zich verzeekert houden, dat hy verordineert [1]) is, en onafhankelyk van allerlei goede werken, waarvan hy volkomen ontslagen zy, en genieten zal na zyne Doodt de zelfde Heerlykheit die de God *Xiven* deelachtig word.

Deeze die zoo gelukkig is van een Paternoster te draagen wier Greinen of kraalen tien aangezichten hebben, vind zich verzeekert een algemeene vergeeving van alle zyne zonden te hebben, hoe groot en verfoeielyk die zouden mogen zyn, en ook dat nooit

---

1) „prédestiné".

mensch, noch vergiftig dier, noch de Duivelen zelf, hem niet beschaadigen konnen. De Greinen die elf aangezichten hebben, bezorgen in deeze en de andere Waereldt het zelfde geluk en de zelfde Heerlykheid die *Xiven* bezit. Deeze die Paternosters van van kraalen met twaalf aangezichten draagen, worden glanzig en verlichtende als de Zon, en hebben deelgenoodschap aan alle de gebeden en Offerhanden die den Goden over den ganschen Aardbodem worden aangeboden. Eindelyk, vermits wy noch niet van deeze wonderdaadige vruchten gezien hebben, die van meer als dertien aangezichten verzien zyn, deeze die het geluk hebben, van dit slag te vinden, die teffens raar en kostelyk zyn, en die de zelve aan den arm of om den hals draagen, zyn met een zodanige luchtigheit begaaft, die zoo verwonderlyk is, datze in een oogenblik zich konnen van de eene tot de andere plaats overvoeren, hoe verre die mogte afgelegen zyn. Zy hebben behalven dit het schoone Voorrecht van ongestraft alle soorten van ontucht en bloedschande te mogen begaan; en om de buitenspoorigheit den vryen teugel te geeven, waanen de eerlooze Geleerden van 't Heidendom, en leeren, dat men zoo veel te meer verdient als men een grooter getal van deze kraalen of Greinen by zich draagt; overzulks die 'er tot een getal van duizend van bekomen kon, zoude op deezen top van eer en gelukzaligheit geraaken, dat 'er geene zonden meer voor hem waren, en dat hy zonder bezorgt te zyn, zich te bezoedelen, en eenige wroeging te hebben, aan allerlei misdaaden en vuiligheden zich kon overgeeven. Zoo dat 't geen de *Braminen* als een middel voorstellen om de zonden af te leggen en uit te wisschen, wezentlyk niet dient dan om die met te meer vrymoedigheit en onbeschaamdheit te begaan, en zulks door de hoop van straffeloosheit by hun gestelt.

XIX. HOOFDTSTUK.

Van de overeenkomst van noch eenige gronden der Heidenen, die zy schynen met de Leere van 't Christendom te hebben.

't Is mede niet te twyffelen of de Heidenen hebben eenige kennis van den Val van Lucifer en van andere Afgevallen Engelen, die het ongeluk hadden hem in zyn belang te volgen, naardien

men in hunne Boeken leest, dat 'er ouwlings een groote verdeeldheit onder de Goden was; dat eenige in ongenaade van hunnen Opperheer vervielen, om dat ze hadden durven onderstaan, tegen hem oproerig te worden; dat ze door een strafoeffening over hun bestaan, berooft wierden van 't geluk 't welk zy genoten, en in een staat van elende vervielen; dat zy sedert niets bedreeven dan allerlei quaadt den menschen toe te brengen, en dat men hen tegenwoordig *Raxader* [1]) noemt, 't welk in onze taal Demon of Duivel beteekent.

Wat de algemeene Zondvloedt aangaat, het blykt klaar dat 'er aan hun de Historie niet t'eenemaal van onbekent is, nademaal deeze zelfde Boeken berichten [2]), dat 'er eertyds een oud Man was, *Tiruvalluven* genoemt, en dat terwyl hy op een tydt met zyne Dochter het middagmaal in een groote teene Korf met buffelsleer gevoert, hield, een zoo overvloedige regen voortquam, die zoo lang duurde, dat de gansche Aarde overstroomt wierd; dat ter deezer gelegenheit, alle de menschen sneuvelden, behalven deeze vroome oude Man en zyne Dochter; dat de Goden door een byzondere bescherming in deeze algemeene overstrooming, als de wateren weder weggevloeit waren, en de Aarde droog geworden, deeze Man uit zyne korf deeden te voorschyn komen; dat hy niet tegenstaande zynen hoogen ouderdom, veele kinderen by zyne Dochter kreeg, en dat door dit middel het Menschelyk Geslagt toen herstelt wierd, en de Aarde weder bevolkt.

Men vind mede in deeze Boeken een verbeelding, en een plomp denkbeeldt van den strydt van David en Samson, alwaar men in de Historie der Goden de Oorlogen beschreeven vind, die *Ram* tegen de Reuzen uitvoerde. Dit vertelt men zoo vermaakelyk en zoo ongemeen aardig, dat wy 't noodig oordeelen om 'er hier iets van in te lassen.

De Heidensche Geleerden, die, gelyk reeds gezegt is, in ontallyke Sekten en gevoelens verdeelt zyn, komen nochtans alle in 't geloof van de verdichte voorvallen hunner Goden overeen; en zy hebben voor dit slag van Historiën de zelfde achting, en eerbiedt, als wy, zonder vergelyking gezegt, voor 't Euangeli hebben. Het meerendeel

---

[1]) In den juisten vorm luidt dit woord in het Tamil *irākṣadar*, plur. van *irākṣadan* = Skt. *rākśasās* (Dr. v. Ronkel).

[2]) De nu volgende legende is een curieuze, zeker blijkbaar zuid-indische variant op de beroemdé geschiedenis van den „Zondvloed". De naam van den held er van bestaat, volgens mededeeling van Dr. van Ronkel, uit *tiru*: „Lakṣmī", als voorgevoegd adjectief: heilig, eerwaardig (dus gelijk skt. *śrī*), en *vaḷḷuvan*: „waarzegger, ziener". Het compositum is een eigennaam; vooral de plur. majestatis daarvan: *Tiruvaḷḷuvar* is bekend (zoo heette de dichter van den Kuṛaḷ).

deezer rampzalige Priesters brengen een groot gedeelte van hunnen leeftydt door, zich de zelve in te prenten, en die vervolgens aan anderen te leeren. Zy verhaalen ze in de Pagoden, in de Huizen, in openbaare plaatsen, en somtyds in volle gezelschappen, en zyn altoos door eene menigte van toehoorders verzelt. 't Welk hen om dit slag van verdichtselen te verkondigen, aanmoedigt, is, dat ze door dit middel des Volks achting tot zich trekken, voornamentlyk die der Vrouwen, en die hun overvloedige aalmoezen verzorgen, waarmede zy hun huisgezin onderhouden; en 't welk ter andere zyde het gemeene Volk zoo aanlokt om hen te hooren, is, dat de *Braminen* hun te verstaan geeven, dat deeze die volmaaktelyk in deeze Geheimenissen onderweezen zyn, en met achting en aandacht het verhaal 'er van bywoonen, zich aan allerlei zegeningen waardig maaken; dat zy van de Goden bemint zyn, voor alle gevaaren bewaart, en zelfs onquetsbaar geworden; dat zy *Brumás* aangezicht zullen zien; dat ze ten zekeren dage het geluk zullen hebben, van t'eenemaal hem gelyk te zyn; dat ze gelyk *Ram* een volmaakte kennis van alles zullen bezitten; en eindelyk, dat ze een byzondere bequaamheit zullen hebben om de wapenen te voeren, waarby men verzeekert dat deeze God in uitmunt.

Men verhaalt van *Ram* [1]) dat hy noch geen twaalf jaaren out zynde, alleen een groote Reus van een ongehoorde groote dood sloeg; dat hy tot manbaare jaaren gekomen, *Sidi* trouwde; dat hy zich van een zoo ongemeene groote boog bediende, dat zestig duizend mannen die naaulyks van de Aarde konden opneemen; dat hy niet lang na zyn Huwelyk een reistogt door de Waereldt ondernam, en zich gewillig in een Woesteny begeeven had; aldaar maakte hy zyn werk van de Boetelingen en Geestelyken te bezoeken, aan wien hy veel deftige Voorrechten schonk, en zond 'er eenige van om de Heerlykheit en Gelukzaligheit in den Hemel te genieten. Het geschiedde terwyl *Ram* dus zyn eenzaam leven oeffende, dat de beruchte *Ravanen* zich in een Boeteling veranderde, en hem zyne Vrouw *Sidi* schaakte, die hy naar 't Eilandt Ceilon voerde. Deeze godtlooze Reus had zich naauwlyks met zynen roof weggepakt, of hy vervolgde alle eerlyke menschen. Hy bestond zelfs de Goden te bestryden, wien hy den Oorlog aandeed, en eenigen tydt veel te doen gaf. Hy was in alle Krygsoeffening byzonder afgerecht; en alzoo hy onder de bescherming van *Bruma* opgevoedt

[1]) Het volgende verhaal van Rāma bevat verscheidene trekjes, die of weinig of niet bekend zijn. Opmerkelijk is o. a. de list van Rāvaṇa om uit Śiva's macht los te komen, en de vermelding van de „Vaas vol van een zeker Hemels Vogt" (*amṛta* of nektar), die wij reeds in het 7e hoofdstuk van de eerste Verhandeling aangetroffen hebben.

was, wierd hy grootelyks door hem begunstigt. Deeze God had onder andere dingen hem een geschenk van zeer schoone wapenen gedaan, beide bequaam om te bestryden, en zich wel te verdeedigen, door welk middel hy in ontallyke gelegenheden de overwinning had behaalt. *Bruma* had hem mede een zoo ongemeene bescherming belooft, dat hy in alle wetenschappen uitmuntte, en hy bezat zodanig een ongehoorde sterkte, dat hy de agt Olifanten overwon, op wiens rug de Waereldt rust.

Na een onverwacht voordeel door hem behaalt, was 't, dat hy ondernam *Devandiren* Koning der Goden te bestryden, en hy noodzaakte hem met alle de andere Goden, dagelyks tweemaal te komen, om hem in zyn Paleis hulde te bewyzen. Hier noch niet mede vergenoegt, besloot hy mede *Xiven* uit zyn Heerlyk Verblyf te verdryven, alwaar hy zich gewoonelykst onthield. Maar in deeze onderneeming was hy zoo gelukkig niet, als hy tot dus verre had geweest; want deeze God hem met zyne handt gestoten hebbende, deed hy hem vallen, en de Reus vond zich tusschen den grondt en de vingers van *Xiven* zoo geknelt, dat hy byna zoude gestikt hebben, en zyn leven verlooren. Om dit gevaar te ontkomen, wierd hy te raade zachtelyk een zyner armen los te krygen, en een der twee hoofden dien hy had, in een Guitar verandert hebbende, speelde hy op dit nieuw speeltuig met zoo veel bekoorlykheit, dat de God door een zoo lieffelyk geluidt opgetoogen, niet alleen hem gaan liet zonder hem eenig leed te doen: maar hem noch nieuwe Voorrechten toestond. De voornaamste gunst die hy toen van *Xiven* ontfing, was, van dertig millioenen jaaren te konnen leeven, en een Heir uit hondert millioenen Reuzen bestaande, te gebieden, waarvan eenige vyftig hoofden hebben zouden, en andere met een zodanigen kracht begaaft zouden zyn, dat zy stampende met den voet op de Zee, het water zich van een zoude scheiden, zulks men den grondt zien kon.

Wat *Ravanem* aangaat, hy was zoo vervaarlyk groot, dat hy twintig schouders en ook zoo veel armen had, en dat tusschen ieder van zyne schouders, tegen deze overstaande een ruimte van dertig mylen was. Hy had mede in zyne maag een Vaas vol van een zeker Hemels Vogt, 't welk hy zorgvuldig te bewaaren had, nademaal, schoon men hem met dertig millioenen jaaren levens had begunstigt, was 't nochtans niet, dan onder voorwaarde van dit kostelyk Vogt, 't welk in dit Vaas was, niet te verspillen: en dat byaldien dit Vaas voor deezen bepaalden tydt brak, hy aanstonds sterven moest. Deeze verschrikkelyke Reus had niet alleen tien hoofden: maar, 't welk het verwonderlykste was, indien men 'er

hem een van afsloeg, quam 'er wederom een ander voort. Nochtans, konden alle deeze uitmuntende Voorrechten niet beletten, dat hy eindelyk onder de macht van *Ram* bezwyken moest, 't welk op deeze wyze geschiedde.

Nadat *Ravanem* in een Bôeteling verandert, *Sidi* geschaakt had, en *Ram* niet weetende wat haar wedervaaren was, treurde niet weinig dus zyne Vrouw verlooren te hebben. Hy gebruikte dan allerlei middelen om naar haar te verneemen, maar zyne moeite en zorg daartoe aangewendt, waren eenigen langen tyd vruchteloos. Eindelyk, begaf hy zich by *Innuman*, God der Aapen, en Opperheer van alle de Aapen, Zoone van de Windt, en die met zoo een zeldzaame volmaaktheid begaaft is, dat hy zich zoo groot maakt als hy begeert; dat zyn hoofdt tot aan de Starren reikt, en zyne eene handt tot aan de Zuid- en de andere tot aan de Noord-Pool uitstrekt. *Ram* verzocht hem dan ernstig, hem zyne Vrouw te helpen zoeken, zoo dat *Innuman* verheugt een gelegenheit te vinden hem te behaagen, eerlang vertrok. Deeze Aap-God doorkruischte alle het Vastelandt; en nergens vindende 't geen hy zocht, stapte hy naar 't Eilandt Ceilon over, alwaar hy *Sidi* ontmoette, die hy by de handt nam, naar 't Vastelandt voerde, en aldaar onder een goede en zekere bewaaring liet. Hy ging vervolgens weder naar 't Eiland over, alwaar hy zich in de gedaante van een Beer veranderde, stroopende allerwegen, en veroorzaakte veele verwoestingen, het Paleis zelf van den Reus, die 'er regeerde, niet verschoonende. Na deeze uitvoering, nam hy zyne natuurlyke gedaante van Aap weder aan, versloeg met zynen staert drie machtige Legers van Reuzen, vertoonde zich voor *Ravanem*, en zonder eenig acht op 's Konings verhevenen staat te slaan, gaf hy hem een geweldige oorvyg, en doodde in zyne tegenwoordigheit zyn Zoon. Veele der sterkste Reuzen schooten toe om hunnen Vorst te helpen, die deeze verschrikkelyke Aap gevangen namen, 't welk hy gewillig toeliet. Men vergaderde aanstonds den Raadt, om te overweegen met welk een doodstraf men hem te straffen had; en daar wierd eenparig besloten, dat men een soort van doodt kiezen moest, die niet gemeen was. Ter uitvoering van dit vonnis, bond men aan des Aaps staert een groot getal Kattoen Baalen, die men in de Pakhuizen van de Tol vond. Men goot op deeze Baalen zoo veel Oly, dat ze 'er alle van doortrokken waren, en men stak 'er vervolgens den brandt in, om door dit middel *Innuman* te verbranden. Maar den doortrapten Aap spotte met het voorneemen zyner Vyanden; want vertrekkende in deezen staat uit het Paleis, liep hy de gansche Stadt en 't Eilandt door, zettende alle de plaatsen waar door hy

liep in vollen brandt, en veroorzaakte zoo een algemeene en verschrikkelyke brandstichting, dat de Reus *Ravanem* geen ander middel vond om zich te veiligen, dan met zyne Vrouw in de wagen van *Devandiren* te stappen, en zyn heul in de Wolken te zoeken.

Ondertusschen vertrok *Innuman* van Ceilon. Hy quam weder by *Sidi*, en bragt haar by haaren Man, dien hy haar weder gaf. *Ram* bedankte de Aap-God voor den dienst aan hem beweezen: maar alzoo hy begeerig was de beleediging hem door het rooven van zyne Vrouwe aangedaan, te wreeken, verzocht hy hem te willen hier toe behulpzaam zyn. Zy vertrokken dan gezaamentlyk, lichttende eerlang een Heir van meer als vyf hondert millioenen Aapen, waar mede zy de sterkte van den Ceilonschen Koning beleegerden. Deeze sterkte was met zeven muuren omringt; welker eerste van yzer, tweede van koper, derde van metaal, vierde van geelkoper, vyfde van een stoffe uit verscheiden metaalen gemengt, zesde van zilver, en zevende van goudt waren.

Ravanem overdenkende hoe veel hem aan deeze plaats, zoo die verovert wierd, geleegen was, zond eerlang Afgezanten aan zynen Broeder *Cambucarnem*, om hulpbenden van hem te verzoeken, als ook dat hy die zelf bestieren wilde. Deeze zyne Broeder was een Reus van een bovenmaatige groote, die het bevel over meer dan vier hondert millioenen Reuzen had, wier krachten toen onverwinnelyk waren geweest. Hy verzuimde niet zich met allen ernst naar 't Eilandt Ceilon by zynen Broeder te begeeven. Hy was 'er naaulyks gekomen, of daar vielen verscheiden veldslagen tusschen de Reuzen en de Aapen voor, waar van wederzyds veelen sneuvelden. In een deezer veldslagen was 't, dat *Cambucarnem* door *Ram* met eigen hande gedood wierd, 't welk den moedt der Reuzen verflaaude, en die der Aapen te krachtiger wierd, zoo dat zy de Belegering veel ernstiger voortzetten dan tot noch toe was geschied. *Ravanem*, zyne zaaken qualyk gestelt ziende, en willende zich van zyn voorrecht bedienen, 't welk zoo hy meende hem byna onsterflyk maakte, bood zich aan, om 't verschil door een byzondere strydt tusschen hem en *Ram* te beslechten. De laatste nam de uitdaging aan; zy streeden en gaven over en weder vervaarlyke slagen, wordende 't allereerst *Ram* gewondt, en hy zoude byna bezweeken hebben: maar het bloedt 't welk uit zyne wonde vloeide, wekte zynen moedt te meer op, geevende hem nieuwe krachten. Hy nam dan een schicht, en schoot die zoo behendiglyk, dat ze door *Ravanems* borst boorde, het Vaas brak die het Vogt in had, aan welker bewaaring zyn leven verknocht was, en met deeze eenige slag, viel hy doodt voor zyne voeten neder.

Na een zoo merkwaardige en gewigtige Overwinning, gaf *Ram* de plundering van de Sterkte, die zich te vergeefs verdedigt had, den Aapen over. Men vond in deeze plaats onnoemelyke rykdommen, zonder de goude en zilvere muur daar onder te begrypen, die gebroken wierden en weggevoert; overzulks, dat 'er niemandt in dit talryk Leger gevonden wierd, die niet weder naar zyn Landt, belaaden met een overryken en kostelyken buit, keerde. Noch was 'er een Broeder van *Ravanem*, die *Vibuxanen* genoemt wierd. Hy was een overmachtige Reus en een eerlyk Man. Hy had geen deel aan 't geschil van zynen Broeder gehad, noch in den Oorlog die 'er het gevolg van was; derhalven, *Ram* zich voldaan ziende zyne Vrouw weder te hebben, en van zich aan zyne Vyanden dus gewroken te zien, liet hy *Vibuxanen* de Staaten, waar van hy *Ravanem* berooft had. Hy maakte zelfs met hem een verbondt, en hy begaf zich vervolgens met zyne waarde *Sidi* in een vreedzaam afgezondert leven, waar in hy sedert altoos met haar heeft geleeft.

INDICES.

a. Sanskrit woorden[1]).

---

1) Niet opgenomen zijn de woorden uit de verzen van I. 53 en de gebedsformulieren uit II. 2. In index a zijn enkele woorden opgenomen, die strikt genomen onder index b tehuis behoorden; doch men is niet altijd zeker in hoeverre een woordvorm corrupte Sanskrit overlevering of levende taal is. Nog is op te merken, dat bijna alle Sanskrit woorden in de eerste twee Verhandelingen (zonder uitzondering de op vocalen eindigende), een accent (acutus) op de laatste syllabe hebben, dat geregeld door mij is weggelaten. Dezelfde eigenaardigheid veelal ook in do Couto. Het romeinsche cijfer verwijst naar de eerste, tweede of derde Verhandeling, het arabische naar ieder hoofdstuk.

[1]) Ofschoon de Hollandsche vertaling der derde Verh. steeds *bramines* heeft, de fransche tekst heeft *bramenes*.

b. Niet-Sanskrit woorden.

c. Plaats- volks- land- riviernamen.

d. Nomina propria van Vorsten in de 17[de] en 18[de] eeuw.

KORTE INHOUDSOPGAVE.

ADDENDA EN CORRIGENDA.

Bij pag. 13, noot 3. Het langer worden van den staart wordt vermeld in Tulsidās' Rāmāyaṇa (vert. door Growse, 5th ed., 1891), vol. III, pag. 40: „not a rag was left in the city nor a drop of ghi or oil, to such a length the tail had grown".

Bij pag. 16, noot 2 (en vgl. pag. 203, regel 8 v. o.). Vergelijk intusschen Tulsidās' Rāmāyaṇa, vol. III. pag. 137: „it is only by virtue of the nectar that abides in the depth of his navel that Rávan lives".

Pag. 18, regel 9 v. o. lees: „mit ihm" i. p. v. „mit ihn".

Pag. 45, regel 2 v. o. lees: „door" i. p. v. „doo".

Pag. 48, regel 2 v. o. lees: „year's" i. p. v. „year".

Pag. 63, regel 1 v. o. lees: „dṛṣṭānta" i. p. v. „dṝṣṭānta".

Pag. 79, regel 2 v. o. lees: „*puruṣāya*" i. p. v. „*puruṣāya*".

Bij pag. 107, noot 3. *Pacha govoddo* is blijkbaar *pañca gauḍāḥ*, en *Pancha Dravir*: *pañca drāviḍāḥ*; vgl. Sahyādrikhaṇḍa, uttarārdha 1. 1. sqq. (ed. da Cunha, pag. 301):

skanda uvāca: *brāhmaṇā daśadhā proktāḥ pañca gauḍāś ca drāviḍāḥ* |
teṣāṃ sarveṣāṃ cotpattiṃ kathayasva suvistaram | 1 |
mahādeva uvaca: *drāviḍāś caiva tailaṅgāḥ karṇāṭā madhyadeśagāḥ* |
gurjarāś caiva pañcaite drāviḍāḥ pañca kathyate | 2 |
sārasvatāḥ kānyakubjā utkalā maithilāś ca ye |
gauḍāś ca pañcadhā caiva daśa viprāḥ prakīrtitāḥ | 3 |

ib. Voor *Pariśramô Stapit* vgl. l. c. śloka 47:

tatraiva sthāpitā viprā yāvac candradivākarau |
paścāt paraśurāmeṇa hy ānītā munayo daśa |

Bij pag. 134, regel 7 (en vgl. pag. 28 noot 5). *Manguez* is waarschijnlijk een der namen van Śiva: *māṅgīśa*, die herhaaldelijk voorkomt in het Sahyādrikhaṇḍa (ed. da Cunha, pag. 533 vlgg.); vgl. ook Eggeling, Catal. der Skt. hss. v. h. India Office, vol. VI, pag. 1373.

Bij pag. 138, regel 10 v. o. De Heer A. J. de Jong, Leeraar M. O. te Amsterdam, maakt er mij opmerkzaam op, dat *professão* beter wordt weergegeven door: „professie". Bij de Katholieken spreekt men nl. van „professie", als een novice in een klooster de bindende gelofte aflegt en dan door enkele plechtigheden in de orde definitief wordt opgenomen. De dag, waarop een non of monnik „geprofest" is, wordt geregeld herdacht als professie-dag.

Bij pag. 139, noot 2, laatsten zin: De afleiding van 't Batavies-Maleise *kondé*, R. Maleis *koendai*, uit het Tamil, oorspronkelik van v. d. Tuuk, en waaraan ook ik geloofd heb, is vrij onwaarschijnlik. In 't Maleis toch betekent dit woord juist een grote hoeveelheid haar van vrouwen, een wrong, nooit een enkele lok op de kruin. Het woord *koendai* zal wel Maleis-Polynesies zijn (wortel *dai*, verwant met *lai* en *rai*). Een enkele lok op de kruin zou een Maleier *koentjit*, Batavies *koentjir*, noemen. A. A. F.

Bij pag. 175, noot 2, achter: „staan" (p. 176, regel 6 v. o.): vgl. Pādmapurāṇa V. 51. 28 en 48 en ook Kathāsaritsāgara 17, 147.

Bij pag. 181, noot 2. Eene legende, die eveneens sterk op de boven medegedeelde gelijkt (hoe Śveta, de Śiva-vereerder, door Yama's dienaren gehaald wordt; hoe Yama gedood en daarna in 't leven teruggeroepen wordt), vindt men in 't Brahmapurāṇa (adhy. 94). Hier worden eveneens Yama en Mṛtyu onderscheiden: de laatste is de dienaar van den eerste. Vgl. ook Saurapurāṇa 69. 1—17 (Das Saurapurāṇa v. Jahn, pag. 166).

DIE MANDÄER

IHRE RELIGION UND IHRE GESCHICHTE

VON

WILHELM BRANDT.

Verhandelingen der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam.

AFDEELING LETTERKUNDE.

NIEUWE REEKS.

DEEL XVI N°. 3.

AMSTERDAM,

JOHANNES MÜLLER.

1915.

VORWORT.

Mit Arbeiten über die Religion und die Schriften der Mandäer hat der Verfasser einst seine wissenschaftliche Laufbahn begonnen und seinen wissenschaftlichen Ruf begründet. Auch diese seine letzte Schrift, die deutsche Bearbeitung einer für die englische Encyklopaedie von HARTINGS bestimmten Artikels, ist noch einmal den Mandäern gewidmet. Er hat sie nicht mehr selbst veröffentlichen können. Am 4. März 1915 ist er 59 Jahre alt gestorben. Das druckfertige Manuscript hat er einige Tage vor seinem Tode dem Unterzeichneten zur Herausgabe anvertraut.

Möge auch diese letzte Gabe des Heimgegangenen dankbare Aufnahme finden und seine gründliche Gelehrtheit, seinen grossen Scharfsinn und seine solide Arbeitsmethode aufs neue zur Anerkennung bringen. — Für seine gefällige, wertvolle Beteiligung an der Correktur dieser Schrift sei Herrn Prof. Dr. HOUTSMA in Utrecht auch an dieser Stelle herzlich Dank gesagt.

Amsterdam, October 1915. D. VÖLTER.

INHALT.

EINLEITENDES.

I. Die mandäischen Texte.

II. Kritik der im Sidrâ rabbâ verarbeiteten Stoffe.

III. Geschichte der mandäischen Religion.

IV. Geschichte der mandäischen Gemeinden.

V. Literatur.

DIE MANDÄER
ihre Religion und ihre Geschichte.

EINLEITENDES.

§ 1. *Zur Orientierung.*

Die Mandäer nehmen unser Interesse in Anspruch als ein besonderer bis in die Gegenwart hineinreichender Zweig am Baum der semitischen Völkerfamilie, durch ihre Religion und ihre alte Sprache, sowie durch die bei ihnen heilig gehaltenen Schriften. In diesen Schriften sind nicht nur ihre eigenen religiösen Lehren und Poesien überliefert, sondern auch Erzeugnisse altgnostischer Speculation und Mythenbildung fragmentarisch erhalten oder irgendwie verarbeitet.

Anhänger der mandäischen Religion, teils grössere Gemeinden, teils einzelne Familiengruppen, waren vor etwa 40 Jahren, sind vielleicht noch heute, anzutreffen in Städten und Marktflecken am untern Euphrat, am untern Tigris und an den Ufern der Flüsse, die das östliche ʿIrâq al-ʿarabî, sowie die angrenzende persische Landschaft Khûzistân (= Arabistân) bewässern. Sie müssen in der Nähe von Flüssen wohnen, weil ein wesentlicher und gewiss der eigentümlichste Bestandteil ihrer Religionsübung das Untertauchen in frei daherströmendem Wasser ist.

Soweit die Nachrichten zurückreichen, lebten sie in recht bescheidenen Verhältnissen, erwarben ihren Lebensunterhalt als Handwerker (Zimmerleute, Schmiede, Schlosser, Goldarbeiter) oder Krämer; ihren Priestern oblag die Vorbereitung und die Leitung der öffentlichen kultischen Veranstaltungen, die wenig an der Zahl und keineswegs kostspielig erscheinen, und das Vollziehen gewisser Ceremonien zum Behufe einzelner Gemeindeglieder. Dabei hatten sie immer eine Reihe von Stücken aus ihren alten Büchern vorzutragen. Solche Vorträge bildeten in der mandäischen, wie in

andern Religionen, den Ersatz der nicht mehr gestatteten Zaubersprüche: im Verein mit den Kulthandlungen bewirken oder sichern sie das Heil der Seele.

§ 2. *Mandäische Manuscripte.*

Seitdem die Mandäer angefangen hatten, ihre religiösen Texte (auch die mythologischen und legendarischen Inhalts bieten sich als Offenbarungen dar) sorgfältig zu sammeln und kultisch zu verwerten (§§ 36, 47), galt bei ihnen das Beschreiben der heiligen Bücher oder auch das Erlegen eines Honorars für diese Arbeit als verdienstliches, als sündentilgendes Werk. Daher waren unter ihnen immer ziemlich viele, nämlich nicht allein die Priester, im Besitz von Exemplaren; die christlichen Missionare nahmen ihren Convertiten solche ab, andere wurden käuflich erworben, und so sind seit Mitte des 17. Jahrhunderts nicht wenige in die europäischen Bibliotheken (zuerst in den Vatikan, darauf besonders nach Paris und nach Oxford) gekommen. In neuerer Zeit gelangten noch der französische Konsul Siouffi (um 1875 in Bagdâd) und der Gelehrte De Morgan (bei seiner „Mission en Perse" 1889—1891) ohne viel Mühe in den Besitz mandäischer Handschriften.

Die Bücher sind in einer eigentümlichen Sprache verfasst und in der zu dieser Sprache gehörigen Schrift ausgefertigt. Die mandäische Schrift (über welche näheres im § 28) hat vor andern semitischen Schriftarten den Vorzug, dass sie die Vokale in Lettern darstellt und keiner diakritischen Zeichen bedarf.

I. Die mandäischen Texte.

§ 3. *Das Sidrâ rabbâ, oder das Genzâ.*

Die historisch wertvollsten und, wenigstens der grossen Mehrzahl nach, auch ältesten Bestandteile der mandäischen Literatur sind gesammelt worden in dem umfangreichen *Sidrâ rabbâ* (= „grosses Buch'') oder Genzâ (= Schatz, thesaurus), welches einen rechten und einen linken Teil hat. Es sind zumeist Abhandlungen theologischen, moralisierenden und geschichtlichen Inhalts; dazwischen aber stehn auch Offenbarungen, Gebete und religiöse Lieder. Alle diese Stücke sind sehr verschiedenen Umfangs. Wenn wir sie durchweg als „Traktate'' bezeichnen, so geschieht dies nur, um eine einheitliche Benennung zu haben, nach welcher wir sie zählen und anführen können (vergl. den Nachweis MR, Beilage A). Aus den etwa zwanzigmal begegnenden einleitenden Segenswünschen und Postskripten der Abschreiber ist zu schliessen, dass die vierundsechzig Stücke nebst drei Liedersammlungen nur allmählich, bald einzeln, bald in Gruppen, dem „Schatz'' einverleibt worden sind. Ursprünglich bildete jeder Traktat eine Schrift für sich, gleich im ersten sind sogar schon drei bis vier Schriften an einander gereiht. Der letzte Traktat im rechten Teil nennt sich „Königsbuch'' und enthält eine Uebersicht der Weltereignisse nach der Anschauung eines Mandäers, der das Ende der Welt 150 Jahre nach Anfang der arabischen Königsherrschaft erwartet und dieser eine Dauer von 71 Jahren zuerkennt: folglich ist dies Buch im Anfang des 8. Jahrhunderts unserer Ära verfasst worden. In dem kurzen 19. Traktat rechts ist von der Zeit des Muhammed die Rede als von einer, die schon mindestens zwei bis drei Generationen zurückliegt. Den viel wichtigeren beiden ersten im rechten Genzâ aber sind nur am Schluss Notizen den Muhammed betreffend angehängt, womit die Compilatoren dieser Traktate (sie sind parallelen Inhalts) das darin entworfene Geschichtsbild ergänzen zu müssen glaubten.

In allen andern ist weder eine Kunde von dem arabischen Propheten noch von seiner Lehre enthalten. — Unter den erzählenden Traktaten lassen sich solche von grösserer und solche von geringerer Bedeutung unterscheiden: aus jenen haben diese den Stoff oder die Motive ihrer Darstellung geschöpft. In etlichen treten uns eingeschaltete Fragmente aus älteren Schriften, die wir nicht mehr vorfinden, entgegen; manche sind auch nur aus Bruchstücken ihres einstigen Bestandes dürftig zusammengeflickt.

Allem nach ist nicht zu bezweifeln, dass die für das mandäische Denken und Empfinden massgeblichen Documente des Sidrâ rabbâ vor den Tagen des Muhammed verfasst worden sind. Sofern sie eine neue, oft recht ungeschickte, Redaktion erfahren haben, rührt diese von mandäischen Priestern her, denen es darum zu tun war, von den Schriften ihrer Väter soviel wie möglich in irgend einer Form zu erhalten und der Nachwelt zu überliefern.

Ein Manifest der mandäischen Priesterschaft an die Gemeinde bildet den formellen Kern oder Mittelpunkt der ganzen Sammlung (27. Traktat im rechten Teil, vergl. MR, Beilage B).

Die Abschrift eines vollständigen Manuscripts, nebst Verzeichnis der Varianten aus drei andern Handschriften, von H. Petermann angefertigt, ist im Verlag von O. T. Weigel als „Thesaurus s. Liber magnus" lithographiert zu Leipzig 1867 herausgegeben. Wir citieren nach dieser Ausgabe mit r = rechter Teil, und l = linker Teil; die beigefügten Zahlen bedeuten Seiten und Zeilen des Petermannschen Textes.

§ 4. *Traktate einer jüngeren Periode.*

Wie das Sidrâ rabbâ ist auch das *Sidrá d'Yaḥyá* („Buch des Johannes"), auch *Drášé d'malké* („Vorträge der Könige"), seltener *Drášé d'Yaḥyá* genannt, eine Sammlung von Traktaten, deren manche nicht mehr vollständig oder nur in schlechter Textform erhalten sind. Viele davon betreffen den Täufer Johannes, seine Erlebnisse und seine Lehren. Aber während dieser Prophet im Genzâ nur einmal und dann in einer grossen Scene als ein wahrhaft weiser und frommer Mann geschildert wird (MS 195—209), erscheint hier die Legende von ihm in die Sphäre eines populären Geschmacks herabgezogen, zu unterhaltsamen Erzählungen ausgeweitet und verflacht. Auch wird die älteste Namensform „Yôhannâ" hier durch die arabische „Yaḥyâ" verdrängt (s. unten § 49). Diese Bestandteile der Sammlung sind gewiss erheblich später entstanden als der Traktat von Jôhannâ's Ausgang, überhaupt jünger als die

Texte des Sidrâ rabbâ. Der übrige Inhalt entspricht mehr dem Titel „Drâšê d'malkê" und steht den Genzâ-schriften letzter Periode ziemlich nahe. Hier gibt es Erzählungen, worunter die vom Seelenfischer, und Belehrungen in Gesprächsform, wie im Genzâ auch der 12. Traktat rechts („Buch des Šelmai") solche bringt.

Eine Ausgabe besorgte MARK LIDZBARSKI, Das Johannesbuch der Mandäer I (Text) Giessen 1905. Ein zweiter Band (mit der Uebersetzung) soll im Jahr 1915 erscheinen.

§ 5. *Liturgische Bücher.*

Das *Qolastá.* „Qôlastâ oder Gesänge und Vorträge von der Taufe und vom Aufstieg der Seelen", in einigen Handschriften dafür *Sidrá d'nišmátá,* d. h. „Buch der Seelen" — lautet der Titel eines Bandes, der die Liturgien für das jährliche Tauffest und für die Totenmesse (das *masseqtá*) enthält: von JULIUS EUTING prächtig autographiert und herausgegeben, Stuttgart 1867 (im deutschen Titel „Ausgang" anstatt „Aufstieg" ist ein Versehen).

Die poetischen Texte des Qolastâ, die als Hymnen oder Gebete recitiert werden sollen, scheinen manchmal nur den Inhalt des Sidrâ rabbâ zur Voraussetzung zu haben, einige Partien sind wörtlich daraus entlehnt. Andere jedoch bringen neuen und interessanten Stoff. An innerem Wert scheinen mir freilich auch diese recht arm. Die Sprache ist noch gut. Nur die hinzugeschriebenen Anweisungen für den Liturgen (den Priester) rühren schon von Verfassern her, denen die reine Sprachform des Mandäischen nicht mehr geläufig war.

Ebenso verhält sichs mit der Sprache in den zwei Bestandteilen des Buches, welches NOELDEKE, Mand. Grammatik S. XXIII, als „*Hochzeitsformular*" bezeichnet. Dies ist noch nicht gedruckt herausgegeben; Handschriften davon befinden sich in Oxford.

Mit den liturgischen Vorschriften in den beiden letztgenannten Büchern auf einer Linie steht das in der Bibliothèque Nationale zu Paris aufbewahrte *Díwán:* „dîwân" nennen die Mandäer ein auf einen langen Papierstreifen geschriebenes Buch; das hier gemeinte hat eine Länge von 13.60 Metern, bei einer Breite von 16 Centimetern. Nach H. ZOTENBERG (Catalogues des manuscrits syriaques et sabéens de la Bibl. Nat., Paris 1874, pg. 230 s.) enthält es in 409 Paragraphen Aussagen über die Kosmogonie, Glaubenslehren, Pflichten der Bischöfe, der Priester und der Laien usw.; nach NÖLDEKE (M.Gr. S. XXIV) „eine Darstellung über das Verfahren zur Sühnung religiöser Vergehen". Die Form der Darstellung ist in der

ersten Schlussnotiz des Ganzen angegeben mit den Worten „Fragen, welche fragte Hibil-zîwâ-Yawar von seinem Vater *Nbâṭ rabbâ*. [1])

§ 6. *Das Bilderdîwân und der astrologische Codex.*

Ein anderes *Dîwân*, in der vatikanischen Bibliothek befindlich, 7.60 Meter lang, besteht aus einer Serie Zeichnungen, welche die Stationen vorstellen, die die Seele des verstorbenen Mandäers bei ihrer Auffahrt (vgl. § 37) passieren muss, am Ziel die Wage und der Thron des Abatûr. Die zahlreichen Figuren sind grossenteils mit Lineal und Zirkel, im übrigen gleichsam von der Hand eines Kindes gezeichnet. Der dazwischen und nebenher laufende Text ist an mehreren Stellen durch Flecke und Zerstörung des Papiers unlesbar geworden. Dieser Text, an dem mehrere „Autoren" nach einander geschrieben haben [2]), ist sehr fehlerhaft und wertlos.

Das Bilderdîwân hat J. Euting nach Photographie herausgegeben bei Trübner, Strassburg 1904.

Die Königliche Bibliothek zu Berlin besitzt ein mandäisches Buch, dessen einer Hauptteil mit *Asfar malwâšê* (= Buch der Zodiakalsternbilder) überschrieben ist. „Es ist ein Sammelcodex, der allerlei astrologisches Zeug aus sehr verschiedener Zeit enthält, zum Teil Uebersetzungen aus dem Arabischen und Persischen; einiges davon ist jüdischer Herkunft" (so Nöldeke a. a. O.). Handschriften vom *Asfar malwâšê* auch in der vatikanischen und in der bodleianischen Bibliothek.

§ 7. *Inschriften.*

Schliesslich sind zu nennen die in neuerer Zeit aufgefundenen *irdenen Schalen* mit mandäischer Inschrift, die einen Fluch oder bösen Zauber unschädlich machen sollen. Es gibt auch *Bleitafeln* mit Inschriften ähnlichen Inhalts. — Exemplare in Museen (London, Paris, Berlin, Philadelphia) und im Privatbesitz. Die Texte documentieren, in sehr fehlerhafter Schrift, den völligen Niedergang der mandäischen Theologie.

---

1) Ueber die Figur des *Nbâṭ rabbâ* s. in unserm § 14. — In Zotenberg's Katalog ist nicht angegeben, wie dies Dîwân erworben wurde. Das in Paris vorhandene Exemplar ist im Jahr 1127 der H. = 1716. u. A. zu Ḥuwaiza geschrieben worden. Vielleicht bezieht sich darauf was Silvestre de Sacy im Journal des Savants, Jahrg. 1819, pag. 347 mitteilt, er selbst habe vor einigen Jahren aus Baṣra erhalten „une très-longue bande de papier, servant d'amulette, écrite en langue et en caractères des Sabéens".

2) Beispiel: zu dem ersten Paar Tiere, neben der zweiköpfigen Schlange, hat ein „Autor" geschrieben, es seien zwei Hunde, die bei der Wache des Nirig (Mars), ein anderer es seien zwei Wölfe, die bei der Wache des Nbû (oder Nbô, Mercur) stehen.

Abschriften mit Uebersetzung (soweit möglich) und Erklärungen veröffentlichten bisher

H. POGNON: 1) Une incantation contre les génies malfaisants en mandaïte, Paris 1893 (Extrait des Mémoires de la Société linguistique de Paris, t. VIII, Paris 1892); 2) Inscriptions mandaïtes des coupes de Khouabir, Paris 1898 [99].

M. LIDZBARSKI: Artikel „Mandäische Zaubertexte" in Ephemeris für semitische Epigraphik I, Giessen 1902, Seiten 89—106.

Einige mandäische Texte finden sich auch bei JAMES A. MONTGOMERY: Aramaic incantation texts from Nippur (University of Pennsylvania, The Museum, Publications of the babylonian section, vol. III), Philadelphia 1913.

§ 8. *Erste Uebersetzungsversuche.*

Lange Zeit hat kaum ein europäischer Gelehrter sich bemüht, in den Text der mandäischen Bücher einzudringen.

Ignatius a Iesu (vgl. § 51) schrieb, nachdem er fast dreissig Jahre hindurch mit Mandäern in Berührung gestanden, dem Bilderdîwân Deutungen der einzelnen Figuren auf den Rand, die teilweise gar nicht mit den mandäischen Beischriften übereinstimmen. Sachlich ist die Erklärung, von Einzelheiten abgesehen, richtig. Offenbar hat der Vikar der Karmeliterstation in Baṣra sich das Ganze von einem seiner Convertiten erklären lassen, dabei aber manches missverstanden und auch sonst Irrtümer begangen. Es zeigt sich, dass er nicht einmal die Eigennamen nachzuprüfen imstande war. [1]) — Dieselben Aufzeichnungen hat Ignatius, ein wenig redigiert, auch noch in die von ihm herausgegebene *Narratio* (s. unten unter Literatur) eingeschaltet. Aus dem fortlaufenden Text des Dîwân ist jedoch weder dieser noch sonst ein Teil der Narratio geschöpft. Die dahingehenden Versicherungen des Missionars beweisen, dass es auch nur Schwindel ist, wenn er (Narr. pag. 6) aussagt, er habe ein mandäisches Buch „prout linguae ipsius difficultas mihi permisit" übersetzt. Dieser Ignatius konnte kein Wort Mandäisch lesen.

---

[1]) Der Teufel Ûr wird von Ignatius als „Mahomettus", der qôfâ „Affe" als „Satanas" benannt. Der Convertit wird ihm richtig ersteren als den Satan, und den Affen für den Muhammed erklärt haben. Ein „spiritus Arfans" kommt im mand. Text nirgends vor. Der Mandäer wird die betreffende, im Dîwân ohne Beischrift gelassene Figur als „die Seele eines Mandäers" bestimmt haben. Ignatius erkannte nicht einmal die Benennung *mandâyâ*: sein Berater übersetzte sie ihm dann mit عرفان „wissend" gar nicht übel ins Arabische; jetzt aber meinte Ignatius, es handle sich um einen „spiritus" namens „Arfans".

Mit drei mandäischen Büchern befasste sich bald nachher ABRAHAM ECCHELLENSIS in Rom. Er nennt sie — Sidrâ d'Adâm (= Sidrâ rabbâ; oder doch ein Stück davon), Drâše d'Yaḥyâ (= Sidrâ d'Yaḥyâ), Asfar malwâšê — und teilt von dem Inhalt eines jeden etwas mit, sagt jedoch bei erstgenanntem, es sei, solange ein Lexikon dazu fehle, nur mangelhaft verständlich. Wir halten dafür, dass die damals nach Rom gekommenen zum Christentum bekehrten Mandäer, mit denen der eifrige Orientalist sich viel abgab (s. unter § 49), ihm geholfen haben, einiges zu lesen, aber selbst manches Wort nicht zu übersetzen wussten.

MELCHISÉDECH THÉVENOT hat der Landkarte in seinen „Relations de divers voyages curieux" eine Seite mandäischer Texten beigegeben, musste aber dann das Fehlen einer Uebersetzung damit entschuldigen, dass der Gelehrte, der sie übernommen, in etlichen Zweifeln stecken geblieben war (MR S. 5 f). — Die drei Uebertragungen der angeblichen mandäischen Taufformel bei le-Gouz, Ignatius a Iesu und Jean de Thévenot (MR S. 223) zeigen, wie unsicher man schon gleich der ersten Zeile der mandäischen Bücher (es ist deren gewöhnlichste Eingangsformel) gegenüberstand.

In Paris nahm schon 1683 LOUIS PICQUES — vieler Sprachen kundig, „le célèbre docteur de Sorbonne" nennt ihn im Journal des Savants 1819 Silvestre de Sacy — vom Sidrâ rabbâ, vom Sidrâ d'Yaḥyâ und vom Qolastâ Abschriften, in denen er auf mehreren Seiten zwischen den Zeilen eine Uebersetzung verzeichnete. Die Bände werden jetzt in der Bibliothèque Nationale aufbewahrt (nach Zotenberg's Katalog die Nummern 6, 7, 11 und 14).

Ein halbes Jahrhundert später unternahm MICHEL FOURMONT (der jüngere von den beiden Brüdern, geb. 1690 gest. 1746) in seinen letzten Lebensjahren das Sidrâ rabbâ zu übersetzen, brachte jedoch nur einige Stücke fertig. Er soll geglaubt haben, dass da noch Reden des historischen Täufers Johannes erhalten seien (s. Biographie Nationale, neue Ausgabe des „Michaud" t. XIV, Paris 1856, pag. 549). Auch diese Arbeit befindet sich noch in der Bibliothèque Nationale (vgl. bei Zotenberg unter Nr. 17, wo noch von einem andern Uebersetzer — einem nestorianischen Priester? — die Rede ist).

§ 9. *Vorbereitende Arbeiten.*

Es sind, vermutlich öfter, GLOSSARE der mandäischen Sprache angefertigt worden. Die Handschrift eines solchen — arabisch-mandäisch-lateinisch-persisch-türkisch, von einem katholischen Mis-

sionar mit Hilfe eines Mandäers hergestellt — befindet sich in der Universitätsbibliothek zu Leiden [1]).

ANGELUS A S. IOSEPHO (Ange de la Brosse, aus Toulouse gebürtig, barfüssiger Karmeliter), der von 1665 bis 1678 als Missionar in Baṣra stationiert war, ein „gazophylacium" der persischen Sprache und auch die von einem Pater Matthaeus aus dem Persischen übersetzte „Pharmacopoea persica" herausgegeben hat, sagt in seinem Vorwort zu letzterem Werk [2]), jener P. Matthaeus habe das Alphabet und ein Onomastikon der mandäischen Sprache zusammengestellt, ein Herr De la Croix diese Arbeit besser redigiert. Aber er glaube doch nicht, dass es irgendwem gelingen könne, den Inhalt der mand. Bücher zu ergründen, bevor das Licht scheine, welches ein „opusculum", mit dessen Herstellung er selbst beschäftigt sei, verbreiten werde. Wenn man ihm hülfe, dieses herauszugeben, würde er schon „bald den Schlüssel der bislang unbekannten Sprache der Sabaïten darbieten". Der Mann hat sein „Werkchen" wohl nicht zustande gebracht, jedenfalls ist es nicht gedruckt erschienen. Recht gesehen hat er, dass zum Verständnis des Mandäischen doch mehr nötig ist als die Kenntnis der Schriftzeichen und ein Glossar.

Später hat der Schwede MATTHIAS NORBERG aus seiner Lektüre des Sidrâ rabbâ den Stoff zu dem „Lexidion" geschöpft, welches er seiner Ausgabe des „Codex Nasaraeus", wovon gleich die Rede sein wird, beigab (Hafniae, Londini Gothorum, 1816).

§ 10. *Weitere Unternehmungen.*

Das 18. Jahrhundert ging fast zu Ende, bis zum ersten Mal von europäischen Gelehrten Uebersetzungen von mandäischen Schrift-

---

1) Früher in der Bibliothek der Königl. Akademie der Wissenschaften zu Amsterdam und beschrieben in P. de Jong's Katalog der orientalischen Handschriften dieser Bibliothek pag. 91 sq., vergl. auch Nöldeke MGr. S. XXV. Da es wohl nahe liegt zu vermuten, dass der Codex mit dem von Angelus a S. Josepho erwähnten Onomastikon identisch sei, notieren wir aus De Jong's Angaben: Est codex ... perspicue scriptus, unterschrieben mit den Worten „Soli Dèo honor et gloria", erworben im Jahr 1804 aus der Bibliothek des Professors D. A. WALRAVEN in Amsterdam.

2) Paris 1681, praefatio pag. 54. Die betreffende Stelle lautet: „Alphabetum nec non onomasticon huiusce [Sabaitarum] linguae R. Patris Matthaei iam nominati stadio, rudi minerva temeratum, exhibitum fuit manibus eximii viri ac familiaris mei D. de la Croix, dum essem Asphahani". Der D[ominus] de la Croix dürfte mit dem J. Fr. Lacroix identisch sein, der den von Petermann edierten pariser Codex des Sidrâ Rabbâ (in Zotenberg's Katalog Nr. 1) laut einer darauf geschriebenen Notiz im Jahr 1674 zu Baṣra erworben hat („a été acquis par J. Fr. Lacroix à Bassora, en 1674"). An François Pétis, der als junger französischer Gesandschaftssekretär von 1670 bis 1680 in Vorderasien und Persien reiste, ist nicht zu denken, weil dieser (nach dem Artikel über ihn in der Biographie Universelle, Michaud) erst nach dem Tode seines Vaters d. i. seit 1695, angefangen hat sich De la Croix zu nennen.

stücken bekannt gegeben wurden. Ueber diese Versuche habe ich im Vorwort zu „Mandäische Schriften", S. XIV—XIX ausführlich berichtet, es sei darum hier nur das Wichtigste hervorgehoben. M. Norberg fing an mit Proben, die den Urtext ungenau und unvollständig, Schwierigkeiten willkürlich beiseite schiebend, wiedergaben. Ganz anders ging G. W. Lorsbach zu Werk in seinen Arbeiten, die einen Traktat des Johannesbuchs und den 14ten im rechten Genzâ (die Gnomologie) betrafen, in deutschen Zeitschriften der Jahre 1799 und 1807. Er erörtert was ihm fraglich oder unverständlich ist; von den wirklich schwierigen Stellen vermag er allerdings nur selten einmal eine richtig zu erklären. — Norberg's lateinische Bearbeitung des ganzen Sidrâ rabbâ (Codex Nasaraeus, erst in Kopenhagen, dann in Lund, 1812—16) lässt zwar überall erkennen, mit welchen Dingen sich der Text befasst, ist daher zum Nachschlagen ganz brauchbar; bei den einzelnen Satzteilen und Wörtern aber darf man ihm durchaus nicht trauen. Allzuvieles ist hier nur erraten, und *falsch* erraten.

H. Petermann glaubte 1854 bei dem mandäischen Oberpriester in Sûq eš-Šiûch soviel gelernt zu haben, dass er sich für reichlich befähigt hielt, die Norberg'sche Uebersetzung durch eine bessere zu ersetzen: im Vorwort zu dem von ihm herausgegebenen Text (1867) kündigte er das baldige Erscheinen einer solchen an, und Th. Noeldeke hoffte, wenigstens die *traditionelle* Interpretation werde er sich aufgezeichnet haben und veröffentlichen können. Jedoch die kleinen Uebersetzungsproben, welche Petermann im 2. Band seiner „Reisen im Orient" (Leipzig 1861) zum besten gegeben hat, belehren uns eines andern: sie sind nach Norberg angefertigt, Norberg's Irrtümer darin einfach übernommen (vgl. MR Seiten 99. 186. 214. 234). Petermann war gar nicht imstande sein Versprechen einzulösen. — Als im Jahr 1870 Albert Socin von demselben Priester Jahjâ einen Unterricht verlangte, bei welchem auch der Inhalt der Texte erklärt werden sollte, wurde das mit Ausreden abgelehnt. Der Oberhirte war sich der Unzulänglichkeit seiner eigenen Kenntnisse bewusst. Schon Petermann gegenüber hatte er geäussert, sein Vater sei der letzte gewesen, der von allem eine gründliche Kenntnis gehabt habe (und auch das wird nur ein frommes Dafürhalten des Sohnes gewesen sein). — Legen wir die aus priesterlicher Schule stammenden Referate bei Siouffi (Études sur la religion des Soubbas, Paris 1880) über die mandäische Theologie und über die Legende van Jôhannâ's Ausgang neben die entsprechenden Texte des Sidrâ rabbâ und forschen nach, wie die uns unverständlichen Ausdrücke und unklaren Gedankengänge der

letzteren in jenen Referaten aufgefasst worden seien, so ist das Ergebnis rein negativ: alles was uns verwickelt erscheint, ist durch andere, mit dem schriftlichen Bestand ganz unvereinbare Angaben ersetzt, Namen oder Ausdrücke, die uns dunkel vorkommen, werden einfach reproduziert oder — die meisten — übergangen und völlig ausser Betracht gelassen (MR S. 17—20). Zudem bekam Siouffi alle Mythen und Legenden nur in *einer* Form erzählt; dass dieselben mythischen Wesen und Vorgänge und dieselben legendarischen Personen und Geschehnisse in den Traktaten des Sidrâ rabbâ vielfach anders charakterisiert und beschrieben sind, davon war dem Gewährsmann des Herrn Siouffi, einem Priesterambtskandidaten, offenbar nichts bekannt. Es bleibt uns nach dem Allen nur die Einsicht, dass ein *traditionelles Wissen* um die Bedeutung der schwierigen Wörter und Redensarten der alten Texte bei den mandäischen Gelehrten, d. h. den Priestern, gar nicht mehr vorhanden war (MR S. 7—20).

§ 11. *Neuere Arbeiten.*

Norberg hatte das Mandäische für einen galiläischen Dialekt gehalten, für eine arg verdorbene Sprache, die er in den Texten durch zahlreiche Correcturen wiederherzustellen unternahm. PETERMANN bezeichnete sie noch als einen „Syrischen Jargon". Da kam THEODOR NOELDEKE und erkannte in ihr eine für die semitische Sprachenkunde wichtige Mundart; er bestimmte sie als das Aramäische, wie es sich im untern Babylonien gestaltet hat. Am nächsten steht ihr das specifische Idiom des Talmud babli, welches das Aramäische des obern Babyloniens darstellt. Aus den mandäischen Texten heraus förderte Nöldeke ihre ganze Grammatik zu Tage.

Durch dies bewundernswerte Werk ist hinfort ein korrektes Verständnis der mandäischen Texte, sofern sie richtig geschrieben und gut überliefert sind, gesichert.

Einer vollständigen Uebersetzung mandäischer Schriften stehn auch jetzt, nach dem Erscheinen von Noeldeke's Grammatik, noch grosse Hindernisse im Wege. Es begegnen doch recht viele Ausdrücke, deren Bedeutung sich entweder gar nicht oder nur vermutungsweise ermitteln lässt. Darunter einige, die der persischen Sprache anzugehören scheinen, aber auch eine Anzahl gut aramäischer Wörter, deren von den andern semitischen Idiomen her bekannter Sinn in die mandäischen Contexte nicht hineinpasst, während diese doch nicht hinreichend erkennen lassen, welche Bedeutung sich hier aus der etymologischen Wurzel entwickelt hat. In manchen Fällen

wiederum ist offenbar, dass Wörter und Redensarten eine theologische oder kultische Bedeutung angenommen haben, und nur nicht klar ersichtlich, welche. Indessen betrifft dies alles Einzelheiten: die Gedankengänge und die meisten ihrer Elemente liegen im Bereiche einer wortgetreuen Wiedergabe.

Sorgfältig begründet hat H. Pognon in seinem Buch über die mandäischen Schalen (s. § 7) die Uebersetzungen der Inschriften und, im Anschluss daran, mancher Stellen aus Genzâ und Qolastâ, — allerdings auch hie und da fehlgegriffen [1]) — Aehnlich verhält sichs mit meiner eigenen Arbeit, die unter dem Titel „Mandäische Schriften" acht vollständige Traktate und noch einige wichtige Bruchstücke aus dem Sidrâ rabbâ, ins Deutsche übersetzt, umfasst.

Mark Lidzbarski gab im Jahrgang 1907 der Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft einige Proben des Verständnisses mandäischer Qolastâ-texte, die dafür bürgen, dass seine

---

[1]) Zwei Punkte mögen, weil sie nicht nur ein sprachliches sondern auch inhaltlich Interesse haben, hier vermerkt werden.

I. Mandäisch ראמזא heisst nicht „celui qui jette le mauvais oeil" und רימזא ist nicht der entsprechende, italienisch als malocchio bekannte Zauber, sondern diese Wörter bedeuten das unkeusche Winken mit den Augen (Nöldeke: „blinzeln"). Zum Beweise genügt schon die Zusammenstellung in der Genzâstelle l. 105_{15} בארזא וראמזא, die auch im babylonischen Talmud (Jebhâmôt fol. 108b) und bei Ephraem Syrus (s. die Stelle bei Payne-Smith col. 3756) vorkommt. In dem mand. Sittencodex (vgl. § 20) und andern moralisierenden Texten des Sidrâ rabbâ wird dies unkeusche Winken oder Zwinkern als sehr sündhaft hingestellt und verpönt (MS Seiten 29, 72, 108).

II. Im mandäischen Königsbuch, Genzâ r. 387_7 f. wird als ein Geschehnis in den letzten Zeiten vor dem Ende der Welt angekündigt „dass der lügnerische Messias kommt; und Herr der ganzen Welt ist er, und auf einem groszen Thron sitzt er und hält auf ihm Gericht; und die Richter entfernt er [aus der ganzen Welt] vom Orient bis zum Occident. An *einem* Tag kommt er, und sogar der Ziegel aus der Mauer (ליבנא מן אשיתא) zeugt für ihn". Zu diesem Passus citiert Pognon pag. 155 (226) und 241 f. das Scholienbuch des Theodor bar Khûnî, wo als eine mandäische Lehre mitgeteilt wird, der Ptahil (vgl. im § 15 C.) sei mit einem Fluch belastet, der auf ihm ruhen solle „bis zu dem Gerichtstag u.s.w., wann der Messias geht und in die Welt kommt und reden wird der Ziegel aus der Mauer (Ausdruck genau wie oben) und sagen: den Messias bekenne ich." Hier übersetzt Pognon den letzten Absatz: „la brique causera avec les fondations et dira: je confesse le Messie", und meint, so sei auch die Parallele im Königsbuch zu verstehen. — Aber אשיתא ist nicht „Fundament" (dies hiesse עשתא oder עושתא vgl. Nöldeke Mand. Gr. S. 98 f.), sondern „Mauer" „Wand". Man sehe in den Targûmîm z. B. Jer 50_{15} „gestürzt sind ihre Mauern", Cant 2_9 „hinter unsern Mauern", und im Genzâ r. 67_{21} ist sogar die Wand von Cedernholz. Wir übersetzen wie oben zu lesen, und erklären uns den Inhalt der seltsamen Worte aus der neutestamentlichen Rede Luk. 19_{40} „wenn diese schweigen, werden die Steine schreien", welche von dem Verfasser irgendeiner Schrift, die der des Königsbuches benutzte oder gelesen hatte, als eine Weissagung aufgefasst worden war.

Uebrigens sei zu dem ganzen Passus noch bemerkt, dass die in ihm beschriebene messianische Erwartung nicht als Bestandteil einer mandäischen Eschatologie bewertet werden darf. Er ist vielmehr ähnlich zu beurteilen wie die Schlussätze des zweiten Traktats im linken Genzâ, vgl. MR S. 79: „eine fremde Idee, die nur der *eine* Autor sich angeeignet hat."

Bearbeitung des Sidrâ d'Yaḥyâ (Ende 1914 bereits unter der Presse) von hervorragendem Wert sein wird. [1])

§ 12. *Interesse der mandäischen Texte.*

Der grösste und interessanteste Teil der mandäischen Schriften hat liturgischen und mythischen Inhalt: die Mythen betreffen die Entstehung und die Beschaffenheit der Götter- und der Menschenwelt, ausserdem die religiöse Geschichte der Menschheit; sie sind nicht aus Naturanschauungen noch in der Volksseele entstanden, sondern nach theologischen Gesichtspunkten construiert. Der Gewinn, den dieser zweifache Inhalt zu versprechen scheint — und in der Aussicht darauf liegt der Reiz zum Studium der mandäischen Texte — besteht hauptsächlich in folgendem:

1) Aufschluss über die Bedeutung der mandäischen Riten,

2) eine haltbare Ansicht von dem Ursprung der mandäischen Religion und ihrer ältesten Geschichte,

3) Förderung unseres Wissens um den Charakter der orientalischen Gnosis, ihr Alter und ihre religionsgeschichtlichen Zusammenhänge.

---

[1]) In dem genannten Jahrgang der ZDMG hat ein Herr Sch. Ochser Stücke des Qolastâ transscribiert und übersetzt in einer Weise, wie es nach Nöldeke's grammatischer Belehrung nicht mehr hätte vorkommen dürfen. Ich liess darum dieses Elaborat (ein anderes, im XXII. Band des American Journal of semitic languages, wird wohl nicht besser sein) oben unerwähnt; möchte jedoch hier noch feststellen, dass auch die a.O. Seite 145 Zeilen 18—29 Siouffi und *mich* betreffenden Aussagen ganz verfehlt sind.

II. Kritik der im Sidrâ rabbâ verarbeiteten Stoffe.

§ 13. *Einleitung.*

Die Lösung des Rätsels, welches die Mandäer und ihre Bücher uns aufgeben, muss aus einer kritischen Betrachtung der ältesten Bestandteile dieser Literatur hervorgehen. Fassen wir also den stofflichen Inhalt des Sidrâ rabbâ ins Auge.

Wir blicken da in eine reich bevölkerte Welt der religiösen und theologischen Phantasie. Götter und Dämonen oder ähnliche Wesen treten auf mit Handlungen und Reden, die fast ausnahmslos die Erschaffung der Welt, die Gründung der Religionen und das Schicksal der Menschenseele zum Gegenstand haben. Nicht selten meinen wir den gleichen Wesen unter verschiedenen Namen zu begegnen, in andern Texten kommen aber dann die Träger dieser Namen neben einander vor; dieselbe Handlung wird mitunter ganz verschiedenartigen Wesen zugeschrieben, oder als Handlung des gleichen Wesens in mehreren Texten sehr verschieden dargestellt und charakterisiert. Es ist hier gar nicht daran zu denken, alles vorzutragen oder zu entwirren; was von uns verlangt werden darf, ist eine kurzgefasste Uebersicht der wichtigsten Gedankenkreise und Vorstellungscomplexe, auf welche die bunte Mannigfaltigkeit des Stoffes sich zurückführen lässt.

§ 14. *Altgnostisches im Sidrâ rabbâ.*

Als wahrscheinlich älteste nehmen zuerst die Traktate unser Interesse in Anspruch, die noch polytheistischen Glauben bekunden oder wenigstens von polytheistischen Anschauungen ausgegangen sind.

Einige von ihnen heben an mit Speculationen über den Ursprung aller Dinge, auch der Götterwelt. Dazu gehören die Abschnitte, in denen Emanationslehren vorgetragen werden (vgl. MR S. 24 ff). Als Urwesen werden genannt: die grosse *Frucht*, aus der unzählige andere Früchte entstanden (ähnlich haben, nach der Refutatio des Hippolytus = Philosophumena V_9, VI_{37}, VIII_8, cf. X_{16}, die Naassener,

Valentinus, die Doketen gedacht, s. MR S. 187 f.), und als persönliches göttliches Wesen „der grosse *Mânâ* der Herrlichkeit", aus dem ebenfalls andere „grosse Mânâ's" entstanden. Manchmal erscheint neben dem Grossen Mânâ „sein Ebenbild". Bald als Urwesen, bald als eine der ersten Emanationen: der leuchtende Aether (ayar zîwâ) oder „der grosse Lebensäther" (ayar rabbâ d'hayyê); desgleichen „das Erste Leben", auch als „das grosse Leben" bezeichnet; desgleichen „die grosse verborgene erste *Niṭuftâ* (= „Tropfen", vielleicht als Samentropfen gedacht?). Es ist in allen solchen Abschnitten auch von „dem grossen Jordan" die Rede, der als ein Strom *weissen* Wassers, als „das lebende", „das glänzende und prangende" Wasser bezeichnet wird. Er umringt das Ayar-land, die Welt, in der die oberen Wesen wohnen: in dem Fall hangen unzählige, das Ayarland bewässernde „Jordane" mit ihm zusammen. Oder er durchfliesst es als „grosse Lebensader". Ein festes System ist so wenig vorhanden, dass bereits in der mittleren Periode der Genzâ-schriften die personificierte Weisheit mit der Bitte um Offenbarungen über die Rangordnung der oberen Wesen nach Zeit und Grösse angegangen wird (s. MS S. 202 f). Wir haben in diesen Texten jedoch nicht nur mit verschiedenen Ausgestaltungen einer einzigen Grundanschauung zu tun oder mit verschiedenen Versuchen, ein nicht recht erfasstes System zu reconstruieren, sondern es sind darin auch von Hause aus verschiedene Vorstellungen vom Ursprung aller Dinge enthalten, die mandäische Gelehrte *vor* der Zeit, in welcher die uns überlieferten Texte geschrieben wurden, entweder selbst ersonnen oder aus fremden Quellen aufgelesen haben. Von den Autoren des Sidrâ rabbâ haben nur die der polytheistischen Gruppe sie benutzt.

Als zweifelhaft, ob aus älterer Gnosis überkommen oder Erfindung eines mandäischen Theologen, erscheint besonders die Figur des *Nbâṭ rabbâ* (nach Siouffi gesprochen Enbot rabbo). Der 28. Traktat des rechten Genzâ stellt ihn an die Spitze als das erste persönliche Himmelswesen „welches hervorkam (נבאט), aufleuchtete, aufblühte und wuchs" und dann die andern Himmelswesen, teils in Menge, teils zu Paaren, ins Dasein rief. Während in diesem gewiss nicht alten Traktat weiterhin der Name N. r. durch Bezeichnungen wie „das Leben" „das erste Leben" „der Herr der Grösse" ersetzt wird, findet sich im Qolastâ noch die anscheinend correct überlieferte alte Formel „Nbâṭ, der erste Spross, der Ausfluss (?) aus dem Leben, als dessen Beiname, als dessen Wiederholung" [1]).

---

[1]) Qol. 12_{29} נתיניאנן נבאט ניבמא קארמאיא צוריך הייא בביניאנן, nach der Uebersetzung von Lidzbarski in Zeitschr. der D. morgenl. Gesellschaft LXI S. 694. — Im Genzâ ommt der Nbâṭ rabbâ nur noch 49. Tr. r. 360 vor. Im pariser Diwân s. oben im § 5.
k

Von den Darstellungen der Erschaffung der irdischen Welt hangen einige noch mit den Theogonien zusammen. Besonders eng in dem grossen und wichtigen 6. Traktat rechts (d. h. im rechten Teil des Genzâ), den wir „die mandäische Genesis" nennen. Hier ruft „das Leben" durch einen Wunsch (eine „Bitte an sich selbst") das zweite Leben ins Dasein. Das zweite Leben schafft sich eine zweite Himmelswelt, und bei den Geistern dieser Himmelswelt zweiten Ranges („den Ûtrâ's des zweiten Lebens") entsteht der Gedanke, eine dritte Welt, nämlich unsere Erde zu schaffen, mit Bewohnern die nicht das erste, sondern nur das zweite Leben kennen und verehren sollen. Um diesen Zweck zu vereiteln, ruft der grosse Mânâ der Herrlichkeit den *Mandá d'hayyé* ins Dasein: er soll dafür sorgen, dass auch auf Erden das Erste Leben als Gottheit verehrt werde.

Mandäisch *mandá* ist Nebenform zu *maddá* oder *middá*, Nomen von der Wurzel ידע. *Mandá* d'hayyê = γνῶσις τῆς ζωῆς „das Wissen des Lebens": ein Wissen vom Leben, wodurch man zugleich des Lebens teilhaftig wird. Die Benennung „Mandäer" = *mandáyá*, γνωστικός.

§ 15. *Mandäische Theologie polytheistischer Richtung.*

A. *Die Götterwelt.* Die mandäischen Autoren selbst lassen die theogonischen Speculationen als geheimnissvolle alte Offenbarungen gelten, behalten aber davon für ihr eigenes religiöses Denken nur den Glauben an „das grosse Leben" oder „das Leben" schlechthin, welches sie als die Gottheit der Lichtwelt betrachten. Das Wort *pîrá* benutzen sie meistens für „Frucht" im gewöhnlichen Sinn; das Wort *áyar* für die Luft der Himmelswelt und den zu ihr gehörigen Nordwind. Das Wort *mâná* (gewöhnlich = „Gefäss" „Instrument") erscheint noch in einer Gruppe Hymnen (im linken Genzâ pg. 38—74), wo die Seele des Mandäers ihre Zugehörigkeit zur obern Welt behauptet mit dem Spruch „ein Mânâ bin ich von dem grossen Leben"; auch wird gelegentlich ein hohes Himmelswesen mit dem Epitheton „reiner Mânâ" ausgezeichnet. — Die als „Leben" angedeutete Gottheit wird zunächst noch als eine Mehrzahl verstanden, nämlich als „die Väter" bezeichnet, also als ein — wenn auch nur kleines und stets einstimmiges — Göttercollegium aufgefasst. Schon bald aber fängt man auch an, von dem Leben im Singular zu reden. Neben dem Leben existiert bei den polytheistischen Autoren ein Anzahl anderer Götter, nicht als seine Untergebenen, aber doch geringer als es an Macht und Ansehn. Der Ausdruck „Götter" wird auf sie nicht angewandt, hat über-

haupt bei den Mandäern lange Zeit nur fremde, falsche Götter bedeutet (MR., Beilage C); es wird eben jeder nur mit seinem Eigennamen benannt. Die zu einem bestimmten Zweck ins Dasein gerufenen Himmelswesen heissen bei den Autoren dieser Gruppe *ûtrâ* (eigtl. „Reichtum"), ebenso die unzählige Menge des mehr decorativen Volks der Engel.

B. *Die Unterwelt.* Tief unter der Ayar-welt ist eine Welt der Finsternis, „das schwarze Wasser". Es steht nirgends, dass das schwarze Wasser (*mayyâ syâwê*) nur ein Teil der Unterwelt sei, sie begrenze oder sie bedecke; obgleich in den Erzählungen bei vielen Zügen an eine flüssige Beschaffenheit der Unterwelt gar nicht zu denken ist.

C. *Der Demiurg.* Die Erschaffung der Erde, deren Boden durch Verdichtung (Condensierung) einer Strecke im schwarzen Wasser zustande kommen muss, und des Firmamentes, das darüber ausgespannt wird, schreiben die Autoren dieser Schule dem Ptahil zu. Die Charakteristik des Demiurgen Ptahil hat sehr viele Wandlungen durchgemacht. Er ist den höheren Wesen nur ähnlich und aus dem schwarzen Wasser entstanden; er handelt nur unter Zulassung, oder zwar im Auftrag des „Lebens" und mit Hilfsmitteln, die ihm vom „Leben" her verliehen wurden, ist jedoch über seinen Auftrag hinausgegangen; oder er hat das Anerbieten böser Geister, ihm zu dienen, angenommen. Oder sein Vergehen besteht nur darin, dass er einem solchen bösen Geiste sich nicht mutig widersetzt hat. In der Vorstellung endlich, dass Ptahil alles ganz richtig geschaffen habe und erst nachher ohne sein Verschulden das Böse in die Welt gekommen sei, ist Ptahil mit dem Demiurgen der monotheistischen Schule identisch geworden: während die einfache Schöpfungslehre dieser Schule das Feld behielt, war doch der Name des correcten Engels Gabriel von dem des dämonischen Ptahil verdrängt worden.

Vergl. MR S. 49—55. — Ptahil bei den Arabern MS S. 60 f. Zur Namensform auch die Anm. zu unserm § 16. — Den *Gabriel* weist schon sein ständiges Epitheton שליחא der Lichtkönigslehre zu: nur sie hat unter den Himmelswesen die Kategorie „Gesandte", Genzâ r. 5_3, 6_{12}, 10_9, 19_{19}, 64_{17} etc. — Im 6. Traktat r. 87_{10}, 93_{21} wird er zwar genannt, jedoch ganz müssig, sodass nur eine Zutat des Redaktors angenommen werden kann. Die Identificierung des Gesandten Gabriel mit Ptahil (Genzâ r. $286_{10\ 12}$) ist ein schlechter Notbehelf, den K. Kessler PRE[3] XII S. 166 nicht hätte wiederholen sollen.

D. *Das Menschengeschlecht.* Die Schöpfung des Menschen wird entweder von Ptahil oder von jenen bösen Geistern, die ihm ihre Dienste angeboten haben, unternommen, aber nicht vollendet: die feineren Organe und die Seele, oder wenigstens die letztere, fehlen noch. Die Seele, die den Menschen lebendig macht, wird entweder von Mandâ d'hayyê dem Adam eingehaucht oder von irgendeinem Himmelswesen aus dem Schatzhaus des Lebens herabgeholt und in den Leib gesetzt. Dadurch und durch die sogleich erfolgende Belehrung des ersten Menschen über seine Herkunft und über die wahre Religion ist der Plan der untergeordneten Geister (des zweiten Lebens), eine Welt zu schaffen, deren Bewohner ihnen angehören und nur sie verehren sollten, vereitelt worden.

Die Bösen aber (von den ûtrâ's des zweiten Lebens ist auch in dem 6. Traktat keine Rede mehr) geben die Sache noch nicht verloren. Durch Magie schaffen sie allerlei Verderbliches und mischen es der guten Schöpfung bei: Gift und Fäulnis, Raubtiere und Schlangen, das fressende Feuer und Erdbeben usw., auch die bösen Leidenschaften. In dem mehrgenannten 6. Traktat (der grossen mand. Genesis) wird zuerst ein Sohn des ersten Menschen (Adam bar Adam) von ihnen betört. Mandâ d'hayyê muss aufs neue erscheinen, oder seine Stellvertreter (Hibil, Šitil, 'Enôš) müssen kommen, um die Menschheit in dem rechten Glauben zu stärken und zu erhalten.

E. *Die bösen Geister.* Die bösen Geister, von denen bisher die Rede war, sind die Rûhâ (jüdisch-aramäisch רוחא) und ihre Kinder, nämlich die Geister der sieben Planeten und der zwölf Zodiakalsternbilder. Vor Erschaffung der Erde war die Region auf der Oberfläche des schwarzen Wassers ihr Haus; von ihr und ihren Söhnen ist alles Böse in die Welt gekommen: die Dämonen, die falschen Religionsstifter und Irrlehrer, die Gewaltmenschen auf der ganzen Erde. — Jene Kinder, die Gestirngeister, hat die Rûhâ, auch „Weltmutter" beigenannt, empfangen von dem mandäischen Teufel, genannt 'Ûr, der auch schon ihr Sohn ist. Er ist ein sehr wüster Geselle und musste bezwungen werden, bevor die Erde und das Firmament geschaffen wurden: offenbar weil die „Verdichtung" des Landes in dem schwarzen Wasser sonst nicht möglich war. Mandâ d'hayyê (im 6.) oder dessen Sohn Hibil-zîwâ (im 8. Traktat rechts) hat den 'Ûr zu Boden geworfen, mit Ketten belastet und Wächter über ihn angestellt, oder — nach anderer Vorstellung — ihn in seiner finstern Welt eingekerkert. Ausführliche Beschreibungen, wie das, hauptsächlich durch Magie und List, bewerkstelligt

wurde, enthalten die genannten Traktate; der (übrigens zu den jüngeren im Genzâ gehörige) achte rechts erzählt ausserdem, mit Reminiscenzen an babylonische Mythen, wie die „Väter" des 'Ûr, die Herrscher über drei tiefere Regionen der Unterwelt, unschädlich gemacht wurden (vollständige Uebersetzung MS S. 137—191).

§ 16. *Antijüdische Gnosis in den Traktaten der polytheistischen älteren Schule.*

Die Rûhâ mit ihrem Sohne 'Ûr, dessen Namen die Mandäer irrtümlich mit û anstatt mit ô-Laut gesprochen haben können (wie sie auch Yûhânâ anstatt Yôhannâ sprechen), auf der Oberfläche eines vor der Erschaffung des Festlandes vorhandenen schwarzen (= finstern) Wassers existierend und an dem Schöpfungswerk irgendwie beteiligt — lassen sich, da beide Namen nicht mandäisch, sondern hebräischen Ursprungs sind, nur identificieren mit der weiblichen רוח אלהים, die in den Eingangsworten der biblischen Genesis „über dem Wasser brütete", und mit dem dort als erstes Schöpfungswerk genannten Licht (hebräisch *'ōr*). Der Gnostiker hat eine Erklärung angenommen, nach welcher das Licht sowohl als auch nachher die Himmelslichter von der Rûhâ [Gottes] *geboren* worden seien. Das „Brüten" im Textwort (מרחפת) hat diese Erklärung veranlasst. Ausserdem geht der Ausdruck קרי „rufen" für „ins Dasein rufen" „schaffen" auf die biblische Genesis zurück (nämlich auf die Vorstellung „Gott sprach — und es entstand"), desgleichen natürlich die Namen des Adam und seiner Gattin Hawwâ; folglich auch der seines Sohnes Šitil (aus שת „Seth" verlängert) und die Namen der drei Genien Hibil, Šitil und Ěnôš [1]). Die Erhebung des unschuldig erschlagenen Abel (הבל) zum Hibil-zîwâ scheint nur späteren Datums zu sein. Die Erzählung vom Sündenfall, in welcher die Erkenntnis als verbotene Frucht figuriert, kann der Gnostiker selbstverständlich nicht brauchen. Ihr direkt entgegen ist, nach seiner Ansicht, das

---

1) Indem manche Texte, m. E. gerade die ältesten, die ûtrâ's oder Helfer Hibil, Šitil, Enôš als drei Genossen zusammenstellen, halten wir (mit Noeldeke WZKM XII S. 356 Anm.) dafür, dass in Šitil das alttestamentliche שֵׁת der Form des Namens Hibil angepasst worden ist. Zu dieser Ausgestaltung lockte ausserdem, dass es jetzt heissen konnte שיתיל שיתלא טאבא r. 108_{10} „Šitil, die gute Pflanze". Als Sohn des Adam ist Šitil speciell im 1. Traktat des linken Genzâ dargestellt, als Sohn des Hibil und der Hawwâ im rechten Genzâ $242_{14\ 15}$. — Eine mit אל combinierte Form des Namens שת muss bei den Manichäern gebräuchlich gewesen sein (cf. Nöldeke l. c.). Die Mandäer aber schreiben ihre solcherweise combinierten Namen stets mit עיל, hingegen immer einfach שיתיל und פתאהיל. Sodass wir feststellen können: ihnen selbst ist in Šitil und Ptahil die Endsylbe nicht gleich der in Gabriel, Hanniel, Sawriel, Samindariel u.s.w. erschienen.

Wissen um gut und bös, um Wahrheit und Unwahrheit, schon dem ersten Menschen, nachdem ihm aus den obern Welten eine Seele zuteil geworden war, alsbald geoffenbart und dadurch die wahre Religion begründet worden.

§ 17. *Dokumente einer vom Christentum ganz unberührten Gnosis?*

Im Anschluss an die Erzählung vom Ursprung der Welten und der wahren Religion wird in der mandäischen Genesis noch von den falschen Religionen berichtet. Sie sind alle, und zugleich die Völker, die sie bekennen, von den Planetengeistern ins Dasein gerufen: speciell das Judentum von Šâmeš (dem Helios) „den alle Leute 'Adônai nennen". Das Christentum nennt der Verfasser nicht, setzt aber für den Mercur den Messias (mšîhâ) ein, sagt von dessen Anhängern, dass sie „alle einander lügenstrafen", und von ihm selbst, dass er die wahre Religionslehre „verdreht" habe. Dieser Hinweis auf die einander bekämpfenden christlichen Kirchenlehren (r. 120_7 ff.) rührt ohne Zweifel lediglich von dem mandäischen Redaktor her.

Diese Beobachtung veranlasst uns zu fragen, ob vielleicht in den polytheistischen Vorstellungen der Mandäer die Reste einer Gnosis enthalten seien, die vom Christentum noch gar nichts wusste; weder christlich noch antichristlich war, und auch nicht jüdisch, sondern antijüdisch, „heidnisch".

Zu den Teilen der mandäischen Ueberlieferung, bei welchen die Vermutung nicht durch offensichtliche Bezugnahme auf christlichen Stoff als ausgeschlossen erscheint, gehört besonders der hauptsächliche Inhalt der mandäischen Genesis (MR §§ 13 und 17). Von eben diesen Teilen unzertrennlich sind die Figuren der personificierten Gnosis (Mandâ d'hayyê) und des Jordan.

In Ansehung der ersteren verzeichnen wir, als das Ergebnis unserer Betrachtung der mandäischen Texte, hier folgendes.

Mit Ausnahme von zwei Traktaten, deren besondere Stellung im nächsten Paragraphen beleuchtet werden soll, kennt das Sidrâ rabbâ den *Mandâ d'hayyê* nur als das göttliche Wesen, welches sogleich den ersten Menschen erscheint und sie belehrt. Er offenbart ihnen das nötige Wissen und schärft ihnen ein, wie sie zeitlebens sich verhalten sollen, damit ihre Seelen dereinst in die Lichtwelt zurückgelangen. Die Idee einer Uroffenbarung am Anfang der Menschheitsgeschichte ist im Orient lang vor dem Christentum vorhanden gewesen (MR S. 184); in der Wendung, welche dieser Offenbarung nur religiöse Lehre, Lehren von der Seele und ihrem Heil, zum

Inhalt gab, dürfte eben die vorchristliche (oder eine ausserchristliche) Gnosis sich bekunden. Die Anschauung von der Seele als dem bessern und unsterblichen Teil des Menschen bildet ja den Ausgangspunkt und auch den Zielpunkt der gesammten gnostischen Gedankenarbeit. Wo sie von „Erlösung" redet, meint sie die Erlösung der Seele aus der irdischen Körperwelt: auch dies ist älter als jedwede christliche Erlösungslehre. Als dann Theologen aufkamen, die beides, sowohl Christen als Gnostiker, sein wollten, konnten bei ihnen Mandâ d'hayyê und Jesus Christus nicht zwei verschiedene Wesen bleiben: sie versetzten jenen und sein grosses Werk aus den Urzeiten in die Zeit und an den Ort des christlichen Heilands, der seinerseits zum personificierten Wissen wurde.

Den *Jordan* anlangend ist vor allem zu bemerken, dass die alten mandäischen Autoren von der Wasserader in Palästina keine klare Vorstellung hatten: gewiss haben die der ersten Periode den Namen „Jordan", als sie ihn in religiösen Schriften lasen, nur auf den Fluss, dessen Anwohner sie selbst waren, bezogen. Nachher dient er den Mandäern zur Bezeichnung aller Flüsse, in denen das heilsame „lebende" Wasser daherströmt. Das Wort (*yardna*) ist also bei ihnen *nomen commune*, jedoch keine Bildung des mandäischen Idioms; seine Verwendung bei den Mandäern muss mithin erklärt werden aus einer cultischen Bedeutung des palästinischen Flusses bei den Gnostikern, deren Schriften die Mandäer sich angeeignet oder benutzt haben. Jetzt fragt sich: Ist die Hochschätzung des Jordanwassers lediglich verursacht worden durch die evangelischen Erzählungen von dem Täufer Johannes [1]) und von der Taufe Jesu? An diesem Punkte hängt auch die Entscheidung der andern Frage, ob in den mandäischen Traktaten Reste einer nicht vom Christentum angeregten, vielleicht sogar vorchristlichen Gnosis erkannt werden dürfen.

Es gibt ausserhalb des mandäischen Bereiches einige Anhaltspunkte für die Meinung, dass der Jordan auch unabhängig von der christlichen Legende und schon vor ihrer Entstehung den Gegenstand religiöser Betrachtung bildete (MS S. 16 f., Elchasai, S. 154). Die mandäische Literatur enthält in ihren ältesten Bestandteilen eine solche Betrachtung ohne irgendwelche Bezugnahme auf jene Legende. Und in ihren jüngeren Schriftstücken begegnet eine Vorstellung, die mit ziemlicher Wahrscheinlichkeit als Dokument einer

---

1) Die Angabe in den Evangelien, dass Johannes *am Jordan* predigte und dort seine Taufen vollzog, scheint nicht sehr glaubhaft, s. meine Schrift: *Die jüdischen Baptismen*, Giessen 1910, S. 74 f.

religiösen Schätzung des Jordanflusses bei polytheistischen Syrern bewertet werden darf.

Wir meinen die Vorstellung, nach welcher zwei Genien, Šelmai und Nidbai geheissen, mit der Aufsicht — Verwaltung und Obhut — über das lebende Wasser auf Erden, also über die Flüsse oder „Jordane", betraut sind: eine Vorstellung, die in den Liedern des Qolastâ einen formelhaften Ausdruck bekommt mit den Worten „Šelmai und Nidbai, die den Jordan bewachenden ûtrâ's". [1]) Nun sind unweit von Aleppo auf dem Gemäuer eines Heiligtums Inschriften vorhanden, laut welchen daselbst ein Götterpaar Salman und Madbakh verehrt wurde [2]); für den zweiten Namen bietet sich keine bessere Erklärung dar als die, dass er aus Nadbakh = Nidbakh abgewandelt sei. Šalman und Nidbakh sind als Götter- und Personennamen in Babylonien bekannt gewesen; *als Paar* jedoch hat man sie bisher nur dort bei Aleppo angetroffen. Dies ist nicht allzuweit vom Jordan, und die Inschriften datieren aus der Zeit um 100 unserer Aera: somit liegt es wohl nahe zu vermuten, die Mandäer möchten das Paar Šelmai und Nidbai aus jener Gegend —

---

[1]) Das Paar kommt im Sidrâ rabbâ nur selten vor und nur in Traktaten, welche die Lichtkönigslehre schon hinter sich haben; doch gehört es nicht etwa zu dieser. Vielleicht ist es durch einige von den Liedern, die jetzt im Qolastâ stehn, in den Vorstellungskreis der Mandäer gelangt. Die Sachlage, deren Zusammenhang wir nicht durchschauen, ist folgende. Im *Genzâ* finden sich 1° Šelmai ohne Nidbai im 12. Traktat rechts als Sohn des „vollkommenen Mannes Yatrân", der, anscheinend als Himmelspförtner, ihm wegen mangelhaften Wissens den Einlass in die Lichtwelt versagt; und im 1. Traktat links 8_b, wo Šelmai selbst als Himmelspförtner beschrieben wird; 2° Šelmai und Nidbai a) ohne specielle Beziehung zum Jordan im 7. Traktat und im Schlusssatz des 6. rechts; b) als „über den Jordan beauftragt" oder „angestellt" im 15. 27. 31. und 36. Traktat rechts. — Im *Qolastâ* begegnet die obengenannte Formel öfters, ausserdem einmal die Bitte „Šelmai, taufe mich mit der Taufe des Nidbai".

[2]) Auf dem Gipfel des Šaiḥ Barakat, eine Tagereise westlich von Aleppo (bei Dârit ʿAzze), steht das Gemäuer eines kleinen Heiligtums, welches laut Weiheinschriften, die von etwa 80 bis 110 unserer Aera datieren, den Göttern Ζεὺς Μάδβαχος und Σελαμάνης gehörte; man sehe den Bericht von Wm. K. Prentice in der Zeitschrift Hermes XXXVII (Jahrg. 1902), Seiten 91—119. Der erstere Name ist in einigen Inschriften durch Ζεὺς βωμός oder βωμοῦ ersetzt: das kann nur als Volksetymologie, nach מדבחא „Altar", bewertet werden. G. Hoffmann, in Zeitschrift für Assyriologie XI (1896) S. 246, erklärte Μάδβαχος für identisch mit Baʿalbekh (was uns doch etwas weit zu liegen scheint) und bemerkte dann noch, eine nicht sehr befremdliche Abwandlung davon sei der Göttername, den eine Stelle im babylonischen Talmud (ʿabôdâ zara fol. 11b) mit dem Wort נדבכה voraussetzt und der noch in dem Personennamen Nidbakh (Menaḥot fol 29a) erhalten ist. Vielleicht war doch die Form mit N primär. Wir meinen also: Midbakh oder Nidbakh sowohl als Šalmân (vergl. den Königsnamen Salmanasar = Šulmânu-ašarid) sind ursprünglich babylonische Götter, aber erst in Phönicien zu einem Paar geworden. Dass die mandäischen Genien Šelmai und Nidbai auf dies syrophönicische Götterpaar zurückzuführen seien, hat M. Lidzbarski entdeckt: Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft LXI (Jahrg. 1907) Seite 691.

in Schriften von daher — überliefert bekommen haben. Die Erweichung der Schlusskonsonanten, wodurch die Endung -ai wurde, findet sich in ihren Schriften auch bei etlichen andern Eigennamen.

Vielleicht hatte ein unternehmender phönicischer Priester dem Kultus jenes Paares auch am obern Jordan eine Stätte bereitet, es zur Schutzgottheit des Flusses proklamiert, in deren Namen er heilsame Bäder für Krankheiten aller Art verordnete, — wir erinnern uns der Recepte des Elchasai. So mögen Šalmân und Nidbakh eine Zeitlang und ziemlich weit herum als Hüter des Jordan berühmt gewesen sein. Oder es hat nur die Phantasie eines Autors, dem die beiden Götter als hilfreiche Wesen und der Jordan als heilkräftiges oder segenspendendes Gewässer bekannt geworden waren, jene mit diesem verknüpft. In beiden Fällen bezeugen die betreffenden mandäischen Texte eine polytheistische Vorstellung, deren Heimat zwischen dem Jordan und Aleppo — man denkt wohl zunächst an Cölesyrien — zu suchen ist.

§ 18. *Jesus Christus als Mandâ d'hayyê.*

Traktate, die unverkennbar eine Tradition der evangelischen Geschichte zur Voraussetzung haben und noch der polytheistischen Schule angehören, sind vor allem der 9te und der 11te im rechten Genzâ. Sie nehmen innerhalb des Sidrâ rabbâ dadurch einen Platz für sich ein, dass *nur sie* den Mandâ d'hayyê „in Jerusalem und Juda" oder bei dem Täufer Yôhannâ am Jordan erscheinen lassen, und zwar (r. 175_{10}) um „aus allen Völkern und Geschlechtern" die Bekenner der wahren Religion „auszusondern", während die Verkündigung der wahren Lehre, die nach der mandäischen Anschauung bereits dem Adam zu teil geworden ist, gänzlich ignoriert wird. — Die Mandäer haben sich diese Erzählungen gefallen lassen, nicht allein ohne zu ahnen, dass sie von dem Herrn der Christenheit berichten, sondern auch ohne zu ihrem Inhalt theologisch Stellung zu nehmen. Die Erscheinung des Mandâ d'hayyê unter den Juden oder inmitten der längst existierenden Menschheit wird von späteren Autoren — wenigstens im Sidrâ rabbâ — gar nicht mehr erwähnt.

Ueber den höchst merkwürdigen 9. Traktat r. vom „Umsturz der gesammten Gottheit des Hauses" näheres MR S. 132—137. Der 11te ist der Traktat von Yôhannâ's Ausgang, MS Seiten 195—209.

§ 19. *Die monotheistische Schule, oder die Lichtkönigslehre.*

Der im Obigen geschilderten polytheistisch aufgefassten Gnosis haben die mandäischen Schriftsteller — wir vermuten im vierten oder fünften Jahrhundert unserer Aera — eine streng monotheistische beigesellt, die wir, nach ihrem Hauptthema, als „die Lichtkönigslehre" andeuten. Die Traktate Nr. 1 und Nr. 25 im rechten Genzâ geben uns von ihr ein vollständiges und annähernd rein erhaltenes Bild.

„Einer ist der hohe Lichtkönig in seinem Reich", Herr aller Lichtwesen, Urheber alles Guten, Schöpfer aller Gestalten, von endloser Grösse und Güte, hochgepriesen von den „Königen" oder „Engeln", die vor ihm stehn und das himmlische Paradies bewohnen. Specifisch mandäisch sind die Züge 3_{11} „er sitzt im hohen Norden", 6_{17} „nicht schlachtet man Schlachtopfer vor ihm", und die Beschreibung 9_{8}: „Die Jordane der Lichtwelten sind weisse Wasser, voll, weisser als Milch, kalt und schmackhaft... und die ûtrâ's und Könige, die daraus trinken, schmecken nicht den Tod"; ihre Gewänder und Kronen sind von Glanz und Licht. — Ein böses Gegenstück bildet die Welt der Finsternis mit ihrem schwarzen Wasser, den grässlichen Dämonen, die sie bevölkern, und mit ihrem Gebieter, dem „König der Finsternis". Er ist ein riesiges Ungeheuer, fürchterlich in seinem Wüten. „Seine Gestalt ist hässlich, sein Leib stinkend, sein Antlitz verzerrt, die Dicke der Lippen seines Mundes 144,000 Parasangen [1]). Durch den Hauch seines Mundes glüht das Eisen, und der Stein wird durch seinen Atem versengt. Hebt er seine Augen, so erzittern die Berge, und durch das Flüstern seiner Lippen erbeben die Flächen". Er weiss alles, und ist ein wilder, verständnisloser Tor. — Einmal hat er mit all seinen Dämonen einen Ansturm gegen die Welt des Lichts unternommen. Aber an der Grenze seines Reiches fand er keine Pforte, keinen Weg und keinen Aufstieg zur Himmelshöhe. Und der erhabene Lichtkönig beruhigte die aufgeregte Welt durch die Verkündigung: „alle Anschläge des Daiwâ werden zunichte und seine Werke haben keinen Bestand" (MR S. 43 f., MS S. 231 f.).

---

[1]) Genzâ r. 280. Im selben Zusammenhang auch die Beschreibung „sein Kopf [ist der] des Löwen, sein Leib [der] der Schlange, seine Flügel [die] des Adlers, sein Rücken [der] der Schildkröte, seine Hände und Füsse [die] des Unholds"; womit die Vorstellung des manichäischen Teufels im Fihrist, ed. Flügel p. $329_{12\ 13}$ grossenteils übereinstimmt: „sein Kopf wie der des Löwen, sein Leib wie der eines Drachen, seine Flügel wie die eines Vogels, sein Schwanz wie der eines grossen Fisches, seine vier Füsse wie die der kriechenden Tiere."

Nach dieser Theologie sind die Erde und das Firmament mit allem Inhalt — die Sterne, die Winde, das Feuer, Pflanzen, Tiere und Menschen — lediglich auf Befehl des Lichtkönigs durch einen *ûtrâ* namens „Gabriel der Gesandte" erschaffen worden. In dem Wortlaut des Auftrags hat der mandäische Bearbeiter einen die Unterwerfung der Welt der Finsternis betreffenden Passus eingeschaltet (r. 12_{8-12}), bei der Ausführung ist davon keine Rede mehr. Von der Erschaffung des Menschen heisst es 13_8 kurz: „und gebildet wurden der Mann Adam und seine Gattin Hawwâ, und die Seele fiel in den Körper". Nachher (13_{11-15}): „Es kamen die Feuerengel, vor Adam unterwarfen sie sich; sie kamen und beteten vor ihm an und änderten nicht an seinem Wort. Einer war der Böse, von dem die Schlechtigkeit gebildet wurde, der abwich von der Rede seines Herrn, und der Herr fesselte ihn mit einer Fesselung."

Zwischen den beiden Aussagen, dass die Seele in den Leib fiel und dass die Feuerengel gehorsame Diener des Adam wurden, steht noch (13_{10}) mit Bezug auf das erste Menschenpaar der Satz: „Und als die Seele in den Körper gefallen war, waren sie in jeder Hinsicht weise und verständig". Der Autor dieser Darstellung hat also angenommen, dass die Seele alle Weisheit aus der Himmelswelt schon mit sich brachte. Die Belehrung, die, wie wir sogleich sehn werden, dennoch folgt, betrifft den Lebenswandel, durch welchen die Menschheit sich vor den Verführungskünsten der bösen Geister sichern soll.

Von der Einleitung in diese Belehrung r. 13_{15} ff. passt der erste Teil: „Ich, der reine Gesandte, mich rief und beauftragte mein Herr und sprach:... Belehre sie über den hohen Lichtkönig.... und belehre sie über die Lichtwelten...." nicht zu dem Inhalt des nachfolgenden Sittencodex. Dieser Passus kann nur dem mandäischen Redaktor, nicht dem ursprünglichen Text angehören.

§ 20. *Der Sittencodex* (Genzâ r. 13_{24}—26_6, MS S. 24—43).

An die theologische Darstellung der Lichtkönigslehre schliesst sich, als ein zweites Document derselben Lehre, ein Sittencodex; wir wählen diesen kurzen Ausdruck, genauer wäre: eine lange Reihe Vorschriften für das religiöse und sittliche Verhalten, in der Unterschrift r. 26_6 bezeichnet als „die erste Belehrung". Eingeleitet wird sie als eine Offenbarungsschrift. Der Vermittler dieser Offenbarung gibt sich aus für beauftragt — „du und die zwei

Engel, die mit dir [sind]" — dem Adam freundlich beizustehn, ihn, sein Weib und all ihre Nachkommen zu belehren, damit „die Bösen und der Satan" sie nicht verführen.

Als Lichtkönigslehre erweist der Sittencodex sich z. B. r. 17_{15}: „Euch sage ich allen, die auf den Namen Gottes hören: Bei eurem Stehn, bei eurem Sitzen, Gehn, Kommen, Essen, Trinken usw., bei all euren Werken nennt und preist den Namen des hohen Lichtkönigs." Wie in dem Wort *aláhá* „Gott", so verrät die nicht-mandäische Vorlage sich auch dadurch, dass in ihr mehrere Male von „dem Saṭan" und von „Saṭanen" die Rede ist. Bedeutsam ist das Speisegesetz: verboten wird das Fleisch von Tieren, die anders als durch Schlachten den Tod gefunden haben, der Genuss von Blut, sowie Speisen und Getränke, die von Andersgläubigen zubereitet worden sind. Aber auch dieses Stück „Wissen" ist dem mandäischen Glauben gemäss verarbeitet und es sind specifisch mandäische Gebote eingeschaltet: die weisse Kleidung mit dem Gürtel, das Tauchbad im Fluss, die mandäische Communion, das *Masseqtá* für die Toten, das Verbot der Totenklage und der Fasten, die Vorschrift, alle Speisen zu waschen.

§ 21. *Judenchristliche Gnosis in der Lichtkönigslehre.*

Die Grundlage dieses stark parsisch gefärbten Monotheismus im Sidrâ rabbâ, also die Grundlage der mandäischen Lichtkönigslehre, kann nur eine jüdische oder judenchristliche gewesen sein. Wir meinen, sie bekundet eine judenchristliche Gnosis. Dass „die Jordane" der Lichtwelt erwähnt werden, möge, nach dem was schon im § 10 bemerkt wurde, nicht entscheidend sein. Aber in dem Sittencodex begegnet r. 25_{20}, 48_{9} der Spruch: „Rüstet euch mit der Waffe, die nicht von Eisen ist. Eure Waffe sei das Naṣaräertum (naṣarûtâ, var. naṣirûtâ) und die geraden Reden des Lichtorts". Im Sidrâ rabbâ stehn die Benennungen Nâṣôrâyê und Mandâyê als gleichwertig: beide deuten nach Meinung der Mandäer nur sie selbst an oder kommen doch nur ihnen selbst von rechtswegen zu. Wir wissen jedoch, dass erstere bis Ende des vierten Jahrhunderts den an Jesus gläubigen Juden eigen war, und dass im Qur'ân die Christen überhaupt so benannt werden. Der angeführte Ausspruch lässt die Vermutung wagen, dass die Lichtkönigslehre die Quelle sei, aus welcher die Mandäer sich den Namen Nâṣôrâyê angeeignet haben.

Weitere offensichtliche Kennzeichen specifisch christlichen Charakters sind in den mandäischen Traktaten dieser Schule nicht vor-

handen. In den letzten Abschnitten ihrer beiden hauptsächlichsten Documente, des 1. und des 2. Traktats rechts, wird sogar „der Messias, der Prophet der Juden" als ein Anführer unter den bösen Geistern, die das Menschengeschlecht von der wahren Religion abtrünnig machen, beschrieben. Allein, in diesen letzten Abschnitten sind kaum noch Bestandteile der ursprünglichen Lichtkönigslehre enthalten.

Als solche liessen sich am ehesten noch betrachten die Figuren des Hibil-zîwâ, der die ersten Menschen über alles, was ihnen zum Heil notwendig ist, belehrt, und des 'Enôš-ûtrâ, der im Lauf der Weltgeschichte kommt, um diese Belehrung zu wiederholen. Indessen können wir diesen Punkt nicht mit Sicherheit feststellen.

> Wir vermuten, dass von der Einleitung zum Sittencodex nur die letzten Zeilen (r. 13_{21-24}) dem ursprünglichen Text angehören und dass der hier angeredete Vermittler der „ersten Belehrung" Hibil-zîwâ sein soll. Letzteres scheint uns vorausgesetzt in der Stelle r. 29_4 f., wo mit Bezug auf die Zeit des Messias Jesus und des Königs Paltus (= Pontius Pilatus) gesagt wird, in diesem Zeitalter erscheine nicht Hibil-zîwâ, sondern komme 'Enôš-ûtrâ.

§ 22. *Enôš und die Wolke. Mšunnê Kušṭâ.*

Der mandäische 'Enôš (אנוש, ענוש) beruht auf einer Identificierung oder Verschmelzung — die der Autor der judenchristlichen Lichtkönigslehre vollzogen haben dürfte — des Enôš der alttestamentlichen Genesis 4_{25} f. mit dem Menschensohn, dem *bar'enôš*, im Buche Daniel 7_{13}. Abel, Seth und Enos oder Henoch — in mandäischer Form: Hibil, Šitil und Enôš als drei ûtrâ's — werden als Verkündiger der wahren Religion und Helfer dem Adam beigesellt. Noch einmal aber erscheint 'Enôš, wenn der Messias Jesus (Išû-mšîhâ) in Jerusalem als Thaumaturg auftritt, entlarvt diesen als einen Betrüger, verrichtet Heilungswunder, verkündigt die wahre Religion, bewirkt, dass 360 oder 365 „Jünger" aus Jerusalem hervorgehn, steigt empor zu „dem Leben", erhält von diesem — seinem Vater (jetzt im Singular) — den Auftrag, die Stadt zu zerstören, und vollzieht ihn (in der Gestalt eines weissen Adlers = dem weissen Falken im Bundahišn, MR S. 155 f.).

Bei dem allen steht dem Enôš eine *Wolke* zu gebote, in welcher er daheim ist und aus deren Stoff er sich den Leib macht, womit er als Mensch auf Erden erscheint. Es ist ursprünglich gewiss die halbmythische Wolke der evangelischen Geschichte (Marc. 9_7, Matth. 17_5,

Actt 1_9), die ihrerseits von den Himmelswolken herrühren wird, welche dem „einem Menschen ähnlichen", dem bar-'enôš des Buches Daniel zum Vehikel dienen (Dan 7_{13}, 4 Ezrâ 13_{2-4}, Matth 26_{64} etc.). In der allerletzten Zeit der Genzâ-literatur haben die Mandäer angefangen, die Wolke des Enôš nach der parsischen Vorstellung vom Garten des Yima auszumalen. Sie bildet dann ein über der Erde schwebendes Land (G. r. 338 f., MS S. 48, Anm.), *mšunnê kušṭâ* geheissen nach den „rechtschaffenen Entrückten", die es bevölkern; ein Name, der wieder an die jüdischen Sagen von zum Himmel entrückten Frommen (Henoch, Elias, Jesaias) erinnert. Vgl. MS S. 77, Anm. [1])

§ 23. *Der christliche Heiland im Sidrâ rabbâ.*

Aus allem scheint hervorzugehn, dass die Mandäer zuerst im Rahmen einer mit polytheistischen Anschauungen operierenden Gnosis die Figur des Mandâ d'hayyê kennen gelernt und sich angeeignet haben; darnach aus der judenchristlichen Lichtkönigslehre den 'Enôš; und dass sie wiederum noch später in Schriften anderer Herkunft den „Messias Jesus" antrafen. Die Traktate oder Bücher, in denen sie diesen Namen lasen, standen inhaltlich der evangelischen Erzählung näher: in ihnen erschien der christliche Heiland eng verbunden mit dem heiligen Geist. Indem nun die mandäischen Gelehrten diesen Geist (rûhâ d'qudšâ) mit der ihnen längst als böses Wesen bekannten Rûhâ, der Mutter des Ôr, identificierten, mussten sie sofort auch den Išû-mšîha für ein Wesen aus dem Kreis der bösen Geister halten. In den jüngeren Abschnitten der Genzâ-traktate, welche die religiöse Geschichte der Menschheit zu erzählen versuchen (in andern kommt der Messias nicht vor), wird er meistens „der Lügner" beigenannt: begreiflich, weil er ja die Rollen des Enôš und des Mandâ d'hayyê für sich in Anspruch nimmt. Wo die Autoren dieser

[1]) Mit der im babylonischen Talmud bezeugten Vorstellung von einem Ort *Ḳušṭâ* hat das mandäische Mšunnê kušṭâ schwerlich etwas zu schaffen. Die Stelle, Sanhedrin fol 19a, Mitte, besagt: „Rabâ (Lehrer zu Machûza am Tigris, gest. i. J. 352) sagt, er habe anfangs nicht geglaubt, dass es Wahrheit in der Welt gebe, dann aber habe ein Rab Ṭabût oder Ṭabyômi ihm berichtet: Einst kam ich nach einem Ort (אתרא), der hiess *Ḳušṭâ* („Wahrheit"): da änderten sie nicht an ihren Worten und es gab keinen, der vorzeitig starb. Ich nahm ein Weib aus ihnen und bekam zwei Kinder. Eines Tages sass sie und wusch sich den Kopf, als eine Nachbarin an die Tür pochte. Da ich meinte, es sei nicht schicklich [unter diesen Umständen jemand einzulassen], sagte ich ihr: sie [die Gattin] ist nicht hier. Da starben ihm seine zwei Kinder. Es kamen die Leute des Orts vor ihn und sprachen zu ihm: was bedeutet dies? Ich (codd.: er) erzählte ihnen den Tatbestand. Sie sprachen zu ihm: Wir bitten dich inständig, geh aus unserm Orte fort, damit du nicht das Sterben (מותנא) auf diese Menschen hetzest („anreizest", herausforderst).

Abschnitte das Schema des älteren Systems benutzen, erklären sie ihn für den Planetengeist Mercur, desgleichen die Rûhâ für den Planeten Venus, wie den 'Adônai, den Gott der Juden, für den Šâmeš (die Sonne. Zu den mandäischen Namen der Planeten s. MS S. 45). Die Sonntagsfeier hatten sie noch nicht.

§ 24. *Verhältnis der Autoren des Sidrâ rabbâ zur jüdischen Religionslehre.*

Ausser den bereits genannten Figuren des Alten Testaments begegnen in einigen Abschnitten des Sidrâ rabbâ noch andere solche, die jedoch für die mandäische Theologie ohne Bedeutung geblieben sind. Wir werden sie in diesem Paragraphen so ziemlich alle nennen.

Auffallend ist, wie einmal (l. 18 f.) dem Adam verheissen wird, „am grossen Tag der Auferstehung" sollen er und sein ganzes Geschlecht auferstehn und in sein eigenes Land versetzt werden: nämlich unmittelbar nachdem, im selben Traktat, ganz der mandäischen Anschauung gemäss die Seele des Adam zum „Haus des Lebens" aufgefahren ist. Auferstehung vom Tode ist ein der mandäischen Theologie völlig fremder Begriff. Der Passus muss aus einer jüdischen oder christlich-gnostischen Schrift gedankenlos übernommen sein.

Den im Sidrâ rabbâ enthaltenen jüdischen Stoff haben die mandäischen Autoren nicht aus dem Alten Testament, sondern aus aramäischen, zum Teil auch gnostischen Texten geschöpft. Die Arche des Noah (Nû) strandet, wie die Targumîm angeben, auf dem Gebirge Qardû (= Gordyäa, Kurdistân); dem König Salomo waren, wie dem König Yemšid im Bundahišn, die Dämonen untertan, bis dass er aufhörte, seinem [himmlischen] Herrn zu danken und sich selbst anbeten liess (MS S. 84); den Weltbrand, der schon vor der Flut einmal die Menschheit vernichtet hatte, entzündete „der Engel Daniel, dem über das Feuer Gewalt verliehen ist", auf Befehl des 'Êl-rabbâ und der Rûhâ (MR S. 129 f. 123). [1]

§ 25. *Die Mandäer nicht aus einer jüdischen Sekte hervorgegangen.*

Gegen die Mutmassung, dass die Mandäer ursprünglich eine jüdische oder judenchristliche Sekte gebildet hätten (Ad. Hilgenfeld, Jul. Wellhausen, J. Halévy) erheben sich folgende Beobachtungen.

---

[1] Im Sidrâ rabbâ ist auch (l. 17_5 s. MS S. 218 f.) eine Kunde von dem Eisenberg (*ṭûrâ d'parzlâ*), der im A. T. nicht, wohl aber im Targum des Jonatan bei den Bestimmungen der östlichen Grenzen Palästina's zu Num $34_{3\ 11}$ (und auch bei Josephus, Bell. jud. IV, 454) genannt wird.

Die Mandäer haben die bekanntesten Namen der jüdischen Religionslehre nicht durch mündliche Ueberlieferung erhalten, sondern sie aus Schriften kennen gelernt; und zwar als fremde Namen, denn sie haben sie auch falsch gelesen. Der Name Moses lautet bei ihnen *Mešá*, Miryam *Miryai*, Abraham *Abrahim*, Israel *Usriel*, Ja'qôb *Yaqif*, Šabbat *šaftá*; aus den *malakhe* „Engeln" haben sie *malké* „Könige", und aus dem Namen Benyamin sogar *bné 'Amin* „die Söhne Amin" gemacht. [1]) Daraus ist mit Sicherheit zu schliessen, dass die religiöse Tradition der Juden den Mandäern von jeher fremd gewesen ist. Und ebenso verhält sichs mit dem religiösen Leben. In der ganzen mandäischen Literatur ist keine Spur davon zu finden, dass die Mandäer jemals die Sabbatfeier, die Beschneidung, die Gebetsrichtung nach Jerusalem hin gehabt hätten. Mit den Essäern teilen sie die Verwerfung der tierischen Opfer und die Lehre, dass beim Tode die Menschenseele aus dem Körper befreit werde. Aber den Mandäern ist die Ehe, und zwar die monogamische mit successiver Polygamie, und das Erzeugen von Kindern als religiöse Pflicht geboten; von dem organisierten Gemeinschaftsleben der Essäer findet sich bei ihnen nichts; einem anbetenden Begrüssen der aufgehenden Sonne widerspricht ihre Bewertung der Planeten. — Sehr wichtig ist noch, dass die Mandäer die Gebetsrichtung nach Norden haben, wo der hohe Lichtkönig auf seinem Throne sitzt, während nach gemeinjüdischer Ansicht — sogar bei Elchasai — in jener Himmelsgegend die bösen Geister und ihr Oberhaupt (der Sammaël, aus *s'mál* „der Linke" = der Nördliche) daheim sind.

---

[1]) Nach dem im Text mitgeteilen Beispielen können so seltsame Missverständnisse von aramäischen Citaten aus dem Alten Testament, wie die MR S. 135 f. angemerkten („König des Meeres" für „was ist dir, Meer?" und „Wolkensöhne" für „Lämmer"), nicht mehr Wunder nehmen; sie beweisen aber, dass schon der Mandäer, welcher den Traktat vom „Umsturz der Gottheit des Hauses" — vielleicht ein Dokument der Satornilischen Gnosis — seiner Religionsanschauung gemäss redigierte, dem alttestamentlichen Stoff völlig fremd gegenüberstand.

Aus einem Missverständnis gleicher Art müsste sich auch ergeben haben, dass die Benennungen zweier Opferkategorien der jüdischen Religion (*š'lámim* und *n'dábá*), zu *Šilmai* und *Nidbai* verbildet, bei den Mandäern als Namen zweier Genien, die als „Hüter des Jordan" ein Paar bilden, in Aufnahme gekommen sind. Diese von Nöldeke (Mand. Gr. S. XXIX) vorgetragene Derivation ist formal unbedenklich (aus „Elisabet" haben die Mandaër *Inošwai* gemacht), übrigens aber nicht leicht hinzunehmen. Ein Text, der das ihr entsprechende Missverständnis hätte veranlassen können, lässt sich kaum erdenken, um so weniger als die beiden Opferarten zur Coordination durchaus ungeeignet sind. Und schwer fällt ins Gewicht, dass an den Stellen, wo die beiden Hüter des Jordan vorkommen, der sonstige Inhalt dieser Stellen und ihrer Contexte nicht zur Annahme einer jüdischen Grundschrift berechtigen. Schon darum geben wir der von Lidzbarski angenommenen, in unserm § 17 mitgeteilten Erklärung der beiden Namen den Vorzug.

§ 26. *Verhältnis zum Manichäismus.*

Die im Sidrâ rabbâ vorkommenden Parallelen zu Anschauungen (Vorstellungen und Lehren), die uns auch als manichäische bekannt sind, findet man MS S. 223—228 gesammelt, vgl. Elchasai S. 142 f. Hinzuzufügen ist ein Passus in der manichäischen Erzählung von dem Erwachen des ersten Menschen zum Leben, von H. Pognon (Inscriptions mandaïtes pg. 130 f.) aus Theodor bar-Khûnî's „Buch der Scholien" mitgeteilt und einer Stelle im Genzâ I. 46 f. verwandt. Bei den nachweislichen Parallelen scheinen uns die manichäischen Versionen nicht primär, sondern ist vielmehr anzunehmen, dass beiderseits aus denselben Quellen geschöpft wurde. Schon das starke Contingent persischer Vorstellungen in der judenchristlichen Grundlage der Lichtkönigslehre einerseits und in der Theologie des Mânî andrerseits deckt einen grossen Teil des beiden gemeinsamen Gutes. Durch die Redaktoren der mandäischen Traktate sind in diese auch wohl einige Fragmente aus uns unbekannten manichäischen Texten gelangt (MR S. 198 f.). Aber das Wesen der beiden Religionslehren ist durchaus verschieden: vom Tauchbad, von der Wertschätzung des fliessenden Wassers bei den Manichäern keine Spur, und der fundamentale Dualismus des manichäischen Systems, der schon die Weltschöpfung zu einem soteriologischen Unternehmen macht und eine asketische Lebensführung bedingt, liegt der mandäischen Anschauung ganz fern.

Im Kitâb al-Fihrist des *an-Nadîm* wird (ed. Flügel p. 133 f.) erzählt, der Vater des Mânî habe kurz vor dessen Geburt Ktesiphon verlassen, um sich zu den Mughtasila in der Gegend von Dastumeisân zu begeben, und zwar weil diese Leute weder Fleisch assen, noch Wein tranken, noch sich verehelichten. Nach andern Berichten sind die Mughtasila für eine den Mandäern verwandte Religionspartei zu halten (s. Elchasai, S. 134—144). Die in dieser Erzählung als massgeblich hervorgehobenen Eigentümlichkeiten aber sind nicht mandäisch, auch stimmen sie nicht überein mit der sonstigen Ueberlieferung von den Mughtasila. Dass Mânî selbst unter diesen Baptisten aufgewachsen wäre oder jemals mit ihnen in Verbindung gestanden hätte, ist nirgends bezeugt. Ein durch sie vermitteltes Verhältnis der Mandäer zu Mânî, wie man es nach jener Erzählung vermuten könnte, verliert also bei näherer Betrachtung alle Wahrscheinlichkeit.

III. Geschichte der mandäischen Religion.

§ 27. *Einleitung.*

Um 600 unserer Aera, nach andern erst im 8. Jahrhundert, verfasste der Nestorianer *Theodor bar Khônî* eine Uebersicht aller Religionen und Sekten [1]. Darin führt er die Mandäer an als die Häresis der Dostäer und erzählt, sie sei von einem Bettler namens Ado „wie es heisst aus Adiabene" gestiftet worden im Lande Maišân (Gebiet von Baṣra). Der Mann sei krank und faul gewesen, habe eine Hütte an der Strasse bewohnt und von den Passanten seine Nahrung erbettelt. „Schliesslich sammelten sich seine Genossen und kamen zu ihm; und sie musizierten dort mit Becken (oder Cymbeln), wie die Bettler zu tun pflegen". Sie seien unter verschiedenen Namen bekannt, man würde sie aber am passendsten „Ado-iten" nennen. Ihre Lehren seien von den Marcioniten, Manichäern und Kantäern entlehnt. Bar-Khônî lässt dann, als Probe von den mandäischen Lehren, einen Abschnitt folgen, in welchem von dem Demiurgen Ptahil die Rede ist.

Man sehe den Text bei Pognon, Inscriptions mandaïtes p. 154 s. Wir citieren noch: „Sie werden genannt in Maišân Mandäer, Maškenäer (מאשכנא s. unter § 41), Angehörige dessen, der Gutes tat; und bei den Aramäern Naṣoräer und Angehörige des Dosti". — Die Benennung Dostäer kommt im Fihrist (ed. Flügel p. 340_{13-17} und 341_{16-18}) für eine oder zwei andere Sekten vor. Die Kantäer sind in andern Quellen noch nicht angetroffen worden.

---

[1]) Nämlich das elfte (zugleich letzte) Buch seiner Scholien. Nach einer Notiz im neunten Buch war Theodor bar Khônî aus Kaškar, bei Wâsiṭ in Südbabylonien.

Die ganze Erzählung ist unglaubwürdig. Demjenigen, der sie in Umlauf gesetzt hat, war es darum zu tun, die Mandäer als ein Bettlervolk verächtlich zu machen. Er hat zwar auch die Namen der Eltern und der Brüder des *Ado* angegeben, allein davon gehört ein Teil (Šelmai, Nidbai, bar Hai, Šitil der mandäischen Mythologie an, die übrigen (Dabda?, Im Kušṭâ „Mutter der Wahrheit", אביזכא, כושטי) erwecken auch kein Zutrauen, und *Ado* selbst wird irgendwie aus *Adam* umgewandelt sein.

Der Name des angeblichen Stifters könnte, als Adau für Adam falsch gehört oder verschrieben sein (Th. Nöldeke, Wiener Zeitschr. f. d. Kunde des Morgenlandes XII S. 146. 356: „Dass ein Mitglied einer solchen mythologischen Familie eine historische Person sei, will mir durchaus nicht in den Sinn"). M. Lidzbarski erklärt Ado für Adam (Theol. Literaturzeitung 1899, Spalte 172) als „eines jener Hypokoristika auf o, wie sie bei den verschiedenen Völkern des Orients ungemein verbreitet sind".

Der christliche Häresiologe war von Hause aus geneigt, fremde Religionen als Sekten zu bewerten und jede einzelne von einem Stifter herzuleiten. Diese Schablone passt hier keineswegs. Das Phänomen der mandäischen Religion und Theologie ist weder als ein Auswuchs einer andern Religionslehre, noch überhaupt als ein sektarisches Gebilde zu erklären. Die Ansicht, zu welcher unsere kritische Betrachtung des Sidrâ rabbâ führt, wird sämmtlichen Erscheinungen gerecht, ist trotzdem sehr einfach, und erfährt gewissermassen eine Bestätigung durch das, was sich in Ansehung des Alters der mandäischen Schrift feststellen lässt.

§ 28. *Alter der mandäischen Schrift.*

Vergleichen wir die mandäischen Schriftzeichen mit all denen, die der unlängst verstorbene Meister der aramäischen Epigraphik Jul. Euting in seiner Tabula scripturae aramaicae (Strassburg 1890, auch die Pehlewischrift umfassend) zusammengestellt hat, so ähnelt sie den nabatäischen Inschriften vom Sinai, die dem 2. bis 5. Jahrhundert u. Ä. angehören; noch mehr aber denen von al-Hégr, die aus dem ersten christlichen Jahrhundert datieren: natürlich muss man von den durch das cursive Schreiben verursachten Haarstrichen absehn. Speciell der Darstellung des Alef durch einen Kreis kommen die entsprechenden Schriftzeichen in Euting's Spalte 53 sehr nahe, der griechischen Minuskel σ gleichgestaltet ist das Alef einer von 17 vor u. Ä. datierten Inschrift zu Baṣra.

Dass die mandäische Schrift auch den ältesten Formen des Pehlewi-alphabets, besonders dem sogenannten Chaldaeo-pehlewi ziemlich nahe stehe, hat Nöldeke (Mand. Gramm. S. XXXIV) bemerkt.

Indem somit die mandäische Schrift etwa vom Anfang unserer Aera datiert und gar kein Grund vorhanden ist anzunehmen, dass ehedem mandäische Autoren sich mit einem andern Alphabet betätigt hätten, wird auch die mandäische Literatur nicht früher als im ersten christlichen Jahrhundert entstanden sein.

§ 29. *Die baptistische Naturreligion.*

Den religiösen Glauben, dass die Flüsse von den Bergen im hohen Norden aus der Himmelswelt herabfliessen und den Frommen, die in ihnen baden, Kräfte aus jener Welt zuführen — diesen inmitten aller neu erworbenen Gedanken und Phantasien festgehaltenen natürlichen Glauben haben die Mandäer wahrscheinlich von ihren Vorfahren ererbt. Zu seiner Erklärung wagen wir die Vermutung, dass diese Semiten nicht von jeher an den untern Flussläufen, sondern ursprünglich viel weiter oben, näher bei den Quellen und in einer Gegend daheim gewesen sind, wo sie am nördlichen Horizont gen Himmel ragende Gebirge vor Augen hatten (MR S. 69—72, MS S. 213—217). Es bedarf keiner Auseinandersetzung, wie damit die Grundlage jenes Glaubens gegeben war, und wir verstehn auch, dass ein Volk, wenn es, von dort vertrieben, in seiner neuen Heimat nur eine kümmerliche Existenz fand, immerfort und immer wieder sich nach väterlicher Weise, durch Immersionen, die Kräfte anzueignen suchte, die der Fluss aus jener höheren Welt auch in das tiefe Flachland noch heranführte. Wir geben hiermit selbstverständlich nur eine Mutmassung zum besten, möchten aber noch darauf hinweisen, dass gewisse sprachliche Erscheinungen ihr zur Unterstützung gereichen können. Die Uebereinstimmung des Mandäischen in der Bildung der Infinitive und an manchen Punkten bei den Fürwörtern mit dem in Kurdistân und am See Urmia heimischen syrischen Idiom schätzt Nöldeke (MGr. S. XXVII) „von grossem Gewicht".

Lassen wir aber diese Vermutung als zu kühn bei Seite, so haben wir uns damit abzufinden, dass der immerhin sehr einfache Religionsbrauch entweder von uralten Zeiten her bei der Landbevölkerung des untern Babyloniens im Schwange gewesen, oder aber durch irgendwelche Vermittelung aus Syrien dorthin verbreitet worden sei (Elchasai, S. 151. 154).

§ 30. *Aneignung gnostischer Traktate.*

Mit seinem baptistischen Religionsbrauch und, selbstverständlich, dem gemeinsemitischen Dämonenglauben lebte das damals noch nicht „Mandäer" genannte Volk in Südbabylonien, als in den aramäischen und persischen Sprachgebieten die Religionsmischung so weit gediehen war, dass sie die theologischen Phantasiegebilde erzeugte, die wir als „gnostisch" zu bezeichnen pflegen, der aber auch die manichäischen Lehren und ein grosser Teil des Inhalts der Pehlewibücher (Bundahišn usw.) beizurechnen sind. Die Priester des Baptistenvolks standen geistig nicht hoch genug, um selbst an der Gedankenarbeit teil zu nehmen, die Glaubensobjekte und religiöse Wirkungen als kosmische Grössen und Geschehnisse zu begreifen trachtet; und für die Erklärungen des Weltlaufs aus Voraussetzungen, welche denjenigen Menschen, die sich darnach richten würden, die dereinstige Seligkeit verbürgen sollten, hatten sie kaum einen Sinn. Aber dies Endergebnis und der mythische Gehalt, die Göttervorstellungen und alles phantastische Beiwerk, waren ganz geeignet, grossen Eindruck auf sie zu machen. Diesen Leuten, deren Bildung nur erst so weit reichte, dass sie etwas lesen und schreiben konnten, fielen „gnostische" Traktate in die Hände; nicht in ihrem Dialekt verfasst, daher nur mühselig zu lesen, von fern her kommend, von uralten Dingen handelnd, Verhältnisse der Götterwelt enthüllend, wirkten diese Schriften wie Orakel, wie Offenbarungen vom Himmel her, wie Dokumente einer übermenschlichen Weisheit. So wurden sie auch aufgenommen; natürlich übersetzte man sie, anfangs mündlich, in den eigenen Dialekt. Es wäre denkbar, dass der Wunsch, die kostbaren Enthüllungen auch in der eigenen Sprache zu besitzen, — erst dieser Wunsch die Mandäer veranlasst hätte, zu dem Behufe sich ein Alphabet anzueignen. Und möglich ist auch, dass schon die Uebersetzer — und nicht erst ihre Enkel — geglaubt haben, die Texte seien von Hause aus für sie und ihr Volk bestimmt gewesen, der Inhalt ihren Vorfahren geoffenbart, die darin angeredeten *Mandáyê* seien diese und sie selbst.

Als Heimat jener Texte, deren Inhalt die Traktate des Sidrâ rabbâ — bald einfach übersetzt, bald in sehr freier Bearbeitung — reproducieren, kommen ausser Babylonien das nördliche Mesopotamien nebst persischen Grenzgebieten und ganz Syrien in Betracht. Der Name „Jordan" weist, wenn nicht bis in das jüdische Ostjordanland, so doch in dessen Nähe, etwa bis in die Gegenden von Bostra, Damaskus,

Beroia (Aleppo). Vergl. in der Anmerkung zum § 17 was dort über die Herkunft der Combination „Šelmai und Nidbai" gesagt ist.

§ 31. *Entstehung der mandäischen Theologie.*

Es scheint uns keinem Zweifel zu unterliegen, dass die ersten Geschlechter der schriftkundigen Mandäer — wir möchten schätzen: mindestens zwei Jahrhunderte hindurch — einfach alle Texte, deren sie habhaft wurden, sofern der Inhalt ihrem religiösen Empfinden einigermassen zusagte, als geoffenbarte Weisheit entgegengenommen haben. Bei ihrer Geistesarmut imponierte ihnen auch der ganz fremdartige Stoff. Und bei der Uebersetzungsarbeit, sowie nachher beim Abschreiben und Erneuern abgenutzter Bücher, wurden sie auch selbst zu Schriftstellern. Nun wurden die fremden Dokumente, wenn darin etwa „der Jordan" und das Tauchbad oder sonst etwas ungern Vermisstes fehlte, in geeigneter Weise ergänzt, Fragmente von Handschriften, die nicht mehr vollständig erhalten waren, in andere eingeschaltet oder schliesslich nach eigener Erfindung eingerahmt. Vom Uebersetzen war man zum Redigieren gekommen, vom Redigieren kam man zur Autorschaft. So entstand die mandäische Literatur. Ihr Stoff ist entlehntes Gut. — Der Umstand, dass in diesem Stoff sehr verschiedene Vorstellungskreise vertreten waren, reizte zu Versuchen, das eine mit dem andern zu verbinden, oder zwischen den verschiedenen Anschauungen zu vermitteln. Daraus erklärt sich die Entwickelung der mandäischen Theologie. Zugleich die in ihr herrschende Verwirrung.

Ein orthodoxes System hat es bei den Mandäern nie gegeben. Die Autoren unter ihnen sind nur mit dem bunten Stoff, der sich in ihren Köpfen angesammelt hatte, zu Rate gegangen, um die Vorgänge bei Erschaffung der Welt und des Menschengeschlechts immer wieder neu und besser zu erzählen. [1]) Der einzige Gesichtspunkt, von dem sie sich dabei leiten lassen, ist: es muss erklärt werden die schwierige Lage des frommen Mandäers in seiner irdischen Umgebung, und soviel als möglich Sicherheit gegeben werden für die dereinstige Rückkehr seiner Seele in die helle, frohe Welt, die ihre Heimat ist.

Um diese zwei Punkte bewegt sich auch der Gedankengang in den religiösen Liedern, von denen das Sidrâ rabbâ drei Sammlungen enthält. Der poetische Wert dieser Hymnen ist nicht ausser-

---

[1]) Ausführlich exemplificiert MR S. 49—56.

ordentlich; aber sie zeigen, dass die Mandäer sich nicht nur verstandesmässig mit dem Wissen beschäftigt, sondern ihm auch einen Gefühlswert abgewonnen haben: die Stimmung in den Liedern darf für echt empfunden gelten.

§ 32. *Die Glaubensanschauung der mandäischen Autoren.*

Wie viele Vorstellungen und wie mancherlei Ansichten die Mandäer auch kennen lernten, und mit welch ehrfurchtsvollem Interesse sie auch all das Neue entgegennahmen: die bei ihrem Volk herkömmliche religiöse Praxis gaben sie niemals preis; jedoch gewannen sie von dem Nutzen, den das Tauchbad wirken sollte, eine der theologischen Entwickelung entsprechende feinere Anschauung.

Aus den heterogenen gnostischen Gedankengängen, welche diese Theologen auf sich wirken liessen, ergab sich mit der Zeit eine in den meisten Abschnitten der Genzâschriften unschwer zu erkennende gemeinmandäische Glaubensansicht. Ihre Grundzüge sind folgende.

Hoch oben, jenseits des Planetenhimmels, gibt es eine selige Welt voller Licht und Glanz, in welcher als höchste Gottheit „das Leben" und andere göttliche Wesen sich aufhalten, — nach einem andern Lehrtropos „der hohe König des Lichts" von zahlreichen Engelschaaren umgeben thront. Von dorther stammt die Seele des Menschen, die Seele des Adam und die Seelen seiner Nachkommen in der mandäischen Religionsgemeinschaft. Unten befindet sich die Welt der Finsternis mit dem schwarzen Wasser. Von diesem ist ein Teil „verdichtet" oder zum Gerinnen gebracht: die von den Menschen bewohnte Erde. Sie hat jetzt das schwarze Wasser im Süden, im Norden reicht sie durch hohes Gebirge an die Lichtwelt hinan. Aus ihr kommen, von den hohen Bergen herab, die Flüsse. Durch das lebendige Wasser der Flüsse bleiben die Mandäer, die darin untertauchen, im Zusammenhang mit der Lichtwelt. Die Seelen der Frommen sind auf unserer Erde in der Fremde. Hier sind böse, mit den jetzt gefesselten Mächten der Finsternis verwandte Geister, die Götter anderer Nationen und Confessionen, mächtig. Darum harrt der Gläubige mit Sehnsucht der Erlösung, nämlich der Erlösung von dem irdischen Dasein (der christliche Glaube an eine Erlösung von dem Bösen, aus der Gewalt des Teufels oder von der Macht der Sünde, ist den Mandäern fremd). In der Todesstunde kommt ein Genius aus der Lichtwelt: als „Befreier" führt er die Seele aus dem Leib hinaus und durch die Himmelssphären sicher empor in die Welt des Lichtes und des grossen Lebens.

§ 33. *Mandäische Kultusweisheit.*

Bis dahin gereicht der Seele zur Stütze die Symbolik der von den Priestern ausgebauten Kultusweisheit. Die Bekenner der wahren Religionslehre sind Pflanzen der Lichtwelt oder des Mandâ d'hayyê (r. 89 f., 220_{15} und sonst). Zu der wichtigsten religiösen Handlung wird aufgefordert mit dem Spruch r. 17_{20} *parûn yardnâ* „bringt den Strom zum Spriessen", oder „zum Aufblühn" (MS S. 163, Anm.). Wir verstehn: das Wasser entströmt der Welt des ewigen Lebens und flösst denen, die in ihm tauchen, das Leben ein, sodass sie gleich Pflanzen dem Fluss entspriessen. Man soll aber auch mit dem lebenden Wasser die Stirn bezeichnen, auch davon trinken (der Trunk heisst „Sprudel"), von einem Brot communicieren (das Brot heisst *peḥtâ* „Oeffnung", „Aufschluss") usw.; wer an diesen Zeremonien teilnimmt, hat Anteil an den Segensquellen der bessern Welt: an der grossen Taufe im Himmelsjordan, an den Sprudeln des Glanzes, an dem aufzuschliessenden Schatz des Lichts.[1]) Den liturgischen Recitationen *(drâšê)* sollen die Strahlen *(drafšê)* des Glanzes entsprechen, die der Seele, wenn sie von der Erde auffährt, aus der Pforte des Hauses des Lebens entgegenkommen (MS S. 49) usw.

Den letzten Grund der Zuversicht bildet jedoch immerdar das Tauchbad: „Euer Zeichen" heisst es r. 18_{13} „ist das Zeichen des lebenden Wassers, wodurch ihr zum Orte des Lichts emporsteigt" — Bei der Immersion — ursprünglich ist eben diese das Zeichen — wurden schon zur Zeit des Sidrâ rabbâ *Namen* gesprochen; nämlich die Namen des Grossen Ersten Lebens (r. 196_8, oder des Lichtkönigs r. 17 f.) und des Mandâ d'hayyê (MR S. 104 f.).

§ 34. *Das Kušṭâ.*

Sehr viel ist in den moralischen und religiösen Abschnitten die Rede von *kušṭâ* „Geradheit, Wahrhaftigkeit". Im Kultus gehört zur Immersionsceremonie eine Geste, die „kušṭâ hinstrecken" heisst. Sie ist identisch mit dem in einigen Texten (MR S. 111 f.) erwähnten Ausstrecken der Hand „vom Tauchbad her" oder nach Erfüllung irgend einer andern religiösen Pflicht „vor Mandâ d'hayyê hin". Man macht es mit der rechten Hand, und dieser Geste entspricht der Handschlag (עדא דכושטא), den die Seele bei ihrer Ankunft in der Lichtwelt von „dem Leben" und andern grossen Himmelswesen bekommen wird. Als deren Vertreter erscheint uns

[1]) Daher auch der Ausdruck „das Peḥtâ öffnen", B. MS S. 197 Anm.

der mandäische Priester, wenn er — nach den Vorschriften im Qolastâ — den Täuflingen die Hand reicht.

Das Kušṭâ ist von seiten des Menschen eine Demonstration der rechtschaffenen Gesinnung und treuen Ergebenheit, von seiten der Himmelswesen verbürgt es die Aufnahme in ihren Kreis: man erreicht dadurch das *laufa* (לאופא), d. h. die Verbindung, eine Interessen- und Lebensgemeinschaft.

Gegensatz zu *laufa* ist פסאקא „Trennung", Genzâ r. 238_{10} 262_{11}. Vergl. ausser den MR S. 42 f. angeführten Stellen noch r. 238_{22}, wo „das Leben" spricht: „Jeder, der an mein Kušṭâ und an meine Taufe glaubt, wird in meine Gemeinschaft aufgenommen (ניתליף בלאופא דיליא) und in meiner Wohnung wohnhaft gemacht werden".

Näheres über die im Lauf der Zeit von den Priestern immer mehr erweiterten und complicierten Kultushandlungen ist MR S. 96—120. 221—226 mitgeteilt.

§ 35. *Rituelle Reinheit.*

Der Begriff der *Reinheit* ist in dieser Periode anerkannt im Sinne einer solchen Zugehörigkeit zur Lichtwelt, dass jeglicher Einfluss von ihr heterogenen Dingen oder Zuständen entweder ausgeschlossen („Hibil-zîwâ, reiner Mânâ") oder aufgehoben ist (l. 116_{17} „der Jordan des Lebens, aus dem ich Reinheit genommen habe"). — Durch den Sittencodex der Lichtkönigslehre sind die bereits erwähnten Speisevorschriften zu den Mändäern gelangt; desgleichen Gebote „sich mit Wasser zu waschen" an beide Eheleute nach der Cohabitation und an die Frau nach ihren Menstruationen. Der hier angewandte Ausdruck lässt erkennen, dass diese Gebote nicht von Hause aus mandäisch sind, sondern irgendwie auf die des Judentums (Levit. 15) zurückgehn.

Nach Zeugnissen aus dem 19. Jahrhundert halten die Mandäer aus den soeben genannten Anlässen und zudem in manchen andern, im Sidrâ rabbâ nicht verzeichneten, Fällen eine Immersion im Fluss, also doch etwas anderes als lediglich ein Waschen, für notwendig (MR S. 95 f.). Wir verstehn, dass die mandäische Priesterschaft den Begriff der religiösen Reinheit erfasst, und was an Reinheitsbräuchen ihr bekannt wurde, gern adoptiert hat. Mit Bestimmungen jedoch wie „nach dem Biss eines wilden Tieres" und „nach Anwandlungen von Furcht oder Schauder", wo es sich ganz deutlich darum handelt, dämonische Einflüsse durch die Kräfte des lebenden Wassers zurückzudrängen, ist einfach eine Praxis registriert

worden, die ein Stück baptistischer Naturreligion darstellt und bei den Mandäern als herkömmlich vorauszusetzen ist.

§ 36. *Gebete* (mand. „Erbarmen" oder „Bitte und Lobpreis").

Nach dem Sittencodex soll man dreimal am Tag und zweimal in der Nacht zum Beten aufstehen. In andern Texten (anscheinend judenchristlicher Herkunft) werden nur ein Gebet bei Tagesanbruch „wenn ein Schimmer des Glanzes sichtbar ist", eins zur siebenten Stunde, und eins am Abend „so lange noch die Strahlen stehn" angeordnet. An einer Stelle wird das Beten zur Nachtzeit geradezu verboten. Es ist bei diesen Verordnungen (r. 221 f., 300 oben) die Rede von einem „Mann", der die Gebete in Empfang nimmt und sie im Schatzhaus des Lebens birgt oder aufbewahrt: wie nach jüdischem und altchristlichem Glauben der Erzengel Michael die Gebete an die Gottheit in Empfang nimmt und weiterbefördert. [1]) In der späteren Redaktion einer Regel des Sittencodex ist eine Segensbitte über der Fleischspeise, bevor man davon esse, geboten (r. 685).

Der Ausdruck „Erbarmen" ist so abgeschliffen, dass er auf die regelmässigen Gebete und Segenssprüche angewendet wird (MS S. 34, Anm. 3). Formulare, kurzgefasste, womit den Vorschriften entsprochen werden soll, haben die mandäischen Priester besorgt; zur Abwendung von Nöten und Gefahren aber hielten sie für wirksamer als eigentliches Beten lange Reihen von Recitationen aus den alten Büchern („Vorträge und Reihen", MS Seiten 34—75, vgl. 109).

§ 37. *Das Masseqtâ.*

Ausschliesslich aus solchen Vorträgen besteht die *masseqtâ*, d. h. „Auffahrt", „das Aufsteigen", benannte Ceremonie, durch welche den Seelen der Verstorbenen nachgeholfen wird, wenn sie auf ihrem Gang oder Flug zur bessern Welt durch feindselige Geister oder wegen ihrer Sünden aufgehalten werden sollten. Mit Schilderungen dieser Auffahrt nach dem Tode beschäftigt sich die Phantasie der Mandäer gern. Jede Station wird als ein Ort vorgestellt,

---

1) Vergl. Elchasai, S. 70. Im Sidrâ d'Yahyâ, 1. Traktat, heisst es: „Smindâriel-ûtrâ nimmt Bitte und Lobpreis in Empfang und führt es ein und birgt es im Schatzhaus". — Belegstellen und anderes mehr zum Abschnitt „Gebete" MR S. 92 f. 94. Ein liturgisches Bussgebet ist der 3. Traktat rechts, MS S. 105—109.

in welchem die Anhänger einer falschen Religion oder sündhafte Menschen verschiedener Kategorien gefangen gehalten und bestraft werden; der Name dafür ist *maṭrâ* oder *maṭṭartâ*, d. h. „Wache", „Bewachungsort", „Kerker". Aus parsisch-gnostischen Quellen sind in etliche Beschreibungen aufgenommen die über einander gelegenen „Tore" der Planeten (als mithracistisch bezeugt bei Origenes, contra Celsum VI_{22}, MS S. XII, Anm.), und die Vorstellung von Schutzgeistern, die der Seele entgegenkommen; in spätesten Genzâtexten auch ein Lebensbaum, die Wage, auf der die Seelen gewogen werden, die Richter über die Toten u. a. m. (MR S. 195 f.); im vatikanischen Dîwân auch die den Seelen auflauernden reissenden Tiere. Die Seele des Frommen kommt an allen Wachen unbehelligt vorbei. In den die Auffahrt durch alle Maṭṭartâ's beschreibenden Traktaten des Genzâ (dem 10. im rechten, dem 4. im linken Teil) wird sie vorbeigelassen, indem sie „die Namen und Zeichen" nennt, die sie „aus den Wellen des Wassers genommen" hat, d. h. indem sie sich zur mandäischen Lehre bekennt und dadurch ihre Zugehörigkeit zur Lichtwelt bekundet. In den *Liedern* des Sidrâ rabbâ hingegen (etwa 120 Stück), die alle das Schicksal der Seele, ihre Gefangenschaft im Leibe, ihre Befreiung daraus und ihre Rückreise nach der Lichtwelt zum Gegenstand haben, wird anstatt jener Namen und Zeichen vielmehr die Notwendigkeit guter Werke betont. Nebenbei ist auch wohl der frommen Gesinnung gedacht (z. B. I. 101_3: „ich hatte das Leben lieb und Mandâ d'hayyê wohnte mir im Herzen"); nur ganz selten aber erinnern einmal ein paar Worte an den mandäischen Religionsbrauch oder an den „Jordan". Diese auffallende Erscheinung erklären wir folgendermassen.

Das Masseqtâ für die Toten ist die mandäische Nachbildung einer entsprechenden Ceremonie der parsischen Religion. Nach der parsischen Lehre wird die Seele, nachdem sie den Leib verlassen, von ihren guten Gedanken, Worten und Werken, die die Gestalt von schönen Mädchen angenommen haben, empfangen und über die enge Tschinvad brücke geführt, oder vor andern Schrecknissen behütet. Die Lieder im Sidrâ rabbâ sind Masseqtâ-lieder, d. h. zum Gebrauch bei der mandäischen Ceremonie verfasst worden. Sie rühren von mandäischen Autoren her: daran ist angesichts des in ihnen verarbeiteten Stoffes nicht zu zweifeln. In der Auffassung jedoch haben die mandäischen Autoren sich noch durch das Vorbild der parsischen Ceremonie und der parsischen Texte bestimmen lassen.

§ 38. *Mandäische Poesie.*

Wenngleich der poetische Wert der meisten mandäischen Hymnen recht gering ist, so zeigen sie doch, dass die Mandäer sich nicht nur verstandesmässig mit dem Wissen beschäftigten, sondern ihm auch einen Gefühlswert abgewonnen haben. Die Stimmung in den Liedern scheint uns echt empfunden.

Es möge hier, als ein Beispiel der mandäischen religiösen Poesie, eins von den ansprechendsten unter den Masseqtâ-liedern folgen, Genzâ l. 89 f. Zum Verständnis sei im Voraus bemerkt, dass der Autor bei dem Wort „mein Streit" sich die Seele vorgestellt hat als in ihrem Leib, und in den irdischen Verhältnissen überhaupt, verstrickt; diese Verstrickung wird beim Eintritt des Todes „gelöst".

1. Wie freue ich mich, wie freut sich mein Herz! — Wie freue ich mich an dem Tag, da mein Streit ist gelöst und zum Orte des Lebens mein Gang!

Ich flieg und geh. Bis zur Wache des Šâmeš (die Sonne) gelangte ich. Ein Rufen rufe ich: An der Wache des Šâmeš — wer bringt mich vorbei?

Dein Lohn und deine Werke und dein Almosen und deine Guttat bringen an der Wache des Šâmeš dich vorbei!

— Die Strophen 2. 3. 4. und 5. sind Wiederholungen der ersten, indem nur an Stelle des Šâmeš: 2. Sin, der Mond, 3. das Feuer, 4. die Sieben, 5. die Rûhâ genannt werden.

6. Wie freue ich mich, wie freut sich mein Herz! — Wie freue ich mich an dem Tag, da mein Streit ist gelöst und zum Orte des Lebens mein Gang!

Ich flieg und geh. Bis zu den Wasserbächen gelangte ich. Wie ich an die Wasserbäche gelangt war, kam der glänzende.... (צורדיר זיוא?, nach Lidzbarski etwa „der Ausfluss, die Emanation des Glanzes") heraus mir entgegen. Er nahm mich mit der rechten Hand und führte mich durch die Wasserbäche. Sie (die damit beauftragten himmlischen Wesen) brachten [Glanz], bekleideten mich mit Glanz, und brachten [Licht], mit ihrem Licht umhüllten sie mich [1]).

---

[1]) Es folgen einige syntaktisch schwierige Sätze, aus alten Formeln zusammengestellt, deren Sinn zum Teil recht dunkel ist.

IV. Geschichte der mandäischen Gemeinden.

§ 39. *Unter der Herrschaft der Sâsâniden.*

Die Mandäer haben niemals eine politische Rolle gespielt; von jeher fühlten sie sich ganz zufrieden, wenn man sie nur ungeschoren ihrem Tagewerk nachgehen liess. Sie waren durchaus kein kriegerisches, streitbares Volk, aus ihrer ganzen Geschichte, wie auch schon aus ihren Schriften geht hervor, dass sie Verfolgungen und Angriffen auf ihre Religion nur schwachen Widerstand entgegenzusetzen vermochten.

Vor der Eroberung durch die Araber gehörte Babylonien zu dem neupersischen Reich, dem Königreich der Sâsâniden. Wir wissen nicht, ob der mandäische Hass gegen die Juden lediglich den Texten einer antijüdischen Gnosis entstammt; vielleicht datiert er doch schon aus den ersten 50 Jahren unserer Aera, als ein paar räuberische jüdische Satrapen, von denen Flav. Josephus Arch. XVIII_9 erzählt, die ganze Bevölkerung gegen sich und ihre Volksgenossen in Empörung brachten.

Die Sâsâniden haben die Manichäer verfolgt, desgleichen die zu Rom haltenden Christen, nicht aber die dem Staat gehorsame nestorianische Kirche, und auch nicht das stille Mandäervolk. Indessen wurde dieses von missionierenden christlichen Mönchen heimgesucht. Im Sidrâ rabbâ wird Kultus und Klerus der Katholiker beschrieben (16. Traktat rechts) und erzählt (1. und 2. Traktat rechts), wie die Bekehrungsversuche nicht allein „mit Süssigkeit", mit Reden und Verheissungen stattfanden, sondern auch durch Gewaltmassregeln unterstützt wurden. Es mag wohl in jener Satrapie die nestorianische Kirche einmal so einflussreich gewesen sein, dass an manchen Orten die Polizeisoldaten für sie in Bewegung gesetzt wurden. Da heisst es denn r. 28_{16} mit Bezug auf den „Heiland Jesus": „wenn er euch drängt, so sagt: wir sind dein! — in eurem Herzen aber bekennt ihn nicht und verleugnet die Rede eures Herrn, des hohen

Lichtkönigs, nicht: denn dem lügnerischen Messias ist das Verborgene nicht offenbar."

§ 40. *Invasion der Araber. Auswanderung in persisches Gebiet.*

Später kamen die muslimischen Araber, vor deren Ansturm das Sâsânidenreich zusammenbrach. Sie werden in den Euphratlanden schlimm genug gehaust haben, auch während der kriegerischen Unruhen, die im nächstfolgenden Jahrhundert immer wieder ausbrachen. In späten Abschnitten des Genzâ ist die Rede von der Pforte oder den Dämonen des Planeten Mars „Nirig (= Nergal), der genannt ist der Araber ʻAbdallah". „Die ganze Erde wird seinem Thron unterworfen"; seinen Anhängern fällt alles zur Beute: Tag für Tag machen sie Krieg und vergiessen Blut und sind Verfolgung dem Stamm der Seelen und dem grossen Geschlecht des Lebens allezeit". „Und es gibt auch viele Seelen von dem grossen Geschlecht des Lebens, die zu ihnen gehn und den Namen des Lebens verleugnen. . ." Die geängstigten Frommen trösteten sich mit dem Gedanken, dass der böse ʻAbdallah in eines der höllischen Gefängnisse geraten sei, wo seine Gefolgschaft ihn zur Rede stelle mit der Frage, warum *sie* jetzt in der Finsternis Qualen erleide, während „die Knechte des fremden Mannes (= Mandâ d'hayyê), gegen die wir das Schwert zogen, zu der Lichtwelt emporsteigen" (MR. S. 162 f.).

Um diese Zeit, im 7. oder 8. Jahrhundert, muss es dazu gekommen sein, dass die Mandäer sich in dem benachbarten persischen Gebiet angesiedelt haben: aus Babylonien dorthin gewichen vor dem Schwert der muslimischen Araber. Die Minderzahl, die später am Euphrat und Tigris angetroffen wurde, mag hier zeitweise zum Schein den Islâm angenommen, oder sich in den angrenzenden Sümpfen versteckt gehalten haben.

§ 41. *Retablierung der mandäischen Gottesdienste.*

Als ein Ruf zur Sammlung der Gemeinden, entweder an den Ufern der Flüsse Khûzistâns, oder nach Wiederherstellung des Friedens in der alten Heimat, lässt sich der 27. Traktat im rechten Genzâ verstehen: jenes Manifest (§ 3), in welchem „wir die Tarmîdâ's" sich mit Bitte und Beschwörung an die Mandäer beiderlei Geschlechts wenden, um sie zur Erfüllung der religiösen Pflichten anzuspornen. Sie sollen am Sonntag zum Tempel (מאשכנא, eigtl. „Wohnung", bis in die Neuzeit nur ein Häuschen mit Giebeldach)

kommen, dort in schöner Ordnung hinter den Tarmîdâ's betend stehn, an der Communion teilnehmen u.s.w.

Der Traktat gehört, nach völlig sichern Kennzeichen, zu den allerjüngsten im Sidrâ rabbâ und dokumentiert den Anfang einer kirchlichen Einrichtung des Mandäertums. In älteren Texten bedeutet der Ausdruck *tarmîdê* (= תלמידי), wie der entsprechende *μαθηταί* im Neuen Testament, nichts anderes als „Gläubige": jetzt nennen sich so die Priester. Der *Sonntag* ist, wie dessen Bezeichnung mit *hâbšabbâ* (= הדבשבא) beweist, von syrisch-christlicher Seite her — versteht sich durch Schriften, deren Ursprung den Mandäern unbekannt war — an sie gelangt. Die Feier dieses Tages wird in dem Manifest eingeschärft. Die Cultushandlungen sind noch die alten: Immersionen, die man selbst vornimmt und Eltern an ihren Kindern vollziehn, das Ausstrecken der rechten Hand, der Genuss vom Communionsbrot. Alles ganz einfach; und dem entspricht, dass auch die *tarmîdê* „Priester" hier noch kaum von den *malfânê* „Lehrern" zu unterscheiden sind, für welche schon im Sittencodex (§ 20) Ehrerbietung verlangt wird.

> R. 20_8: „Seid demütig bei den rechten Lehrern, die euch die Weisheit der Wahrheit lehren. Erhebt euch nicht über sie, so nehmt ihr keinen Makel auf eure Seelen".

§ 42. *Neue Ceremonien von den Priestern eingeführt.*

In der jetzt einsetzenden neuen Periode aber hat die Priesterschaft sich eine Organisation gegeben und, im Lauf der Zeit, die Religionsübung mit Ceremonien ausgestattet, die nicht ohne Mitwirkung eines Geistlichen vollzogen werden können, oder aus den hergebrachten Bräuchen solche gebildet und diese den einfachen alten beigesellt.

Neben der Bezeichnung der Stirne mit Wasser aus dem Fluss erscheint schon gegen Ende der Periode des Sidrâ rabbâ, in dessen jüngsten Abschnitten bezeugt (MR S. 104), ein Zeichen mit Oel: es wurde eine Mischung vorgeschrieben, die der Priester zubereiten und applicieren musste. Auch der Trunk vom lebenden Wasser wurde verdoppelt: einmal aus der Hand und einmal aus der Schale (qanînâ) des Priesters. Die Geistlichen unternahmen sogar, ausser dem gewöhnlichen Communionsbrot eine Hostie höherer Ordnung, „oberes Pehtâ" genannt, herzustellen, welches ihnen selbst und den šalmânâ's (s. unten) vorbehalten blieb. Sie schufen auch ein Sakrament der Sterbenden (MR S. 82) und neben dem *masseqtâ* der Toten ein solches der Lebenden. Es ist dies eine achttägige Ceremonie, die

dem Betreffenden den Titel *šalmânâ ṭâbâ* „seliger Vollkommener" und priesterlichen Rang einträgt: er gilt hinfort für der Welt abgestorben und muss sich des geschlechtlichen Verkehrs enthalten.

Die gewöhnliche Immersion, die der Mandäer vornimmt, wann er dazu Gelegenheit und Zeit hat — etwa jeden Tag morgens und abends (le-Gouz), oder nur an Sonn- und Festtagen und am Tag vorher (Siouffi) — können immer noch ohne priesterlichen Beistand stattfinden. Aber es ist ein Jahresfest eingeführt worden, zu welchem alle Glieder einer Gemeinde sich am Flussufer versammeln: die dann unter Leitung des Priesters vor sich gehende Feier umfasst in ihrem ersten Teile all die Ceremonien, welche im Fluss und mit dessen Wasser zu vollziehen sind; jedoch bewirkt diesmal der Priester mit seiner rechten Hand drei Untertauchungen des Laien, er zeichnet ihm driemal die Stirn und bietet ihm dreimal in *seiner* hohlen Hand Wasser zum Trinken dar (Qolastâ fol. 9_{32} ff.). — Ausserdem ist die erstmalige Immersion der Kinder zu einen *Taufe* ausgestaltet worden, die ein Priester, von einem oder zwei Gehilfen unterstützt, an ihnen vollziehen muss.

Ausführliche Beschreibung und Texte zu diesen Taufen MR S. 221—224.

§ 43. *Zwei falsch gedeutete Ceremonien.*

A. Angebliche Verehrung des Kreuzes.

Die Behauptung, dass die Mandäer „das Kreuz" verehren, geht auf Angaben in der *Narratio* des Ignatius a Iesu (pg. 38) zurück und beruht auf Missverständnissen. Tatsache ist nur, dass ein Oberpriester an hohen Festen ein paar Rohrstangen, jede 2 Meter lang, neben sich kreuzweise in den Boden steckt und diesem Zeichen Verehrung erweist. Aus dem Namen des Zeichens „Strahlen des Glanzes" geht hervor, dass es ein Symbol der Lichtwelt sein soll.

B. Angebliches Opfer einer Henne oder einer Taube.

Nachrichten aus dem 17. Jahrhundert geben übereinstimmend an, dass die Mandäer in Baṣra alljährlich eine Henne opfern. Jean Thévenot erzählt, dass er am 2. November 1665 „le sacrifice de la poule" angesehn hat. [1]) Da die mandäische Religion von Tieropfern nichts wissen will, so dürften diese Angaben sich auf den Vogel

[1]) Le-Gouz gibt sogar eine Abbildung von dem Opfer der Henne zum besten.

beziehn, dessen Blut bei der Herstellung der besondern Hostien verwendet wird. Nach *Siouffi* nämlich wird das „obere Pehtâ" nur einmal im Jahr bereitet, und zwar in der Form von Scheiben aus gebackenem Weizenmehl, auf deren beide Seiten je vier Tropfen Sesamöl und ebenso vier Tropfen von dem Blut einer frisch geschlachteten Taube gegeben werden. Der Leichnam des Tieres wird nachher im Tempel verscharrt, vermutlich also auch das Schlachten als ein solenner Art vollzogen. Es ist kein Opfern; aber der Brauch passt schon an sich so wenig in den Rahmen der mandäischen Religion, dass seine Einführung nur als ein arger Missgriff der mandäischen Priesterschaft bezeichnet werden kann. [1])

§ 44. *Organisation des Priesterstandes. Beichtordnung in der persischen Provinz.*

Nach der mandäischen Priesterordnung gibt es Lehrlinge, schon vom fünften oder siebenten Lebensjahre an, Gehilfen bei den Cultushandlungen, Priester, die eine Prüfung bestehn und die Weihe erhalten müssen; Oberpriester werden von den Priestern aus ihrer Mitte gewählt. Ein Gehilfe (ob auch schon der Lehrling?) heisst *šgandá* oder *škandá* (s. zu diesem Wort MS S. 169), ein Priester *tarmídá*; ein Oberpriester führt den persischen Titel *ganzibrá*, d. h. „Schatzmeister". Ein Priester hat Geschirr, Speise, Trank und Tisch für sich besonders; jedoch kann seine Frau sich ihm zur Tischgenossin weihen lassen.

Manche Anzeichen sprechen dafür, dass die Klerikalisierung der mandäischen Religion in der persischen Provinz am meisten gefördert worden sei. Persisch sind nicht nur der Oberpriester, sondern auch mehrere Bestandteile des Priesterornates (des *rastá*) benannt: *taga*, *kanzala*, *pandama*. Der priesterliche Siegelring (Siouffi: *le Chaumiavar*) trägt die Inschrift „Name des Yâwar zîwâ": aus Babylonien stammend würde sie „Name des Mandâ d'hayyê" gelautet haben. — Während die *Narratio* des Ignatius a Iesu pag. 23 ausdrücklich bezeugt, dass die Mandäer in Baṣra das Beichten bei dem Priester nicht kannten, teilt Siouffi's Gewährsmann, der in Persien gelernt zu haben scheint, eine Beichtordnung mit: auf reumütiges Geständnis hin erhält der Sünder dreimal für das nämliche Vergehen Absolution, das heisst den Erlass der Strafen im Jenseits zugesichert. Nach dem dritten Mal können nur bestimmte

---

[1]) Zu dem sogen. Opfer eines Hammels oder Widders (ebenfalls von Le-Gouz abgebildet) vgl. MR S. 224 Mitte.

gute Werke die Uebertretung sühnen. Die für jene Regel in Anspruch genommene Stelle im Sidrâ rabbâ enthält nur ein Gebot an die Frommen, dass man Abtrünnige oder Sünder dreimal „wieder aufrichten" soll, bevor man sie aus der Gemeinde ausstösst (MR S. 89).

§ 45. *Endredaktion der Genzâschriften.*

Persische Lehnwörter enthalten auch die ältesten mandäischen Texte, aber Namen wie Yâwar („Freund", „Helfer"), Sâm und Behrâm (= Werethragna) dürften doch erst im persischen Sprachgebiet bei den Mandäern beliebt geworden sein. Lesen wir nun in manchen Traktaten diese Namen anstatt des gewiss älteren „Mandâ d'hayyê", und sehn wir, wie in andern, wo die Rede auf den Träger dieses Namens kommt, hinzugefügt wird, er heisse auch Sâm, Yâwar u.s.w., so will uns recht wahrscheinlich dünken, dass die meisten, wenn auch nicht alle, Traktate des Sidrâ rabbâ in der persischen Provinz die letzte Redaktion erfahren haben, in welcher sie uns vorliegen.

§ 46. *Religiöser und sprachlicher Niedergang.*

Als endlich die Abbasiden in ihrem Reich Ordnung und Ruhe geschaffen hatten, war die Blütezeit der mandäischen Religion vorbei. Der Wissenstrieb und die Begeisterung sind erloschen. Das ernstgemeinte, die Ergründung der Lebensrätsel anstrebende Theologisieren hat aufgehört, ein behagliches Räsonnieren und Fabulieren tritt — bei den Autoren der Drâšê d'malkê, des Sidrâ d'Yahyâ — an dessen Stelle. Aus der Seele, die erkannt hat, dass sie einer bessern Welt entstammt und ihre Heimat wiedersehn wird, quellen nicht mehr neue Hymnen: der Mandäer hat sich an den Glauben gewöhnt und beschäftigt sich damit, den Liederschatz zu ordnen, zu verwahren und in passender Weise zu verwerten: die Sammlungen werden angelegt und die liturgischen Anweisungen dazu verfasst: Qôlastâ, Hochzeitsformular, pariser Dîwân.

Indem die Mandäer jetzt nur noch gruppenweise inmitten andersgläubiger Völker lebten, verloren sie allmählich den Gebrauch ihres angestammten Idioms. Das in jenen Landschaften aufgekommene Arabisch wurde auch ihre Umgangssprache. Das Mandäische behauptete sich im Gottesdienst. Im Verlauf der kultischen Veranstaltungen wurde jeder Akt mit Recitationen aus den heiligen Büchern eingeleitet und abgeschlossen; beim Masseqtâ bildeten die

Vorträge sogar die Hauptsache: und diese Hilfeleistung an die Toten währte, nach Siouffi, sieben Tage lang. Weil aber, nach den Lehren des Sidrâ rabbâ, alle Frommen sich mit solchen Recitationen befassen sollten, waren die Priester bemüht, durch Unterricht der Jugend, das Lesen und soviel als möglich ein Verstehen der Texte auch den Laien beizubringen. Ihre eigene Bildung umfasste ganz gewiss höchst selten mehr als das liturgische Wissen und eine traditionelle mandäische Sprachlehre.

§ 47. *Die Ṣâbier im Qur'ân. Mughtasila und Mandäer.*

Im Qur'ân findet sich an zwei Stellen (II 59, V 73, vgl. XXII 17) eine Vorschrift, die den Juden, den Naṣaräern (= Christen) und den Ṣâbiern religiöse Duldung zusichert. Im 10. Jahrhundert u. Ä. weiss der bekannte Gelehrte al-Mas'ûdî von chaldäischen, d. h. babylonischen Ṣâbiern „deren Ueberreste heutzutage in den Sümpfen zwischen Wâsiṭ und Baṣra in den Sümpfen dort wohnen", gibt an, dass sie bei ihrem Gebet sich „nach dem Polarstern und dem Steinbock" wenden, bezeichnet sie auch als „die Gürtel tragenden". Die Mandäer haben die Qibla nach Norden und den Gürtel. Indessen behauptet im Kitâb al-Fihrist ein anderer Autor, die Ṣâbier der Sümpfe seien *die Mughtasila.* Der Name — Reflexivform von غسل — bedeutet „die sich Waschenden" und der Autor sagt, dass sie auch all ihre Speisen waschen: dies ist ja, wenigstens das geschlachtete Fleisch anlangend, im Sidrâ rabbâ geboten (s. oben § 20). Weiter aber schreibt er den Mughtasila eine dualistische Lehre zu, von welcher die mandäischen Urkunden nichts wissen, und berichtet, dass manche unter ihnen noch Verehrer der Sterne seien: während die Duldung im Qur'ân voraussetzt, das die Ṣâbier an einen einzigen Gott (und an das jüngste Gericht) glauben. — Zur Erklärung der Notizen über die Mughtasila (die man Elchasai S. 134—140 vollständig mitgeteilt findet) stehn, wie uns scheinen will, zwei Ansichten zur Wahl. Entweder man nehme an, dass die Ṣâbier der Sümpfe Abkömmlinge waren jenes Teils der ursprünglich heidnischen Baptisten Babyloniens, welcher die mandäische Entwickelung nicht mitgemacht hatte. Oder man setze voraus, dass ein Teil der Mandäer vor den Arabern (s. oben § 40) in die Sümpfe geflohen war und hier zwar das Baden und Waschen beibehalten, sonst aber sich neuen, fremden Lehren ergeben hatte.

Die Qur'ân-Vorschrift passt vorzüglich auf die Mandäer, desgleichen die Benennung „Ṣâbier". Die Mandäer bezeichnen ihren Immersionsbrauch ausschliesslich mit Formen des Verbalstammes צאב = צבע, im

Genzâ heisst es r. 2861 בנאיון ובנאתון צאביא „die ihre Söhne und ihre Töchter untertauchen"; von ihren arabischen Mitbürgern wurden sie bis in die jüngste Zeit als *Ṣabba* angedeutet; in den Berichten der Europäer des 17. Jahrhunderts, mit italienischer oder lateinischer Pluralendung, als „Ṣobbi" [1]) „Sabbi" „Sabbei" „Sabi" „Sabaei". Der Name kann ehedem die Mughtasila mit umfasst haben, und es mag sein, dass auch diese der Intention jener Vorschrift entsprachen. Von den Mandäern haben wir gesehn, dass sie infolge der Lichtkönigslehre zu Monotheisten geworden waren, und dass sie an eine Vergeltung im Jenseits glaubten.

§ 48. *Scheinchristentum der Mandäer.*

Die den Ṣâbiern zuerkannte Toleranz gewährte den Mandäern gewiss nicht ein nach allen Seiten hin befriedigendes Dasein. Es sind im Lauf der Zeit — wahrscheinlich mehr als einmal — Umstände eingetreten, unter denen sie es vorzogen, sich als Christen einschätzen zu lassen. Da sie in ihrer religiösen Sprache neben den Namen „Madâyê" auch den der Christen „Nâṣôrâyê" sich angeeignet hatten (im Genzâ kommt sogar dieser häufiger als jener vor), so mochte es sie kaum eine Ueberwindung kosten, zu behaupten sie seien Naṣaräer. Wollten sie etwa nicht länger als Verwandte jener andern Ṣâbier, die in den Sümpfen lebten, angesehen werden, oder gedachten sie vielleicht einer den Ṣâbiern besonders auferlegten Steuer zu entrinnen, so werden sie es ohne Bedenken getan haben. Der Missionar Ignatius a Iesu erzählt in dem von ihm selbst verfassten ersten Capitel der 1650 zu Rom gedruckten *Narratio*, die Mandäer in Baṣra glaubten, dass zwar Muhammed ihnen einen Schutzbrief verliehen, seine Nachfolger aber den nicht respektiert hätten. Er berichtet ferner, die Mandäer seien ehedem mit den chaldäischen Christen vereinigt gewesen, hätten aber vor etwa 170 Jahren sich der Autorität des babylonischen Patriarchen entzogen und den Christennamen aufgegeben. Ergänzt man diese Nachricht in dem Sinn, dass die mandäischen Gemeinden sogar einmal, jedoch nur eine Zeitlang, sich der nestorianischen Kirche angeschlossen hatten, so wird sie richtig sein.

Der arabische Autor Ḥamza Iṣfahânî (wie die beiden bereits erwähnten dem 10. Jahrhundert u. Ä. angehörig) sagt aus,

---

1) P. Philippus a S. Trinitate, Itinerarium orientale (erste Ausgabe: Lyon 1649) lib. VI cap. 7: „In Arabia felici eique adiacente Perside sunt quidam populi, qui se invicem vulgo vocant Mendaï, ab Arabibus vocantur Sobbi".

die wirklichen, d. h. die im Qur'ân gemeinten Ṣâbier seien häretische Christen „die zwischen der Wüste und den Sümpfen wohnen''. Diese Vorstellung kann aus vagen Nachrichten von dem Mandäervolk und von den Mughtasila zusammengeflossen sein: es wäre ein indirektes Zeugnis dafür, dass bereits im zehnten Jahrhundert die Mandäer für Christen gelten wollten. Indessen kann wohl auch ein Muslim alle Ṣâbier schon wegen ihrer baptistischen Bräuche zu den Christen gerechnet haben.

§ 49. *Die Mandäer als „Christen des Johannes.''*

Die portugiesischen Mönche, durch welche im 17. Jahrhundert die Existenz des Mandäervolks in Europa bekannt wurde, erklärten es für eine Nachkommenschaft der Jünger des Täufers Johannes (Zeugnis des Pietro della Valle, in einem Brief aus Persien dd. Junì 1622); seitdem wurden sie in Abhandlungen und Lehrbüchern der Kirchengeschichte — nach Act. 18_{25}, 19_{1} ff. — als Christiani S. Ioannis „Johanneschristen'' angeführt und betrachtet. Nicht ohne Zutun der Mandäer selbst ist diese Benennung aufgekommen. Einige zur katholischen Kirche übergetretene Mandäer, die zwischen 1652 und 1660 nach Rom gekommen waren und mit denen der gelehrte Maronite Abraham Ecchellensis, um eine möglichst genaue Kenntnis von ihrer Eigenart und Lehre zu erlangen, viel und freundschaftlich verkehrte, erklärten ihm, dass ihre Volksgenossen sich als „Naṣaräer des Yahyâ'' bezeichneten, jedoch nur auf Arabisch (MR S. 5). Mit dieser Einschränkung kann gemeint sein: nicht in ihrer eigenen religiösen Sprache, nicht unter sich, sondern nur im Verkehr mit Andersgläubigen; jedenfalls ist durch sie ausgeschlossen, dass die Mandäer sich auch als „*Kriṣṭiânî*'' (Genzâ r. 55_{14}, 382_{12}) bezeichneten.

Von dem Täufer Johannes handelt im Sidrâ rabbâ ein einziger Traktat (s. oben § 18), der lange Zeit kaum beachtet wurde. Später aber, als die letzten Zusätze und einige Titel zu den Schriften des Genzâ verfasst wurden (r. 57_{4-23}, 213_{10}, 218_{23}), brach die Periode an, in welcher die Mandäer ihr grösstes Interesse der Figur des Täufers zuwandten; und dabei ist bemerkenswert, dass sein alter Name Yôhannâ — den sie *Yûhânâ* sprechen — jetzt zu Yahyâ-Yôhannâ erweitert oder auch einfach durch Yahyâ ersetzt wird. Es ist dies die arabische Namensform: der Name, unter welchem der Zeitgenosse Jesu im Qur'ân vorkommt und hoch gepriesen wird (Suren III 34, VI 85, XIX 13—15). Dürfen wir hier nicht vermuten, die Autoren der neuen Periode haben den Johannes so ans

Licht gezogen und zu einem Helden ihres Volks gemacht, weil sie schon angefangen hatten, sich bei den muslimischen Behörden auf ihn zu berufen als auf den Propheten ihrer Religion? Hinfort konnten die Mandäer, wo und wann es ihnen nützlich schien, sich vorstellen als „Nâṣôrâyê d'Yahyâ", was von allen, die nicht selbst Mandäer waren, nur als „Christen des Johannes" verstanden werden konnte.

Dass die Mandäer geschichtlich weder mit dem Täufer Johannes noch mit seiner Jüngerschaft zusammenhängen, lehrt das hier auseinandergesetzte Zeugnis der Texte; ausserdem noch ihre Aussprache Yûhânâ (Siouffi) oder etwa Yôhânâ (bei Petermann, Reisen II 454, ist „Jehana" wohl nur Druckfehler für „Johana"). Da im Aramäischen wie im Hebräischen die Schriftzeichen niemals doppelt gesetzt werden, konnten sie den ihrer Sprache fremden Namen so *lesen*; wäre er von ihren Vorfahren oder durch irgendwelche mündliche Ueberlieferung an sie gelangt, so würde er bei ihnen etymologisch richtig mit *-ḥan-nâ* bekannt geworden sein.

Schliesslich sollen sie sogar den Namen Yahyâ-Yûhânâ in ihre Taufformel aufgenommen haben, und zwar solcher Weise, dass der Ritus als von Gott, von Mandâ d'hayyê, und von dem Johannes eingesetzt bezeichnet wird (s. MR S. 225, nach Siouffi). Diese Neuerung erklären wir uns am besten als einen nachträglichen Erfolg der Belehrung, welche, im 17. Jahrhundert, katholische Missionare den Mandäern aufdrängten — ihre Taufe sei nur die des Johannes, Actt. 18_{25}, 19_3 — und als eine Reaktion gegen die Versuche, sie zum Katholizismus zu bekehren.

§ 50. *Die Mandäer zur Zeit der portugiesischen Vorherrschaft im Persischen Golf.*

Im 16. Jahrhundert beherrschten die Portugiesen den Indischen Ozean: in Goa an der indischen, in Maskat an der arabischen Küste, an den Gestaden der Insel Ceylon setzten sie sich fest. In den persischen Meerbusen drangen sie ein, machten an der Küste Persiens die Insel Ormus (Hurmuz) zum Stützpunkt ihrer Streitkräfte, und schlossen mit dem Pascha des Gebiets von Baṣra ein Abkommen, wonach dieser — gegen jährliche Geschenke — eine portugiesische Handelsstation in Baṣra zuliess und sie zu beschützen versprach. Den portugiesischen Soldaten und Handelsleuten folgten überall die Jesuiten, gründeten Missionen und achteten darauf, dass die Kolonien als „Christliche Territorien" nach den Grundsätzen

der Inquisition regiert wurden. — Portugiesische Mönche kamen auch nach Baṣra, bezogen hier ein Haus, wovon sie einen Raum als Kirche einrichteten, und gedachten besonders die im Lande wohnenden schismatischen Christen — nestorianische und armenische — für den römischen Katholizismus zu gewinnen.

Da müssen sie schon bald auf die Mandäer aufmerksam geworden sein: denn noch im 17. Jahrhundert wurden diese in Baṣra und Umgegend auf 14—15000 Seelen geschätzt und sollen die in der Stadt allein die Mehrzahl der Einwohnerschaft gebildet haben (le-Gouz). Indessen mögen doch Jahrzehnte vergangen sein, bis den Mönchen bekannt wurde, dass die „Sabbi" den Täufer Johannes in Ehren hielten und ihre Kinder tauften: was bei ihnen dann die Meinung hervorrief, die Mandäer seien bereits halbwegs Christen, es bedürfe nur noch einiger Belehrung, um aus ihnen gute Katholiken zu machen. Der „Discursus", den nachmals Ignatius als Beilage zu der Narratio herausgab, bietet die Argumente dar, denen die mandäischen Priester sich ergeben sollten. Diese liessen sich jedoch nicht so leicht überreden. Um dennoch ans Ziel zu gelangen, erwirkten die Missionare bei dem Pascha, dass den Sabbi unter Androhung von Geld- und Leibesstrafen befohlen wurde, die katholische Kirche zu besuchen und den Sonntag nach christlichem Brauch durch Einstellung der Arbeit zu feiern. So kam das Bekehrungswerk in Gang, durch Darreichung von Speise und Kleidern an die Kinder der ärmeren Mandäer noch unterstützt.

Um dieselbe Zeit erlitten die mandäischen Gemeinden auch nach einer andern Seite hin bedeutende Verluste. Den Portugiesen wurde nach Anfang des siebzehnten Jahrhunderts ihr Handelsmonopol an der persischen Küste streitig gemacht; sie liessen darum zur Verstärkung ihrer Wehrmacht Söldner anwerben. Es sollen scharenweis Mandäer ins Portugiesische Heerlager gezogen sein: aus Baṣra, und wohl auch aus Persien; Leute natürlich, die daheim nur kümmerlich durchkamen. Als Soldaten — die Uniform stand ihnen, heisst es, gut zu Gesichte — wurden sie dann christlich unterwiesen und — nach der katholischen Regel für Häretiker „unter Vorbehalt" — getauft (le-Gouz, della Valle).

Die befestigte Hüsteninsel Ormus beherrschte die Einfahrt in den Persischen Golf. Englische Handelsschiffe und Truppen des „Herzogs" von Schiras schlossen sie ein; am 1. Mai 1622 wurde sie übergeben. Das Ansehn der Portugiesen war dahin, ihre Missionare zogen aus Baṣra ab, den Mandäern wurde die Ausübung ihrer Gottesdienste wieder gestattet. Von den Convertiten trat ein Teil zum Islâm über, die andern kehrten zu ihrer angestammten

Religion zurück, — et ne s'en conserva pas quatre Chrestiens (le-Gouz).

§ 51. *In Baṣra zur Zeit des Ignatius a Iesu.*

An die Stelle der portugiesischen Jesuiten kam eine italienische Mission: barfüssige Karmeliter unter Führung des Ignatius a Iesu. Dieser Mann gelangte im Lauf etlicher Jahre zu der Einsicht, dass grössere und dauernde Erfolge bei den Mandäern im Lande selbst nicht zu erzielen seien: er verfiel auf das Mittel, sie zur Auswanderung nach christlichen Territorien zu veranlassen, und verschaffte sich von dem portugiesischen Vizekönig am Indischen Ozean die Zusicherung, dass Mandäer, die es wünschten, in den ihm unterstellten Kolonien Grundbesitz erhalten sollten, wenn sie der katholischen Kirche beitreten würden. — Auf das Anerbieten von Wohnsitzen in Ceylon meldeten sich viele, die nachher abgewiesen wurden, weil sie darauf bestanden, dass ihnen gestattet würde, ihre Priester mitzunehmen und der mandäischen Religion treu zu bleiben. Indessen haben Transporte stattgefunden, und zwar — wie Assemanus nach Akten der Congregatio de propaganda fide feststellt — in den Jahren 1629, '33, '46, '50. Es hat aber die ganze Sache nicht sonderlich viel bedeutet. Ignatius selbst erzählt davon nur folgendes. Er habe einmal eine Anzahl Männer als Wortführer ihres Volks, die auch passende Wohnsitze in Ceylon auskundschaften sollten, dem im Goa residierenden Vizekönig zugeschickt; und zuletzt seien noch fünfzig Mandäer, darunter etliche mit Weib und Kindern, nach Maskat abgegangen. Wir bemerken dazu, dass in dem Zeitraum von 1638—1658 nach und nach die Portugiesen von den Holländern aus Ceylon vertrieben wurden.

§ 52. *Bestand der mandäischen Gemeinden im 17. Jahrhundert.*

Ueber die numerische Stärke des Mandäervolks und seine Verbreitung in den türkisch-persischen Nachbarländern — wahrscheinlich in der ersten Hälfte des 17. Jahrhunderts — belehrt uns eine Karte, die Melchisédech Thévenot im Jahr 1663 zu Paris veröffentlicht hat [1]). Sie umfasst das Gebiet, in welchem die mandäischen

[1]) Nach Angelus a S. Josepho, Gazophylacium linguae Persarum, Amsterdam 1684, s. v. Sabaiti, soll die Karte schon früher, auf Veranlassung der Carmelitermissionare, zu Rom ediert worden sein. Silvestre de Sacy bezeugt, im Journal des Savants 1819, pag. 344 unten, dass nicht alle Exemplare am Rande das Register der mandäischen Gemeinden haben.

Gemeinden zerstreut sind und hat am untern Rande ein Verzeichnis der betreffenden Ortschaften, sowie der Anzahl der Familien, die jede Gemeinde umfasst. Wir summieren 3279 Familien über 31 Wohnsitze verteilt. Die weitaus grösste Zahl, sogleich 2000, steht bei dem persischen Ḥuwaiza: nach einer Angabe des Pietro della Valle vom Jahr 1622 bewohnten die Mandäer in Persien hauptsächlich das Gebiet van Kamalawa unweit Ḥuwaiza [1]). Dann kommt Ṭina mit 500, Baṣra mit 400, es folgen ein Ort mit 50, zwei Orte mit je 30, die übrigen mit 2 bis 20 Familien. Zu vier Ortsnamen ist eine punktierte Linie, und zu mehreren andern nur ein Strich gezogen. Es darf also ein Bestand von etwa 3400 Familien angenommen werden. Leider trägt das Blatt kein Datum.

§ 53. *Nachrichten von den Mandäern seit 1650.*

Ignatius verliess 1650 oder 1651 Baṣra, und von da an hatten die Mandaër vor den Christen Ruhe. Das Missionshaus zu Baṣra wurde zwar nicht aufgegeben, von der Terrasse wehte fort und fort die Fahne mit dem Kreuz (der Pascha bezog noch jährlich ein Geschenk); aber als im Jahr 1665 Jean de Thévenot dort einkehrte, fand er es nur von einem einzigen italienischen Mönch bewohnt, die Kirche nicht nur allen Franken, sondern auch den nestorianischen und armenischen Christen zum Beten geöffnet. — Für den dann folgenden Zeitraum, als die Karmeliterstation wieder ordentlich besetzt war, ist bezeichnend, dass ihre Vorsteher den europäischen Bibliotheken und Privatpersonen, die mandäische Bücher wünschten, nur mit vieler Mühe und um teures Geld solche verschaffen konnten. Die Exemplare, welche durch Ignatius a Iesu nach Rom und in den Vatikan gelangt waren, hatten, da nichts anders bezeugt ist, offenbar die Missionare sich von ihren Convertiten einfach herausgeben lassen. Angelus a S. Josepho aber musste, wie

---

[1]) Pietro della Valle (s. unter „Literatur"): „quei che vicino all' Haveiza, sotto quel principe arabo maomettano, abitano un piccolo paese sparso di molte ville che si chiama Kiumalavà, secondo ho inteso pronunziare da alcuni della terra...." Auf der Karte bei Thévenot ist unweit Ḥuwaiza eine Ortschaft Kamalawa verzeichnet, der pariser Codex nr. 12 (Qolastâ) ist laut der Schlussnotiz zu Kamalawa angefertigt worden. Eine solche zum rechten Teil des Sidrâ rabbâ (Petermann's Grundlage pag. 395) besagt, der Codex sei im Jahr 968 d. H. = 1560 u. Ä: geschrieben in der Stadt Maqdam am Wasser Karka (= am Fluss Kercha) in der Landschaft (אתרא) Ḥuwaiza, und erzählt (vom Landesherrn?) „er hatte viele Städte am Karka und es war darin der Stamm der Seelen (d. h. die mand. Gemeinde) und waren darin Priester und Oberpriester". Vgl. Catalogues des manuscrits syriaques et sabéens (mandaïtes) de la Bibliothèque Nationale (von H. Zotenberg, Paris 1874) pag. 218 b. l. 18.

er selbst sagt, tausend Hindernisse überwinden, bis er anno 1677 oder '78 drei mandäische Bücher, für die Colbertina bestimmt, an den französischen Gesandten zu Constantinopel abschicken konnte. [1]) Sein Nachfolger Archangelus a S. Theresia lieferte im Jahr 1680 dem damals in Aleppo weilenden Robert Huntington drei andere, die jener nachher an die Bodleiana (Oxford) verkaufte: er erwarb sie zu recht hohen Preisen [2]) von zwei Mandäern, deren einer sich eidlich versprechen liess, dass seine Glaubensgenossen von dem Handel nichts erfahren sollten, der andere — den Islâm angenommen hatte. Wenn jetzt alles bezahlt werden musste, kann das nur daran gelegen haben, dass keine Mandäer mehr zum Christentum bekehrt wurden.

Im ganzen 18ten Jahrhundert und noch während der ersten Hälfte des 19ten gelangt nur selten einmal eine dürftige Nachricht von den „Johanneschristen" nach Europa, es war jede Fühlung mit ihnen verloren gegangen. Engelbert Kaempffer gab in seinen 1712 erschienenen „Amoenitates exoticae" eine ausführliche Darstellung der mandäischen Lehren und zwar, wie er ausdrücklich sagt, nach Angaben der Missionare in Baṣra: er scheint auf seinen Fahrten auch dorthin gekommen zu sein. Jedoch geht die Beschreibung über das, was schon le-Gouz, Ignatius und Thévenot mitteilen, in keinem Punkt hinaus: die Mönche hatten seitdem nichts neues erkundigt.

Carsten Niebuhr besuchte im Jahr 1765 Baṣra, erfuhr, dass hier nur wenig „Sabier" ansässig seien, und liess sich von einem Schmied ihr Alphabet aufschreiben. Ein Leutnant der britisch-indischen Marine, namens Ormsby, hielt sich 1833 fünf Tage in Hiṭ am Euphrat auf und stellte das Vorhandensein einer mandäischen Gemeinde mit Priester an diesem Orte fest, konnte aber hier wie anderwärts nur wenig über diese Leute in Erfahrung bringen.

---

1) In seiner Vorrede zur Pharmacopoea persica, die im Jahr 1861 zu Paris erschien, schreibt dieser Angelus (vgl. in unserem § 9), es sei „biennio procul" geschehn; am 13. April 1678 hatte er Baṣra verlassen. Die Sendung enthielt Sidrâ rabbâ, Sidrâ d'Yahyâ und Qolastâ. — Später sind mandäische Manuscripte u. a. durch den französisch naturalisierten Schweden Jean Otter, der 1734—44 im Orient war, nach Paris gekommen: in dessen Reisebeschreibung ist nichts davon zu finden, werden die Mandäer nicht einmal erwähnt; man sehe jedoch in H. Zotenberg's Katalog der mandäischen Handschriften der Bibliothèque Nationale die Bemerkungen zu den Nummern 3 („provient d'Otter") und 15. — Auch der Erwerb jener Handschrift des Sidrâ rabbâ (Zotenberg's Nr. 1, s. Anm. zu unserem § 9) im Jahr 1674 in Baṣra dürfte durch Kauf stattgefunden haben.

2) Sidrâ rabbâ und Sidrâ d'Yahyâ zusammen für 25 scudi, Sfar malwâšê für 9 scudi; vergl. R. Huntington, Epistolae 43. 84. 86.

§ 54. *Letzte und Genaueste Berichte.*

Erst dem deutschen Orientalisten H. PETERMANN gelang es, neue Nachrichten zu sammeln, indem er drei Frühlingsmonate des Jahres 1854 in Sûq eš-Siûkh am Euphrat verlebte, bei dem dort wohnhaften Oberpriester Yahyâ (-Bûlad) mandäisch lesen lernte und an dessen Seite manchen Zeremonien, besonders auch dem fünftägigen Tauffest beiwohnen durfte. — Sehr viel mehr aber umfassten schliesslich die Mitteilungen, womit im Jahr 1875 ein Enkel desselben Oberpriesters die Wissbegierde des französischen Vizeconsuls in Bagdâd M. N. SIOUFFI befriedigte. Die Fülle und die Genauigkeit dieser Angaben erklärt sich daraus, dass der Zeuge einen Unterricht genossen hatte, der ihn zum Eintritt in den Priesterstand befähigen sollte, als er — etwa 25 Jahre alt — zum Christentum übertrat. Allerdings vermochte er die mandäischen Lehren und Legenden nur nach einer späten, aller Schwierigkeiten entäusserten Version, die Ordnungen und Bräuche nur nach ihrer jüngsten Ausgestaltung zu beschreiben.

§ 55. *Zur Geschichte der Mandäer im 19. Jahrhundert.*

Bei Petermann und Siouffi finden sich Notizen, die einigermassen erkennen lassen, wie es den Mandäern in den langen Jahren seit Mitte des 17. Jahrhunderts ergangen war. Soviel sich zeigt, sind auch während dieses Zeitraums Ereignisse in ihrem Alltagsleben nur durch Nöte und Entbehrungen hervorgerufen worden.

Sowohl die türkischen als die persischen Herren des Landes plagten die Mandäer auf allerhand Weise, um entweder ihnen Geld abzupressen oder sie zur Annahme der muhammedanischen Religion zu zwingen. [1]

Ums Jahr 1800 sollen allein in Šušter dreissig Familien auf einmal, um 1825 wieder „viele Mandäer" zum Islâm abgefallen sein. Bei der grossen Pest, die 1831 in Persien und Mesopotamien wütete, war die ganze mandäische Priesterschaft bis auf zwei Šgandâ's ausgestorben (MR S. 217, Beilage F). Die Stadt Baṣra haben die

---

[1]) Unterm 19. December 1812 schreibt der französische Viceconsul in Baṣra Raymond an Silvestre de Sacy, auf dessen Bitte um Nachrichten über die Mandäer, u. a.: „Réduits au nombre de quatre à cinq mille, les Sabéens sont opprimés par les Turcs et les Persans". „Tant les Turcs que les Persans leur font essuyer toute sorte de mauvais traitemens, afin d'en avoir quelque argent, ou de les forcer à embrasser la foi de Mahomet". — Interessant ist auch die Mitteilung: „On peut assister à leurs baptêmes et à leurs sacrifices, moyennant quelque paiement à leur scheikh." S. den Brief im Journal des Savants 1819, pag. 351 s.

Mandäer (wir wissen nicht wann) des mörderischen Klima's wegen gänzlich verlassen. In der Gegend um Ḥuwaiza wohnen nur noch 25 Familien; alle andern sind von da fortgezogen, weil der Fluss dort (der Kercha) fast ganz ausgetrocknet ist. Sûq eš-Šiûkh im Register der Karte bei Thévenot noch gar nicht aufgeführt — oder vielmehr das am jenseitigen Flussufer gelegene Dorf Ṣubbuye ist ein Hauptsitz des Mandäervolks geworden und nach ihm (den Ṣubba) benannt. Aber es beherrschte den Distrikt ein Beduinenschech, der mit Schikanen und Erpressungen den Platz derart bedrückte, dass im Jahr 1853 von den rund 260 Familien, welche die mandäische Gemeinde dort umfasste, etwa 200 aufgebrochen waren und sich nach Ammâra am Tigris verzogen hatten, wo die zweitgrösste Gemeinde — 100 Familien — unter türkischer Verwaltung sich in einer bessern Lage befand. Petermann nennt weiter Qurna (an der Stelle, wo Euphrat und Tigris sich vereinigen) mit 60, Muhammara (am Schatt al-'Arab unterhalb Baṣra) mit 4 Familien; ausserdem die persischen Städte Disful mit 80, Šušter mit 34 Familien. Im ganzen kommt er auf etwa 560 Familien mit 10 Priestern. Siouffi nennt noch elf andere Niederlassungen (6 auf türkischem, 5 auf persischem Gebiet) und veranschlagt die Gesammtzahl der Mandäer auf 4000 Seelen, darunter 1500 Männer und Knaben.

So war die Bezifferung (MR S. 8) bis 1854 und 1875. Ob heute noch mandäische Gemeinden existieren, ist uns unbekannt.

V. LITERATUR.

1.

Die Dokumente des religiösen Denkens und Empfindens in Vorderasien, speciell im Bereich der aramäischen Idiome und des Pehlewi.

Nachrichten davon und Citate aus sonst nicht mehr vorhandenen Dokumenten bei christlichen und andern Schriftstellern des Altertums.

2.

Ṣâbier, Mughtasila und Mandäer.

D. Chwolsohn (= Chwolson): Die Ssabier und der Ssabismus, St. Petersburg 1856.

G. Flügel: Mani, seine Lehre und seine Schriften, Leipzig 1862, S. 133 ff.

W. Brandt: Elchasai, ein Religionsstifter und sein Werk, Leipzig 1912, S. 134—151. Die arabischen Zeugnisse findet man hier nachgewiesen und übersetzt, die Frage nach der Herkunft des babylonischen Baptismus erwogen.

3.

Die Mandäer im 16. und 17. Jahrhundert.

Viaggi di Pietro della Valle il Pellegrino, II La Persia, Romae 1658, pagg. 412—414.

Narratio Originis, Rituum & Errorum Christianorum Sancti Ioannis. Cui adiungitur *Discursus* per modum Dialogi in quo confutantur XXXIIII Errores eiusdem Nationis Auctore P. F. *Ignatio* a *Iesu* etc. Romae 1652. Die Hauptmasse des Textes bildet ein älterer Bericht, der, nebst dem Discursus, wahrscheinlich schon zur Zeit

der portugiesischen Mission verfasst und seitdem von den italienischen Mönchen stellenweis erweitert und vielleicht auch hie und da berichtigt worden war. Ignatius selbst hat ein neues erstes Kapitel vorgefügt, worin er Ansichten vertritt, die von den im ehemaligen Anfangskapitel, jetzt dem zweiten, vorgetragenen abweichen; im ferneren Text hat er noch seine zu dem Bilderdîwân gehörigen Notizen eingeschaltet (vgl. § 6).

Les Voyages et Observations du Sieur de la *Boullaye-le-Gouz*, gentilhomme Angevin (Paris 1652), 2. Ausgabe Troyes—Paris 1657, pagg. 291 ss. (chapitres 43—49). Der Reisende langte am 8. Mai 1649 in Baṣra an. Im dem Hause der Carmeliter zeigte man ihm das Bilderdîwân. Seine Beschreibung der Mandäer und ihrer Religion ist der Narratio, die nachher Ignatius herausgab, zum Teil wörtlich entlehnt, doch bringt er ausserdem interessante Angaben über die portugiesische Missionsarbeit (s. unsern § 50). Die vier Illustrationen, welche mandäische Kulthandlungen darstellen sollen, hat er selbst gezeichnet, jedoch schwerlich nach dem Leben: ich halte sie für völlig frei erfunden.

Jean de Thévenot: Suite du Voyage de Levant, nach dem Tode des Verfassers herausgegeben von einem Sieur de Luisandre, Paris 1674, pagg. 324—328. Kurzer Auszug aus der Narratio, jedoch auch neues, z. B. eine andere Uebersetzung der angeblichen mandäischen Taufformel und die sieben Stücke des mandäischen Priesterornates. Der Verfasser weilte vom 17. October bis zum 6. November 1665 im Hause der Mission zu Baṣra; vielleicht waren jene neuen Notizen von den Mönchen in das Exemplar der Narratio, welches er dort benutzen konnte, eingetragen. Er starb, noch auf derselben Reise, 1667 in Kleinasien.

Vera Delineatio Civitatis Bassorae. Die in unserm § 52 genannte Karte: in den von Melchisédech Thévenot gesammelten „Relations de divers voyages curieux" das 15te Stück der Ausgabe von 1663 (1e Partie, Paris. Folio, ohne durchgehende Paginierung).

Abraham Ecchellensis: Eutychius patriarcha Alexandrinus vindicatus II („De Origine nominis Papae"), Romae 1660, pagg. 310—336.

Jean Chardin: Voyages en Perse et autres lieux de l'Orient, Amsterdam 1711; in der neuen Ausgabe „Voyages du Chevalier Chardin etc. par Le Langlès" Paris 1811, tome VI, pagg. 136—152. Bringt über die Mandäer und ihre Religion nichts neues.

Engelbert Kaempffer: Amoenitatum exoticarum politico-physico-medicarum fasciculi V, Lemgoviae 1712. Auf Seiten 435—454: Relatio XI „Sabii sive Christiani S. Johannis Baptistae, circa Tigridem et fines Persiae". Neu geordnet, doch nur der schon be-

kannte Stoff; die leichten Modificationen hie und da sind nicht auf genauere von den Mandäern selbst gemachte Angaben zurückzuführen. Vergl. übrigens in unserm § 53.

4.

Aus neuerer Zeit.

J. R. Wellsted: Travels to the city of the Caliphs, London 1840, I, pag. 316 f. Aus den Notizen des Marineleutnants Ormsby.

H. Petermann: Reisen im Orient II, Leipzig 1861, Seiten 83—137 und 447—465.

A. Socin an Th. Nöldeke: Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gesellschaft XXIV (1870), S. 461 ff. „Aus einem Brief des Dr. Socin".

M. N. Siouffi: Études sur la religion des Soubbas ou Sabéens, leurs dogmes, leurs moeurs, Paris 1880. Hier pagg. 198—204 ein die Mandäer betreffender Abschnitt aus dem Reisewerk des T. M. Lycklama, worüber MR S. 12, Anm.

Th. Nöldeke: Mandäische Grammatik, Halle 1875. Vergleiche desselben Aufsatz in Göttingische gelehrte Anzeigen, 13tes Stück, vom 31. März 1869, Seiten 481—501.

J. Halévy: Revue des Études juives XXII (Paris 1901), pagg. 139—159. 296—317. Auch in einer Sammlung „Recherches Bibliques" 1891 abgedruckt.

K. Kessler: Artikel „Mandäer" in der Realencyclopädie für protestantische Theologie und Kirche, dritte Aufl. XII, Leipzig 1903, Seiten 155—183. Kessler hat im Jahre 1881 dem Orientalistencongress zu Berlin einen Vortrag „über Gnosis und altbabylonische Religion" gehalten, um festzustellen und nachdrücklich hervorzuheben, dass babylonische Vorstellungen und Mythen in den Systemen der Gnostiker verarbeitet worden sind. Der genannte Artikel ist interessant durch die Versuche, einen grossen Teil der im Sidrâ rabbâ vorkommenden kosmischen und göttlichen Wesen aus indischen und babylonischen Vorstellungen herzuleiten. Doch scheint mir manches von dem, was der Verfasser als sicher hinstellt, nicht so ganz ausgemacht und einiges recht fraglich.

H. Pognon, s. in unsern §§ 7 und 27. Dazu die Anzeige von M. Lidzbarski in Theol. Literaturzeitung 1899, Sp. 171—174, und besonders die von Th. Nöldeke in der Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes XII (1898), Seiten 141—147 und 353—361.

M. Lidzbarski: Uthra und Malakha = S. 537—545 im I. Band von „Orientalische Studien, Theodor Nöldeke zum 70. Geburstag", Giessen 1906.

Desselben Aufsatz: „Das mandäische Seelenbuch" in Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft LXI, Leipzig 1907, Seiten 689—698.

W. Brandt: Die mandäische Religion, Leipzig 1889. — Mandäische Schriften, Göttingen 1893. [1]) — Elchasai, Leipzig 1912, an den daselbst S. 177 (im Register) verzeichneten Stellen.

[1]) Nach diesen beiden Büchern wird in den hier vorliegenden Blättern mit MR und MS verwiesen. Der Leser findet dort zu allen Einzelheiten nähere Angaben und Belegstellen.